Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

24

Naslov originala
SAYYID QUṬB
FĪ ẒILĀLI-L-QUR'ĀN

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

Fī ẓilāli-l-Qur'ān

24

SARAJEVO, 2000.

بسم الله الرحمن الرحيم

« وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا۟ كَآفَّةً ۚ فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا۟ فِى ٱلدِّينِ وَلِيُنذِرُوا۟ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ » .

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potrudi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrate, da bi se Allaha pobojali (9/122).

U OKRILJU KUR'ANA

24

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

SURE EZ-ZUMER, GAFIR I FUSSILET

بســـم الله الر حمن الر حيم

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

« تَنزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ * إِنَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ
فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ * أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ؛ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ
مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ ، إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ،
إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ * لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَاصْطَفَىٰ مِمَّا
يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ ، سُبْحَانَهُ ! هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ * خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ،
يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ ، وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي
لِأَجَلٍ مُسَمًّى ، أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ * خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ، ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا
زَوْجَهَا ، وَأَنزَلَ لَكُمْ مِنَ الْأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ ، يَخْلُقُكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ خَلْقًا
مِنْ بَعْدِ خَلْقٍ فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ ، ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ ، لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّىٰ

تُصْرَفُونَ ؟ * إِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنْكُمْ ، وَلَا يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ ، وَإِنْ
تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ ، وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى ، ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ مَرْجِعُكُمْ
فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ، إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ » .

SURA EZ-ZUMER
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 75 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Knjigu objavljuje Allah, Silni i Mudri! (39/1).

Mi ti, doista, objavljujemo Knjigu, pravu istinu, zato se klanjaj samo Allahu iskreno Mu ispovijedajući vjeru! (39/2).

Iskreno ispovijedanje vjere dug je Allahu! A onima koji pored Njega uzimaju zaštitnike: "Mi im se klanjamo samo zato da bi nas što više Allahu približili" - Allah će njima, zaista, presuditi o onome u čemu su se oni razilazili. Allah nikako neće ukazati na pravi put onome ko je lažljivac i nevjernik (39/3).

Da je Allah htio da dijete ima, izabrao bi, između onih koje je stvorio, onoga koga bi On htio. Hvaljen neka je On; On je Allah, Jedini i Svemoćni! (39/4).

Nebesa i Zemlju je sa ciljem stvorio; On noću zavija dan i danom zavija noć, On je Sunce i Mjesec potčinio, svako se kreće do roka određenog, On je Silni, On mnogo prašta! (39/5).

On vas od jednog čovjeka stvara - a od njega je drugu njegovu stvorio - i On vam je dao osam vrsta stoke; On vas stvara u utrobama matera vaših, dajući vam likove, jedan za drugim, u tri tmine. To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, Njegova je vlast, nema boga osim Njega, pa kuda se onda odmećete? (39/6).

Ako vi budete nezahvalni, - pa, Allah od vas ne zavisi, ali On nije zadovoljan, ako su robovi Njegovi nezahvalni, a zadovoljan je vama ako budete zahvalni. A nijedan grešnik neće nositi grijehe drugoga! Poslije ćete se

svome Gospodaru vratiti, pa će vas On o onom što ste radili obavijestiti, jer On dobro zna svačije misli (39/7).

Ova sura gotovo da se ograničava samo na tretiranje problema tevhida. Ona kruži sa ljudskim srcem u naizmjeničnim turnejama udarajući po njegovim strunama konstantnim rezonancama i potresajući ga snažnim, permanentnim potresom da u njemu opečati suštinu tevhida i ustabili je. Ona otklanja od njega svaku sumnju i svaku sjenu koja zaklanja ovu suštinu. Otuda, ona ima jednu temu povezanu od njenog početka pa do svršetka, temu koja se prezentira u različitim oblicima.

Od samog početka sure ističe se ovo jedno pitanje na čije tretiranje se gotovo i ograničava sura: *Knjigu objavljuje Allah, Silni i Mudri! Mi ti, doista, objavljujemo Knjigu, pravu istinu, zato se klanjaj samo Allahu iskreno Mu ispovijedajući vjeru! Iskreno ispovijedanje vjere dug je Allahu* (39/1-3)... itd. Ono se učestalo navodi u njenim odjeljcima u bliskim razmacima, samim tekstom ili se da razumjeti iz teksta.

Samim tekstom, poput Njegovih riječi: *Reci: "Meni se naređuje da se klanjam Allahu iskreno Mu ispovijedajući vjeru i naređuje mi se da budem prvi musliman." Reci: "Ja se bojim patnje na Velikom danu, ako Gospodaru svome budem neposlušan." Reci: "Samo se Allahu klanjam, iskreno Mu ispovijedajući vjeru svoju, a vi se, pored Njega, klanjajte kome hoćete!...* (39/11-15) *itd.* Ili poput Njegovih riječi: *Reci: "Zar od mene tražite da se nekome drugom, osim Allahu, klanjam, o neznalice!" A tebi, i onima prije tebe objavljeno je: "Ako budeš druge Allahu ravnim smatrao, tvoja djela će sigurno propasti, a ti ćeš izgubljen biti." Nego, Allahu se jedino klanjaj i budi zahvalan!* (39/64-66).

Ili se da razumjeti iz teksta poput Njegovih riječi: *Allah navodi kao primjer čovjeka koji je u vlasti ortaka oko koga se oni otimaju i čovjeka koji je u vlasti samo jednog čovjeka, - da li je položaj njih dvojice isti? Hvaljen neka je Allah, nije, ali većina njih ne zna* (39/29). Ili poput Njegovih riječi: *Zar Allah sam nije dovoljan robu Svome? A oni te plaše onima kojima se, pored Njega, klanjaju. Onoga koga Allah ostavi u zabludi - niko ne može na pravi put uputiti. A onoga koga On na pravi put uputi - niko ne može u zabludu dovesti. Zar Allah nije silan i strog?* (39/36-37).

Pored istine tevhida koju sura nastoji urezati u srce i ustabiliti, u suri se nalaze smjernice i sugestije u cilju buđenja i animiranja srca, pobuđivanja njegova osjećaja i izoštravanja radi prihvatanja, potpadanja pod utjecaj i odazivanja. Takve su Njegove riječi: *Za one koji izbjegavaju da*

se kumirima klanjaju i koji se Allahu obraćaju, - njima su namijenjene radosne vijesti, zato obraduj robove Moje koji Kur'an slušaju i slijede ono najljepše u njemu; njima je Allah na pravi put ukazao i oni su pametni (39/17-18). *Allah objavljuje najljepši govor, Knjigu sličnu po smislu, čije se pouke ponavljaju, zbog kojih podilazi jeza one koji se Gospodara svoga boje, a kada spomene ime Allahovo, kože njihove i srca njihova se smiruju. Ona je Allahov pravi put na koji On ukazuje onome kome On hoće; a onoga koga Allah ostavi u zabludi niko na pravi put neće moći uputiti* (39/23). *Kad čovjeka nevolja snađe, Gospodaru svome se moli, Njemu se obraća, a onda, pošto mu Allah milost Svoju daruje, zaboravi Onoga kome se prije molio, i druge Njemu jednakim smatra, da bi s puta Njegova na stranputicu odvodio. Reci: "Uživaj neko vrijeme u nevjerovanju svome, bićeš, sigurno, stanovnik u vatri!"* (39/8).

Postoji uočljiva pojava u atmosferi sure. Sjena ahireta natkriljena je od početka do kraja. Njen kontekst kruži sa ljudskim srcem tamo u svakom od njenih kratkih krugova, živeći s njim u okrilju onoga svijeta veći dio vremena. Ovo je prva oblast prezentacije u njoj, utjecajna, istaknuta i ponavljana unutar nje. Otuda se u njoj sustižu prizori Sudnjeg dana ili ukazivanja na njega u svakom od njenih mnogobrojnih odjeljaka. Poput ovih ukazivanja: *Da li je onaj koji u noćnim časovima u molitvi vrijeme provodi, padajući licem na tle i stojeći, strahujući od onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga...?* (39/9). *Reci: "Ja se bojim patnje na Velikom danu, ako Gospodaru svome budem neposlušan"* (39/13). *Zar ti da spasiš onoga koji je zaslužio kaznu, onoga koji će biti u vatri?* (39/19). *Zar je isti onaj koji će se na Sudnjem danu licem svojim zaklanjati od strahovite patnje?* (39/24). *A patnja na drugom svijetu biće, zaista, još gora, - kad bi oni samo znali!* (39/26). *Zar u džehennemu prebivalište za nevjernike neće biti?* (39/32). *Kad bi mnogobošci imali sve što je na Zemlji, i još toliko, na Sudnjem danu oni bi sve to dali da bi se teške patnje iskupili; a Allah će ih kazniti kaznom kakvu nisu mogli ni naslutiti* (39/47). *I povratite se Gospodaru svome i pokorite Mu se prije nego što vam kazna dođe, - poslije vam niko neće u pomoć priskočiti. I slijedite ono najljepše, ono što vam Gospodar vaš objavljuje, prije nego što vam iznenada kazna dođe, za čiji dolazak nećete znati. Da čovjek ne bi uzviknuo: "Teško meni, koliko sam samo dužnosti prema Allahu propustio, čak sam se i izrugivao!" ili da ne bi rekao: "Da me je Allah pravim putem uputio, sigurno bih se Njegove kazne sačuvao." Ili da ne bi rekao kad doživi patnju: "Da mi se samo vratiti - dobra djela bih činio!"* (39/54-58). Osim ovoga tu su i cjeloviti prizori koji zauzimaju veliki prostor sure natkriljujući njenu atmosferu sjenama onoga svijeta.

A što se tiče kosmičkih prizora čije smo mnoštvo i raznovrsnost uočili u mekkanskim surama kroz njihovo predstavčljanje istina vjerovanja, oni su u ovoj suri malobrojni.

Tamo se na njenom početku navodi kosmički prizor: *Nebesa i Zemlju je sa ciljem stvorio; On noću zavija dan i danom zavija noć, On je Sunce i Mjesec potčinio, svako se kreće do roka određenog, On je Silni, On mnogo prašta!* (39/5).

I drugi prizor u njenoj sredini: *Zar ne vidiš da Allah spušta s neba kišu pa je u izvore u zemlji razvodi, a onda pomoću nje raznobojno bilje izvodi, zatim se ono osuši i ti ga vidiš požutjela i najzad ga skrši. To je, doista, pouka za one koji su pametni* (39/21).

Ima tu i tamo kratkih ukazivanja na stvaranje nebesa i Zemlje i mimo ova dva istaknuta prizora.

Sura, također, sadrži i doticaje realnosti života ljudi i dubine njihovih duša, raspoređenih unutar nje.

Govori se u njenim počecima o nastanku čovječanstva: *On vas od jednog čovjeka stvara - a od njega je drugu njegovu stvorio - i On vam je dao osam vrsta stoke; On vas stvara u utrobama matera vaših, dajući vam likove, jedan za drugim, u tri tmine. To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, Njegova je vlast, nema boga osim Njega, pa kuda se onda odmećete?* (39/6).

Govori se o prirodi ljudske duše u teškoći i lahkoći: *Kad čovjeka nevolja snađe, Gospodaru svome se moli, Njemu se obraća, a onda, pošto mu Allah milost Svoju daruje, zaboravi Onoga kome se prije molio...* (39/8). *Kad čovjeka kakva nevolja snađe, Nama se moli; a kad mu Mi poslije blagodat pružimo, onda govori: "Ovo mi je dato zato što sam to zaslužio." A nije tako, to je samo kušnja...* (39/49).

O prikazivanju ljudskih duša koje su u Allahovom stisku u svakom stanju, navodi se: *Allah uzima duše u času njihove smrti, a i onih koji spavaju, pa zadržava one kojima je odredio da umru, a ostavlja one druge do roka određenog. To su, zaista, dokazi za one koji razmišljaju* (39/42).

Međutim, sjena onoga svijeta - ahireta i njegova atmosfera dominiraju cijelom surom kao što smo ranije rekli. Sve dok ne završi skrušenim prizorom koji ocrtava okrilje tog Dana i njegovu atmosferu: *I vidjećeš meleke kako prijesto okružuju, veličajući i hvaleći Gospodara svoga; i svima će se po pravdi presuditi i reći će se: "Hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova!"* (39/75).

Ovo se podudara sa atmosferom sure i vrstama dodira koji obuzimaju ljudsko srce. Ona je najbliža atmosferi straha, bojazni, prestravljenosti i drhtanja. Otuda nalazimo da su stanja koja ocrtava ljudskom srcu stanja njegova podrhtavanja, tresenja i straha. Nalazimo ovo u slici onoga koji u noćnim časovima u namazu vrijeme provodi padajući licem na tle i stojeći, strahujući od onoga svijeta i nadajući se milosti svoga Gospodara. I u slici onih koji se svoga Gospodara boje, čije se kože ježe zbog Kur'ana, a kada se spomene ime Allahovo, kože njihove i srca njihova se smiruju. Nalazimo to i u upućivanju na bogobojaznost i strah od kazne i u zastrašivanju od nje: *Reci: "O robovi moji koji vjerujete, bojte se Gospodara svoga!"* (39/10). *Reci: "Ja se bojim patnje na Velikom danu, ako Gospodaru svome budem neposlušan"* (39/13). *Nad njima će biti naslage vatre, a i ispod njih naslage; time Allah straši robove Svoje. "O robovi Moji, bojte se Mene!"* (39/16). I najzad, nalazimo to u prizorima Sudnjeg dana, jeze i straha, a također i pokajanja i skrušenosti u njemu.

Sura tretira jednu osnovnu temu u njoj, u kratkim, uzastopnim krugovima, tako da gotovo svaki krug završava jednim od prizora Sudnjeg dana ili njegovim okriljem. Pokušat ćemo prezentirati ove uzastopne krugove kao što se navode u kontekstu. Jer je teško podijeliti suru na velike cjeline. Svaka manja grupa njenih ajeta podesna je da bude epizoda koja se prezentira na za nju određenom mjestu. A sve te epizode tretiraju jednu istinu, veliku istinu tevhida.

Knjigu objavljuje Allah, Silni i Mudri! (39/1).

Mi ti, doista, objavljujemo Knjigu, pravu istinu, zato se klanjaj samo Allahu iskreno Mu ispovijedajući vjeru! (39/2).

Iskreno ispovijedanje vjere dug je Allahu! A onima koji pored Njega uzimaju zaštitnike: "Mi im se klanjamo samo zato da bi nas što više Allahu približili" - Allah će njima, zaista, presuditi o onome u čemu su se oni

razilazili. Allah nikako neće ukazati na pravi put onome ko je lažljivac i nevjernik (39/3).

Sura počinje ovom kategoričkom rezolucijom:

Knjigu objavljuje Allah, Silni i Mudri! (39/1).

Silni, koji je Moćan da objavi.

Mudri koji zna o čemu i zašto ju je objavio. Čini to mudro, s mjerom i planski.

Kontekst se ne zadržava dugo kod ove istine; ona je uvod u suštinsko pitanje kojem je sura gotovo u potpunosti posvećena i radi čijeg je ustanovljenja i potvrde Knjiga i objavljena. Pitanje Allahove Jednote, činjenja ibadeta samo Njemu, ispovijedanja vjere samo Njemu, odbacivanja politezma u bilo kom vidu i obraćanja Njemu izravno bez posrednika i zagovarača:

Mi ti, doista, objavljujemo Knjigu, pravu istinu (39/2).

Temelj istine s kojom je objavljena Knjiga je apsolutni monoteizam na kojem počiva Bitak. U petom ajetu sure se navodi: *Nebesa i Zemlju je sa ciljem stvorio* (39/5). To je jedna istina na kojoj se zasnivaju nebesa i Zemlja i s kojom je objavljena ova Knjiga. Jedna Istina koju svjedoči jedinstvenost sistema koji regulira nebesa i Zemlju i o kome govori ova Knjiga. Istina koja karakterizira sve što izađe ispod ruke Stvoritelja Kreatora u ovom Bitku:

Zato se klanjaj samo Allahu iskreno Mu ispovijedajući vjeru! (39/2).

Obraćanje je usmjereno Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) kome je objavljena Knjiga, sama istina, a to je njen program kojem on poziva sve ljude. Obožavanje samo Allaha, iskreno ispovijedanje vjere samo Njemu i uspostava cjelokupnog života na osnovi tevhida.

Tevhid i ispovijedanje vjere samo Allahu nije riječ koja se izgovori jezikom, već je to integralni program života, koji počinje poimanjem i vjerovanjem u duši, a završava sistemom koji obuhvata život pojedinca i zajednice.

Srce koje Allaha obožava, samo Njemu vjeru ispovijeda, ne saginje glavu nikome mimo Njega, ne traži ništa ni od koga drugog i ne oslanja se ni na jedno od Njegovih stvorenja... za njega je samo Allah moćan, On dominira iznad Svojih robova. A robovi - svi oni su slabašni, nemoćni, ne

mogu čovjeku ni koristiti ni štetiti, pa nema ni potrebe da savija svoju šiju pred bilo kime od njih. Samo je Allah onaj koji daje i sprječava, pa nema potrebe da se okreće bilo kome mimo Njega; On je imućan, a sva stvorenja su siromašna.

Srce koje Allaha obožava vjeruje u jedinost Božanskog zakona koji regulira cjelokupni Bitak. Vjeruje, dakle, da je sistem koga je Allah odabrao za ljude dio tog jedinstvenog zakona bez čijeg slijeđenja život ljudi nije valjan i nije u skladu sa Kosmosom u kome žive. Stoga ono odabire sistem koji mu je odabrao Allah i slijedi Allahov šeriat koji je usklađen sa sistemom cjelokupnog Bitka i sistemom života.

Srce koje Allaha obožava spoznaje bliskost između njega i svih stvari i živih bića, svega što je kreirala Allahova ruka u Kosmosu; živi u prijateljskom Kosmosu, saosjeća i komunicira s njim; osjeća Allahovu moć u svemu oko sebe, pa živi u prisnom odnosu sa Allahom i Njegovim divnim kreacijama koje dodiruju njegove ruke i gledaju njegove oči; ustručava se od uznemiravanja bilo koga ili uništenja bilo čega, ili raspolaganja bilo kim ili bilo čime osim onako kako mu to naređuje Allah, Stvoritelj svega, Davatelj života svakom živom biću, njegov Gospodar i Gospodar svake stvari i svakog živog bića.

Tako se tragovi tevhida pojavljuju u shvatanjima i osjećanjima kao što se pojavljuju u ponašanjima i postupcima iscrtavajući potpun, jasan i osoben program za sveukupni život. Tevhid nije riječ koja se kaže jezikom. Otuda ta pažnja usmjerena na potvrđivanje monoteističkog vjerovanja, njegovo pojašnjavanje i ponavljanje govora o njemu u Knjizi koju objavljuje Allah. To je govor o kojem treba svako razmisliti u svakom vremenu i u svakom prostoru. Tevhid u tom svom smislu ima kolosalno i sveobuhvatno značenje koje treba razumjeti i spoznati.

Iskreno ispovijedanje vjere dug je Allahu! (39/3).

Obznanjuje ga gromko i visokim tonom u tom zvonkom izrazu, česticom *ela,* sažeto: *iskreno ispovijedanje vjere dug je Allahu!* (39/3) - potvrđuje se njegov smisao fonetskom konstrukcijom izraza. Ono je temelj na kojem počiva sveukupni život. Zapravo, na kojem počiva cjelokupni Bitak. Stoga se treba učvrstiti, pojasniti i obznaniti ovim odsječnim i odlučnim stilom: *Iskreno ispovijedanje vjere dug je Allahu* (39/3).

Potom se tretira složeni mit s kojim su se politeisti suprotstavljali pozivu tevhida.

A onima koji pored Njega uzimaju zaštitnike: "Mi im se klanjamo samo zato da bi nas što više Allahu približili" - Allah će njima, zaista, presuditi o onome u čemu su se oni razilazili. Allah nikako neće ukazati na pravi put onome ko je lažljivac i nevjernik (39/3).

Oni su obznanjivali da je Allah njihov Stvoritelj i Stvoritelj nebesa i Zemlje. Međutim, oni nisu pratili logiku prirode koja nalaže obožavanje samo Allaha i iskreno ispovijedanje vjere Allahu bez ortaka, već su izmišljali mit o tome da su meleki Allaha (Uzvišenog) djeca. Potom su vajali kipove predstavljajući ih kao meleke i obožavajući ih. Zatim su tvrdili da njihovo obožavanje kipova meleka - a zvali su ih božanstvima poput Lata, Uzzaa i Menata - nije samo po sebi obožavanje tih kipova, već je to veza i približavanje Allahu ne bi li se oni zauzeli kod Njega za njih i primakli ih k Njemu!

To je odstupanje od jednostavnosti i ispravnosti prirode i okretanje ovom kompliciranju i mitologiji. Niti su meleki Allahove kćeri; niti su kipovi likovi meleka; niti je Uzvišeni Allah zadovoljan ovom devijacijom. On ne prihvata njihovo zauzimanje niti ih približava Sebi ovim putem!

Odista, čovječanstvo odstupa od logike prirode kad god odstupi od čistog, jednostavnog tevhida kojeg je donio islam i s kojim je došla jedinstvena Božanska vjera sa svakim poslanikom. Mi vidimo danas u svakom mjestu obožavanje svetaca i evlija koje sliči obožavanju meleka od strane primitivnih Arapa, ili kipova meleka, s ciljem približavanja Allahu, kako su to oni tvrdili, i traženja njihovog zauzimanja kod Njega. A On (Uzvišeni) precizira put k Njemu, a to je put čistog monoteizma koji se ne miješa sa posredništvom ili zauzimanjem na ovaj čudovišni mitski način.

Allah nikako neće ukazati na pravi put onome ko je lažljivac i nevjernik (39/3).

Oni lažu na Allaha. Lažu na Njega pripisujući Mu sinovski odnos meleka prema Njemu i lažu na Njega da ih ovo obožavanje preporučuje kod Njega. Dočim, oni ovim obožavanjem čine nevjerovanje, suprotstavljajući se njime jasnoj i izričitoj Allahovoj naredbi.

Allah ne ukazuje na Pravi Put onome ko laže na Njega i ne vjeruje u Njega. Uputa je nagrada za usmjerenje, iskrenost, ustručavanje, želju za Uputom i traganje za putem. A oni koji lažu i poriču, oni ne zaslužuju Allahovu Uputu i pažnju. Oni sami sebi odabiru udaljavanje od Njegovog Puta.

Potom se otkriva neumjesnost i nesuvislost takvog poimanja:

Da je Allah htio da dijete ima, izabrao bi, između onih koje je stvorio, onoga koga bi On htio. Hvaljen neka je On; On je Allah, Jedini i Svemoćni! (39/4).

Ovo je nametnuti odgovor čiji je cilj ispravljanje poimanja. Da je Allah htio imati dijete, odabrao bi, između Svojih stvorenja, onoga koga bi On htio. Njegova volja je apsolutna i neograničena. Međutim, On (Uzvišeni) otklonio je od Sebe mogućnost da ima dijete i niko nema prava da mu to pripisuje. Ovo je Njegova volja, Njegovo htijenje, Njegova odredba i Njegovo otklanjanje mogućnosti da ima dijete ili sudruga:

Hvaljen neka je On; On je Allah, Jedini i Svemoćni! (39/4).

A čemu Njegovo uzimanje djece? Pa On je Kreator svega i Odreditelj svega. Svaka stvar i svako biće u Njegovoj je vlasti, postupa s njim kako hoće:

Nebesa i Zemlju je sa ciljem stvorio; On noću zavija dan i danom zavija noć, On je Sunce i Mjesec potčinio, svako se kreće do roka određenog, On je Silni, On mnogo prašta! (39/5).

Ovo ukazivanje na carstvo nebesa i Zemlje, na fenomen noći i dana i na potčinjavanje Sunca i Mjeseca obznanjuje prirodi suštinu Božanstva kojem ne priliči da ima dijete ili ortaka. Onaj koji stvara ova stvorenja i podiže ih nema potrebe za djetetom niti za ortakom.

Dokaz Allahove Jednote očit je u načinu stvaranja nebesa i Zemlje i u zakonu koji regulira Kosmos. Sami pogled na nebesa i Zemlju sugerira postojanje jedinstva stvaralačke i upravljačke Volje. Ono što je čovjek otkrio do danas od dokaza Jedinosti – dovoljno je. Razjasnilo se da je ljudima poznati Kosmos sav sastavljen od čestica čija je suština jedinstvena, a ona se opet sastoji od zračenja jedinstvene prirode. Također, postalo je jasno da su sve čestice i sva tijela koja su sastvaljena od njih, bez obzira da li se radilo o Zemlji koju nastanjujemo ili o drugim planetama i zvijezdama, u stalnom kretanju i da je ovo kretanje stabilni zakon koji se ne remeti ni u maloj čestici niti u ogromnoj zvijezdi, postalo je jasno da ovo kretanje ima svoj konzistentni sistem koji, opet, i sam sugerira jedinstvo stvaranja i jedinstvo određivanja. U svakom danu čovjek otkriva nove dokaze jedinstva u konstrukciji ovog Bitka, kao što oktriva i stabilni cilj u ovoj konstrukciji, cilj koji se ne mijenja po hiru, ne odstupa shodno simpatiji, ne izostaje nijednog trena niti skreće:

Nebesa i Zemlju je sa ciljem stvorio (39/5).

I knjigu je objavio sa ciljem. To je jedan cilj u tom Kosmosu i u ovoj Knjizi. Oba potječu iz jednog izvora i oba su znak jednote Moćnog i Mudrog Stvoritelja:

On noću zavija dan i danom zavija noć! (39/5).

Ovo je čudesno izražavanje koje primorava promatrača da se osvrne na ono što je otkriveno u novije doba u vezi sa loptastim oblikom Zemlje, premda nastojim u ovom *Zilalu* da ne tumačim Kur'an shodno teorijama koje otkriva čovjek, jer te teorije mogu biti pogrešne i ispravne; ustanove se danas, a sutra se od njih odustane. A Kur'an je nepromjenljiva Istina čiju potvrdu nosi u samom sebi, a ne crpi je iz podudarnosti ili nepodudarnosti sa onim što otkrivaju slabašni i nemoćni ljudi.

Uprkos ovom nastojanju, izražavanje me primorava da razmotrim pitanje loptastog oblika Zemljine kugle. Ono odslikava materijalnu činjenicu uočljivu na površini Zemlje. Loptasta Zemlja kruži oko svoje osi sučeljena prema Suncu. Dio njene loptaste površine koji je okrenut Suncu preplavljuje svjetlost i tada je dan. Ali taj dio nije stalan jer se Zemlja okreće. I kako se ona okreće, noć počinje preplavljivati površinu na kojoj je bio dan. Ova površina je zavijena, pa je i dan koji je vladao na njoj zavijen, a i noć koja ga slijedi je, također, zavijena. I nakon nekog perioda, dan počinje zavijati noć s druge strane. I tako se to odvija u stalnom kretanju: *On noću zavija dan i danom zavija noć (39/5).* Izraz odslikava oblik, precizira poziciju i određuje vrstu prirode Zemlje i njeno kretanje. Loptasti oblik Zemlje i njeno kretanje razjašnjavaju ovu formulaciju preciznije od bilo kojeg drugog komentara koji ne uzima u obzir ovu teoriju.

On je Sunce i Mjesec potčinio, svako se kreće do roka određenog (39/5).

Sunce se kreće u svojoj orbiti i Mjesec se kreće u svojoj orbiti. Oni su potčinjeni Allahovom odredbom. I neka niko ne tvrdi da ih On ne pokreće. Logika prirode ne prihvata tvrdnju da se kreću bez pokretača koji njima upravlja ovako preciznim sistemom koji ne odstupa ni za dlaku milionima godina. Sunce će se kretati i Mjesec će se kretati *do roka određenog (39/5),* kojeg samo Uzvišeni Allah zna jer:

On je Silni, On mnogo prašta! (39/5).

I poreg snage, moći i sile, On mnogo prašta onome ko Mu se pokaje i vrati od onih koji lažu na Njega, poriču Ga, uzimaju pored Njega druga

božanstva i tvrde da ima dijete – njihov govor je već ranije naveden -, put je pred njima otvoren da se vrate Silnom, koji mnogo prašta.

Sa tog osvrta na horizonte velikog Kosmosa prelazi se na dodirivanje duša robova ukazujući na dokaz života, blizak njima, u njima samima i u stoci njima potčinjenoj:

On vas od jednog čovjeka stvara - a od njega je drugu njegovu stvorio - i On vam je dao osam vrsta stoke; On vas stvara u utrobama matera vaših, dajući vam likove, jedan za drugim, u tri tmine. To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, Njegova je vlast, nema boga osim Njega, pa kuda se onda odmećete? (39/6).

Kada čovjek razmisli o svojoj duši, ovoj svojoj duši koju on nije stvorio i o čijem stvaranju zna samo ono što mu Allah o tome kazuje, vidi da je to jedna duša, sa jednom prirodom, sa jedinstvenim osobenostima, osobenostima po kojima se razlikuje od ostalih stvorenja time što okuplja svoje jedinke u okvir tih osobenosti. Ljudska je duša u svim tim milionima osoba razasutih po Zemlji u svim generacijama i svim mjestima - jedna. I njena druga je također od nje. Žena se susreće sa čovjekom u cjelini ljudskih osobenosti – uprkos svim razlikama u detaljima ovih karakteristika – što ukazuje na jedinstvo osnovne konstrukcije ovog ljudskog bića, muškarca i žene, i jedinstvo Volje koja je kreirala ovu jednu dušu sa dva njena dijela..

Poslije ukazivanja na specifičnost dvojnosti u ljudskoj duši, dolazi ukazivanje na ovu specifičnost i kod stoke, što sugerira na jedinstvo ovog principa kod svih živih bića:

I On vam je dao osam vrsta stoke (39/6).

Osam vrsta stoke, kako se navodi u drugom ajetu su: ovca, koza, goveče i kamila; svaka ova vrsta ima muško i žensko i svako muško i žensko naziva se parom kada se spoje. Ukupno ih je osam. Iskaz ukazuje na njihovu potčinjenost čovjeku time što ističe da ih je Allah dao. Ovo potčinjavanje je Njegovo davanje; ono je spušteno s Njegovih visina u svijet ljudi i dozvoljeno im je njihovo korištenje od Uzvišenog.

Zatim se vraća, nakon ovog ukazivanja, na specifičnost parnosti kod ljudi i stoke, praćenju faza stvaranja zametaka u utrobama njihovih matera:

On vas stvara u utrobama matera vaših, dajući vam likove, jedan za drugim (39/6).

Od kapi sjemena, pa zametka, pa grude mesa, pa kostiju i sve tako do stvorenja jasnih obrisa sa elementom života u sebi:

... u tri tmine (39/6) -

u tmini omotača koji obavija fetus, tmini maternice u kojoj se nalazi ovaj omotač i tmini stomaka u kome se nalazi maternica. Allahova ruka stvara ovu malu ćeliju dajući joj likove jedan za drugim. Allahovo oko pazi ovo stvorenje, darujući mu moć rasta, moć razvoja, moć napretka i moć hoda, predstavljajući tako faze ljudske duše onako kako ih je odredio njen Stvoritelj.

Praćenje ovog putovanja, vremenski kratkog a prostorno dalekog, promatranje ovih promjena i razdoblja, proučavanje tih čudesnih specifičnosti koje upravljaju kretanjem ove slabašne ćelije tokom njenog čudesnog putovanja... kroz te tmine, iza ljudskog znanja, moći i vida... sve ovo ima cilj da povede ljudsko srce viđenjem ruke kreativnog Stvoritelja, njenom viđenju putem njenih živih, jasnih i uočljivih tragova, i vjerovanju u očito jedinstvo u načinu stvaranja i nastanka. Kako se onda srce okreće od viđenja ove istine?

To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, Njegova je vlast, nema boga osim Njega, pa kuda se onda odmećete? (39/6).

* * *

Pred ovim jasnim viđenjem znaka apsolutnog monoteizma i znaka savršene moći, zaustavlja ih kod samih njihovih duša, na razmeđu nezahvalnosti i zahvalnosti i kod izravne individualne odgovornosti u izboru puta, aludirajući im na kraj putovanja i polaganje računa koje ih očekuje pred Onim koji ih stvara u trima tminama i Koji zna tajne koje skrivaju njihove grudi:

Ako vi budete nezahvalni, - pa, Allah od vas ne zavisi, ali On nije zadovoljan, ako su robovi Njegovi nezahvalni, a zadovoljan je vama ako

budete zahvalni. A nijedan grešnik neće nositi grijehe drugoga! Poslije ćete se svome Gospodaru vratiti, pa će vas On o onom što ste radili obavijestiti, jer On dobro zna svačije misli (39/7).

Ovo putovanje u utrobama matera jedna je od etapa na dugom putu. Iza nje slijedi etapa života izvan stomaka, i potom dolazi posljednja etapa, etapa polaganja računa i nagrađivanja, odredbom znanog i obaviještenog Stvoritelja.

Allah (Uzvišeni) ne zavisi od slabih i nemoćnih robova. Samo zbog Njegove milosti i dobrote obuhvatio ih je Svojom pažnjom i zaštitom. Pa šta bio ni htjeli, tako slabi i nemoćni!?

Ako vi budete nezahvalni, - pa, Allah od vas ne zavisi (39/7).

Vaše vjerovanje ništa ne uvećava Njegovu vlast i vaše nevjerovanje nimalo je ne umanjuje. Međutim, on nije zadovoljan nevjerovanjem nevjernika i ne voli ga:

... ali On nije zadovoljan, ako su robovi Njegovi nezahvalni, a zadovoljan je vama ako budete zahvalni (39/7).

Sviđa Mu se to od vas, voli to od vas i dobrim vas nagrađuje za to.

Svaki pojedinac će biti nagrađen prema svom djelu, obračunat će mu se ono što je stekao, niko neće nositi teret drugoga, svaki će nositi svoj teret:

A nijedan grešnik neće nositi grijehe drugoga! (39/7).

Povatak je na koncu Allahu, a ne nekom drugom; nema pribježišta ni utočišta od Njega kod drugoga:

Poslije ćete se svome Gospodaru vratiti, pa će vas On o onom što ste radili obavijestiti (39/7).

Ništa Mu o vama nije skriveno:

... jer On dobro zna svačije misli (39/7).

Ovo je konac, ono su dokazi Upute, a ovo je razmeđe puteva. Svako ima pravo da bira, uz dokaz i proučavanje, a nakon znanja i razmišljanja.

* * *

« وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ ، ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِنْهُ نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِنْ قَبْلُ ، وَجَعَلَ لِلَّهِ أَنْدَادًا لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِهِ . قُلْ : تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا ، إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ .

« أَمْ مَنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا يَحْذَرُ الْآخِرَةَ ، وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ ؟ قُلْ : هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ؟ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ .

« قُلْ : يَا عِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا رَبَّكُمْ ، لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ ، وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ ، إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ » .

Kad čovjeka nevolja snađe, Gospodaru svome se moli, Njemu se obraća, a onda, pošto mu Allah milost Svoju daruje, zaboravi Onoga kome se prije molio, i druge Njemu jednakim smatra, da bi s puta Njegova na stranputicu odvodio. Reci: "Uživaj neko vrijeme u nevjerovanju svome, bićeš, sigurno, stanovnik u vatri!" (39/8).

Da li je onaj koji u noćnim časovima u molitvi vrijeme provodi, padajući licem na tle i stojeći, strahujući od onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga...? Reci: "Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju? Samo oni koji pameti imaju pouku primaju!" (39/9).

Reci: "O robovi moji koji vjerujete, bojte se Gospodara svoga! One koji na ovom svijetu dobra djela budu činili čeka nagrada, a Allahova zemlja je prostrana; samo oni koji budu strpljivi biće bez računa nagrađeni" (39/10).

U prvom krugu dodirnuo je njihova srca predstavljanjem kazivanja o njihovom bitisanju, njihovom stvaranju od jedne duše, njenom spajanju sa drugom iste vrste, stvaranju stoke u parovima također, njihovom stvaranju u utrobama njihovim matera u tri tmine, i ukazao im je na Allahovu ruku kako im daruje osobenosti ljudske vrste po prvi put, a zatim im daruje osobenosti potrebne za opstanak i razvoj.

Ovdje Kur'an dodiruje njihova srca drugim dodirom predstavljajući im njihovu sliku u nevolji i njihovu sliku u blagostanju i pokazujući im njihovu prevrtljivost, slabost, priželjkivanje i nedovoljnu ustrajnost na jasnom Putu, osim kada su u vezi sa njihovim Gospodarem, kada u Njega

nadu polažu i Njemu molitvu upućuju, i spoznaju put, znaju Istinu i koriste se osobenostima čovjeka koje im je darovao Allah.

* * *

Kad čovjeka nevolja snađe, Gospodaru svome se moli, Njemu se obraća, a onda, pošto mu Allah milost Svoju daruje, zaboravi Onoga kome se prije molio, i druge Njemu jednakim smatra, da bi s puta Njegova na stranputicu odvodio. Reci: "Uživaj neko vrijeme u nevjerovanju svome, bićeš, sigurno, stanovnik u vatri!" (39/8).

Priroda čovjeka se ukazuje ogoljenom kad ga snađe nevolja, spadaju s nje naslage, uklanjaju se zastori, raspršavaju se iluzije i ona se usmjerava svome Gospodaru i samo Njemu se pokajnički obraća shvatajući da niko drugi osim Njega ne može otkloniti nevolju i znajući za neosnovanost prizivanja ortaka ili zagovornika.

Ali kada nevolja ode i dođe blagostanje i pošto mu Allah milost Svoju daruje i otkloni od njega nevolju, ovaj čovjek, čija se priroda razotkrila kad ga je nevolja snašla, vraća se, pa je ponovo prekriva naslagama, zaboravlja svoje skrušeno obraćanje, kajanje, ispovijedanje vjere samo svome Gospodaru i polaganje nade samo u Njega tokom iskušenja kada niko drugi nije u stanju da otkloni njegovu nevolju, zaboravlja sve ovo i Allahu druge ravnim smatra, ili u vidu lažnih božanstava koja obožava, kao što je to bilo u njegovom primitivnom, prvom džahilijjetu, ili zbog nekakvih vrijednosti, ličnosti i stanja koja u svojoj duši podiže na pijedestal božanstva, kao što to čini u mnogobrojnim njegovim džahilijjetima. I evo ga - obožava svoje strasti, težnje, ambicije, strahove, imetak, djecu, vlastodršce i velikaše kao što obožava Allaha ili još iskrenijim obožavanjem i voli ih kao što voli Allaha ili još većom ljubavlju. Politeizma ima više vrsta. Među njima je i skriveni politeizam kojeg ljudi ne smatraju idolopoklonstvom, jer on nema oblik uobičajenog politeizma već samo po svojoj biti spada tamo.

Posljedica toga je udaljavanje od Allahova Puta. Allahov Put je jedan, nema ih više. Predanost, usmjerenje i ljubav samo prema Njemu jedini je put k Njemu. Vjerovanje u Allaha ne podnosi sudioništvo u srcu, ne podnosi sudioništvo u vidu imovine, djeteta, domovine, zemlje, prijatelja, rođaka. Postojanje sudioništva u srcu u vidu ovih i sličnih stvari znači

smatranje drugih Allahu ravnim i skretanje sa Allahovog Puta koje završava u vatri nakon kratkotrajnog uživanja na ovoj Zemlji:

Reci: "Uživaj neko vrijeme u nevjerovanju svome, bićeš, sigurno, stanovnik u vatri!" (39/8).

Svako uživanje na ovoj Zemlji neznatno je bez obzira koliko dugo trajalo. Dani pojedinca na ovoj Zemlji ograničeni su koliko god dugo živio. Zapravo, život cijele ljudske vrste na Zemlji predstavlja neznatno uživanje u poređenju sa Allahovim vremenom!

* * *

Pored ove turobne slike čovjeka, Kur'an predočava drugu sliku, sliku bojažljivog i drhtavog srca koje se sjeća Allaha i ne zaboravlja Ga i u dobru i u zlu i koje živi svoj život na Zemlji u strahu od ahireta, u očekivanju milosti njegova Gospodara i dobrote i u vezi sa Allahom koja rezultira ispravnim znanjem s kojim spoznaje istine Bitka:

Da li je onaj koji u noćnim časovima u molitvi vrijeme provodi, padajući licem na tle i stojeći, strahujući od onoga svijeta i nadajući se milosti Gospodara svoga...? Reci: "Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju? Samo oni koji pameti imaju pouku primaju!" (39/9).

To je svijetla i profinjena slika. Skrušeno obavljanje namaza, predanost i usmjerenje – spuštajući lice na tle i stojeći -, ova istančana senzibilnost – kada strahuje od ahireta i nada se milosti svoga Gospodara -, ova čistota i ova prozirnost koja otvara pogled i daje srcu blagodat viđenja, snimanja i prijema, sve ovo iscrtava svijetlu i vedru sliku ljudi koja stoji nasuprot toj turobnoj i tmurnoj slici koju je predočio prethodni ajet. Nesumnjivo, vrši se ovo upoređivanje:

Reci: "Zar su isti oni koji znaju i oni koji ne znaju?" (39/9).

Istinsko je znanje spoznaja, opažanje Istine, otvorenost pogleda, komuniciranje sa potvrđenim istinama u ovom Bitku. Znanje ne predstavljaju pojedinačni, odvojeni podaci koji stješnjuju razum, a ne vode ka velikim istinama Kosmosa i ne dosežu iza opipljive vanjštine.

Ovo je put ka istinskom znanju i prosvijetljenoj spoznaji. Ovo je to... smjerno obavljanje namaza, senzibilnost srca, osjećanje opreza u odnosu

na ahiret, očekivanje Allahove milosti i dobrote, skrušeno sjećanje na Allaha. Ovo je taj put. Stoga on doseže do srži, spoznaje, koristi se onim što vidi, čuje i kuša i stiže do velikih, nepromjenljivih istina iza pojavnih stvari i malih iskustava. A oni koji zastaju kod granica individualnih iskustava i pojavnog svijeta, oni su sabirači podataka, a ne znanstvenici:

Samo oni koji pameti imaju pouku primaju! (39/9).

Znaju samo oni čija su srca svjesna, otvorena, koja dosežu iza pojavnih istina, koriste se onim što vide i čuju, koje podsjeća na Allaha sve što vide i opipaju, a ne zaboravljaju Ga i koja ne zaboravljaju Dan susreta s Njim.

Nakon predočenja ovih dviju slika Kur'an se usmjerava onima koji vjeruju, pozivajući ih da budu bogobojazni, da čine dobra djela i da im kratki ovozemni život posluži kao sredstvo za dugotrajno stjecanje za onaj svijet:

Reci: "O robovi moji koji vjerujete, bojte se Gospodara svoga! One koji na ovom svijetu dobra djela budu činili čeka nagrada, a Allahova zemlja je prostrana; samo oni koji budu strpljivi biće bez računa nagrađeni" (39/10).

U iskazu: *Reci: "O robovi Moji koji vjerujete* ima posebna finesa. U osnovi, on ima ovaj smisao: Reci Mojim robovima koji vjeruju... reci im: Bojte se vašeg Gospodara! Međutim, On ih poziva, jer poziv sadrži proglas i upozorenje. Poslanik (alejhi's-selam) ne govori im: "O, robovi moji!", jer su oni Allahovi robovi. Ovu finesu nalazimo i prilikom njegovog zaduženja dostavljanjem Poruke, da ih pozove uime Allaha. Poziv je u suštini od Allaha. Muhammed (alejhi's-selam) samo prenosi poziv od Njega:

Reci: "O robovi moji koji vjerujete, bojte se Gospodara svoga!" (39/10).

Bogobojaznost je taj osjećaj u srcu, težnja ka Allahu uz oprez i bogobojaznost, u nadanju i očekivanju i vođenjem računa o Njegovoj srdžbi i zadovoljstvu uz budnost i osjećajnost. To je ona vedra i svijetla slika kojom je prethodni ajet odslikao tu skrušenu i smjernu vrstu Allahovih robova:

One koji na ovom svijetu dobra djela budu činili čeka nagrada (39/10).

Lijepe li nagrade! Nagrada na ovom svijetu kratkotrajnih dana i neznatnog boravka, kojoj odgovara nagrada na ahiretu, kući vječnosti i neprolaznosti. To je Allahova dobrota prema ovom čovjeku, Koji zna njegovu slabost, nemoć i neznatnost njegova truda, pa mu On ukazuje počast i pazi ga:

... *a Allahova zemlja je prostrana* (39/10).

Pa neka vas ne sprječava ljubav prema zemlji, pitomost mjesta i krvne, rođačke i prijateljske veze u domovini da iselite iz nje, ako vam je tijesna zbog vaše vjere i ako mislite biti u mogućnosti dobra djela činiti. Priljubljenost za zemlju u ovakvom slučaju prostor je za djelovanje šejtana i jedan vid idolopoklonstva u srcu čovjeka.

Ovo je suptilna kur'anska opaska u pogledu prolaza za skriveni politeizam u ljudskom srcu, povodom govora o tevhidu i bogobojaznosti, opaska koja ukazuje na ishodište ovog Kur'ana. Ljudsko srce liječi na ovakav način samo njegov Stvoritelj koji ga dobro poznaje i koji je upućen u njegove tajne.

Allah, Stvoritelj ljudi, zna da je iseljenje iz zemlje teško za ljudsku dušu, da je oslobađanje od tih veza tegobna stvar i da je napuštanje uobičajenog života, sredstava opskrbe i otpočinjanja života u novoj zemlji naporna obaveza za ljude. Stoga na ovom mjestu ukazuje na strpljivost i bezuvjetnu nagradu za njega kod Allaha, bez računa:

... *Samo oni koji budu strpljivi biće bez računa nagrađeni* (39/10).

Dodiruje Kur'an njihova srca ovim dodirom na odgovarajućem mjestu, liječi ono što muči ta slabašna srca adekvatnim liječenjem, rashlađuje ih u teškoj situaciji daškom bliskosti i milosti i otvara im vrata nadoknade za domovinu, zemlju, porodicu i prijateljstvo u vidu Njegove nagrade bez računa. Uzvišen je onaj koji dobro zna ova srca, koji je dobro obaviješten o prolazima srca i propustima i koji poznaje ono što se u njima krije.

» قُلْ: إِنِّي أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ مُخْلِصًا لَهُ الدِّينَ * وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ أَوَّلَ الْمُسْلِمِينَ * قُلْ إِنِّي أَخَافُ - إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي - عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ.

« قُلِ : ٱللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي * فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ . قُلْ : إِنَّ
ٱلْخَاسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَامَةِ . أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ *
لَهُمْ مِنْ فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِنَ ٱلنَّارِ وَمِنْ تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ، ذَٰلِكَ يُخَوِّفُ ٱللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ ،
يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ .

« وَٱلَّذِينَ ٱجْتَنَبُوا ٱلطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى ٱللَّهِ لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ ، فَبَشِّرْ عِبَادِ *
ٱلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَٰئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَاهُمُ ٱللَّهُ ، وَأُولَٰئِكَ هُمْ أُولُوا
ٱلْأَلْبَابِ .

« أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ أَفَأَنْتَ تُنْقِذُ مَنْ فِي ٱلنَّارِ ؟

« لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِنْ فَوْقِهَا غُرَفٌ مَبْنِيَّةٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
ٱلْأَنْهَارُ وَعْدَ ٱللَّهِ ، لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ ٱلْمِيعَادَ » .

Reci: "Meni se naređuje da se klanjam Allahu iskreno Mu ispovijedajući vjeru (39/11)

i naređuje mi se da budem prvi musliman" (39/12).

Reci: "Ja se bojim patnje na Velikom danu, ako Gospodaru svome budem neposlušan" (39/13).

Reci: "Samo se Allahu klanjam, iskreno Mu ispovijedajući vjeru svoju, (39/14)

a vi se, pored Njega, klanjajte kome hoćete!" Reci: "Stradaće, uistinu, oni koji na Sudnjem danu izgube i sebe i porodice svoje. Eto, to je pravo stradanje!" (39/15).

Nad njima će biti naslage vatre, a i ispod njih naslage; time Allah straši robove Svoje. "O robovi Moji, bojte se Mene!" (39/16).

Za one koji izbjegavaju da se kumirima klanjaju i koji se Allahu obraćaju, - njima su namijenjene radosne vijesti, zato obraduj robove Moje (39/17)

koji Kur'an slušaju i slijede ono najljepše u njemu; njima je Allah na pravi put ukazao i oni su pametni (39/18).

Zar ti da spasiš onoga koji je zaslužio kaznu, onoga koji će biti u vatri? (39/19).

A one koji se Gospodara svoga boje čekaju odaje, sve jedne iznad drugih sagrađene, ispred kojih će rijeke teći, - obećanje je Allahovo, a Allah neće obećanje prekršiti (39/20).

Cijeli ovaj odjeljak natkriljuje ahiretska atmosfera, sjena straha od kazne i nade u nagradu. Započinje usmjeravanjem Poslanika (alejhi's-selam) da obznani čistu riječ tevhida, da obznani svoj strah, a on je Vjerovjesnik i Poslanik, od posljedice odstupanja od nje, da obznani svoju čvrstu odlučnost da nastavi držati se svoga programa i puta, a da njih ostavi njihovom programu i putu, te da ukaže na posljedicu jednog i drugog puta na Dan polaganja računa.

Reci: "Meni se naređuje da se klanjam Allahu iskreno Mu ispovijedajući vjeru i naređuje mi se da budem prvi musliman." Reci: "Ja se bojim patnje na Velikom danu, ako Gospodaru svome budem neposlušan" (39/11-13).

Ovaj proglas od strane Vjerovjesnika (alejhi's-selam), da mu je naređeno da samo Allaha obožava iskrenu Mu ispovijedajući vjeru, da bude u tome prvi musliman i da se boji patnje na Velikom danu ako bude neposlušan svome Gospodaru, je proglas od najveće vrijednosti za čistotu tevhida onakvu kakvu je islam donio. Vjerovjesnik (alejhi's-selam) na ovoj razini je Allahov rob. Ovo je njegova pozicija koju ne prekoračuje. Na stupnju ibadeta svi robovi stoje u saffu, dok se Allahovo Biće (Uzvišeno) uzdiže zasebno iznad svih robova. To je, ustvari, cilj.

Tada se ustabiljuje značenje pozicije Božanstva i značenje pozicije predanosti; one se razdvajaju, ne miješaju se i ne prepleću međusobno i odvajaju svojstvo Jednote Uzvišenog Allaha, bez ortaka i bez ikog Njemu sličnog. I kada Muhammed, Allahov Poslanik, (alejhi's-selam) na poziciji predanosti Allahu objavljuje ovaj proglas i strahuje od neposluha ovakvim

strahom, onda nema apsolutno mjesta tvrdnji o zagovorništvu kipova ili meleka njihovim obožavanjem mimo ili uz Allaha.

Po drugi put ponavlja proglas, uz ustrajnost na putu i ostavljanje politeista njihovom putu i njegovom bolnom završetku:

Reci: "Samo se Allahu klanjam, iskreno Mu ispovijedajući vjeru svoju, a vi se, pored Njega, klanjajte kome hoćete!" Reci: "Stradaće, uistinu, oni koji na Sudnjem danu izgube i sebe i porodice svoje. Eto, to je pravo stradanje!" (39/14-15).

Po drugi put obznanjuje: Ja doista nastavljam ići svojim putem. Allahu sam predan iskreno Mu ispovijedajući vjeru. A vi idite putem kojim želite. Obožavajte šta hoćete mimo Njega. Ali tamo vas čeka nemjerljiva propast. Gubitak svog bića koje skončava u Džehennemu i gubitak porodice bez obzira da li oni bili vjernici ili nevjernici. Ako budu vjernici, politeisti ih gube, jer ovi idu jednim, a oni drugim putem. A ako budu politeisti kao i oni, svaki od njih gubi sebe u Džehennemu... *Eto, to je pravo stradanje (39/15).*

Zatim se prezentira prizor pravog stradanja:

Nad njima će biti naslage vatre, a i ispod njih naslage; time Allah straši robove Svoje. "O robovi Moji, bojte se Mene!" (39/16).

Ovo je doista jeziv prizor. Prizor vatre u obliku naslaga iznad njih i ispod njih, a oni između ovih mračnih naslaga koje ih omotavaju i obavijaju, a od vatre su!

Jeziv prizor! Allah ga prikazuje Svojim robovima dok su još na zemlji i u mogućnosti da skrenu s tog puta. Zastrašuje ih njegovim ishodom ne bi li ga se klonili:

Time Allah straši robove Svoje (39/16).

Poziva ih da budu oprezni, da se čuvaju i budu predani:

"O robovi Moji, bojte se Mene!" (39/16).

Na drugoj obali stoje spašeni, oni koji su se bojali ovog sumornog završetka:

Za one koji izbjegavaju da se kumirima klanjaju i koji se Allahu obraćaju, - njima su namijenjene radosne vijesti, zato obraduj robove Moje

koji Kur'an slušaju i slijede ono najljepše u njemu; njima je Allah na pravi put ukazao i oni su pametni (39/17-18).

Tagut je oblik riječi nastao od riječi *tugjan* – nasilje, poput riječi: *melekut, azamut i rehamut,* koje upućuju na pretjerivanje i uveličavanje. Tagut je sve što prevrši mjeru i pријеđe granicu. Oni koji izbjegavaju njihovo obožavanje to su oni koji izbjegavaju obožavanje onoga što nije istinsko Božanstvo u bilo kojem obliku obožavanja. To su oni koji se Gospodaru svome obraćaju, Njemu se vraćaju i ostaju u poziciji obožavanja samo Njega.

Takvima su *namijenjene radosne vijesti* (39/17) odaslane sa najvišeg mjesta, a Poslanik (alejhi's-selam) prenosi ih njima Allahovom odredbom: *zato obraduj robove Moje* (39/17). To je uzvišena radosna vijest koju im donosi plemeniti Poslanik. Samo ovo bila bi blagodat.

Svojstvo ovih je da oni kada slušaju ono što slušaju od riječi, njihova srca uzimaju ono što je najljepše u njima, a odbacuju ostalo, tako da se za njih lijepi samo lijepa riječ koja pročišćava duše i srce. Lijepa se duša otvara pred lijepom riječju, prihvata je i odaziva joj se. Pokvarena se duša otvara samo ružnoj riječi i odaziva joj se.

Njima je Allah na pravi put ukazao (39/18).

Allah zna da u njihovim dušama ima dobra, pa ih je uputio da slušaju Najljepši Govor i da mu se odazovu. Allahova je Uputa prava uputa.

I oni su pametni (39/18).

Zdrav razum vodi svoga vlasnika pročišćenju i spasu. A onome ko ne slijedi put pročišćenja i spasa kao da je oduzeta pamet i kao da mu je zabranjena ova blagodat koju mu je Allah dao.

Prije predstavljanja prizora ovih u njihovom uživanju na onom svijetu, Kur'an potvrđuje da su obožavatelji kumira već doista došli u vatru i da ih niko ne može spasiti od nje:

Zar ti da spasiš onoga koji je zaslužio kaznu, onoga koji će biti u vatri? (39/19).

Govor je usmjeren Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam). Ako on nije u stanju da ih spasi od vatre u kojoj se nalaze, pa ko onda jeste?

Pred prizorom ovih vatri – kao da su faktički sada u njoj, jer su već zaslužili kaznu – predočava se prizor onih koji se Gospodara svoga boje i plaše onoga čime ih je Allah strašio:

A one koji se Gospodara svoga boje čekaju odaje, sve jedne iznad drugih sagrađene, ispred kojih će rijeke teći, - obećanje je Allahovo, a Allah neće obećanje prekršiti (39/20).

Prizor sagrađenih odaja, sve jedna iznad druge, ispod kojih teku rijeke... stoji nasuprot prizora naslaga vatre iznad i ispod njih u opozitnoj formi koju usklađuje kur'anski iskaz iscrtavajući prizore pred pogledima.

To je Allahovo obećanje, a Allahovo se obećanje izvršava. Jer, Allah neće obećanje prekršiti.

Muslimani koji su prvi put slušali Kur'an proživljavali su ove prizore stvarno, upečatljivo. U njihovim dušama to nije bilo obećanje ili prijetnja koje primaju iz daleke budućnosti. I jedno i drugo je bila realnost koju su svjedočila njihova srca, osjećala je i gledala; potpadala su pod njen utjecaj, tresla se i odazivala zbog tog viđenja. Otuda su se njihova srca preobrazila takvim preobražajem i njihov život se na zemlji modificirao prema onosvjetskoj stvarnosti koju su živjeli i proživljavali još za ovozemnog života. Tako musliman treba dočekivati Allahovo obećanje.

«أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ فِي الْأَرْضِ ، ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ، ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِأُولِي الْأَلْبَابِ .

أَفَمَنْ شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِنْ رَبِّهِ ؟ فَوَيْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ ، أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ .

«اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ كِتَابًا مُتَشَابِهًا مَثَانِيَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ . ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ ؛ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ .

أَفَمَنْ يَتَّقِي بِوَجْهِهِ سُوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ؟ وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ : ذُوقُوا مَا كُنْتُمْ
تَكْسِبُونَ * كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ *
فَأَذَاقَهُمُ اللَّهُ الْخِزْيَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ، وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ .

« وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ * قُرْآنًا
عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ * ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ ،
وَرَجُلًا سَلَمًا لِرَجُلٍ ، هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ؟ الْحَمْدُ لِلَّهِ ، بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ » . .

Zar ne vidiš da Allah spušta s neba kišu pa je u izvore u zemlji razvodi, a onda pomoću nje raznobojno bilje izvodi, zatim se ono osuši i ti ga vidiš požutjela i najzad ga skrši. To je, doista, pouka za one koji su pametni (39/21).

Zar je isti onaj čije je srce Allah učinio sklono islamu, pa on slijedi svjetlo Gospodara svoga? Teško onima čija su srca neosjetljiva kad se spomene Allah, oni su u pravoj zabludi! (39/22).

Allah objavljuje najljepši govor, Knjigu sličnu po smislu, čije se pouke ponavljaju, zbog kojih podilazi jeza one koji se Gospodara svoga boje, a kada spomene ime Allahovo, kože njihove i srca njihova se smiruju. Ona je Allahov pravi put na koji On ukazuje onome kome On hoće; a onoga koga Allah ostavi u zabludi niko na pravi put neće moći uputiti (39/23).

Zar je isti onaj koji će se na Sudnjem danu licem svojim zaklanjati od strahovite patnje? "Trpite ono što ste zaslužili!" - mnogobošcima će se reći (39/24).

Oni prije njih su poricali, pa ih je stigla kazna odakle nisu očekivali (39/25).

Allah je dao da osjete poniženje u životu na ovom svijetu, a patnja na drugom svijetu biće, zaista, još gora, - kad bi oni samo znali! (39/26).

Mi u ovom Kur'anu navodimo ljudima svakojake primjere da bi pouku primili (39/27)

u Kur'anu na arapskom jeziku, u kome nema nikakve protivrječnosti, da bi se Gospodara svoga pobojali (39/28).

Allah navodi kao primjer čovjeka koji je u vlasti ortaka oko koga se oni otimaju i čovjeka koji je u vlasti samo jednog čovjeka, - da li je položaj njih dvojice isti? Hvaljen neka je Allah, nije, ali većina njih ne zna (39/29).

Ovaj odjeljak sure sadrži osvrt na život biljnog svijeta, nakon spuštanja vode iz neba i njegovog skončavanja nakon kratkog vremena, a ovo se često navodi kao primjer ovozemnog života i njegove suštinske prolaznosti. U njemu je smjernica pametnima koji primaju pouku da razmisle o ovom primjeru i podsjete se na njega. Nakon spominjanja spuštanja vode iz neba, ukazuje se na Knjigu, objavljenu također s neba, da s njome ožive srca i da joj se otvore grudi, uz sugestivno slikanje odaziva otvorenih srca ovoj Knjizi sa strahom i drhtanjem, a potom popustljivošću i smirenošću, i uz predočavanje ishoda onih koji su se odazvali spominjanju Allaha i onih čija su srca neosjetljiva kad se spomene Allah. Na kraju se usmjerava na suštinu tevhida navodeći primjer onoga ko obožava Jednog Boga i onog ko obožava više bogova. Ta dva primjera nisu ista niti su im stanja podudarna, kao što nije isto stanje roba kojeg posjeduju sukobljeni gospodari i stanje roba koji radi za jednog gospodara s kojim se niko ne spori o njemu.

Zar ne vidiš da Allah spušta s neba kišu pa je u izvore u zemlji razvodi, a onda pomoću nje raznobojno bilje izvodi, zatim se ono osuši i ti ga vidiš požutjela i najzad ga skrši. To je, doista, pouka za one koji su pametni (39/21).

Ovaj fenomen na koji Kur'an usmjerava poglede radi razmišljanja i proučavanja ponavlja se u raznim dijelovima Zemlje tako da čak nestane i one intime koju donosi njegovo obnavljanje i čudesa koja postoje u svakoj njegovoj fazi. Kur'an usmjerava pogled ka viđenju Allahove moći i slijeđenju njenih tragova u svakoj fazi života.

Ova voda koja se spušta s neba, šta je ona i kako je sišla? Mi brzo prolazimo pored ovog čuda zbog dugotrajne prisnosti i ponavljanja. Stvaranje vode samo po sebi je nadnaravno čudo. Bez obzira što znamo da ona nastaje spajanjem atoma vodonika i kiseonika pod određenim uvjetima, sama ova spoznaja dovoljna je da probudi naša srca i okrene ih viđenju Allahove moći koja je oblikovala ovaj Kosmos tako da u njemu postoji vodonik i kiseonik i tako da postoje okolnosti koje omogućuju ovo

spajanje i nastajanje vode iz tog spoja. Odatle postojanje života na zemlji. Da nema vode, ne bi bilo ni života. To je lanac planiranja dok ne dođemo do postojanja vode i postojanja života. Allah je iza tog planiranja i sve je to dala Njegova moć. Zatim, spuštanje ove vode nakon njenog nestanka drugo je, novo čudo nastalo iz uspostavljanja Zemlje i Kosmosa sa ovim sistemom koji omogućava nastanak vode i njeno spuštanje shodno Allahovoj odredbi.

Potom slijedi slijedeća faza nakon spuštanja vode:

... pa je u izvore u zemlji razvodi (39/21).

Isti je slučaj u tome sa tekućim rijekama na površini zemlje ili tekućim rijekama ispod njenih slojeva nastalih od površinskih voda koje prodru u unutrašnjost, a potom izbiju u vidu vrela i izvora ili se otkriju kopanjem bunareva. Allahova moć je sprječava da prodre u velike dubine iz kojih se nikada više ne bi pojavila.

... a onda pomoću nje raznobojno bilje izvodi (39/21).

Biljni život koji slijedi i nastaje iza spuštanja vode čudo je pred kojim ljudska snaga zastaje nemoćna. Gledanje male biljke kako probija zastor zemlje, otklanja terete naslaga iznad nje i ustremljuje se ka prostranstvu, svjetlu i slobodi, uzdižući se ka širokom prostranstvu malo pomalo, ovo gledanje dovoljno je da ispuni otvoreno srce sjećanjem i da potakne u njemu osjećanje Allaha, kreativnog Stvoritelja koji je svemu dao njegov oblik, a onda ga uputio. Raznobojno bilje u jednom predjelu, zapravo u jednoj biljci, pa čak i u jednom cvijetu nije ništa drugo nego izložba kreacije Moći koja izaziva kod čovjeka osjećanje apsolutne nemoći da u osnovi išta od toga uradi.

Ovo rastuće, mekahno, nježno, sočno bilje dostiže svoju puninu i završava svoje dane:

... zatim se ono osuši i ti ga vidiš požutjela (39/21).

Dostiglo je svoj cilj predviđen u zakonu Bitka, sistemu Kosmosa i fazama života i sazrijeva za žetvu:

... i najzad ga skrši (39/21).

Potrošilo je svoj rok, izvršilo svoju ulogu i okončalo ciklus onako kako mu je odredio Darovatelj života:

To je, doista, pouka za one koji su pametni (39/21).

Koji razmišljaju, sjećaju se i koriste se razumom i shvaćanjem koje im je darovao Allah.

* * *

Zar je isti onaj čije je srce Allah učinio sklono islamu, pa on slijedi svjetlo Gospodara svoga? Teško onima čija su srca neosjetljiva kad se spomene Allah, oni su u pravoj zabludi! (39/22).

Allah objavljuje najljepši govor, Knjigu sličnu po smislu, čije se pouke ponavljaju, zbog kojih podilazi jeza one koji se Gospodara svoga boje, a kada spomene ime Allahovo, kože njihove i srca njihova se smiruju. Ona je Allahov pravi put na koji On ukazuje onome kome On hoće; a onoga koga Allah ostavi u zabludi niko na pravi put neće moći uputiti (39/23).

Kao što kišu spušta s neba, a onda pomoću nje raznobojno bilje izvodi, takoder, on spušta s neba Knjigu koju dočekuju živa srca, pa se otvaraju, šire i kreću poput kretanja života, dočim oni čija su srca neosjetljiva dočekuju je poput tvrde stijene u kojoj nema života niti vlage.

Allah čini sklonim islamu srca za koja zna da u njima ima dobra, pa ih spaja sa Njegovim svjetlom i ona njime blistaju i iz njega svjetlost crpe. Razlika između ovih srca i drugih, neosjetljivih srca je velika:

Teško onima čija su srca neosjetljiva kad se spomene Allah, oni su u pravoj zabludi! (39/22).

Ovaj ajet odslikava suštinu srca koja prihvate islam, otvore mu se i njime odišu, odslikava njihov odnos prema Allahu, stanje zadovoljstva, otvorenosti, svježine, vedrine, obasjanosti i prosvijetljenosti, kao što odslikava i suštinu drugačijih srca, njihovu neosjetljivost, grubost, beživotnost, suhoparnost, tmurnoću i mrkloću. A onaj čije srce Allah čini sklonim islamu, pomažući mu Svojim svjetlom, definitivno nije poput onih čija su srca neosjetljiva kad se spomene Allah. Velika je, velika razlika između ovih i onih.

Drugi ajet takoder odslikava način na koji vjernici dočekuju ovaj Kur'an, ovu harmoničnu Knjigu u čijoj prirodi nema neslaganja, ni u njenim nakanama, duhu, osobenostima. Ona je *slična po smislu, čije se pouke ponavljaju*; ponavljaju se njeni odjeljci, smjernice i prizori. Međutim, oni nisu oprečni niti međusobno proturječni, već se samo ponavljaju na

različitim mjestima shodno svrsi koja se ostvaruje ponavljanjem i učestalošću, uz harmoničnost i stabilnost nepromjenljivih principa koji su slični po smislu i u kojima nema proturječja niti neslaganja.

Oni koji se boje svoga Gospodara i strahuju od Njega, živeći u oprezu i strahu, očekivanju i nadanju, dočekuju ovu Knjigu sa tremom i drhtavicom i pod snažnim dojmom od koga se kože ježe, a zatim se njihove duše smiruju, srca im se navikavaju na ovu Knjigu, pa se njihove kože i srca raznježuju i smiruju spominjanjem Allaha.

To je živa, opipljiva slika koju iscrtavaju riječi i gotovo da se u njoj opažaju pokreti.

Ona je Allahov pravi put na koji On ukazuje onome kome On hoće (39/23).

Srca ne trepere ovako osim kada ih pokreće ruka Milostivog ka Uputi, odazivu i svjetlu. Allah poznaje unutrašnjost srca na osnovu koje ih nagrađuje Uputom ili zabludom:

... a onoga koga Allah ostavi u zabludi niko na pravi put neće moći uputiti (39/23).

On ga ostavlja u zabludi shodno poznavanju njegove unutrašnjosti stabilizirane u zabludi, koja ne prihvata Uputu niti joj uopće teži.

Potom se predočava ono što očekuje sljedbenike zablude na Sudnjem danu, u beznadežnom prizoru, na dan sumiranja rezultata djela:

Zar je isti onaj koji će se na Sudnjem danu licem svojim zaklanjati od strahovite patnje? "Trpite ono što ste zaslužili!" - mnogobošcima će se reći (39/24).

Čovjek obično štiti svoje lice rukama i tijelom. Ovdje on nije u stanju da se zaštiti od vatre rukama i nogama, pa se štiti od nje svojim licem i zaklanja se od patnje, što ukazuje na strahotu, teškoću i poremećaj. I u gužvi i pritisku ove kazne prima ukor i podastire mu se rezultat njegova života, a kakva li samo rezultata: *"Trpite ono što ste zaslužili!""— mnogobošcima će se reći* (39/24).

Sa ovog prizora prelazi se na govor o poricateljima koji su se suprotstavljali Muhammedu (alejhi's-selam) kako bi im predočio ono što je zadesilo prethodne poricatelje i ne bi li oni došli sebi:

Oni prije njih su poricali, pa ih je stigla kazna odakle nisu očekivali. Allah je dao da osjete poniženje u životu na ovom svijetu, a patnja na drugom svijetu biće, zaista, još gora, - kad bi oni samo znali! (39/25-26).

Ovo je stanje poricatelja na ovom i onom svijetu. Allah je dao da osjete poniženje u životu na ovom svijetu, a na onom svijetu očekuje ih najveća patnja. Allahova je zakonitost neumitna i ona ne izostaje. Stratišta prethodnih pokoljenja svjedoče o tome. Allahova prijetnja njima na onom svijetu je važeća. Prilika koju imaju pred sobom je jedinstvena. Ovo podsjećanje je za onog ko pouku prima i sjeća se, *kad bi oni samo znali!* (39/26).

* * *

Mi u ovom Kur'anu navodimo ljudima svakojake primjere da bi pouku primili (39/27)

u Kur'anu na arapskom jeziku, u kome nema nikakve protivrječnosti, da bi se Gospodara svoga pobojali (39/28).

Allah navodi kao primjer čovjeka koji je u vlasti ortaka oko koga se oni otimaju i čovjeka koji je u vlasti samo jednog čovjeka, - da li je položaj njih dvojice isti? Hvaljen neka je Allah, nije, ali većina njih ne zna (39/29).

Allah navodi primjer roba monoteista i roba politeista kroz primjer roba koji je u vlasti ortaka oko koga se oni otimaju, a on razapet među njima; svaki od njih ga usmjerava u svom pravcu, svaki od njih ga zadužuje, a on među njima izgubljen, ne ide po jednom sistemu, ne ide jednim putem, nije u stanju zadovoljiti njihove oprečne, suprotstavljene i sukobljene prohtjeve koji razdiru njegove napore i snage. I roba koji je u vlasti jednog gospodara i on zna šta on od njega traži i čime ga zadužuje, pa je rasterećen i učvršćen na jednom jasnom putu:

da li je položaj njih dvojice isti? (39/29).

Njihov položaj nije isti. Onaj koji sluša jednog gospodara uživa u rahatluku pravilne orijentacije, spoznaje i izvjesnosti, objedinjenoj snazi, jedinstvu usmjerenja i jasnoći puta. A onaj koji je podređen sukobljenim gospodarima u patnji je, nesiguran je, ne može se smiriti u jednom stanju, ne zadovoljava ni jednog od njih, a kamo li da zadovoljava sve!

Ovaj primjer odslikava stvarnost monoteizma i stvarnost politeizma u svim stanjima. Srce koje vjeruje u suštinu tevhida je srce koje okončava putovanje na zemlji shodno Uputi, jer je njegov pogled stalno vezan za jednu zvijezdu na horizontu, pa njegov put ne krivuda i jer on ne poznaje samo jedan izvor života, snage i opskrbe, samo jedan izvor koristi i štete i jedan izvor davanja i sprječavanja, pa su njegovi koraci ka ovom jednom izvoru pravolinijski, samo iz njega crpi, rukama drži jedan konop stežući čvrsto njegovu petlju; njegov pravac kretanja ka jednom cilju je siguran, pogled mu ne skreće s njega i služi jednom gospodaru, zna šta ga zadovoljava pa to radi, i šta ga srdi pa ga se klone. Tako se akumulira i objedinjuje njegova snaga pa proizvodi svom svojom snagom i trudom, čvrsto stojeći na zemlji i uzdajući se u Jednog Boga na nebu.

Nakon ovog rječitog i sugestivnog primjera dolazi pogovor sa zahvalom Allahu koji je odabrao za Svoje robove blagostanje, sigurnost, smirenost, pravilnu orijentaciju i stabilnost. A oni, uprkos tome, skreću s Pravog Puta i većina ih ne zna.

Ovo je jedan od primjera koji Kur'an navodi ljudima da bi primili pouku. A Kur'an je na arapskom jeziku; pravilan je i jasan, nema u njemu zamršenosti, neispravnosti ni devijantnosti; Kur'an se obraća ljudskoj prirodi njenom bliskom i razumljivom logikom.

« إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عِندَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ *
فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَبَ عَلَى اللَّهِ وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ إِذْ جَاءَهُ ؟ أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى
لِّلْكَافِرِينَ ؟ وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ * لَهُم مَّا يَشَاءُونَ
عِندَ رَبِّهِمْ ، ذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ * لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا ، وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم
بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ » . .

Ti ćeš, zacijelo, umrijeti, a i oni će, takođe, pomrijeti (39/30)

i poslije, na Sudnjem danu, pred Gospodarom svojim ćete se jedan s drugim prepirati (39/31).

Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži i smatra da je laž istina kada mu ona dolazi? Zar u džehennemu prebivalište za nevjernike neće biti? (39/32).

A onaj koji donosi Istinu i oni koji u nju vjeruju, oni su bogobojazni, (39/33)

sve što zažele u Gospodara svoga će naći, to će biti nagrada onima koji su dobra djela činili (39/34)

da bi Allah preko ružnih postupaka njihovih prešao, i da bi ih za lijepa djela koja su radili nagradio (39/35).

Ovaj odjeljak predstavlja pogovor na prethodni. Nakon što je predočio dokaz u vidu kiše koja se spušta iz neba, dokaz u vidu bilja koje pomoću nje raste, dokaz u vidu Knjige objavljene od Allaha, te ukazao na primjere koje donosi u Kur'anu, *ali većina njih ne zna* (39/29), osvrnuo se na ovo konstatacijom da je slučaj Poslanika (alejhi's-selam) i njihov slučaj prepušten Allahu; On će presuditi među njima nakon njihove smrti te će kazniti lašce i poricatelje onako kako to oni zaslužuju, a nagraditi iskrene, one koji povjerovaše, nagradom predviđenom za dobročinitelje.

* * *

Ti ćeš, zacijelo, umrijeti, a i oni će, takođe, pomrijeti i poslije, na Sudnjem danu, pred Gospodarom svojim ćete se jedan s drugim prepirati (39/30-31).

Smrt je kraj svakog živog bića. Samo je Allah vječan. U smrti su jednaki svi ljudi uključujući i Muhammeda, Allahova Poslanika (alejhi's-selam). Spominjanje ove istine ovdje predstavlja jednu od karika tevhida kojeg sura u svojoj cjelokupnosti proklamira i potvrđuje. Potom dolazi izvještaj o onome što dolazi poslije smrti. Smrt nije kraj putanje. Ona je samo jedna karika poslije koje slijede karike predviđenog i planiranog stvaranja od kojih se ništa ne dešava nesvrsishodno i nepredviđeno. Na Sudnjem danu robovi će se prepirati o sporu koji je bio među njima. Doći će Allahov Poslanik (alejhi's-selam) pored svoga Gospodara, a ljudi će biti privedeni radi suđenja zbog onoga što su govorili i radili i bit će suočenii sa onim kako su se ponijeli prema Uputi koju im je Allah poslao:

Ima li nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži i smatra da je laž istina kada mu ona dolazi? Zar u džehennemu prebivalište za nevjernike neće biti? (39/32).

Pitanje radi potvrde. Pa nema nepravednijeg od onoga koji o Allahu govori laži tvrdeći da On ima kćeri i da ima ortake i koji poriče istinitost onoga s čime je došao Njegov Poslanik, odbijajući potvrditi *Kelime-i tevhid*. To je nevjerovanje, a Džehennem je prebivalište za nevjernike. Ovo je jedan vid potvrde koja dolazi u obliku pitanja radi snažnijeg pojašnjenja i pritvrđivanja.

Ovo je jedna strana parnice. Druga strana je onaj koji je donio Istinu od Allaha potvrđujući je i dostavljajući je s vjerom i uvjerenjem. Ovo svojstvo dijele sa Allahovim Poslanikom svi prethodni poslanici, kao što ga s njim dijeli svako ko je pozivao ovoj Istini s uvjerenjem, vjerujući da je to Istina i potvrđujući srcem ono u što je jezikom potvrđivao, *oni su bogobojazni* (39/33).

Opširnije se izlaže svojstvo ovih bogobojaznih i nagrada koju im je njihov Gospodar pripremio:

Sve što zažele u Gospodara svoga će naći, to će biti nagrada onima koji su dobra djela činili (39/34).

Ovo je sveobuhvatni iskaz koji obuhvata sve želje koje naumpadaju vjerničkoj duši. Potvrđuje se da to pripada njima kod njihovog Gospodara; to je njihovo pravo koje neće propasti niti se zagubiti, *to će biti nagrada onima koji su dobra djela činili* (39/34).

Tako će biti da bi Allah ostvario dobro i čast koje im želi i dobrotu s kojom se odnosi prema njima, povrh pravde, iz Svoje dobrohotnosti i dobročinstva:

da bi Allah preko ružnih postupaka njihovih prešao, i da bi ih za lijepa djela koja su radili nagradio (39/35).

Pravda nalaže da se obračunaju i dobra i loša djela, a potom slijedi nagrađivanje.

A dobrota je ovo s čime se Allah ukazuje pred ovim Svojim bogobojaznim robovima, da pријеđe preko njihovih najružnijih djela, te se ona neće obračunavati na njihovoj tereziji, i da ih nagradi za ono što su radili, obračunavajući im na najljepši način, pa će se njihova dobra djela uvećati, podići i pretegnuti na vagi.

To je Allahova dobrota koju On daje kome hoće. Allah se time obavezao Svojim obećanjem. To je realnost u koju su uvjereni bogobojazni, dobročinitelji:

« أليس الله بكاف عبده ؟ ويخوفونك بالذين من دونه ! ومن يضلل الله
فما له من هاد * ومن يهد الله فما له من مضل . أليس الله بعزيز ذي انتقام ؟

« ولئن سألتهم من خلق السماوات والأرض ليقولن : الله . قل : أفرأيتم
ما تدعون من دون الله إن أرادني الله بضر هل هن كاشفات ضره ؟ أو أرادني
برحمة هل هن ممسكات رحمته ؟ قل : حسبي الله عليه يتوكل المتوكلون .

« قل : يا قوم اعملوا على مكانتكم إني عامل فسوف تعلمون * من يأتيه
عذاب يخزيه ؛ ويحل عليه عذاب مقيم * إنا أنزلنا عليك الكتاب للناس بالحق ؛
فمن اهتدى فلنفسه ، ومن ضل فإنما يضل عليها ، وما أنت عليهم بوكيل * الله
يتوفى الأنفس حين موتها والتي لم تمت في منامها ، فيمسك التي قضى عليها الموت ،
ويرسل الأخرى إلى أجل مسمى . إن في ذلك لآيات لقوم يتفكرون .

« أم اتخذوا من دون الله شفعاء ؟ قل : أولو كانوا لا يملكون شيئا
ولا يعقلون ؟ * قل : لله الشفاعة جميعا ، له ملك السماوات والأرض ، ثم
إليه ترجعون .

« وإذا ذكر الله وحده اشمأزت قلوب الذين لا يؤمنون بالآخرة ؛ وإذا
ذكر الذين من دونه إذا هم يستبشرون * قل : اللهم فاطر السماوات والأرض عالم
الغيب والشهادة ، أنت تحكم بين عبادك فيما كانوا فيه يختلفون * ولو أن للذين
ظلموا ما في الأرض جميعا ومثله معه لافتدوا به من سوء العذاب يوم القيامة ، وبدا لهم
من الله ما لم يكونوا يحتسبون * وبدا لهم سيئات ما كسبوا وحاق بهم ما كانوا به

يَسْتَهْزِئُونَ * فَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ ضُرٌّ دَعَانَا ، ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ : إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ
عِلْمٍ ، بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ ؛ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ * قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُم
مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ * فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا ، وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَٰؤُلَاءِ سَيُصِيبُهُمْ
سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا وَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ * أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ
وَيَقْدِرُ ؟ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ » . .

Zar Allah sam nije dovoljan robu Svome? A oni te plaše onima kojima se, pored Njega, klanjaju. Onoga koga Allah ostavi u zabludi - niko ne može na pravi put uputiti (39/36).

A onoga koga On na pravi put uputi - niko ne može u zabludu dovesti. Zar Allah nije silan i strog? (39/37).

Ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, sigurno će reći: "Allah!" a ti reci: "Mislite li vi da li bi oni kojima se, pored Allaha, klanjate mogli otkloniti štetu, ako Allah hoće da mi je učini, ili, da li bi mogli zadržati milost Njegovu, ako On hoće da im je podari?" Reci: "Meni je dovoljan Allah, u Njega se pouzdaju oni koji se pouzdavaju" (39/38).

Reci: "O narode moj, ti postupaj onako kako postupaš, a i ja ću postupati, pa ćete znati (39/39)

koga će stići patnja koja će ga poniziti, i koga će patnja vječno snaći" (39/40).

Mi ti objavljujemo Knjigu zbog svih ljudi - samu istinu; onaj ko bude išao pravim putem - sebi će koristiti, a onaj ko bude išao stranputicom - sebi će nauditi, ti nisi njima tutor (39/41).

Allah uzima duše u času njihove smrti, a i onih koji spavaju, pa zadržava one kojima je odredio da umru, a ostavlja one druge do roka određenog. To su, zaista, dokazi za one koji razmišljaju (39/42).

Oni bez Allahova odobrenja posrednike uzimaju. Reci: "Zar i onda kada su bez ikakve moći i kada ništa ne razumiju!" (39/43).

Reci: "Niko ne može bez Njegove volje posredovati, vlast na nebesima i na Zemlji Njegova je, a poslije Njemu ćete se vratiti (39/44).

Kad se Allah samo spomene, grče se srca onih koji u onaj svijet ne vjeruju, a kada se spomenu oni kojima se oni pored Njega klanjaju, odjednom ih radost obuzme (39/45).

Reci: "Allahu, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti koji znaš nevidljivi i vidljivi svijet, Ti ćeš robovima Svojim presuditi u onome oko čega su se razilazili!" (39/46).

Kad bi mnogobošci imali sve što je na Zemlji, i još toliko, na Sudnjem danu oni bi sve to dali da bi se teške patnje iskupili; a Allah će ih kazniti kaznom kakvu nisu mogli ni naslutiti (39/47)

i predočiće im se rđava djela njihova koja su radili i snaći će ih baš ono čemu su se izrugivali (39/48).

Kad čovjeka kakva nevolja snađe, Nama se moli; a kad mu Mi poslije blagodat pružimo, onda govori: "Ovo mi je dato zato što sam to zaslužio." A nije tako, to je samo kušnja, ali većina njih ne zna (39/49).

Tako su govorili i oni prije njih, pa im nije koristilo ono što su bili stekli, (39/50)

i stigla ih je kazna za ono što su radili. A i one među ovima koji nepravdu čine - stići će kazna za ono što čine, oni neće umaći (39/51).

Kako ne znaju da Allah daje obilje onome kome hoće, i da uskraćuje; to su, zaista, pouke narodu koji vjeruje (39/52).

Ova cjelina predstavlja najopširniji odjeljak sure. Ona tretira suštinu tevhida sa različitih aspekata i sa raznovrsnim dodirima. Počinje slikanjem unutrašnjosti vjerničkog srca i njegovog stava prema zemaljskim silama, njegovog uvažavanja Jedine Sile i oslanjanja na Nju bez osvrtanja na druge, neznatne i slabe snage. Otuda to srce otresa ruke od ovih tobožnjih snaga, prepušta pitanje ovog spoora Allahu na Sudnjem danu i nastavlja ići svojim putem čvrsto, uvjereno i sigurno u svoj ishod.

Iza ovoga slijedi pojašnjenje funkcije Poslanika (alejhi's-selam), da on nije tutor robovima u pogledu njihove upute i zablude, već je Allah taj koji ima dominaciju nad njima i koji ih drži za njihovo tjeme u svakoj situaciji i stanju. Oni nemaju, mimo Njega, zagovornika jer je zauzimanje u cijelosti u Allahovom domenu; Njemu pripada vlast na nebesima i na Zemlji i Njemu se sve obraća i vraća.

Potom opisuje politeiste, grčenje njihovih srca prilikom spominjanja Kelime-i tevhida i njihovog opuštanja prilikom spominjanja politeističkog govora. Poslije ovoga slijedi poziv Poslaniku (alejhi's-selam) da objavi čisti Kelime-i tevhid, a prepusti pitanje politeista Allahu. Opisuje ih kako na Sudnjem danu priželjkuju da se otkupe svim što je na Zemlji i sa još toliko nakon što im je Allah otkrio ono što preneražava i zastrašuje.

To je tako. A kada ih kakva nevolja snađe, samo mole, a kada im On poslije blagodat pruži, iznose naširoko tvrdnje i onda neki od njih kaže: Ovo mi je dato zato što sam to zaslužio. Riječi koje su izgovarali i oni prije njih pa ih je Allah kaznio, a moćan je da kazni i ove. Oni neće umaći. Davanje obilja opskrbe i uskraćivanje Allahova je zakonitost koja se odvija shodno Njegovoj mudrosti i odredbi. Samo On daje i uskraćuje:

... to su, zaista, pouke narodu koji vjeruje (39/52).

* * *

Zar Allah sam nije dovoljan robu Svome? A oni te plaše onima kojima se, pored Njega, klanjaju. Onoga koga Allah ostavi u zabludi - niko ne može na pravi put uputiti (39/36).

A onoga koga On na pravi put uputi - niko ne može u zabludu dovesti. Zar Allah nije silan i strog? (39/37).

Ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, sigurno će reći: "Allah!" a ti reci: "Mislite li vi da li bi oni kojima se, pored Allaha, klanjate mogli otkloniti štetu, ako Allah hoće da mi je učini, ili, da li bi mogli zadržati milost Njegovu, ako On hoće da im je podari?" Reci: "Meni je dovoljan Allah, u Njega se pouzdaju oni koji se pouzdavaju" (39/38).

Reci: "O narode moj, ti postupaj onako kako postupaš, a i ja ću postupati, pa ćete znati (39/39)

koga će stići patnja koja će ga poniziti, i koga će patnja vječna snaći" (39/40).

Ova četiri ajeta odslikavaju logiku ispravnog vjerovanja, njegovu jednostavnost i snagu, jasnoću i dubinu, onakvog kakvo se nalazi u srcu Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) i kakvo treba biti u srcu svakog ko

vjeruje u Poslanicu i svakog ko poziva. Samo je ona njegov ustav koji ga zadovoljava, koji mu je dovoljan i koji mu otkriva trajni, stabilni, Pravi Put.

Navodi se u povodu njihove objave da su politeisti iz Kurejša plašili Allahova Poslanika (alejhi's-selam) svojim božanstvima, upozoravali ga na njihovu srdžbu, dok ih on opisivaše tim ponižavajućim svojstvima, prijeteći mu da će ga, ako ne bude šutio o njima, snaći nevolja.

Međutim, smisao ovih ajeta je širi i obuhvatniji. Oni odslikavaju suštinu borbe između onog ko poziva ka Istini i svih protivničkih snaga na Zemlji, kao što odslikava pouzdanje, uvjerenje i smirenost vjerničkom srcu nakon mjerenja ovih snaga pravilnom mjerom.

Zar Allah sam nije dovoljan robu Svome? (39/36).

Svakako! Ko će ga onda zastrašiti? I šta će ga zaplašiti ako je Allah s njim? I kako je on na stepenu predanosti i ispunjava sve obaveze ovog stepena? Ko je taj ko sumnja u Allahovu dovoljnost robu Svome, a On je Moćan i dominantan iznad Svojih robova?

A oni te plaše onima kojima se, pored Njega, klanjaju (39/36).

Pa kako će se plašiti? Oni koji se ne oslanjaju na Allaha ne mogu zaplašiti onoga koga Allah čuva. Ima li na cijeloj zemlji ikoga ko je iznad Allahove moći?

To je jednostavno i jasno pitanje o kojem ne treba raspravljati niti zamarati um. To je Allah. A svi drugi, oni su mimo Allaha. Kada se zauzme ovakav stav, nema više sumnje niti zabune.

Allahova je volja izvršna i Njegovo htijenje nadvladava. On presuđuje Svojim robovima Svojom presudom, o njima samima i o pokretima njihovih srca i osjećanja:

Onoga koga Allah ostavi u zabludi - niko ne može na pravi put uputiti. A onoga koga On na pravi put uputi - niko ne može u zabludu dovesti (39/36-37).

On zna ko zaslužuje zabludu pa ga i ostavlja u zabludi, a ko zaslužuje Uputu, pa ga i upućuje. I kada izrekne Svoju presudu ovako ili onako, niko ne može promijeniti ono što On hoće:

Zar Allah nije silan i strog? (39/37).

Dakako! On je doista Silan i Moćan. On nagrađuje svakog prema njegovoj zasluzi. On kažnjava onog ko zaslužuje kaznu. Pa kako da se boji nekoga ili nečega onaj ko izvršava obavezu predanosti Njemu, a On mu je dovoljan garant!

Zatim utvrđuje ovu istinu u drugom obliku preuzetom iz njihove logike i stvarnosti onoga što i sami potvrđuju u pogledu istine o Allahu prisutne u njihovoj prirodi:

Ako ih upitaš ko je stvorio nebesa i Zemlju, sigurno će reći: "Allah!" a ti reci: "Mislite li vi da li bi oni kojima se, pored Allaha, klanjate mogli otkloniti štetu, ako Allah hoće da mi je učini, ili, da li bi mogli zadržati milost Njegovu, ako On hoće da im je podari?" Reci: "Meni je dovoljan Allah, u Njega se pouzdaju oni koji se pouzdavaju" (39/38).

Oni su potvrđivali – kada bi bili pitani – da je Allah Stvoritelj nebesa i Zemlje. Priroda ne može reći nešto drugo osim ovog. Razum ne može obrazložiti nastanak nebesa i Zemlje osim postojanjem Vrhovne Volje. On ih prikliješćuje, kao i sva razumna bića, ovom jasnom, prirodnom istinom. Ako je Allah Stvoritelj nebesa i Zemlje, može li onda neko ili nešto na ovim nebesima i Zemlji otkloniti nevolju ako Allah želi da ona zadesi nekog od Njegovih robova? Ili, može li neko ili nešto na ovim nebesima i Zemlji spriječiti blagodat ako Allah hoće da ona dospije nekom od Njegovih robova?

Kategoričan odgovor je: Ne! Ako je ovo utvrđeno, čega bi se onda trebao plašiti onaj ko poziva Allahu? Čega se plaši i čemu se nada, a niko ne može otkloniti nevolju od njega i niko ne može spriječiti blagodat od njega? Šta ga to uznemirava, ili plaši, ili odvraća od njegova puta?

Kada se ova istina učvrsti u vjerničkom srcu, sve je završeno što se njega tiče. Završena je rasprava, prestao je strah i prestalo je nadanje, osim u Allahovu (Uzvišenog) milost. On je dovoljan Svome robu i samo se na Njega treba oslanjati:

Reci: "Meni je dovoljan Allah, u Njega se pouzdaju oni koji se pouzdavaju" (39/38).

Zatim, to je, nakon ovoga, i smirenost, pouzdanje i uvjerenost. Smirenost koja ne strahuje, pouzdanje koje se ne uzrujava i uvjerenost koja se ne pomjera. I nastavak hoda s pouzdanjem do kraja puta:

Reci: "O narode moj, ti postupaj onako kako postupaš, a i ja ću postupati, pa ćete znati koga će stići patnja koja će ga poniziti, i koga će patnja vječno snaći" (39/39-40).

Narode moj, radite na svoj način i shodno vašem stanju. Ja idem svojim putem, ne skrećem, ne bojim se i ne uznemiravam se. Saznat ćete koga će stići patnja koja će ga poniziti na ovom svijetu i koga će patnja vječna snaći na onom svijetu.

Stvar je riješena nakon predočavanja jednostavne Istine koju kazuje priroda i koju svjedoči Bitak. Doista je Allah Stvoritelj nebesa i Zemlje, svemoćno vlada nebesima i Zemljom, On je Gospodar ovog Poziva kojeg nose Poslanice i kojeg preuzimaju islamski djelatnici. Ko je taj na nebesima i Zemlji ko može učiniti nešto Njegovim poslanicima ili protagonistima Njegova Poziva? Ko je taj ko može otkloniti od njih nevolju ili spriječiti od njih milost? Ako takav ne postoji, čega onda da se plaše ili čemu da se nadaju kod nekog drugog mimo Allaha?

Stvar je postala jasnom, put je određen i nema mjesta za polemiku ili izbjegavanje.

To je suština odnosa između Allahovih poslanika i ostalih zemaljskih snaga koje im stoje na putu. Šta je suština njihove zadaće i kakav je njihov odnos prema onima koji ih u laž ugone?

Mi ti objavljujemo Knjigu zbog svih ljudi - samu istinu; onaj ko bude išao pravim putem - sebi će koristiti, a onaj ko bude išao stranputicom - sebi će nauditi, ti nisi njima tutor (39/41).

Allah uzima duše u času njihove smrti, a i onih koji spavaju, pa zadržava one kojima je odredio da umru, a ostavlja one druge do roka određenog. To su, zaista, dokazi za one koji razmišljaju (39/42).

Oni bez Allahova odobrenja posrednike uzimaju. Reci: "Zar i onda kada su bez ikakve moći i kada ništa ne razumiju!" (39/43).

Reci: "Niko ne može bez Njegove volje posredovati, vlast na nebesima i na Zemlji Njegova je, a poslije Njemu ćete se vratiti (39/44).

Mi ti objavljujemo Knjigu zbog svih ljudi - samu istinu; (39/41). Istina je u njenoj naravi, u njenom programu i njenom šeriatu. Istina na kojoj počivaju nebesa i Zemlja. Na tome se susreću sistem za čovječanstvo sadržan u ovoj Knjizi i sistem cijelog Kosmosa u potpunoj harmoniji. Ova je Istina objavljena *zbog svih ljudi* (39/41) da im bude Uputa, da žive s njom i po njoj se ponašaju. A ti samo saopćavaš. A njima je prepušteno nakon toga da odaberu sebi što žele, Uputu ili zabludu, uživanje ili patnju. Svako vodi sebe prema onome što hoće. Ti nisi vlastodržac nad njima niti odgovaraš za njih:

Onaj ko bude išao pravim putem - sebi će koristiti, a onaj ko bude išao stranputicom - sebi će nauditi, ti nisi njima tutor (39/41).

Tutor nad njima je Allah. Oni su u njegovoj vlasti i kada su budni i kada spavaju, u svakoj situaciji, On upravlja njima kako hoće:

Allah uzima duše u času njihove smrti, a i onih koji spavaju, pa zadržava one kojima je odredio da umru, a ostavlja one druge do roka određenog (39/42).

Allah okončava rokove dušama koje umiru. On ih, također, uzima tokom njihova spavanja – iako još nisu umrle – ali su one tokom spavanja uzete privremeno. Onu čiji je rok istekao zadržava i ona se ne budi. A onu čiji rok još nije istekao ostavlja i ona se budi. Dok ne dođe za nju određeni rok. Duše su uvijek u njegovom stisku, u stanju budnosti i u stanju sna.

To su, zaista, dokazi za one koji razmišljaju (39/42).

* * *

Oni su ovako stalno u Allahovoj moći. On ima vlast nad njima, ti nisi njima tutor. Ako krenu Pravim Putem, njima je od koristi, a ako krenu stranputicom, njima je na štetu. Oni će, dakle, polagati račun, a neće biti ostavljeni. Šta onda očekuju, da budu pušteni i oslobođeni?

Oni bez Allahova odobrenja posrednike uzimaju. Reci: "Zar i onda kada su bez ikakve moći i kada ništa ne razumiju!" (39/43).

Reci: "Niko ne može bez Njegove volje posredovati, vlast na nebesima i na Zemlji Njegova je, a poslije Njemu ćete se vratiti" (39/44).

Ovo je pitanje radi ironije i podsmijeha njihovoj tvrdnji da oni obožavaju kipove meleka kako bi ih oni što više približili Allahu! *Zar i onda kada su bez ikakve moći i kada ništa ne razumiju!* (39/43). Iza ovoga slijedi rezolutna proklamacija: da niko ne može bez Njegove volje posredovati. On to dozvoljava kome hoće i preko koga hoće. Pa da li ih preporučuje za posredovanje to što mimo Allaha kumire obožavaju?

Vlast na nebesima i na Zemlji Njegova je (39/44) - ništa se ne dešava bez Njegove volje u ovom carstvu. *Njemu ćete se vratiti* (39/44) - neizbježan je povratak samo Njemu na kraju putovanja.

U ovoj situaciji, u kojoj se naglašava Allahova (Uzvišenog) jedinstvena vlast i nadmoć, predočava se kako oni izbjegavaju Kelime-i tevhid, a pribjegavaju politeističkim riječima, koje osuđuje sve što postoji oko njih:

Kad se Allah samo spomene, grče se srca onih koji u onaj svijet ne vjeruju, a kada se spomenu oni kojima se oni pored Njega klanjaju, odjednom ih radost obuzme (39/45).

Ajet opisuje slučaj u vrijeme Vjerovjesnika (alejhi's-selam) kada su se politeisti veselili i radovali prilikom spominjanja njihovih kumira, a grčili i bježali kada se spomene Kelime-i tevhid. Međutim, on opisuje i psihičko stanje koje se ponavlja u različitim sredinama i vremenima. Ima ljudi čija se srca grče i duše stežu kad god se pozovu da samo Allaha Bogom smatraju, da samo Allahov šeriat uzmu za zakon, a Allahov Program za sistem života. A čim se spomenu zemaljski programi, sistemi i zakoni, razvesele se, obraduju, pozdrave takav razgovor i otvore svoje grudi za debatu. Upravo su to oni koje Allah spominje u ovom ajetu kao uzorak i upravo takvih ima u svakom vremenu i prostoru. To su oni čija je priroda degenerirana, narav iskvarena, koji lutaju i druge na stranputicu odvode bez obzira na raznovrsnost sredina i vremena, rasa i naroda.

Odgovor na ovu degeneraciju, devijaciju i zabludu je ono čemu Allah podučava Svoga Poslanika (alejhi's-selam) kada se suoči sa takvim stanjem:

Reci: "Allahu, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti koji znaš nevidljivi i vidljivi svijet, Ti ćeš robovima Svojim presuditi u onome oko čega su se razilazili!" (39/46).

To je dova prirode koja vidi nebo i Zemlju i nije u stanju da im nađe Stvoritelja osim Allaha, Kreatora nebesa i Zemlje, pa se Njemu usmjerava sa priznanjem i potvrdom, definirajući Ga Njegovim svojstvom koje Mu dolikuje: kao Stvoritelja nebesa i Zemlje. *Ti koji znaš nevidljivi i vidljivi svijet (39/46)* - koji poznaješ odsutno i prisutno, sakriveno i otkriveno, *Ti ćeš robovima Svojim presuditi u onome oko čega su se razilazili! (39/46)* - samo je On Presuditelj onoga dana kada se Njemu vrate, a neminovno je da se vraćaju.

* * *

Nakon ove poduke prezentira se njihovo zastrašujuće stanje onoga dana kad se vrate radi presude u onome oko čega su se razilazili:

Kad bi mnogobošci imali sve što je na Zemlji, i još toliko, na Sudnjem danu oni bi sve to dali da bi se teške patnje iskupili; a Allah će ih kazniti kaznom kakvu nisu mogli ni naslutiti (39/47).

i predočiće im se rđava djela njihova koja su radili i snaći će ih baš ono čemu su se izrugivali (39/48).

To je strah zavijen u dubinama zastrašujućeg iskaza. Kad bi nasilnici – zbog njihovog politeizma koji predstavlja veliko nasilje – imali *sve što je na Zemlji (39/47)* za čim žude i radi čega se udaljavaju od islama, *i još toliko (39/47)*, ponudili bi to da se otkupe od teške patnje na Sudnjem danu.

Jezgroviti iskaz sadrži i drugi užas: *A Allah će ih kazniti kaznom kakvu nisu mogli ni naslutiti (39/47).*

Ne otkriva se šta je to što ih je snašlo od Allaha i što nisu mogli ni slutiti. Ne otkriva se to, ali je ono ovako nešto strašno, preneražavajuće i zastrašujuće. To je Allah. Allah koji kažnjava ove slabiće kaznom kakvu nisu mogli ni naslutiti. Ovako, bez definiranja i preciziranja:

I predočiće im se rđava djela njihova koja su radili i snaći će ih baš ono čemu su se izrugivali (39/48).

Ovo također dodatno pogoršava stanje. Kada im se razotkriju ružna djela koja su radili i kada ih okruži prijetnja i upozorenje s kojima su se izrugivali, a oni u tom bolnom i jezivom stanju...

* * *

Nakon ovog umetnutog prizora radi pojašnjenja njihova stanja onog dana kada se vrate Allahu kojem oni druge ravnim smatraju, čija se srca grče kad se samo On spominje, a vesele kada se spominju njihova lažna božanstva, nakon ovoga vraća se Kur'an predočavanju njihova čudesnog stanja. Oni niječu Allahovu Jednotu. Ali kada ih snađe nevolja oni se samo Njemu obraćaju, skrušeno i pokajnički. I kada im dobrotu Svoju ukaže i blagodari ih, počnu se oholiti i poricati:

Kad čovjeka kakva nevolja snađe, Nama se moli; a kad mu Mi poslije blagodat pružimo, onda govori: "Ovo mi je dato zato što sam to zaslužio." A nije tako, to je samo kušnja, ali većina njih ne zna (39/49).

Ajet odslikava ponovljeni primjer čovjeka čija priroda nije pronašla put do Istine, nije se vratila svome Jedinom Gospodaru i nije spoznala put do Njega, pa da ne luta ni u dobru ni u zlu.

Nevolja otklanja sa prirode naslage strasti i poriva i ogolijeva je od vještačkih činilaca koji zaklanjuju od nje istinu skrivenu u njoj i u unutrašnjosti ovog Bitka i ona tada vidi Allaha, spoznaje Ga i samo se Njemu usmjerava. I kada nevolja prođe i blagostanje dođe, ovaj čovjek zaboravi ono što je rekao u nevolji i njegova se priroda iskvari pod utjecajem strasti, pa o blagodati, opskrbi i daru kaže: *"Ovo mi je dato zato što sam to zaslužio"* (39/49). Rekao je to i Kārūn. Izjavio je to i svako ko je obmanut znanjem, ili proizvodnjom, ili vještinom kojom obrazlaže posjedovanje imetka ili vlasti, zanemarujući izvor blagodati, Darovatelja znanja i moći, Stvoritelja uzroka i Odreditelja opskrbe:

A nije tako, to je samo kušnja, ali većina njih ne zna (39/49).

To je kušnja radi ispita i provjere, da se vidi hoće li biti zahvalan ili nezahvalan, hoće li ga to popraviti ili će ga pokvariti i hoće li spoznati put ili će skrenuti na stranputicu.

Kur'an im – iz milosti prema robovima – otkriva tajnu, skreće im pažnju na opasnost i upozorava ih na kušnju. Nemaju argumenta niti isprike nakon ovog razjašnjenja.

On dodiruje njihova srca predočavanjem stratišta prijašnjih nestalih naroda i njihova stradanja riječima poput ovih zabludjelih riječi koje je izgovorio neko od njih: *"Ovo mi je dato zato što sam zaslužio"* (39/49).

Tako su govorili i oni prije njih, pa im nije koristilo ono što su bili stekli, i stigla ih je kazna za ono što su radili. A i one među ovima koji nepravdu čine - stići će kazna za ono što čine, oni neće umaći (39/50-51).

Iste ove zabludjele riječi govorili su i oni prije njih, pa su ih one odvele u propast i nesreću. Nije im ništa pomoglo njihovo znanje, ni imetak ni snaga. Ove će zadesiti ono što je zadesilo prethodnike. Allahov se zakon ne mijenja, *oni neće umaći* (39/51). Allahu ne mogu umaći Njegova slaba i nemoćna stvorenja.

A to što im je Allah dao blagodat i darovao opskrbu, ono slijedi Allahovu volju, shodno Njegovoj mudrosti i odredbi vezanoj za davanje i uskraćivanje opskrbe kako bi iskušao Svoje robove i ostvario Svoju volju onako kako to On želi:

Kako ne znaju da Allah daje obilje onome kome hoće, i da uskraćuje; to su, zaista, pouke narodu koji vjeruje (39/52) - pa ne čini Allahove ajete razlogom nevjerovanja i zablude, a došli su radi Upute i vjerovanja.

«قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ ، إِنَّ اللَّهَ
يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا ، إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ * وَأَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِنْ
قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنْصَرُونَ * وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ
مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ * أَنْ تَقُولَ نَفْسٌ : يَا حَسْرَتَا
عَلَى مَا فَرَّطْتُ فِي جَنْبِ اللَّهِ ، وَإِنْ كُنْتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ * أَوْ تَقُولَ : لَوْ أَنَّ اللَّهَ
هَدَانِي لَكُنْتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ * أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ : لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً
فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ * بَلَى قَدْ جَاءَتْكَ آيَاتِي فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ وَكُنْتَ
مِنَ الْكَافِرِينَ .

« وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ وُجُوهُهُمْ مُسْوَدَّةٌ ، أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْمُتَكَبِّرِينَ ؟ * وَيُنَجِّي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ السُّوءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ » ..

Reci: "O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv (39/53).

I povratite se Gospodaru svome i pokorite Mu se prije nego što vam kazna dođe, - poslije vam niko neće u pomoć priskočiti (39/54).

I slijedite ono najljepše, ono što vam Gospodar vaš objavljuje, prije nego što vam iznenada kazna dođe, za čiji dolazak nećete znati (39/55).

Da čovjek ne bi uzviknuo: "Teško meni, koliko sam samo dužnosti prema Allahu propustio, čak sam se i izrugivao!" (39/56)

ili da ne bi rekao: "Da me je Allah pravim putem uputio, sigurno bih se Njegove kazne sačuvao" (39/57)

ili da ne bi rekao kad doživi patnju: "Da mi se samo vratiti - dobra djela bih činio!" (39/58).

"Nikada! Dolazile su pouke Moje, pa si ih poricao i oholio se, i nevjernik si bio" (39/59).

Na Sudnjem danu vidjećeš pocrnjela lica onih koji su o Allahu laži govorili. A zar u džehennemu neće biti boravište oholih? (39/60).

Allah će spasiti one koji su Njegova naređenja izvršavali, a Njegovih se zabrana klonili, i oni će postići ono što su željeli: zlo ih se neće doticati i oni neće tugovati (39/61).

Nakon što je Allah predočio užasavajuće stanje u kojem će se nalaziti mnogobošci na Sudnjem danu u Svojim riječima: *Kad bi mnogobošci imali sve što je na Zemlji, i još toliko, na Sudnjem danu oni bi sve to dali da bi se teške patnje iskupili; a Allah će ih kazniti kaznom kakvu nisu mogli ni naslutiti i predočiće im se rđava djela njihova koja su radili i snaći će ih baš ono čemu su se izrugivali* (39/47-48) – ponovo otvara širom vrata Svoje milosti s pokajanjem, podstiče želju za Njegovom milošću i oprostom kod

griješnika, bez obzira kako bili pretjerali u griješenju i poziva ih na povratak Njemu bez očajavanja i gubljenja nade. Uz poziv ka milosti i oprostu, tu je i slika onoga šta ih čeka ako se ne vrate, ako se ne pokaju i ako ne iskoriste ovu ponuđenu priliku prije nego se izgubi i prođe vrijeme.

* * *

Reci: "O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv (39/53).

To je velika milost koja obuhvata svaki grijeh kakav god on bio. To je poziv na povratak, poziv pretjeranim griješnicima, odlutalim, daleko zalutalim na stranputici, poziv njima da imaju nade, da očekuju i nadaju se u Allahov oprost. Allah je milostiv prema Svojim robovima. On zna njihovu slabost i nemoć, poznaje činioce koji vladaju njima iznutra, iz njihovih bića, i izvana, zna da im šejtan pravi svakojake zamke, da im preprečava svaki put, da navaljuje na njih svim svojim snagama i da je veoma marljiv u svom prljavom poslu. Zna da je konstrukcija ovog ljudskog stvorenja slabašna, da je ono jadno, da brzo pada ako ispusti iz ruke uže koje ga drži i svezu koja ga steže, da fiziološke funkcije, nagoni i strasti koje su sastavnice njegova bića, brzo gube ravnotežu pa ga razvlače tamo-ovamo i odvode ga u grijeh, dok je ono nemoćno da sačuva pravilnu ravnotežu.

Uzvišeni Allah zna sve ovo o ovom stvorenju, pa mu pruža pomoć, povećava mu Svoju milost i ne kažnjava ga zbog njegovog griješenja sve dok mu ne osigura sva sredstva kako bi ispravio svoju grešku i učvrstio svoje korake na Pravom Putu. I nakon što nastavi griješiti i pretjera u tome, računajući da je odbačen i gotov, pa više ne prima i ne reagira, u tom momentu, momentu očaja i beznađa, čuje se blagi, nježni poziv milosti:

Reci: "O robovi moji koji ste se prema sebi ogriješili, ne gubite nadu u Allahovu milost! Allah će, sigurno, sve grijehe oprostiti. On, doista, mnogo prašta i On je milostiv (39/53).

Nema između njega – a već je pretjerao u griješenju, utonuo u porok, odmetnuo se od zaštite i odlutao s Puta – nema između njega i nježne blagotvorne milosti i njenog velikodušnog relaksirajućeg okrilja, nema između njega i svega ovoga ništa osim pokajanje, samo pokajanje.

Povratak na otvorena vrata na kojima nema vratara koji ne dozvoljava prolaz i za čiji prolaz kroz njih prolaznik ne treba tražiti dozvolu:

I povratite se Gospodaru svome i pokorite Mu se prije nego što vam kazna dođe, - poslije vam niko neće u pomoć priskočiti (39/54).

I slijedite ono najljepše, ono što vam Gospodar vaš objavljuje, prije nego što vam iznenada kazna dođe, za čiji dolazak nećete znati (39/55).

Povratak, predanost, vraćanje u sjenu pokornosti i okrilje predaje. Ovo je sve što treba. Bez rituala, ceremonija, prepreka i posrednika i zagovornika.

To je izravni obračun između roba i Gospodara i direktna veza između stvorenja i Stvoritelja. Ko želi od odbjeglih da se vrati - neka se vrati. Ko želi pokajanje od zalutalih – neka se pokaje. Ko želi od griješnika da se preda – neka se preda. Neka dođe! Neka dođe i uđe, vrata su otvorena. Sjena, hlad, svježina i blagostanje: sve je to iza vrata na kojima nema čuvara ni kontrolora.

Hodite, hodite, prije nego što prođe vrijeme. Naprijed *prije nego što vam kazna dođe, - poslije vam niko neće u pomoć priskočiti* (39/54). Nema tamo pomagača. Naprijed, vrijeme nije osigurano. Slučaj se može razriješiti i vrata zatvoriti u bilo kojem trenu noći i dana. Naprijed! *I slijedite ono najljepše, ono što vam Gospodar vaš objavljuje* (39/55), a to je ovaj Kur'an koji je pred vama, *prije nego što vam iznenada kazna dođe, za čiji dolazak nećete znati* (39/55).

Hodite, prije nego zažalite zbog gubitka prilike, zapuštanje Allahova pravu i izigravanja sa Allahovim obećanjem:

Da čovjek ne bi uzviknuo: "Teško meni, koliko sam samo dužnosti prema Allahu propustio, čak sam se i izrugivao!" (39/56).

Ili da ne bi rekao: Allah mi je predodredio zabludu, da mi je predodredio Uputu, uputio bih se na Pravi Put i bio bih bogobojazan: *ili da ne bi rekao: "Da me je Allah pravim putem uputio, sigurno bih se Njegove kazne sačuvao"* (39/57).

To je opravdanje bez osnove. Evo, prilika se ukazala, sredstva Upute su prisutna, a vrata pokajanja otvorena:

Ili da ne bi rekao kad doživi patnju: 'Da mi se samo vratiti - dobra djela bih činio!" (39/58).

To je nedostižna želja. Kada se ovaj život završi, nema mu ponavljanja ni povratka. Eto, vi se nalazite u kući rada. To je jedna prilika i kada prođe, ne vraća se. Bit ćete pitani za nju uz prijekor i grdnju:

"Nikada! Dolazile su pouke Moje, pa si ih poricao i oholio se, i nevjernik si bio" (39/59).

❊ ❊ ❊

Kontekst potom ide dalje i već je stigao sa srcima i osjećanjima na prostor onoga svijeta. Prezentira se dalje prizor poricatelja i bogobojaznih na tom velikom poprištu:

Na Sudnjem danu vidjećeš pocrnjela lica onih koji su o Allahu laži govorili. A zar u džehennemu neće biti boravište oholih? Allah će spasiti one koji su Njegova naređenja izvršavali, a Njegovih se zabrana klonili, i oni će postići ono što su željeli: zlo ih se neće doticati i oni neće tugovati (39/60-61).

Ovo je konačni ishod. Grupa onih čija su lica pocrnjela od poniženja, žalosti i zapaha džehennemske vatre. To je grupa onih koji su se oholili na zemlji, koji su bili pozivani Allahu, i taj poziv je trajao čak i nakon pretjerivanja u griješenju, ali se oni nisu odazvali pozivu spasa. Oni su danas u poniženju zbog kojeg su im lica pocrnjela. I grupa koja se spasila i postigla uspjeh, nju zlo ne dotiče niti se žalosti. To je grupa bogobojaznih, onih koji su živjeli u strahu od ahireta i sa žudnjom za Allahovom milošću. Oni danas nalaze spas, uspjeh, sigurnost i mir: *zlo ih se neće doticati i oni neće tugovati* (39/61).

Pa ko hoće nakon ovoga neka se odazove pozivu blagotvorne natkriljujuće milosti iza otvorenih vrata. A ko želi neka ostane u svom pretjerivanju i svom zlu dok im kazna ne dođe, a da to i ne znaju!

« اللهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ، وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ * لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ؛
وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللهِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ.

« قُلْ : أَفَغَيْرَ اللهِ تَأْمُرُونِّي أَعْبُدُ أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ ؟ * وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ
مِنْ قَبْلِكَ لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ * بَلِ اللهَ فَاعْبُدْ
وَكُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ .

« وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ ، وَالْأَرْضُ جَمِيعاً قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَالسَّمَاوَاتُ
مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ، سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ! * وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي
السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَى فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ
يَنْظُرُونَ * وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا ، وَوُضِعَ الْكِتَابُ ، وَجِيءَ بِالنَّبِيِّينَ
وَالشُّهَدَاءِ ، وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ ، وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ * وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا عَمِلَتْ ،
وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ .

« وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِلَى جَهَنَّمَ زُمَرًا ، حَتَّى إِذَا جَاءُوهَا فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا ، وَقَالَ
لَهُمْ خَزَنَتُهَا : أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ ، يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ ،
وَيُنْذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا ؟ قَالُوا : بَلَى ، وَلَكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى
الْكَافِرِينَ * قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ، فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ *
وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ إِلَى الْجَنَّةِ زُمَراً ، حَتَّى إِذَا جَاءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا ، وَقَالَ
لَهُمْ خَزَنَتُهَا : سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ، طِبْتُمْ فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ * وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلهِ الَّذِي
صَدَقَنَا وَعْدَهُ ، وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ ، فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ .

« وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ، وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ
بِالْحَقِّ وَقِيلَ : الْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » . .

Allah je Stvoritelj svega i On upravlja svim (39/62).

U Njega su ključevi nebesa i Zemlje! A oni koji u Allahove dokaze ne vjeruju, oni će biti izgubljeni! (39/63).

Reci: "Zar od mene tražite da se nekome drugom, osim Allahu, klanjam, o neznalice!" (39/64).

A tebi, i onima prije tebe objavljeno je: "Ako budeš druge Allahu ravnim smatrao, tvoja djela će sigurno propasti, a ti ćeš izgubljen biti" (39/65).

Nego, Allahu se jedino klanjaj i budi zahvalan! (39/66).

Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati; a čitava Zemlja će na Sudnjem danu u vlasti Njegovoj biti, a nebesa će u moći Njegovoj smotana ostati. Hvaljen neka je On i vrlo visoko iznad onih koje Njemu smatraju ravnim! (39/67).

I u rog će se puhnuti, i umrijeće oni na nebesima i oni na Zemlji, ostaće samo oni koje bude Allah odabrao; poslije će se u rog po drugi put puhnuti i oni će, odjednom, ustati i čekati (39/68).

I Zemlja će svjetlošću Gospodara svoga zasjati i Knjiga će se postaviti, vjerovjesnici i svjedoci će se dovesti, i po pravdi će im se svima presuditi, nikome se neće nepravda učiniti; (39/69)

svako će dobiti ono što je zaslužio, jer On dobro zna šta je ko radio (39/70).

Oni koji nisu vjerovali u gomilama će u džehennem biti natjerani, i kad do njega dođu, kapije njegove će se pootvarati i čuvari njegovi će ih upitati: "Zar vam nisu dolazili vaši poslanici, koji su vam ajete Gospodara vašeg kazivali i opominjali vas da ćete ovaj vaš Dan doživjeti?" – "Jesu" - reći će oni -, "ali, još je davno određeno da će nevjernici kažnjeni biti" (39/71).

I reći će se: "Ulazite na džehennemske kapije, vječno ćete u njemu boraviti!" Grozna li prebivališta onima koji su se oholili! (39/72).

A oni koji su se Gospodara svoga bojali u povorkama će u džennet biti povedeni, i kad do njega dođu, - a kapije njegove već širom otvorene -, čuvari njegovi će im reći: "Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti!" (39/73).

I oni će reći: "Hvala Allahu, koji nam je obećanje Svoje ispunio i u džennetu nam mjesto darovao, da se u njemu nastanimo gdje hoćemo!" Divne li nagrade onima koji su se trudili! (39/74).

I vidjećeš meleke kako prijesto okružuju, veličajući i hvaleći Gospodara svoga; i svima će se po pravdi presuditi i reći će se: "Hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova!" (39/75).

Ovaj posljednji odjeljak sure izlaže suštinu monoteizma sa aspekta Jednote Stvoritelja koji je stvorio sve, Vlasnika i Raspolagatelja svega. Pa se poziv politeista Vjerovjesniku (alejhi's-selam) na učešće u obožavanju njihovih kumira, a da oni zauzvrat učestvuju u obožavanju njegovog Boga, doima čudnim. Allah je Stvoritelj svega, On raspolaže carstvom nebesa i Zemlje bez ortaka, pa odakle da se, pored njega, obožava i neko drugi, a samo On ima vlast na nebesima i na Zemlji?!

Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati (39/67) - oni mu pripisuju ortaka, a samo je On neprikosnoveno i svemoćno Božanstvo. *A čitava Zemlja će na Sudnjem danu u vlasti Njegovoj biti, a nebesa će u moći Njegovoj smotana ostati (39/67).* U povodu odslikavanja ove istine na ovakav način, na Sudnjem danu, koji završava scenom meleka koji okružuju Prijesto, veličajući i hvaleći Gospodara svoga, a cjelokupni Bitak izriče Mu zahvalu: *i reći će se: "Hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova!" (39/75).* Tako ovo biva definitivnom riječju o suštini tevhida.

Allah je Stvoritelj svega i On upravlja svim. U Njega su ključevi nebesa i Zemlje! A oni koji u Allahove dokaze ne vjeruju, oni će biti izgubljeni! (39/62-63).

To je istina koju izgovara svaka stvar. Niko ne može tvrditi da je stvorio bilo šta. A razum ne može tvrditi da je ovaj bitak nastao bez Stvoritelja, a sve u njemu govori da se radi o namjeri i planiranju. Nijedna od njegovih stvari, od male do velike, nije prepuštena slučajnosti ni koincidenciji: *i On upravlja svim (39/62).* Allah upravlja nebesima i Zemljom. On njima raspolaže shodno Svojoj volji. Ona se kreću sukladno sistemu koji je On odredio. Druga volja se ne miješa u upravljanju njima, kako svjedoči i priroda, govori stvarnost i potvrđuje razum i savjest:

A oni koji u Allahove dokaze ne vjeruju, oni će biti izgubljeni! (39/63).

Izgubili su moć opažanja koja čini njihov život na Zemlji usklađenim sa životom cijelog Kosmosa, izgubili su rahatluk Upute, ljepotu imana, smirenost vjerovanja i slast uvjerenja. Izgubili su na onom svijetu sebe i svoje porodice. Oni su gubitnici na koje se u potpunosti odnosi izraz "izgubljeni".

U svjetlu ove istine koju izgovaraju nebesa i Zemlja i koju svjedoči svaka stvar u Bitku, Poslanik (alejhi's-selam) se podučava osudi onoga što mu oni nude u pogledu učešća s njima u obožavanju njihovih kumira, a da zauzvrat oni obožavaju njegova Boga. Kao da je u pitanju poslovna transakcija o kojoj se cjenka na tržištu:

Reci: "Zar od mene tražite da se nekome drugom, osim Allahu, klanjam, o neznalice!" (39/64).

To je osuda koju izriče priroda u lice ovoj nesuvisloj ponudi koja ukazuje na apsolutno, potpuno i totalno neznanje.

Ovo popraća i upozorenjem od politeizma. Prvo počinje sa vjerovjesnicima i poslanicima, premda do njihovih srca ne dopire ni djelić politeizma. Ali upozorenje ovdje podsjeća druge iz njihovih naroda na to da je samo Allah na stepenu obožavanja, a da su ljudi na stepenu robovanja, uključujući vjerovjesnike i poslanike:

A tebi, i onima prije tebe objavljeno je: "Ako budeš druge Allahu ravnim smatrao, tvoja djela će sigurno propasti, a ti ćeš izgubljen biti" (39/65).

Ovo upozorenje od politeizma završava naređenjem monoteizma u obožavanju i zahvaljivanju na Uputi i uvjerenju i Allahovim blagodatima koje preplavljuju Njegove robove; ni pobrojati ih nisu u stanju a preplavljeni su njima:

Nego, Allahu se jedino klanjaj i budi zahvalan! (39/66).

Oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati (39/67).

Da, oni ne veličaju Allaha onako kako Ga treba veličati. Oni Mu smatraju ravnim neka Njegova stvorenja, oni Ga ne obožavaju onako kako Ga treba obožavati, oni ne opažaju Njegovu Jednotu i Njegovu veličinu, oni ne osjećaju Njegovu veličanstvenost i snagu.

Potom im otkriva dio Njegove veličine i snage kur'anskim načinom slikanja koji približava ljudima univerzalne istine u pojedinačnoj formi koju njihova ograničena spoznaja može percipirati:

... a čitava Zemlja će na Sudnjem danu u vlasti Njegovoj biti, a nebesa će u moći Njegovoj smotana ostati. Hvaljen neka je On i vrlo visoko iznad onih koje Njemu smatraju ravnim! (39/67).

Sve što se navodi u Kur'anu i hadisu od ovih slika i prizora, ustvari je samo približavanje istina koje ljudi nisu u stanju spoznati osim ako se opišu iskazom kojeg oni razumiju i uokvire u sliku koju percipiraju. Tako je i ovo slikanje jednog aspekta stvarnosti Apsolutne Moći koja nije ograničena oblikom, obuhvaćena prostorom i nije omeđena granicama.[1]

* * *

Zatim se izlaže jedan od prizora Sudnjeg dana, počinjući od prvog puhanja u rog, a završava okončanjem scene, odvođenjem stanovnika Džehennema u vatru, stanovnika Dženneta u Džennet, isticanjem Jednote Veličanstvenog Allaha i obraćanjem Bitka Njemu, slavljenjem i veličanjem.

To je divan i veličanstven prizor. Počinje pokretljivo, potom usporava dok se ne umiri svaki pokret, utihne svaki šum i zavlada pozornicom uzvišena šutnja i skrušeni strah pred Allahom, Jedinim i Moćnim.

Evo, prvi zvuk se odašilje i umire sve što je živo na Zemlji i nebesima – osim onih koje bude Allah odabrao. Nije nam poznato koliko će vremena proći dok se ne puhne po drugi put:

I u rog će se puhnuti, i umrijeće oni na nebesima i oni na Zemlji, ostaće samo oni koje bude Allah odabrao; poslije će se u rog po drugi put puhnuti i oni će, odjednom, ustati i čekati (39/68).

Ovdje se ne spominje treće puhanje. Puhanje koje će pozvati na zbor i okupljanje. Ne predočava se žamor okupljanja i buka stiske, jer se ovaj prizor iscrtava ovdje u tišini i kreće se smireno:

I Zemlja će svjetlošću Gospodara svoga zasjati (39/69).

To je prostor na kojem će biti okupljanje. Svjetlost je od njena Gospodara osim koje druge svjetlosti nema na ovom mjestu.

---

[1] Pogledati opširnije poglavlje *Et-Taswiru'l-fennijju* i poglavlje *Et-Tahjilu'l-hissijju we't-tedžsim* u knjizi, *Et-Taswiru'l-fennijju fi'l-Qur'an.*

... *i Knjiga će se postaviti* (39/69) - u kojoj su zabilježena djela ljudi.

Vjerovjesnici i svjedoci će se dovesti (39/69) – da kažu istinu koja im je poznata. Svaka je rasprava i polemika u ovom prizoru pokopana radi usklađivanja njegove atmosfere sa uzvišenošću i skrušenošću koje vladaju općom scenom:

I po pravdi će im se svima presuditi, nikome se neće nepravda učiniti; svako će dobiti ono što je zaslužio, jer On dobro zna šta je ko radio (39/69-70).

Nema potrebe da se kaže ijedna riječ, ni da se ijedan glas podigne. Stoga se rezimira i brzo završava proces obračunavanja, pitanja i odgovora koji se predočavaju u drugim prizorima, jer je ovdje u pitanju stepen ljepote i veličanstva.

Oni koji nisu vjerovali u gomilama će u džehennem biti natjerani, i kad do njega dođu, kapije njegove će se pootvarati (39/71).

Dočekat će ih njegovi čuvari bilježeći njihovo polaganje prava na njega i podsjećajući ih na razloge njihova dolaska u njega:

... *i čuvari njegovi će ih upitati: "Zar vam nisu dolazili vaši poslanici, koji su vam ajete Gospodara vašeg kazivali i opominjali vas da ćete ovaj vaš Dan doživjeti?" – "Jesu" - reći će oni -, "ali, još je davno određeno da će nevjernici kažnjeni biti"* (39/71).

To je situacija pokornosti i predanosti, a ne svađe i rasprave. Oni to potvrđuju i potčinjavaju se:

I reći će se: "Ulazite na džehennemske kapije, vječno ćete u njemu boraviti!" Grozna li prebivališta onima koji su se oholili! (39/72).

To je džehennemska skupina, skupina oholih. A šta je sa džennetskom povorkom, povorkom bogobojaznih?

A oni koji su se Gospodara svoga bojali u povorkama će u džennet biti povedeni, i kad do njega dođu, - a kapije njegove već širom otvorene -, čuvari njegovi će im reći: "Mir vama, od grijeha ste čisti, zato uđite u nj, u njemu ćete vječno boraviti!" (39/73).

To je lijep doček, omiljena pohvala i pojašnjenje razloga: *od grijeha ste čisti* (39/73). Očistili ste se, bili ste čisti i došli ste čisti. U njemu će biti samo čisti i u njega neće ući osim čisti. U tom uživanju će se vječno boraviti.

Ovdje se javljaju ushićeni glasovi stanovnika Dženneta u vidu slavljenja i zahvaljivanja:

I oni će reći: "Hvala Allahu, koji nam je obećanje Svoje ispunio i u džennetu nam mjesto darovao, da se u njemu nastanimo gdje hoćemo!" (39/74).

Ovo je zemlja koja zavređuje da se naslijedi. Oni se nastanjuju u njoj gdje žele, uzimaju od nje šta hoće:

Divne li nagrade onima koji su se trudili! (39/74).

Prizor završava nečim što obuzima dušu ljepotom, strahopoštovanjem i uzvišenošću, nečim što je u harmoniji sa atmosferom i okriljem cijelog prizora i što predstavlja najadekvatniji završetak sure tevhida. Cijeli Bitak usmjerava se svome Gospodaru zahvalom, skrušeno i predano. Riječ zahvale izgovara svako živo biće i sve što postoji s predanošću:

I vidjećeš meleke kako prijesto okružuju, veličajući i hvaleći Gospodara svoga; i svima će se po pravdi presuditi i reći će se: "Hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova!" (39/75).

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

« حمٓ * تَنْزِيلُ ٱلْكِتَابِ مِنَ ٱللهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ * غَافِرِ ٱلذَّنْبِ ، وَقَابِلِ ٱلتَّوْبِ ، شَدِيدِ ٱلْعِقَابِ ، ذِي ٱلطَّوْلِ ، لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ، إِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ .

« مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ ٱللهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا ، فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِي ٱلْبِلَادِ * كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَٱلْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ ، وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ ، وَجَادَلُوا بِٱلْبَاطِلِ لِيُدْحِضُوا بِهِ ٱلْحَقَّ ، فَأَخَذْتُهُمْ ، فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ؟ * وَكَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّهُمْ أَصْحَابُ ٱلنَّارِ .

« ٱلَّذِينَ يَحْمِلُونَ ٱلْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ ، وَيُؤْمِنُونَ بِهِ ، وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا : رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا ، فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ ، وَقِهِمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ * رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ عَدْنٍ ٱلَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ ، إِنَّكَ أَنْتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ * وَقِهِمُ ٱلسَّيِّئَاتِ ، وَمَنْ تَقِ ٱلسَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ ، وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ .

« إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ ٱللهِ أَكْبَرُ مِنْ مَقْتِكُمْ أَنْفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى ٱلْإِيمَانِ فَتَكْفُرُونَ * قَالُوا : رَبَّنَا أَمَتَّنَا ٱثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا ٱثْنَتَيْنِ فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا ،

فَهَلْ إِلَى خُرُوجٍ مِنْ سَبِيلٍ ؟ * ذَلِكُمْ بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ، وَإِنْ يُشْرَكْ
بِهِ تُؤْمِنُوا، فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ.

« هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ آيَاتِهِ، وَيُنَزِّلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا، وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا
مَنْ يُنِيبُ * فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ * رَفِيعُ
الدَّرَجَاتِ ذُو الْعَرْشِ يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ لِيُنْذِرَ يَوْمَ
التَّلَاقِ * يَوْمَ هُمْ بَارِزُونَ لَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ، لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ ؟ لِلَّهِ الْوَاحِدِ
الْقَهَّارِ * الْيَوْمَ تُجْزَى كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ، لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ، إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ.

« وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْآزِفَةِ إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ كَاظِمِينَ، مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ
حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ * يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ * وَاللَّهُ يَقْضِي
بِالْحَقِّ، وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَقْضُونَ بِشَيْءٍ، إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ »..

SURA GAFIR
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 85 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ha-mim (40/1).

Knjigu objavljuje Allah, Silni i Sveznajući, (40/2)

koji oprašta grijehe i prima pokajanje, koji strahovito kažnjava i obilno nagrađuje; drugog boga osim Njega nema, Njemu se sve vraća (40/3).

O Allahovim ajetima raspravljaju samo oni koji ne vjeruju, pa neka te ne obmanjuje to što se oni po svijetu kreću (40/4).

I Nūhov narod je prije njih poricao, a i poslije njega oni koji su se bili protiv poslanika urotili. Svaki narod nastojao je da se domogne svoga

poslanika i trudio se da neistinom uguši istinu, pa sam ga Ja kažnjavao, - a kakva je bila kazna Moja! (40/5).

I tako će se riječ Gospodara tvoga ispuniti da će oni koji nisu htjeli da vjeruju - stanovnici u vatri biti (40/6).

Meleki koji drže prijesto i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Nj i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima: "Gospodaru naš, Ti sve obuhvataš milošću i znanjem; zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj ih patnje u vatri! (40/7).

Gospodaru naš, uvedi ih u edenske vrtove, koje si im obećao, i pretke njihove i žene njihove i potomstvo njihovo, - one koji su bili dobri; Ti si, uistinu, silan i mudar (40/8).

I poštedi ih kazne zbog ružnih djela, jer koga Ti toga dana poštediš kazne zbog ružnih djela - Ti si mu se smilovao, a to će, zaista, veliki uspjeh biti!" (40/9).

Onima koji nisu vjerovali doviknuće se: "Allahova odvratnost prema vama kad ste, pozivani da vjerujete, ostali nevjernici - bila je, doista, veća od vaše odvratnosti sada prema sebi" (40/10).

"Gospodaru naš", - reći će oni -, "dva puta si nas usmrtio i dva puta si nas oživio; mi priznajemo grijehe naše, pa ima li ikakva načina da se iziđe?" (40/11)

"To vam je zato što niste vjerovali kad se pozivalo Allahu Jedinom, a vjerovali ste ako bi Mu se neko drugi smatrao jednakim! Odluka pripada jedino Allahu, uzvišenom i velikom" (40/12).

On vam pokazuje znamenja Svoja i spušta vam opskrbu s neba, a pouku će prihvatiti samo onaj koji se Njemu obraća (40/13).

Klanjajte se zato Allahu, iskreno Mu ispovijedajući vjeru - pa makar to nevjernicima bilo mrsko - (40/14)

Onome Najuzvišenijem, koji svemirom vlada, koji šalje Objavu, riječi Svoje - kome hoće od robova Svojih da upozori na Dan susreta međusobnog, (40/15)

na Dan kada će se oni pojaviti, kada Allahu neće o njima ništa skriveno biti. "Ko će imati vlast toga dana?" – "Allah, Jedini i Svemoćni!" (40/16).

Svaki čovjek će toga Dana prema zasluzi kažnjen ili nagrađen biti; toga Dana neće biti nepravde! Allah će, zaista, brzo obračunati (40/17).

I upozori ih na bliski Sudnji dan kada će srca do grkljana doprijeti i popriječiti se, kada nevjernici ni prisna prijatelja ni posrednika neće imati koji će uslišan biti (40/18).

On zna poglede koji kriomice u ono što je zabranjeno gledaju, a i ono što grudi kriju; (40/19)

Allah će po pravdi presuditi, a oni kojima se oni, pored Njega klanjaju - neće ni po čemu suditi. Allah, zaista, sve čuje i sve vidi (40/20).

Ova sura razmatra pitanje Istine i neistine, pitanje vjerovanja i nevjerovanja, pitanje Objave i njenog poricanja i na kraju svih ovih pitanja je i pitanje oholog i bahatog ponašanja na zemlji i Allahove kazne koja će stići svakog onog koji je ohol i koji se bahato ponaša. Unutar ovih pitanja sura izlaže i stav vjernika, onih koji su na Pravom Putu, onih koji su pokorni Allahu, koje Allah pomaže, a melekima se, koji oprosta traže za njih, Allah odaziva i njihovu molbu uslišava. Njih na drugom svijetu čeka obilje blagodati.

Otuda je atmosfera sure u cijelosti slična atmosferi borbe, borbe između Istine i neistine, između vjerovanja i nevjerovanja, između bahato oholih na zemlji i Allahove kazne koja će ih stići i uništiti. Kroz ovu atmosferu pirka povjetarac milosti i blagoslova kada se spomenu vjernici!

Ta atmosfera predočena je događajima koji su vezani za stradanja prošlih naroda kao što je predočena i scenama Sudnjeg dana. Ovo i to rasuto je u kontekstu sure i ponavlja se u vidljivom obliku – iznijetom u jezovitim i zastrašujućim slikama koje su u skladu sa atmosferom cijele sure i koje učestvuju u pečaćenju ove atmosfere pečatom grdnje i oštrog prekoravanja.

Sa ovom osobinom u suglasju je i sami početak sure, ritam posebnog odjeka: *koji oprašta grijehe i prima pokajanje, koji strahovito kažnjava i obilno nagrađuje; drugog boga osim Njega nema, Njemu se sve vraća* (40/3) – kao da se radi o čekiću i njegovom čvrstom udaranju sa ravnomjernim tonovima. Neka značenja također doprinose ovom muzičkom ritmu i pomažu ga.

Tu također nalazimo i riječ *be's – kazna*, Allahova kazna. Naša kazna se u suri ponavlja na raznim mjestima, kao i neke druge jake riječi kako po obliku tako i po značenju.

* * *

Uopćeno kazano,· cijela se sura doima kao kovački čekić kojim se udara po ljudskom srcu na koje snažno djeluje dok izlaže scene Kijameta i stradanja naroda. Ponekad se to udaranje pretvara u dodire i ritam koji dotiču srce nježno i blago, kada sura izlaže scenu meleka koji drže prijesto i one oko njega koji veličaju i hvale Gospodara svoga i mole Ga da se smiluje Svojim robovima, vjernicima, ili kada sura izlaže scene Kosmosa i znamenja u njemu kao i prikrivena znamenja u ljudskoj duši.

Ovdje donosimo neke primjere koji odslikavaju atmosferu sure i njeno okrilje u donosu na ovo i to...

Stradanje prošlih naroda:

I Nūhov narod je prije njih poricao, a i poslije njega oni koji su se bili protiv poslanika urotili. Svaki narod nastojao je da se domogne svoga poslanika i trudio se da neistinom uguši istinu, pa sam ga Ja kažnjavao, - a kakva je bila kazna Moja! (40/5). Zašto oni ne putuju po svijetu pa da vide kako su završili oni prije njih? Bili su od njih moćniji i više spomenika su na Zemlji ostavili, ali ih je Allah, zbog grijehova njihovih, kaznio i niko ih od Allahove kazne nije odbranio. Allah ih je kaznio zato što su poricali jasne dokaze koje su im poslanici njihovi donosili, On je, zaista, Moćan, On strahovito kažnjava (40/21-22).

Scene Sudnjeg dana:

I upozori ih na bliski Sudnji dan kada će srca do grkljana doprijeti i popriječiti se, kada nevjernici ni prisna prijatelja ni posrednika neće imati koji će uslišan biti (40/18).

Oni koji poriču Knjigu i ono što smo slali po poslanicima - saznaće posljedice toga kada sa okovima o vratu i sindžirima budu vučeni po ključaloj vodi, a zatim u vatri prženi (40/70-72).

Osvježavajući dodire scene meleka koji drže prijesto uz skrušenu molbu:

Meleki koji drže prijesto i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Nj i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima: "Gospodaru naš, Ti sve obuhvataš milošću i znanjem; zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj ih patnje u vatri! Gospodaru naš, uvedi ih u edenske vrtove, koje si im obećao, i pretke njihove i žene njihove i potomstvo njihovo, - one koji su bili dobri; Ti si, uistinu, silan i mudar. I poštedi ih kazne zbog ružnih djela, jer koga Ti toga dana poštediš kazne zbog ružnih djela - Ti si mu se smilovao, a to će, zaista, veliki uspjeh biti!" (40/7-9).

Nadahnuti dodiri kod izlaganja Allahovih znamenja u ljudskim dušama i Kosmosu:

On vas stvara od zemlje, od kapi sjemena, zatim od ugrušaka, zatim čini da se kao dojenčad rađate, i da do muževnog doba stignete, i da starci postanete - a neki od vas umiru prije - i da do sudnjeg časa poživite kako biste mogli da shvatite. On život i smrt daje! A kad nešto odluči, samo rekne: "Budi!" - i ono bude" (40/67-68). *Allah vam je dao noć da se u njoj odmarate, a dan da vidite. Allah je neizmjerno dobar prema ljudima, ali većina ljudi neće da zahvaljuje. To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, stvoritelj svega, drugog boga osim Njega nema, pa kuda se onda odmećete?* (40/61-62). *Allah vam je učinio Zemlju prebivalištem, a nebo zdanjem, i On vam obličje daje i likove vaše čini lijepim i jelima vas opskrbljuje ukusnim. To je Allah, Gospodar vaš, i neka je uzvišen Allah, Gospodar svjetova!* (40/64).

Ovo i to predstavlja atmosferu sure i njeno okrilje. Ono je u skladu sa njenom temom i njenom prirodom.

Kontekst sure i njen sadržaj odvija se u četiri prepoznatljiva njena kruga.

Prvi krug počinje siglama *Ha-mim. Knjigu objavljuje Allah, Silni i Sveznajući,* (40/1-2) koje slijedi čvrsti i stabilni ritam - *koji oprašta grijehe i prima pokajanje, koji strahovito kažnjava i obilno nagrađuje; drugog boga osim Njega nema, Njemu se sve vraća* (40/3), nakon čega dolazi potvrda da se sve što egzistira predaje Allahu i da o Allahovim ajetima, odnosno o znamenjima polemiziraju samo oni koji ne vjeruju. Oni ne zaslužuju pažnju Allahova Poslanika koliko god se kretali po svijetu i uživali u dobru. Njihov

kraj je kao i kraj onih prije njih koji su poslanike u laž ugonili. Allah ih je kaznio odgovorajućom kaznom na ovom svijetu, a i na drugom svijetu ih očekuje kazna, dok meleki drže prijesto i oni oko njega izjavljuju da vjeruju u svoga Gospodara da se prema Njemu okreću u svome ibadetu i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima na zemlji dok se u isto vrijeme izlaže scena nevjernika na Sudnjem danu kojima će se doviknuti: *"Allahova odvratnost prema vama kad ste, pozivani da vjerujete, ostali nevjernici - bila je, doista, veća od vaše odvratnosti sada prema sebi"* (40/10). Oni se nalaze na mjestu poniženja nakon slave, priznaju svoje grijehe, prihvataju svoga Gospodara, ali od svega toga njima nema nikakve koristi. Ovo je samo podsjećanje na njihovo nevjerovanje i oholost. Sa ovog mjesta pred Allahom na Sudnjem danu vraća se sa ljudima Allahu na ovom svijetu: *On vam pokazuje znamenja Svoja i spušta vam opskrbu s neba* (40/13), i da se Njemu obrate i da Ga kao Jednog obožavaju: *Klanjajte se zato Allahu, iskreno Mu ispovijedajući vjeru - pa makar to nevjernicima bilo mrsko -* (40/14). Nakon toga kontekst ukazuje na Objavu i opominje teškim danom navodeći jednu scenu na Sudnjem danu: *na Dan kada će se oni pojaviti, kada Allahu neće o njima ništa skriveno biti* (40/16), a silnici, oholi i oni koji su polemizirali skrivat će se: *"Ko će imati vlast toga dana?" – "Allah, Jedini i Svemoćni!"* (40/16). Kontekst sure nastavlja sa iznošenjem scena Sudnjeg dana u kome će Allah Jedan i Jedini donositi presudu, a oni kojima su se oni klanjali skrivat će se kao i oni koji su ih uzimali za svoja božanstva.

Drugi krug počinje skretanjem pažnje na one koji su bili i nestali prije njih kao predgovor za iznošenje jedne strane kazivanja o Mūsāu (alejhi's-selam), sa faraonom, Hāmānom i Kārūnom kao primjer koji odslikava položaj silnika u odnosu na poziv Istini. U ovom dijelu se iznose novi događaji koji ranije nisu iznijeti u kazivanju o Mūsāu. Oni su iznijeti samo u ovoj suri. Ovaj događaj se odnosi na čovjeka – vjernika iz faraonske porodice koji je prikrivao svoj iman a koji se stavlja u zaštitu Mūsāa i brani ga od onih koji su naumili da ga pogube, koji vrlo oprezno na samom početku priznaje Istinu, a na kraju to sasvim otvoreno i jasno kaže. Polemizirajući sa faraonom, on iznosi jake i čvrste dokaze o Istini, opominjući ih Sudnjim danom uz primjere nekih njegovih scena u jako uzbudljivom stilu. Njihovo stajalište uspoređuje sa stajalištem onih prije njih, u odnosu na Jūsufa (alejhi's-selam) i njegovu poslanicu. Kontekst se malo udaljava sa kazivanjem kako bi njegove dijelove doveo do drugog svijeta, a oni se tamo prepiru u vatri, prepiru se oni slabi sa onima koji su bili oholi, a svi zajedno su u dijalogu sa čuvarima Džehennema iz koga pokušavaju da se izbave, a ovo nije vrijeme za izbavljenje. U sjeni ove scene Allah usmjerava Svoga Poslanika na strpljivost i pouzdanje u Allahovo

istinito obećanje, usmjerava ga da se okrene svome Gospodaru, da Ga veliča, hvali i traži oprosta.

Treći krug počinje sa onima koji raspravljaju o Allahovim znamenjima bez dokaza i argumenata. Njih na ovu raspravu potiče njihova oholost prema Istini, a oni su suviše mali i slabi u odnosu na veličinu koju o sebi imaju. Tekst dalje usmjerava srca prema Kosmosu kojeg je Allah stvorio, a koji je veći od stvaranja ljudskog roda, ne bi li oni koji su oholi shvatili da su beznačajni pred veličinom ovog Allahovog stvaranja kako bi progledali i ne bi slijepi ostali: *Nisu isto slijepac i onaj koji vidi, nisu isto vjernici koji dobra djela čine i zlotvori. - Kako vas malo prima pouku!* (40/58). Tekst ih dalje podsjeća na dolazak Smaka svijeta i usmjerava ih da se obrate Allahu koji prima obraćanje onima koji Mu se obrate. Oni koji su oholi - oni će poniženi ući u Džehennem. Nakon ovoga Kur'an iznosi neka kosmička Allahova znamenja pored kojih nehajno prolaze, noć za odmor, a dan da vidite. Zemlju je učinio vašim prebivalištem, a nebo zdanjem. Zatim ih podsjeća na njihove likove koje je učinio najljepšim likovima uz podsjećanje da se samo Allahu klanjaju i Njemu samo iskreno vjeru ispovijedaju. Poslaniku (alejhi's-selam) se sugerira da se odrekne njih i njihovog vjerovanja i da obznani da mu je Allah to zabranio i naredio mu da se klanja samo Allahu, Gospodaru svjetova, kako bi dotakao njihova srca, da je Allah Jedan i Jedini koji ih je stvorio od zemlje, zatim od kapi sjemena... On je Taj koji život i smrt daje. Tekst dalje saopćava Poslaniku da će oni koji polemiziraju o Allahovim dokazima biti kažnjeni žestokom kaznom na Sudnjem danu: *kada sa okovima o vratu i sindžirima budu vučeni po ključaloj vodi, a zatim u vatri prženi,* (40/71-72), kada ih oni koje su obožavali napuste i kada budu negirali da su se ikome prije klanjali! Stvar se privodi kraju kada im bude rečeno: *Ulazite kroz kapije džehennema, u njemu ćete vječno ostati, - a ružno je prebivalište oholih!* (40/76)... U sjeni ove scene Allah po drugi put savjetuje Poslanika da bude strpljiv i siguran da je Allahova prijetnja istinita, bilo da mu pokažemo dio onoga čime im Mi prijetimo, bilo da mu prije život oduzmemo, Allahova prijetnja će tamo biti upotpunjena.

Posljednji krug vezan je za treći krug. Nakon sugeriranja Poslaniku da bude strpljiv i da pričeka, tekst dalje napominje da je Allah i prije mnoge poslanike poslao: *I nijedan poslanik nije mogao da učini nikakvo čudo bez Allahove volje* (40/78). U Kosmosu zaista postoje dokazi, a i pred vama su dokazi još bliži. Međutim, oni su nehajni, oni o tome ne razmišljaju. Ove životinje koje su njima potčinjene - ko ih je potčinio? Ove lađe na kojima plovite - zar to nisu dokazi koje vidite? Stradanja onih prije vas - zar to nije

za vas pouka i bogobojaznost? Sura završava u jakom rimtu scenom stradanja onih koji koji su u laž ugonili, koji, kada vide Allahovu kaznu, izjavljuju da vjeruju: *Ali im vjerovanje njihovo, kada bi kaznu Našu doživjeli, ne bi nimalo bilo od koristi, prema Allahovom zakonu koji je vrijedio za sve robove Njegove koji su bili i nestali, - i tada bi nevjernici stradali* (40/85). Ovo je kraj sure koja opisuje kraj onih koji su oholi bili. Ovo je u punom skladu sa atmosferom, okriljem i osobenostima sure.

Sada prelazimo na njezinu detaljnu razradu.

* * *

Ha-mim. Knjigu objavljuje Allah, Silni i Sveznajući, koji oprašta grijehe i prima pokajanje, koji strahovito kažnjava i obilno nagrađuje; drugog boga osim Njega nema, Njemu se sve vraća (40/1-3).

Ova sura otpočinje, kao i svih drugih sedam sura, sa dva harfa: *Ha-mim* (40/1). Jedna od tih sedam sura poslije ova dva harfa nastavlja sa još tri harfa *Ajn Sin Kaf* (42/2). O ovim harfovima bilo je riječi na početku ovih sura. Oni ukazuju da je Kur'an oblikovan od njih. To je njegova mu'džiza. Njegov izazov njima. Ti harfovi su njima poznati. Oni su dio njihovog jezika, jezika kojim govore i pišu.

Poslije ovih slova slijedi išaret na objavu Knjige... jedna od činjenica koja se stalno pojavljuje u mekkanskim surama, a posebno kada se iznosi i gradi vjerovanje:

Knjigu objavljuje Allah, Silni i Sveznajući, (40/2)...

To je samo išaret nakon kojeg kontekst sure prelazi na upoznavanje nekih Allahovih atributa, atributa Onoga koji objavljuje ovu Knjigu. To je jedna grupa atributa koja ima tematsku vezu sa surom u cjelini, njenim sadržajem i problemima:

Silni i Sveznajući, koji oprašta grijehe i prima pokajanje, koji strahovito kažnjava i obilno nagrađuje; drugog boga osim Njega nema, Njemu se sve vraća (40/2-3)...

Sila, sveznanje, opraštanje grijeha, primanje pokajanja, strahovito kažnjavanje, obilno nagrađivanje, jedinstvo obožavanja i jedinstvo povratka i sudbine.

Sva tematika sure vezana je za ova značenja koja se nalaze na njenom samom početku, a koja su donijeta i složena u čvrstom tonu i ritmu, snažnoj strukturi koja upućuje na čvrstinu, stabilnost i postojanost.

Allah (Uzvišeni) Sebe, sa Svojim atributima predstavlja, robovima Svojim, što utječe na njihov život i egzistenciju i što ovim dotiče njihove osjećaje i njihova srca, a preko ovoga i njihovu želju i nadu, strah i bojazan, i osjeća da su oni uvijek u Njegovoj vlasti, da ne mogu izbjeći Njegovom djelovanju. Od tih Njegovih atributa su i slijedeći:

Silni i *Snažni* - Koji je kadar da savlada a da ne bude savladan, koji je u stanju da mijenja stvari čije promjene niko ne može predvidjeti niti komentirati.

Sveznajući koji stvara sa znanjem i iskustvom. Njemu ništa nije skriveno i On ništa ne ispušta iz vida.

Koji prašta grijehe - On je onaj koji oprašta grijehe robovima jer On (Uzvišeni) zna one koji imaju pravo na oprost.

Koji prima pokajanje - Koji prima pokajanje asijama, stavlja ih pod Svoju zaštitu i otvara im Svoja vrata bez zastora.

Koji strahovito kažnjava - On je Taj koji ruši ohole i kažnjava neposlušne koji niti se kaju niti traže oprosta.

Koji obilno nagrađuje - Koji nagrađuje blagodatima, višestruko nagrađuje za dobra djela, Koji daje bez računa.

Drugog boga osim Njega nema - Njemu i samo Njemu pripada Božanstvo. U tome On nema sudruga ili nešto slično.

Njemu se sve vraća. Niko ne može pobjeći od Njegovog obračuna, niti od susreta s Njim. Njemu se sve vraća.

Na ovaj način se jasno vidi Njegova veza sa Svojim robovima i veza Njegovih robova sa Njim. To se jasno vidi u njihovim osjećanjima, shvaćanjima i razumijevanjima. Na osnovu toga oni znaju kako da se ophode sa Njim kada su budni i kada su osjetljivi, i shvaćaju ono što bi moglo da Ga rasrdi, kao i ono što bi moglo da Ga obraduje.

Oni koji su u prošlosti slijedili mitološka vjerovanja, živjeli su sa svojim božanstvima u beznađu. Ništa pouzdano o njima nisu znali niti su mogli objasniti ono što ih srdi ili pak ono što ih čini zadovoljnim. Njih su prikazivali kao one koji su promjenljivih hirova, nejasnih smjernica, jako

emotivnim. Sa njima su živjeli u stalnoj zabrinutosti nastojeći da doznaju mjesta njihovog zadovoljstva pomoću magije i žrtava, a nisu mogli da saznaju da li su ga rasrdili ili zadovoljili, osim samo pod pretpostavkom ili nagađanjem.

Tada se pojavio islam, čist i jasan, koji je ljude povezao sa njihovim istinskim Božanstvom i koji ih je upoznao sa Njegovim atributima i Njegovom voljom i koji ih je podučio kako da se približe Njemu i kako da traže Njegovu milost i kako da se boje Njegove kazne, jasnim, direktnim i ispravnim putem.

* * *

O Allahovim ajetima raspravljaju samo oni koji ne vjeruju, pa neka te ne obmanjuje to što se oni po svijetu kreću. I Nūhov narod je prije njih poricao, a i poslije njega oni koji su se bili protiv poslanika urotili. Svaki narod nastojao je da se domogne svoga poslanika i trudio se da neistinom uguši istinu, pa sam ga Ja kažnjavao, - a kakva je bila kazna Moja! I tako će se riječ Gospodara tvoga ispuniti da će oni koji nisu htjeli da vjeruju - stanovnici u vatri biti (40/4-6).

Nakon utvrđivanja tih veličanstvenih i uzvišenih atributa i nakon potvrde Njegove Jedinosti potvrđuje se da su ove činjenice prihvaćene od strane onih koji egzistiraju i svega što egzistira u ovom Kosmosu. Sva priroda koja postoji vezana je za ove činjenice i direktno spojena s njima. To nije i ne može biti predmet spora i prepiranja. Sve što egzistira uvjereno je u Allahova znamenja koja potvrđuju da je On Istina i da je Jedan. Niko o tome neće raspravljati osim samo oni koji ne vjeruju, suprotno svemu što je u Kosmosu i svemu što je na njemu.

O Allahovim ajetima raspravljaju samo oni koji ne vjeruju (40/4).

Oni sami su među svim ovim egzistencijama izuzetak. Oni sami među svim ovim stvorenjima odstupaju. Oni su, u odnosu na ovu egzistenciju, slabiji i manji čak i od mrava u odnosu na ovu Zemlju. Kada se nađu u jednom stanju polemiziraju o Allahovim znamenjima dok ovaj cijeli i ogromni Kosmos stoji u stroju i priznaje Stvoritelja svega što postoji oslanjajući se na snagu Silnog i Sveznajućeg... Oni su na ovom mjestu zaustavljeni svojom sudbinom, čija je stvar okončana ma koliko posjedovali snage i moći i ma koliko im put bio otvoren prema kapitalu, ugledu i vlasti:

Pa neka te ne obmanjuje to što se oni po svijetu kreću (40/4).

Ma kako se oni po svijetu kretali, ma koliko kapitala posjedovali i u tome uživali, oni će na kraju doživjeti propast, slom i vječno prokletstvo. Kraj njihove borbe je poznat ako je moguća ta borba između snage egzistencije i njenog Stvoritelja i snage ovih bijednih slabića.

Njih su u ovome pretekli i mnogi narodi, čije kažnjavanje ukazuje da će svako biti kažnjen ko stane pred ovom snagom, bit će izložen Allahovoj kazni:

I Nūhov narod je prije njih poricao, a i poslije njega oni koji su se bili protiv poslanika urotili. Svaki narod nastojao je da se domogne svoga poslanika i trudio se da neistinom uguši istinu, pa sam ga Ja kažnjavao, - a kakva je bila kazna Moja! (40/5).

Ovo davno kazivanje potječe iz Nūhovog vremena. Sličnih borbi ima u svim vremenima. Ovaj ajet slika ovo kazivanje, kazivanje o Objavi, poricanju i tiraniji kroz stoljeća i generacije, kao što, u svakom slučaju, slika i kažnjavanje.

Poslanik dolazi. Njega u laž ugone silnici njegova naroda. Oni borbu ne vode sučeljavanjem dokaza. Oni pribjegavaju logici grubog nasilja pa nasrću na Poslanika i obmanjuju mase lažima kako bi doskočili istini... Ovdje intervenira Ruka Moći koja ih iznenada i u čuđenju ščepa, a to zaslužuje čuđenje i razmatranje:

A kakva je bila kazna Moja! (40/5).

Kazna je bila žestoka, jaka, smrtonosna; o njoj svjedoče ostaci onih koji su bili i nestali; o njoj govore vijesti i predanja.

Borba nije završena. Ona se proteže i na drugi svijet:

I tako će se riječ Gospodara tvoga ispuniti da će oni koji nisu htjeli da vjeruju - stanovnici u vatri biti (40/6).

I kada se Allahova riječ ispuni na nekome, onda se to i dogodi. Tada je svemu kraj i svaka polemika je uzaludna i beskorisna.

Ovako Kur'an prikazuje realno stanje, realnu borbu između imana i kufra, između Istine i neistine, između onih koji pozivaju Allahu, Jednom i Jedinom, i silnika koji se bez ikakva prava ohole na Zemlji. Tako saznajemo da je to borba koja je počela još od početka samog čovječanstva. Njeno područje je šire i od same Zemlje. Čitav Kosmos vjeruje u svoga

Gospodara i Njemu se predaje, a iz toga se izdvajaju samo oni koji ne vjeruju i koji raspravljaju o Allahovim znamenjima. Iz ovog teksta također saznajemo kraj neravnopravne borbe između velikog i dugačkog stroja Istine i slabe male grupe ljudi, ma koliko se dugo po svijetu kretala i ma koliko po izgledu bila jaka, snažna i moćna.

Ovu činjenicu, borbu jasnih, vidljivih snaga, mejdan u vremenu i prostoru, slika Kur'an kako bi se učvrstila u srcima i kako bi je spoznali, posebno oni koji nose i pozivaju Istini i vjerovanju u svakom vremenu i mjestu. Njima snage zla ne bi trebale da izgledaju velikim u ograničenom vremenu i prostoru. To nije stvarnost. Stvarnost je ono što Kur'an predstavlja, Božija Riječ. Allahove riječi su prava Istina. On je Silni i Sveznajući.

Uz ovu prvu činjenicu vezani su i oni koji drže prijesto i oni koji su oko njega – a oni su vjerničke snage u ovom Kosmosu – koji se prisjećaju vjernika – ljudi kod svoga Gospodara i mole Ga da im grijehe oprosti i traže da Svoje obećanje prema njima ispuni, s obzirom na iman, vezu koja povezuje njih i vjernike na Zemlji:

Meleki koji drže prijesto i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Nj i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima: "Gospodaru naš, Ti sve obuhvataš milošću i znanjem; zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj ih patnje u vatri! Gospodaru naš, uvedi ih u edenske vrtove, koje si im obećao, i pretke njihove i žene njihove i potomstvo njihovo, - one koji su bili dobri; Ti si, uistinu, silan i mudar. I poštedi ih kazne zbog ružnih djela, jer koga Ti toga dana poštediš kazne zbog ružnih djela - Ti si mu se smilovao, a to će, zaista, veliki uspjeh biti!" (40/7-9).

Mi ne znamo kakav je prijesto. Niti imamo predstavu o tome, a ne znamo ni kako ga drže oni koji ga drže. Također su nam nepoznati i oni oko njega. Beskorisno je tragati za tim slikama i oblicima koje ljudska priroda ne može shvatiti. Također je i rasprava o onome što je nevidljivo o kome Allah nikoga nije obavijestio beskorisna. Sve što je vezano za ovu činjenicu koju kontekst sure potvrđuje jeste da postoje robovi koji su Allahu najbliži, *koji veličaju i hvale Gospodara svoga* (40/7)... *i vjeruju u*

Njega (40/7). Kur'an izričito naglašava njihovo vjerovanje, a to je shvatljivo samo po sebi – da bi na kraju ukazao na vezu koja ih veže sa vjernicima na Zemlji. Ovi robovi koji su Allahu najbliži poslije veličanja i slavljenja Allaha, okreću se prema vjernicima na Zemlji sa najboljom dovom koju vjernik može da uputi vjerniku.

Oni započinju svoju dovu uljudno i na taj način nas podučavaju kako treba da molimo i tražimo oprosta. Oni kažu:

Gospodaru naš, Ti sve obuhvataš milošću i znanjem (40/7).

Kao uvod dovi i traženju oprosta i milosti za ljude oni se oslanjaju na sveobuhvatnu Allahovu milost i na Njegovo sveobuhvatno znanje. Oni se pred Allahom u svojoj molbi oslanjaju i pribjegavaju samo Njegovoj milosti i Njegovom znanju:

... zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj ih patnje u vatri! (40/7).

Ovaj išaret se susreće sa magfiretom i pokajanjem na početku same sure, sa Allahovim atributima koji su tamo spomenuti: *Koji prašta grijehe i prima pokajanje* (40/3), kao što se susreće i sa strahovitim kažnjavanjem izraženim u Allahovim atributima *Koji strahovito kažnjava* (40/3).

Oni se zatim u svojim dovama u kojima mole Allaha da oprosti i sačuva svoje robove, vjernike, od džehennemske kazne uzdižu do molbe da ih nagradi Džennetom shodno Njegovom obećanju Svojim dobrim robovima:

Gospodaru naš, uvedi ih u edenske vrtove, koje si im obećao, i pretke njihove i žene njihove i potomstvo njihovo, - one koji su bili dobri; Ti si, uistinu, silan i mudar (40/8).

Ulazak u Džennet je blagodat i pobjeda uz drugu, posebnu blagodat koja se sastoji u druženju sa dobrim očevima, suprugama i potomstvom. To je jedan od znakova jedinstva svih vjernika. Kod ovog čvorišta, čvorišta imana, susreću se očevi, sinovi i supruge, a da toga nije rodbinske veze medu njima bile bi prekinute.

Komentar ovog dijela dove je dio ajeta u kome stoji: *Ti si, uistinu, silan i mudar* (40/8), a koji istovremeno ukazuje i na snagu i mudrost. Ovim će se presuditi u stvarima koje su vezane za Božije robove:

I poštedi ih kazne zbog ružnih djela, jer koga Ti toga dana poštediš kazne zbog ružnih djela - Ti si mu se smilovao, a to će, zaista, veliki uspjeh biti!" (40/9).

Ovaj poziv poslije molbe da ih uvede u edenske vrtove je okret ka prvom osloncu u ovom teškom položaju. Ružna djela su ta koja razaraju vlasnika na drugom svijetu, koja ga vode ka potpunom uništenju. I kada Allah poštedi Svoje robove, vjernike, od tih djela, onda ih je poštedio i kazne. I to je milost Njegova na tom stajalištu, na Sudnjem danu. To je prvi korak ka sreći, *a to će, zaista, veliki uspjeh biti!* (40/9)... Sama zaštita od ružnih djela je velika stvar!

* * *

I dok se oni koji drže prijesto i oni koji se oko njega nalaze obraćaju svome Gospodaru da zaštiti njihovu braću vjernike, vidimo one koji nisu vjerovali na stajalištu u kome svako gleda ima li nekog izbavljača, vidimo one koji nisu vjerovali - u vrijeme kada je sve bilo manifestirano u bitku, njima će se sa svih strana doviknuti grdnjom, odvratnošću i prijekorom. Oni se nalaze na mjestu poniženja nakon što su bili oholi. Na mjestu molbe kada više nije vrijeme molbi:

Onima koji nisu vjerovali doviknuće se: "Allahova odvratnost prema vama kad ste, pozivani da vjerujete, ostali nevjernici - bila je, doista, veća od vaše odvratnosti sada prema sebi." "Gospodaru naš", - reći će oni -, "dva puta si nas usmrtio i dva puta si nas oživio; mi priznajemo grijehe naše, pa ima li ikakva načina da se iziđe?" "To vam je zato što niste vjerovali kad se pozivalo Allahu Jedinom, a vjerovali ste ako bi Mu se neko drugi smatrao jednakim! Odluka pripada jedino Allahu, uzvišenom i velikom" (40/10-12).

Izraz *mekt* je najjači prijezir. Oni će biti dozivani sa svih strana. Allahova odvratnost prema vama kada ste bili pozivani da vjerujete pa ste ostali nevjernici doista je veća od vaše odvratnosti prema sebi, a danas gledate koje zlo vas je dovelo da negirate poslanstvo i odbijete poziv da vjerujete prije nego tome istekne vrijeme... O, kako je bolno ovo podsjećanje i ovaj prijekor na ovom teškom i zastrašujućem mjestu!

Sada, kada su pale maske, zablude i obmane, oni su spoznali da se treba okrenuti samo Allahu pa su se u tom pravcu i usmjerili:

"Gospodaru naš", - reći će oni -, "dva puta si nas usmrtio i dva puta si nas oživio; mi priznajemo grijehe naše, pa ima li ikakva načina da se iziđe?" (40/11)

To je riječ poniženog, očajnog i jadnog: *Gospodaru naš* (40/11)... a poricali su i nisu vjerovali. Prvi put si nas oživio. Svoj duh si u mrtvo udahnuo pa je postalo živo i mi smo oživjeli. Drugi put si nas oživio nakon smrti i Tebi smo došli. Ti si kadar da nas izbaviš iz ovog u čemu se nalazimo. Priznali smo naše grijehe.

Pa ima li ikakva načina da se iziđe? (40/11) - ovim nadahnutim negiranjem, općom tugom i gorkim očajem.

Ovdje, u sjeni ovog očaja, oni su poniženi zbog ove sudbine:

"To vam je zato što niste vjerovali kad se pozivalo Allahu Jedinom, a vjerovali ste ako bi Mu se neko drugi smatrao jednakim! Odluka pripada jedino Allahu, uzvišenom i velikom" (40/12).

To vas je dovelo do ovog sramnog mjesta. Vjerovali ste u one koji su Allahu smatrani jednakim, a negiralli ste Njegovu Jedinost. Odluka pripada jedino Allahu, Uzvišenom i Velikom: dva atributa koja su u skladu sa Njegovom odlukom. Uzvišenost nad svim i veličina nad svim na mjestu konačnog razrješenja.

Ovdje u sjeni ove scene tekst se udaljava od teme i govori o Allahovim atributima koji odgovaraju Njegovoj Uzvišenosti i usmjerava vjernike na ovom mjestu da se upute Njemu sa dovom, da vjeruju u Njega, Jednog i Jedinog, i da Mu iskreno vjeru ispovijedaju kao što ukazuje i na Objavu radi opomene na Dan međusobnog susreta, odluke, nagrade ili kazne, na Dan u kome će vlast, potčinjenost i uzvišenost pripadati samo Allahu:

On vam pokazuje znamenja Svoja i spušta vam opskrbu s neba, a pouku će prihvatiti samo onaj koji se Njemu obraća. Klanjajte se zato Allahu, iskreno Mu ispovijedajući vjeru - pa makar to nevjernicima bilo mrsko - Onome Najuzvišenijem, koji svemirom vlada, koji šalje Objavu, riječi Svoje - kome hoće od robova Svojih da upozori na Dan susreta međusobnog, na Dan kada će se oni pojaviti, kada Allahu neće o njima ništa skriveno biti.

"Ko će imati vlast toga dana?" – "Allah, Jedini i Svemoćni!" Svaki čovjek će toga Dana prema zasluzi kažnjen ili nagrađen biti; toga Dana neće biti nepravde! Allah će, zaista, brzo obračunati (40/13-17).

On vam pokazuje znamenja Svoja (40/13)... - znamenja koja su vodilja svugdje u Kosmosu u velikim pojavama kao što su Sunce, planete, noć i dan, kiša, munja, grmljavina, ali i u malim preciznim pojavama kao što su atomi, ćelije, list, cvijet... Svako od ovih znamenja je čudesno. Veličina ovih znamenja je vidljiva tek kada čovjek pokuša da to imitira, a kamoli da ih stvori; daleko je, daleko oponašanje i imitiranje od najmanjeg i najjednostavnijeg znamenja koga je Allah Svojom rukom kreirao u Kosmosu.

I spušta vam opskrbu s neba (40/13) ... - od koje ljudi poznaju kišu, osnovu života na ovoj Zemlji, izvorom jela i pića, osim kiše i mnogo toga drugog koje ljudi otkrivaju dan za danom. Od toga navodimo samo zrake koje život znače a da toga nije, život na Zemlji bio bi nemoguć! U ovu opskrbu spadaju i objave koje su *spuštene* s neba, a koje su vodile čovječanstvo od njegovog djetinjstva i usmjerile ga na Pravi Put, put životnog programa koji vodi Allahu i Njegovom autentičnom Zakonu.

A pouku će prihvatiti samo onaj koji se Njemu obraća (40/13)... - koji se Gospodaru svome obraća prisjećajući se Njegovih blagodati, dobročinstva, Njegovih znamenja, koja mogu zaboraviti samo oni koji imaju gruba srca.

Napominjanje obraćanja i onoga što ono izaziva u srcima kao što je razmišljanje i prisjećanje, Allah usmjerava vjernike da se klanjaju samo Allahu i da Mu iskreno ispovijedaju vjeru bez obzira na prijezir nevjernika:

Klanjajte se zato Allahu, iskreno Mu ispovijedajući vjeru - pa makar to nevjernicima bilo mrsko - (40/14).

Nevjernici nikada neće biti zadovoljni vjernicima koji iskreno Allahu ispovijedaju vjeru i koji samo Njega i nikoga drugog prizivaju. Nevjernici nikada s ovim neće biti zadovoljni ma kako im vjernici laskali i udvarali im se na razne načine. Pa neka vjernici idu svojim putem, neka se klanjaju svome Gospodaru Jednom i Jedinom, neka svoju vjeru iskreno samo Njemu ispovijedaju i svoje srce prema Njemu okrenu i neka se ne obaziru na nevjernike, njihovo zadovoljstvo ili, pak, njihovu srdžbu. Oni ni jednog dana neće biti zadovoljni!

Tekst dalje podsjeća na Allahove atribute i usmjerava vjernike na ovome mjestu da se klanjaju samo Allahu pa makar to nevjernicima bilo mrsko. Među ovim atributima navodi se da je On (Uzvišeni):

Najuzvišeniji, *koji svemirom vlada, koji šalje Objavu, riječi Svoje - kome hoće od robova Svojih* (40/15).

Samo On (Uzvišeni) je Gospodar uzvišenosti, najvišeg položaja. Gospodar Svemira, kojim vlada superiorno, koji šalje Objavu – riječi Svoje – kome hoće od robova svojih. Objava (*vahj*) je ovdje prvo figurativno upotrijebljena u značenju poslanica (*risala*). Međutim, ovo figurativno označavanje objašnjava temeljno značenje riječi *vahj* (objava), koja je duša i život čovječanstva. Drugo, ona je *spuštena* s neba, s visine, na odabrane robove... Sve je ovo simetrično sa Allahovim atributima *Uzvišen i Velik* (22/62).

Zadatak onoga koga Allah odabere od Svojih robova i kome pošalje Objavu, riječi Svoje, jeste upozorenje:

Da upozori na Dan susreta međusobnog (40/15).

Na ovaj Dan cijelo čovječanstvo će se susresti, ljudi će se susresti sa svojim djelima koja su počinili na ovom, dunjalučkom svijetu. Ljudi će se susresti sa melekima, džinima i svim drugim stvorenjima koja će prisustvovati Sudnjem danu. Sva ova stvorenja imat će susret sa svojim Gospodarom na Dan obračuna, a to je Dan susreta u punom značenju ove riječi.

To je, opet, Dan u kome će se sve pojaviti bez zastora, bez zaštite, bez opsjena i omalovažavanja:

Na Dan kada će se oni pojaviti, kada Allahu neće o njima ništa skriveno biti (40/16).

Allahu nikada ni u vremenu ni u bilo kojoj situaciji o njima ništa neće biti skriveno. Međutim, oni, prije ovog Dana, misle da su bili skriveni i da su njihova djela i pokreti ostali u tajnosti. Danas, na ovaj Dan, osjećaju da su otkriveni i dobro znaju da su osramoćeni. Oni danas stoje potpuno nagi, otkriveni čak i od zastora obmane!

Toga Dana oholi će biti beznačajni, a silnici osamljeni. Sav Kosmos će skrušeno stajati, a i svi robovi će biti pokorni. A vlast će toga dana pripasti samo Allahu, Jednom, Jedinom i Svemoćnom. On (Uzvišeni) izdvaja se vlašću u svakom vremenu. Ovoga Dana će se otkriti svima i

onima koji su bili vidljivi na dunjaluku kao i onima koji to nisu bili, i vidljivim i nevidljivim. Ovo će saznati svaki onaj koji je negirao. To će osjetiti i svaki onaj koji je bio ohol. Svaki šum i svaki pokret bit će u stanju mirovanja, dok će se čuti zastrašujući glas koji pita i odgovara. U cijelom Kosmosu toga Dana niko neće pitati, a ni odgovarati osim Njega:

"Ko će imati vlast toga dana?" – "Allah, Jedini i Svemoćni!" (40/16).

Svaki čovjek će toga Dana prema zasluzi kažnjen ili nagrađen biti; toga Dana neće biti nepravde! Allah će, zaista, brzo obračunati (40/17).

Danas je Dan istinske nagrade ili kazne. Danas je Dan pravednosti. Danas je Dan konačne presude bez odgađanja, bez oklijevanja.

Danas vlada tišina i uzvišenost. Scenom vladaju strah i pokornost. Čuju se razna stvorenja u sniženim glasovima. Donosi se presuda i zatvara se stranica obračuna.

Ova scena se podudara sa riječima Uzvišenog Allaha na početku sure o onima koji raspravljaju o Allahovim znamenjima: *Neka te ne obmanjuje to što se oni po svijetu kreću* (40/4). Ovo je kraj toga kretanja po svijetu, kraj veličine, oholosti, nadmenosti, bogatstva i uživanja.

* * *

Kontekst se malo udaljava, pravi digresiju i usmjerava Poslanika (alejhi's-selam) da svoj narod opomene tim Danom jednom od scena Sudnjeg dana u kome Allah vrši presudu i dijeli pravdu, nakon što je sve to izložio u formi kazivanja u kojoj govor nije bio njima upućen:

I upozori ih na bliski Sudnji dan kada će srca do grkljana doprijeti i popriječiti se, kada nevjernici ni prisna prijatelja ni posrednika neće imati koji će uslišan biti. On zna poglede koji kriomice u ono što je zabranjeno gledaju, a i ono što grudi kriju; Allah će po pravdi presuditi, a oni kojima se oni, pored Njega klanjaju - neće ni po čemu suditi. Allah, zaista, sve čuje i sve vidi (40/18-20).

Izraz *el-'azifetu* ima značenje približavanja i brzog događanja... a *jewmu'l-azife* je Sudnji dan koji će brzo i iznenada doći. Riječi ga prikazuju kako se primiče, nastupa, a ljudi su potišteni, zasopljeni, kao da su im srca do grkljana došla i popriječila se zbog straha i bola. Prigušivanje ih muči i

pravi pritisak u njihovim grudima, a oni nemaju ni posrednika niti prisna prijatelja čija će riječ uslišana biti na ovom mučnom i teškom mjestu!

A oni će se na ovome Danu pojaviti, a Allahu neće ništa biti skriveno, čak ni pogled kojim kriomice u ono što je zabranjeno gledaju, a i ono što u grudima svojim kriju.

On zna poglede koji kriomice u ono što je zabranjeno gledaju, a i ono što grudi kriju; (40/19)...

Nevjerno oko se trudi da sakrije svoje vjerolomstvo. Međutim, to je nemoguće sakriti Allahu. Skrivenu tajnu kriju grudi. Međutim, to je znano Allahu.

Samo će Allah na Sudnjem danu po pravdi presuditi. Njihova tzv. božanstva u tome neće imati udjela:

Allah će po pravdi presuditi, a oni kojima se oni, pored Njega klanjaju - neće ni po čemu suditi (40/20).

Allah će po pravdi presuditi, po znanju, po upućenosti, po viđenju i čuvenju. Niko neće biti oštećen, i ništa neće biti zaboravljeno.

Allah, zaista, sve čuje i sve vidi (40/20).

» أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِنْ قَبْلِهِمْ ،
كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ ، فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ، وَمَا كَانَ لَهُمْ
مِنَ اللَّهِ مِنْ وَاقٍ * ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَكَفَرُوا ، فَأَخَذَهُمُ
اللَّهُ إِنَّهُ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ .

» وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ * إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ فَقَالُوا :
سَاحِرٌ كَذَّابٌ * فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ مِنْ عِنْدِنَا قَالُوا : اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ ،
وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ ، وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ * وَقَالَ فِرْعَوْنُ : ذَرُونِي أَقْتُلْ
مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُ ، إِنِّي أَخَافُ أَنْ يُبَدِّلَ دِينَكُمْ ، أَوْ أَنْ يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ *
وَقَالَ مُوسَىٰ : إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ .

« وَقَالَ رَجُلٌ مُؤْمِنٌ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَانَهُ : أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَنْ يَقُولَ : رَبِّيَ ٱللهُ ، وَقَدْ جَاءَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ مِنْ رَبِّكُمْ ، وَإِنْ يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ ، وَإِنْ يَكُ صَادِقًا يُصِبْكُمْ بَعْضُ ٱلَّذِي يَعِدُكُمْ ، إِنَّ ٱللهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ * يَاقَوْمِ لَكُمُ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ظَاهِرِينَ فِي ٱلْأَرْضِ ، فَمَنْ يَنْصُرُنَا مِنْ بَأْسِ ٱللهِ إِنْ جَاءَنَا ؟ قَالَ فِرْعَوْنُ : مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَى ، وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ .

« وَقَالَ ٱلَّذِي آمَنَ : يَاقَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ مِثْلَ يَوْمِ ٱلْأَحْزَابِ * مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَٱلَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ ، وَمَا ٱللهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِلْعِبَادِ * وَيَاقَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ ٱلتَّنَادِ * يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ مَا لَكُمْ مِنَ ٱللهِ مِنْ عَاصِمٍ ، وَمَنْ يُضْلِلِ ٱللهُ فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ * وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِنْ قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ مِمَّا جَاءَكُمْ بِهِ ، حَتَّى إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ : لَنْ يَبْعَثَ ٱللهُ مِنْ بَعْدِهِ رَسُولًا ، كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُرْتَابٌ * ٱلَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ ٱللهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ ٱللهِ وَعِنْدَ ٱلَّذِينَ آمَنُوا ، كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللهُ عَلَى كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ .

« وَقَالَ فِرْعَوْنُ : يَاهَامَانُ ٱبْنِ لِي صَرْحًا لَعَلِّي أَبْلُغُ ٱلْأَسْبَابَ * أَسْبَابَ ٱلسَّمَاوَاتِ فَأَطَّلِعَ إِلَى إِلَٰهِ مُوسَىٰ ، وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَاذِبًا . وَكَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوءُ عَمَلِهِ وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ ، وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ .

« وَقَالَ ٱلَّذِي آمَنَ : يَا قَوْمِ ٱتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ * يَا قَوْمِ إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَاةُ ٱلدُّنْيَا مَتَاعٌ ، وَإِنَّ ٱلْآخِرَةَ هِيَ دَارُ ٱلْقَرَارِ * مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا ، وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ ، فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ * وَيَا قَوْمِ مَا لِي أَدْعُوكُمْ إِلَىٰ ٱلنَّجَاةِ وَتَدْعُونَنِي إِلَىٰ ٱلنَّارِ ؟* تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ ، وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى ٱلْعَزِيزِ ٱلْغَفَّارِ * لَا جَرَمَ أَنَّ مَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي ٱلدُّنْيَا وَلَا فِي ٱلْآخِرَةِ ،

وَأَنَّ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ ، وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ * فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ ،
وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ ، إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ .

« فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا ، وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ * النَّارُ
يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا ، وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ .

« وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا : إِنَّا كُنَّا لَكُمْ
تَبَعًا ، فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِنَ النَّارِ ؟* قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا : إِنَّا كُلٌّ فِيهَا ،
إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ * وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ : ادْعُوا رَبَّكُمْ
يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ * قَالُوا : أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ ؟ قَالُوا :
بَلَى . قَالُوا : فَادْعُوا ، وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ .

« إِنَّا لَنَنْصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ * يَوْمَ
لَا يَنْفَعُ الظَّالِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ ، وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ *وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدَى ،
وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ * هُدًى وَذِكْرَى لِأُولِي الْأَلْبَابِ * فَاصْبِرْ
إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ ، وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ ، وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ .. »

Zašto oni ne putuju po svijetu pa da vide kako su završili oni prije njih? Bili su od njih moćniji i više spomenika su na Zemlji ostavili, ali ih je Allah, zbog grijehova njihovih, kaznio i niko ih od Allahove kazne nije odbranio (40/21).

Allah ih je kaznio zato što su poricali jasne dokaze koje su im poslanici njihovi donosili, On je, zaista, Moćan, On strahovito kažnjava (40/22).

Mi smo poslali Mūsā sa znamenjima Našim i dokazom jasnim (40/23)

faraonu i Hāmānu i Kārūnu, ali su oni rekli: "Čarobnjak i lažov!" (40/24).

A kada im je on donio Istinu od Nas, rekli su: "Ubijajte mušku djecu onih koji vjeruju u ono što on govori, a ostavljajte u životu njihovu žensku djecu!" Ali, lukavstva nevjernika su uvijek uzaludna (40/25).

"Pustite vi meni" - reče faraon – "da ubijem Mūsāa, a on neka traži pomoć od Gospodara svoga, jer se bojim da vam on vjeru vašu ne izmijeni ili da u zemlji nered ne izazove" (40/26).

Mūsā reče: "Molim Gospodara svoga i Gospodara vašega da me zaštiti od svakog oholog koji ne vjeruje u Dan u kome će se račun polagati!" (40/27).

A jedan čovjek, vjernik, iz porodice faraonove, koji je krio vjerovanje svoje, reče: "Zar da ubijete čovjeka zato što govori: 'Gospodar moj je Allah!', onoga koji vam je donio jasne dokaze od Gospodara vašeg? Ako je lažov, njegova laž će njemu nauditi, a ako govori istinu, onda će vas stići bar nešto od onoga čime vam prijeti, jer Allah neće ukazati na pravi put onome koji u zlu pretjeruje i koji mnogo laže (40/28).

O narode moj, danas vama pripada vlast i vi ste na vrhovima u zemlji, ali ko će nas odbraniti od Allahove kazne ako nas ona stigne?" A faraon reče: "Savjetujem vam samo ono što mislim, a na pravi put ću vas samo ja izvesti" (40/29).

A onda onaj vjernik reče: "O narode moj, bojim se da i vas ne stigne ono što je stiglo narode koji su se protiv poslanika bili urotili, (40/30)

kao što je to bilo sa Nūhovim narodom i Ādom i Semūdom i onima poslije njih. - A Allah nije nepravedan robovima Svojim (40/31).

O narode moj, plašim se šta će biti s vama na Dan kada jedni druge budete dozivali, (40/32)

na Dan kada budete uzmičući bježali, kada vas od Allaha neće moći niko odbraniti. A onoga koga Allah u zabludi ostavi niko ga neće moći uputiti (40/33).

Jūsuf vam je, još davno, donio jasne dokaze, ali ste vi stalno sumnjali u ono što vam je donio. A kad je on umro, vi ste rekli: ‚Allah više neće poslije njega poslati poslanika!' Eto tako Allah ostavlja u zabludi svakog ko u zlu pretjeruje i sumnja, (40/34)

one koji o Allahovim znamenjima raspravljaju, iako im nikakav dokaz nije došao, pa izazivaju još veću Allahovu mržnju i mržnju vjernika. - Tako Allah pečati srce svakog oholog i nasilnog" (40/35).

"O Hāmāne," - reče faraon – "sagradi mi jedan toranj ne bih li stigao do staza, (40/36)

staza nebeskih, ne bih li se popeo do Mūsāova Boga, a ja smatram da je on, zaista lažac". I eto tako su se faraonu njegova ružna djela učinila lijepim i on je bio odvraćen od pravog puta, a lukavstvo faraonovo se završilo na njegovu štetu (40/37).

I onda onaj vjernik reče: "O narode moj, ugledajte se u mene, ja ću vam na pravi put ukazati! (40/38).

O narode moj, život na ovom svijetu samo je prolazno uživanje, a onaj svijet je, zaista, Kuća vječna (40/39).

Ko učini zlo, biće prema njemu kažnjen, a ko učini dobro - bio muškarac ili žena, a vjernik je -, u džennet će; u njemu će imati u obilju svega, bez računa (40/40).

O narode moj, šta je ovo, ja vas pozivam da vas spasim, a vi mene pozivate u vatru: (40/41)

pozivate me da ne vjerujem u Allaha i da prihvatim Njemu ravnim onoga o kome baš ništa ne znam, a ja vas pozivam Silnome, Onome koji mnogo prašta (40/42).

Nema nimalo sumnje u to da se oni kojima me pozivate neće nikom ni na ovom ni na onom svijetu odazvati i da ćemo se Allahu vratiti, i da će mnogobošci stanovnici u ognju biti (40/43).

Tada ćete se sigurno mojih riječi sjetiti! A ja Allahu prepuštam svoj slučaj; Allah, uistinu, robove Svoje vidi" (40/44).

I Allah ga je sačuvao nevolje koju su mu oni snovali, a faraonove ljude zla kob zadesi (40/45).

Oni će se ujutro i naveče u vatri pržiti, a kada nastupi Čas: "Uvedite faraonove ljude u patnju najtežu!" (40/46).

I kada se u vatri budu prepirali, a oni koji su bili potlačeni reknu glavešinama svojim: "Mi smo se za vama povodili, možete li nas makar malo vatre osloboditt?", (40/47)

onda će glavešine reći: "Evo nas, svi smo u njoj jer Allah je presudio robovima Svojim" (40/48).

I oni koji će u vatri biti govoriće stražarima džehennemskim: "Zamolite Gospodara svoga da nam bar jedan dan patnju ublaži!" (40/49).

A zar vam poslanici vaši nisu jasne dokaze donosili?" - upitaće oni. – "Jesu!" - odgovoriće. – "Molite onda vi!" - reći će oni. Ali će molba onih koji nisu vjerovali uzaludna biti (40/50).

Mi ćemo, doista, pomoći poslanike Naše i vjernike u životu na ovom svijetu, a i na Dan kad se dignu svjedoci, (40/51)

na Dan kad krivcima pravdanja njihova neće od koristi biti; njih će prokletstvo i najgore prebivalište čekati (40/52).

Mi smo Mūsāu uputstvo dali i sinovima Israilovim u nasljedstvo Knjigu ostavili (40/53)

da bude putokaz i opomena onima koji pameti budu imali (40/54).

Zato ti budi strpljiv - Allahovo obećanje je istina - i moli da ti budu oprošteni tvoji grijesi, i Gospodara svoga krajem i početkom dana veličaj i hvali! (40/55).

Ranije smo koncizno iznijeli sadržaj ovog dijela sure. Prije nego krenemo u detaljniju analizu želimo naglasiti da je ovaj krug kazivanja ovdje sa svojom temom u punom skladu sa sadržajem sure, sa njenim stilom izraza, a ponegdje su i sami izrazi u skladu sa izrazima koje susrećemo u ovoj suri, čak su i neki izrazi ponovljeni.. U jeziku jednog čovjeka vjernika iz porodice faraonove nalaze se značenja i izrazi koji su ranije rabljeni u suri. On navodi faraona, Hāmāna i Kārūna koji po raznim zemljama putuju. On ih opominje Danom da ih ne snađe ono što je snašlo one na Dan stranaka (*Jewmu'l-ahzab*), kao što ih opominje i Sudnjim danom čije su scene izložene na početku sure, zatim govori o onima koji o Allahovim znamenjima raspravljaju i time izazivaju Allahovu mržnju i mržnju vjernika, kako je to navedeno u prvom dijelu sure, a onda kontekst sure iznosi prizore Džehennema u kome su se našli poniženi, slabi i nemoćni koji traže spas, ali im ga niko ne pruža, kao što su izložene i slične scene ranije u ovoj suri.

I ovako redom - što ukazuje da je logika imana i logika onih koji vjeruju jedna jer i jedno i drugo izviru iz jedne Istine, što atmosferu sure čini skladnom i daje joj "ličnost" jedinstvenih osobina, a ta pojava je primjetna u svakoj kur'anskoj suri.

* * *

Zašto oni ne putuju po svijetu pa da vide kako su završili oni prije njih? Bili su od njih moćniji i više spomenika su na Zemlji ostavili, ali ih je Allah, zbog grijehova njihovih, kaznio i niko ih od Allahove kazne nije odbranio. Allah ih je kaznio zato što su poricali jasne dokaze koje su im poslanici njihovi donosili, On je, zaista, Moćan, On strahovito kažnjava (40/21-22).

Ovaj prijelaz između kazivanja o Mūsāu (alejhi's-selam) i sadržaja sure od prije podsjeća arapske politeiste koji raspravljaju o Allahovim znamenjima na historijsku pouku prije njih i usmjerava ih da putuju po svijetu, da vide stradanja naroda koji su bili i nestali, a koji su imali isti stav kao i politeisti, čak su bili i moćniji od njih i više su spomenika od njih na Zemlji ostavili. Međutim, i pored ove moći i materijalne kulture bili su slabi pred Allahovom moći. Njihovo griješenje ih je izoliralo od izvora stvarne i istinske snage i moći. Naspram njihove moći stajala je moć imana, a sa njom i moć Allaha koji je Silan i Svemoćan: *Ali ih je Allah, zbog grijehova njihovih, kaznio i niko ih od Allahove kazne nije odbranio* (40/21). Niko ih od Allahove kazne neće odbraniti osim iman, dobra djela i svrstavanje sa nosiocima vjere, istine i dobra. Negiranje poslanika i jasnih dokaza vodi egzemplarnoj kazni i uništenju:

Allah ih je kaznio zato što su poricali jasne dokaze koje su im poslanici njihovi donosili, On je, zaista, Moćan, On strahovito kažnjava (40/22).

Nakon ovog općeg i konciznog išareta tekst izlaže neke primjere onih koji su bili prije njih, a koji su bili moćniji od njih i koji su u odnosu na njih više spomenika na Zemlji ostavili. Allah ih je kaznio zbog njihovih grijeha. Takvi su bili faraon, Kārūn, Hāmān i oni oholi i silni koji su bili sa njima.

Ovaj dio o Mūsāu (alejhi's-selam) dijeli se na nekoliko prizora i stajališta. Tekst počinje izlaganjem objave faraonu i njegovim glavešinama, a završava tamo, u drugom svijetu, gdje se oni u vatri prepiru. To je dugačak put. Međutim, kontekst bira određene *snimke* (*lekatat*) ovog puta, a to su *snimci* koji vode određenom cilju u ovoj suri:

Mi smo poslali Mūsāa sa znamenjima Našim i dokazom jasnim (40/23)

faraonu i Hāmānu i Kārūnu, ali su oni rekli: "Čarobnjak i lažov!" (40/24).

Ovo je prvi njihov stav prilikom ovog susreta. Mūsā i Allahova znamenja s njim i respekt koji crpi iz Istine u svojoj ruci. Na drugoj strani je faraon, Hāmān i Kārūn, a sa njima njihova laž, snaga i položaj za koga strahuju u suočavanju sa moćnom Istinom... Tada su pribjegli raspravi koja se oslanja na laž s kojom pokušavaju da pobiju Istinu: *Rekli su: "Čarobnjak i lažov!"* (40/24).

* * *

Kontekst poslije ove polemike spaja detalje, skriva natjecanje sa čarobnjacima i njihovo vjerovanje u Istinu koja je nadvladala njihovu laž i progutala ono čime su oni obmanu izveli. Nakon ovoga tekst opširno iznosi slijedeće događaje:

A kada im je on donio Istinu od Nas, rekli su: "Ubijajte mušku djecu onih koji vjeruju u ono što on govori, a ostavljajte u životu njihovu žensku djecu!" (40/25).

I osvrće se na to prije nego se upotpuni ajet:

Ali, lukavstva nevjernika su uvijek uzaludna (40/25).

To je logika velikog nasilja. I sve što ih dokaz čini nemoćnijim i što ih više ostavlja na cjedilu - jer se oni boje da će Istina biti gornja - Istina, snaga, moć, rječitost i jasnoća koja se u njoj nalazi a koja se obraća prirodi koja njoj inklinira a zatim i prihvata Istinu kao što su je prihvatili čarobnjaci sa kojima je faraon došao da nadvladaju Mūsāa i ono što je u njega... Oni su prihvatili Istinu i bili prvi vjernici suprotstavljajući se tako silnom faraonu.

Tada su faraon, Hāmān i Kārūn rekli:

"Ubijajte mušku djecu onih koji vjeruju u ono što on govori, a ostavljajte u životu njihovu žensku djecu (40/25).

Faraon je u vremenu rođenja Mūsāa izdao naređenje slično ovome. Postoje dvije mogućnosti u vezi sa događajima koji su se desili poslije ove naredbe... Jedna je da je faraon koji je izdao ovo naređenje umro i da ga je

njegov sin ili prijestolonasljednik naslijedio na tronu. Naredba nije bila izvršna u novom periodu sve dok nije došao Mūsā i suočio se sa novim faraonom koga je poznavao još dok je bio prijestolonasljednik, znao je i njegov odgoj na dvoru kao što mu je bila poznata i prva naredba o ubijanju muške a ostavljanju u životu ženske djece Sinova Israilovih. Njegova pratnja ukazuje na ovo i otkriva da su oni koji su vjerovali u Mūsāa bili određeni za to bez obzira da li se radilo o čarobnjacima ili malobrojnim Sinovima Israilovim koji su se odazvali Mūsāu ne bojeći se faraona i njegovih glavešina. Druga mogućnost je da je to bio prvi faraon koji je usvojio Mūsāa, koji je i dalje bio na tronu i koji je neko vrijeme odgodio izvršenje naredbe ili je obustavio rad na tome poslije nestanka srdžbe. Svita, odnosno pratnja ukazuje na to obnavljanje i određuje da su to oni koji su vjerovali sa Mūsāom bojeći se faraonovog terora.

Što se tiče faraona, on je izgleda imao drugo mišljenje ili dodatni prijedlog za vrijeme zavjere, a to je da se oslobodi samo Mūsāa i tako se smiri:

"Pustite vi meni" - reče faraon – "da ubijem Mūsāa, a on neka traži pomoć od Gospodara svoga, jer se bojim da vam on vjeru vašu ne izmijeni ili da u zemlji nered ne izazove" (40/26).

Iz riječi njegovih: *Pustite vi meni ... da ubijem Mūsāa* (40/26) vidi se otpor njegov i protivljenje s obzirom na mišljenje, kao npr. kada se kaže: Ubojstvo Mūsāa ne rješava problem. Ovo ubojstvo može inspirirati mase da ga učine svetim i da ga smatraju šehidom te da ovo oduševljenje i ovi osjećaji budu u prilog njemu i vjeri sa kojom je došao, a naročito poslije kada su mu vjeru iskazali čarobnjaci na velikom narodnom skupu uz njihovo oglašavanje uzroka ovog vjerovanja, a oni su bili ti koji su dovedeni da pokažu ispraznost njegovog učenja i da ga sruše... Moguće je da su neki savjetnici vladara osjetili u sebi strah da Mūsāov Bog ne bi kaznio faraona, a njima čarobnjacima učinio nasilje. Ovo nije daleko od onoga u šta su oni vjerovali. Bili su politeisti i vjerovali su u mnogobrojna božanstva. Shvatili su da i Mūsā ima božanstvo koje će kazniti onoga ko se Mūsāu bude suprotstavljao! Otuda bi riječi faraona - *a on neka traži pomoć od Gospodara svoga* (40/26) bile kao odgovor na ovu aluziju iako nije daleko da je ovo razvratna faraonova riječ koja odražava njegovo omalovažavanje i oholost. On se susreo sa svojom kaznom na kraju ovog kruženja, kao što ćemo to vidjeti.

Možda je zanimljivo da se malo zadržimo kod faraonovih dokaza koji ga rukovode da ubije Mūsāa:

... *"Jer se bojim da vam on vjeru vašu ne izmijeni ili da u zemlji nered ne izazove"* (40/26).

Ima li išta čudnije da zalutali politeist, faraon, kaže o Mūsāu, Allahovom poslaniku (alejhi's-selam): *jer se bojim da vam on vjeru vašu ne izmijeni ili da u zemlji nered izazove* (40/26)?

Nije li ova riječ upravo riječ svakog tiranina, zlotvora protiv svakog onog koji poziva u vjeru i svakog reformatora? Nije li ova riječ upravo riječ svakog smrknutog lažova u lice lijepe Istine? Nije li ova riječ upravo riječ obmane i zla da se izazove sumnja u lice ove miroljubive vjere?

To je zaista jedna logika. Ona se uvijek ponavlja kada se sastanu istina i laž, iman i kufr, reforma i tiranija u svakom vremenu i na raznim mjestima. To je stara priča koja se s vremena na vrijeme ponavlja.

Što se tiče Mūsāa (alejhi's-selam), on je pribjegao čvrstom osloncu i utvrdi utvrđenoj i potražio je utočište kod Visosti koja štiti one koji traže utočište i pruža zaštitu onima koji je traže:

Mūsā reče: "Molim Gospodara svoga i Gospodara vašega da me zaštiti od svakog oholog koji ne vjeruje u Dan u kome će se račun polagati!" (40/27).

Rekao je ove riječi, smirio se i predao Onome koji je visoko iznad svih oholih, koji savladava svakog silnika, koji je moćan da zaštiti one koji se Njemu utječu od onih koji su oholi. Mūsā je ukazao i na Allahovu Jednotu, Jednotu svoga i njihovog Gospodara. I to nije zaboravio ili propustio da kaže pod prijetnjama i zastrašivanjima kao što je ukazao i na poricanje Sudnjeg dana. Onaj koji vjeruje u Sudnji dan taj se ne oholi. Toga dana on shvaća svoj položaj, on je pokoran, ponizan, obnažen od bilo koje moći. On nema nikoga ko će ga zaštititi, a ni zagovornika koji će se za nj zauzimati.

* * *

Ovdje se ovome suprotstavio jedan čovjek, vjernik iz faraonove porodice kome je Istina pala na srce, ali koji je svoje vjerovanje prikrivao. On je sebe delegirao da brani Mūsāa i potrudio se da ga zaštiti koristeći se u svome obraćanju faraonu, njegovim glavešinama i puku raznim metodama uvlačeći se u njihova srca savjetima koja zbog svoje osjetljivosti izazivaju strah i uvjerenje:

A jedan čovjek, vjernik, iz porodice faraonove, koji je krio vjerovanje svoje, reče: "Zar da ubijete čovjeka zato što govori: 'Gospodar moj je Allah!', onoga koji vam je donio jasne dokaze od Gospodara vašeg? Ako je lažov, njegova laž će njemu nauditi, a ako govori istinu, onda će vas stići bar nešto od onoga čime vam prijeti, jer Allah neće ukazati na pravi put onome koji u zlu pretjeruje i koji mnogo laže. O narode moj, danas vama pripada vlast i vi ste na vrhovima u zemlji, ali ko će nas odbraniti od Allahove kazne ako nas ona stigne?" A faraon reče: "Savjetujem vam samo ono što mislim, a na pravi put ću vas samo ja izvesti." A onda onaj vjernik reče: "O narode moj, bojim se da i vas ne stigne ono što je stiglo narode koji su se protiv poslanika bili urotili, kao što je to bilo sa Nūhovim narodom i Ādom i Semūdom i onima poslije njih. - A Allah nije nepravedan robovima Svojim. O narode moj, plašim se šta će biti s vama na Dan kada jedni druge budete dozivali, na Dan kada budete uzmičući bježali, kada vas od Allaha neće moći niko odbraniti. A onoga koga Allah u zabludi ostavi niko ga neće moći uputiti. Jūsuf vam je, još davno, donio jasne dokaze, ali ste vi stalno sumnjali u ono što vam je donio. A kad je on umro, vi ste rekli: ,Allah više neće poslije njega poslati poslanika!' Eto tako Allah ostavlja u zabludi svakog ko u zlu pretjeruje i sumnja, one koji o Allahovim znamenjima raspravljaju, iako im nikakav dokaz nije došao, pa izazivaju još veću Allahovu mržnju i mržnju vjernika. - Tako Allah pečati srce svakog oholog i nasilnog" (40/28-35).

To je veliki krug kojim se kreće čovjek - vjernik sa onima koji kuju zavjeru, sa faraonom i njegovim glavešinama. To je krug prirodne vjerničke logike kojim se kreće oprezno i vješto, ali i snažno.

On počinje da ističe grozotu onoga što su oni naumili da urade: *"Zar da ubijete čovjeka zato što govori: "Gospodar moj je Allah?!" (40/28)*... Pa zar ova bezazlena riječ koja je vezana za uvjerenje srca i duše zaslužuje ubistvo i smrt? Ona je u ovom obliku odvratni akt nijekanja čija spoljašnjost izražava bestidnost i odurnost.

Zatim pravi još jedan korak. Onaj koji kaže ovu bezazlenu riječ, *Gospodar moj je Allah (40/28)*, kaže to uz dokaz koji posjeduje. U njegovoj ruci je njegov dokaz: *Onoga koji vam je donio jasne dokaze od Gospodara vašeg (40/28)* - što ukazuje na ta znamenja koja je Mūsā (alejhi's-selam) ponudio a koja su oni svojim očima vidjeli. A oni - među sobom i daleko od naroda - teško da mogu tome oponirati!

Zatim im nudi najlošiju pretpostavku i sa njima nepristrasno stoji nad ovim problemom, idu do krajnje pretpostavke koju bi oni mogli da zauzmu: *Ako je lažov, njegova laž će njemu nauditi (40/28)* - on će se suočiti sa

posljedicama svoga djelovanja, bit će nagrađen ili kažnjen za ovaj prijestup. A to ne bi bilo opravdanje njima da ga pogube u bilo kom slučaju. Postoji i druga mogućnost, a to je da je on iskren i da ima lijep oprez prema ovoj mogućnosti, ne izlažući se njenim rezultatima: *"A ako govori istinu, onda će vas stići bar nešto od onoga čime vam prijeti"* (40/28). Ako ih stigne i dio od onoga čime im prijeti, to je, također, najmanja mogućnost u ovome pitanju. On ne traži više od toga. To je vrhunac nepristrasnosti u polemici i uvjeravanju.

Nakon toga prijeti neprimjetno. Govori riječi koje su primjenljive na Mūsāa isto kao i na njih: *Allah neće ukazati na pravi put onome koji u zlu pretjeruje i onome koji mnogo laže* (40/28)... Ako je to bio Mūsā, onda ga Allah neće uputiti niti mu dati da uspije. Ostavite ga Njemu, neka se susretne sa svojom nagradom ili kaznom. Čuvajte se da vi budete od onih koji u laž ugone Mūsāa i njegova Gospodara i koji u tome pretjeruju pa da ih pogode iste posljedice!

I kada stigne s njima do Allahovog čina za onoga koji pretjeruje u zlu i koji mnogo laže, napada ih i plaši Allahovom kaznom, opominjući ih da se od toga ne može spasiti niko pa ni vladar i moćnik, podsjećajući ih na blagodati koje zaslužuju zahvalu a ne negiranje:

"O narode moj, danas vama pripada vlast i vi ste na vrhovima u zemlji, ali ko će nas odbraniti od Allahove kazne ako nas ona stigne?" (40/29).

Čovjek osjeća onako kako to osjeća srce vjernika da će Allahova kazna biti bliža onima kojima pripada vlast na Zemlji. Oni su najpreči da budu opomenuti. Njima najviše pristaje da to osjete i da se toga čuvaju i da ne konače pod strahom jer ih to vreba u svakom momentu i noću i danju. On ih podsjeća na vlast i moć koja im pripada. On ukazuje na ovo značenje koje se stabiliziralo u njegovom osjećanju i sebe svrstava sa njima opominjući i upozoravajući od Allahove kazne: *Ko će nas odbraniti od Allahove kazne ako nas ona stigne* (40/29) - kako bi im skrenuo pažnju da ga njihovo stanje zanima jer je i on jedan od onih koji čeka svoj kraj sa njima. On ih, dakle, savjetuje i sažalijeva. Možda će sa više pažnje saslušati ove savjete i prihvatiti ih iskreno. On pokušava da im ukaže da ih, kada Allahova kazna dođe, niko ne može spasiti, niti im ko može pomoći. Oni su naspram toga vrlo slabi i nejaki.

Ovdje faraona - kao i svakog drugog tiranina kome se upućuje savjet - obuzima slava i moć grijeha i on u iskrenom savjetu vidi nedostatak ugleda i pokušaj saučesništva u vlasti:

A faraon reče: "Savjetujem vam samo ono što mislim, a na pravi put ću vas samo ja izvesti" (40/29).

Ja vam kažem samo ono što smatram da je ispravno i što držim da je korisno. To je ispravno i razborito bez ikakve sumnje i polemike. A da li tirani vole više išta drugo osim da je ono što rade uputa, dobro i ispravno?! Da li dozvoljavaju da iko pomisli da oni griješe?! Da li iko od njih dozvoljava da pored njihova mišljenja postoji i mišljenje drugih?! U suprotnom, oni ne bi bili tirani!

Međutim, vjernik smatra da je dužan da opomene, savjetuje i da iznese svoje mišljenje o onome što vidi. On smatra da je dužan da podrži Istinu bez obzira na mišljenje tiranina. Nakon toga on njihova srca dotiče drugim ritmom ne bi li se probudila i postala elastičnija. Dotiče njihova srca skrećući njihovu pažnju na sudbinu i propast onih prije njih. A to je dokaz da je Allah kaznio i one koji su u laž ugonili i tirane:

A onda onaj vjernik reče: "O narode moj, bojim se da i vas ne stigne ono što je stiglo narode koji su se protiv poslanika bili urotili, kao što je to bilo sa Nūhovim narodom i Ādom i Semūdom i onima poslije njih. - A Allah nije nepravedan robovima Svojim (40/30-31).

Svaka partija (*hizb*) imala je svoj dan, ali ovaj vjernik sve je to objedinio u jednom danu, nalik na dan stranaka. To je dan u kome do izražaja dolazi Allahova kazna. To je jedan dan u svojoj prirodi bez obzira na rasutost stranaka: *A Allah nije nepravedan robovima svojim* (40/31). On će ih kazniti zbog grijeha njihovih. On će zavesti red oko njih i poslije njih njihovim kažnjavanjem na Dan Allahove kazne.

Po drugi put kuca na njihova srca opominjući ih drugim danom kao jednim od Allahovih dana - Sudnjim danom, Danom dozivanja:

O narode moj, plašim se šta će biti s vama na Dan kada jedni druge budete dozivali, na Dan kada budete uzmičući bježali, kada vas od Allaha neće moći niko odbraniti. A onoga koga Allah u zabludi ostavi niko ga neće moći uputiti (40/32-33).

Toga dana meleki će dozivati ljude i sakupljati ih na određeno mjesto. Oni koji će po vrhovima bedema biti dozivat će stanovnike Dženneta i stanovnike Džehennema. I stanovnici Dženneta će dozivati stanovnike Džehennema i stanovnici Džehennema dozivat će stanovnike Dženneta. Dozivanje je činjenica u različitim formama. Sam naziv *Dan dozivanja* je pod sjenom dovikivanja jednih na druge, zavijanje glasova

odavde i odande. Ovo dozivanje ilustrira Dan gužve i spora. To se uklapa i u riječi vjernika: *Na Dan kada budete uzmičući bježali, kad vas od Allaha neće moći niko odbraniti* (40/33). Moguće je da je to bježanje bilo kada su vidjeli strahote Džehennema ili je to bio pokušaj bježanja, ali tada spasa nema niti ima bježanja. Slika straha i bježanja je ovdje prva slika onih koji su se oholili i slili na Zemlji, bogataši i nosioci vlasti!

A onoga koga Allah u zabludi ostavi niko ga neće moći uputiti (40/33). Možda je ovo skriveno ukazivanje na riječi faraona: *Savjetujem vam samo ono što mislim, a na pravi put ću vas samo ja izvesti* (40/29)... nagovještavajući da je prava uputa samo uputa Allahova. A onoga koga Allah u zabludi ostavi, toga niko neće uputiti. Allah zna stanje ljudi i njihovu stvarnost, ko od njih stiče pravo na Uputu, a ko na zabludu.

I na kraju ih podsjeća na njihov stav prema Jūsufu čiji je potomak bio Mūsā (alejhima's-selam) kada su posumnjali u njegovo poslanstvo i znamenja sa kojima je došao. Taj stav ne bi trebao da se ponovi Mūsāu koji potvrđuje ono sa čim je došao Jūsuf. U to su posumnjali i odlučno ustvrdili da Allah poslije Jūsufa neće poslati nijednog poslanika. Mūsā dolazi poslije izvjesnog vremena i opovrgava ove tvrdnje:

Jūsuf vam je, još davno, donio jasne dokaze, ali ste vi stalno sumnjali u ono što vam je donio. A kad je on umro, vi ste rekli: ‚Allah više neće poslije njega poslati poslanika!' Eto tako Allah ostavlja u zabludi svakog ko u zlu pretjeruje i sumnja, one koji o Allahovim znamenjima raspravljaju, iako im nikakav dokaz nije došao, pa izazivaju još veću Allahovu mržnju i mržnju vjernika. - Tako Allah pečati srce svakog oholog i nasilnog" (40/34-35).

Ovo je jedini put da Kur'an ukazuje na poslanicu Jūsufa (alejhi's-selam) sa kojom je došao narodu u Egipat. U suri Jūsuf spoznajemo da je on postavljen da vodi brigu o stovarištima u zemlji i da je postao *upravnik Egipta ('azizu Misr)*, a to je titula velikog ministra Egipta. Iz sure se također može dokučiti da je on sjedio na tronu Egipta - iako to baš nije potvrđeno:

I on roditelje svoje postavi na prijesto i oni mu se svi pokloniše, pa on reče: "O oče moj, ovo je tumačenje moga sna nekadašnjeg, Gospodar moj ga je ispunio" (12/100).

Možda je prijesto na koji je postavio svoje roditelje nešto drugo, a ne prijesto faraonske egipatske kraljevine. Bilo kako bilo, Jūsuf je u Egiptu stigao do upravljanja i vladanja. Odavde možemo shvatiti stanje na koje ukazuje ovaj vjernik, stanje sumnje u ono sa čime je došao Jūsuf još davno

uz pretvaranje Jūsufa vladaru i javno ga ne ugoneći u laž dok je bio na ovom mjestu! *A kad je on umro, vi ste rekli: "Allah više neće poslije njega poslati poslanika!"* (40/34) - kao da su se odmorili njegovom smrću pa su se izrazili u ovom obliku prezirući onaj čisti apstraktni monoteizam s kojim je došao. A to se vidi u razgovoru koji je Jūsuf vodio sa svojim drugovima u zatvoru: *"Ili su bolji raznorazni bogovi ili Allah, Jedini, Svemoćni?"* (12/39)... pa su ustvrdili da poslije njega neće doći poslanik jer je to bila njihova želja, jer čovjek često želi nešto pa u to i povjeruje jer se njegovo uvjerenje odaziva želji!

Ovaj vjernik ovdje ističe ukazujući na ove sumnje i ovaj israf u laganju. On kaže:

Eto tako Allah ostavlja u zabludi svakog ko u zlu pretjeruje i sumnja (40/34).

On ih upozorava da Allah ostavlja u zabludi svakog ko u zlu pretjeruje i sumnja u Njegovu vjeru sa kojom su dostavljeni jasni dokazi.

Zatim ih još jače suočava sa Allahovom mržnjom i mržnjom vjernika prema onima koji raspravljaju o Allahovim znamenjima bez dokaza. A oni to čine u najodvratnijoj formi. Otkriva i prijeti onima koji su oholi i koji nasilje čine. Opominje ih da će Allah uništiti srca svakog oholog i nasilnog:

... one koji o Allahovim znamenjima raspravljaju, iako im nikakav dokaz nije došao, pa izazivaju još veću Allahovu mržnju i mržnju vjernika. - Tako Allah pečati srce svakog oholog i nasilnog" (40/35).

Izraz koji koristi ovaj vjernik kao da je vjerna kopija onoga što je kazano na samom početku sure. Allahova mržnja prema onima koji raspravljaju bez dokaza o Allahovim znamenjima i ostavljanje u zabludi onih koji su oholi i koji čine nasilje, čak i kad u njihovim srcima ne bi bilo mjesta za Uputu i prolaza za razumijevanje.

Uprkos ovom velikom krugu u kojem je vjernik uzbudio njihova srca, faraon je i dalje bio u zabludi, uporan u negiranju Istine. Međutim, on se pretvarao da će uzeti u razmatranje poziv Mūsāa! Izgleda da su logika vjernika i njegovi dokazi bili toliko jaki da ih faraon i oni sa njim nisu mogli ignorirati. Tada je faraon za sebe pronašao novi izlaz:

"O Hāmāne," - reče faraon – "sagradi mi jedan toranj ne bih li stigao do staza, staza nebeskih, ne bih li se popeo do Mūsāova Boga, a ja smatram da je on, zaista lažac". I eto tako su se faraonu njegova ružna djela učinila lijepim i on je bio odvraćen od pravog puta, a lukavstvo faraonovo se završilo na njegovu štetu (40/36-37).

O, Hāmāne, sagradi mi jedan visoki toranj ne bih li stigao do nebeskih staza da tamo pogledam i potražim Mūsāova Boga, *a ja smatram da je on, zaista, lažac* (40/37). Na ovaj način faraon tiranin sam sebe obmanjuje, raspravlja i ide naokolo kako bi izbjegao da se otvoreno suoči sa Istinom, kako bi izbjegao da prizna monoteizam koji potresa njegov prijesto i ruši mit na kome počiva njegova vladavina. Daleko je od pretpostavke da je ovo shvaćanje i razumijevanje faraona, daleko je ovo od njegove revnosti da traži Mūsāova Boga na ovaj ovako materijalno primitivan način. Egipatski faraoni su dosegli određene granice u kulturi, što ih udaljava od ovog shvaćanja. To je cinizam i ismijavanje, s jedne strane, a s druge strane, to je simuliranje pravednosti i uvjerenosti. Možda je ovo bio plan uzmicanja pred logikom udaraca vjernika u besjedi toga vjernika! Sve ove pretpostavke ukazuju na njegovu upornost u zabludi i razmetanje u poricanju. *I eto tako su se faraonu njegova ružna djela učinila lijepim i on je bio odvraćen od pravog puta* (40/37). On zaslužuje da bude odvraćen od Pravog Puta ovim licemjerstvom kojim se udaljava od pravičnosti.

Kontekst se osvrće na ovu obmanu i zavjeru koja vodi neuspjehu i uništenju:

A lukavstvo faraonovo se završilo na njegovu štetu (40/37).

Pred ovom podmuklošću i ovim omalovažavanjem te ovom upornošću čovjek, vjernik je rekao svoju posljednju riječ, riječ otvorenu i gromku poslije koje je pozvao narod da ga slijedi na putu ka Allahu, a to je Pravi Put. Tada im je otkrio vrijednost ovog prolaznog svijeta i pobudio im želju za blagodatima drugog svijeta opominjući ih kaznom na drugom svijetu uz objašnjenje krivotvorenosti, lažnosti i ništavnosti koja je prisutna u ideologiji politeizma:

I onda onaj vjernik reče: "O narode moj, ugledajte se u mene, ja ću vam na pravi put ukazati! O narode moj, život na ovom svijetu samo je prolazno uživanje, a onaj svijet je, zaista, Kuća vječna. Ko učini zlo, biće prema njemu kažnjen, a ko učini dobro - bio muškarac ili žena, a vjernik je -, u džennet će; u njemu će imati u obilju svega, bez računa. O narode moj, šta je ovo, ja vas pozivam da vas spasim, a vi mene pozivate u vatru: pozivate me da ne vjerujem u Allaha i da prihvatim Njemu ravnim onoga o kome baš ništa ne znam, a ja vas pozivam Silnome, Onome koji mnogo prašta. Nema nimalo sumnje u to da se oni kojima me pozivate neće nikom ni na ovom ni na onom svijetu odazvati i da ćemo se Allahu vratiti, i da će mnogobošci stanovnici u ognju biti. Tada ćete se sigurno mojih riječi sjetiti! A ja Allahu prepuštam svoj slučaj; Allah, uistinu, robove Svoje vidi" (40/38-44).

To su činjenice koje su potvrđene još na početku sure. Vjernik ih ponovo potvrđuje u sučeljavanju sa faraonom i njegovim glavešinama. On u slučaju sa faraonom kaže:

"O narode moj, ugledajte se u mene, ja ću vam na pravi put ukazati!" (40/38).

Malo prije ovoga faraon je rekao: *"Na pravi put ću vas samo ja izvesti"* (40/29). To je jasan i otvoren izazov Istine koja se ne boji vlasti faraona, silnika, niti njegovih glavešina koji su sa njim u službi zavjere kao što je Hāmān i Kārūn, njegova dva ministra, kao što se priča.

On im otkriva stvarnost ovoga svijeta: *Život na ovome svijetu samo je prolazno uživanje* (40/39) - prolazno uživanje koje nije u kategoriji stalnog uživanja, *a onaj svijet je, zaista, kuća vječna* (40/39)... - to je osnova i to treba uvažavati i na to obratiti pažnju.

On im potvrđuje načelo obračuna, nagrade ili kazne u Kući vječnosti:

Ko učini zlo, biće prema njemu kažnjen, a ko učini dobro - bio muškarac ili žena, a vjernik je -, u džennet će; u njemu će imati u obilju svega, bez računa (40/40).

Allahova dobrota je odlučila da udvostruči dobra, a ne i loša djela iz Svoje milosti prema Svojim robovima iz obzira prema njihovoj slabosti, zbog sklonosti, ushićenosti i smetnji na putu dobra i iskrenosti. On im udvostručava nagradu za dobra djela i čini je otkupom za druga loša djela. Kada oni stignu u Džennet poslije Obračuna, Allah će ih tamo opskrbiti svačim, bez računa.

Vjernik negoduje što ih poziva spasu, a oni njega pozivaju u vatru. On ih poziva negodujući:

O narode moj, šta je ovo, ja vas pozivam da vas spasim, a vi mene pozivate u vatru: (40/41)...

Oni njega nisu pozivali u vatru, nego u politeizam. Kakva je razlika između poziva u politeizam i poziva u vatru? Taj poziv je blizu jedan drugog. To je zamjena poziva sa pozivom kao što je naglašeno u izrazu u ajetu koji slijedi:

Pozivate me da ne vjerujem u Allaha i da prihvatim Njemu ravnim onoga o kome baš ništa ne znam, a ja vas pozivam Silnome, Onome koji mnogo prašta (40/42).

Velika je razlika između ova dva poziva. Njegov poziv njima je jasan, istinit i ispravan. On ih poziva Silnome, Onome koji mnogo prašta. Poziva ih da obožavaju Allaha Jednog i Jedinog, čiji tragovi u Svemiru svjedoče o Njegovoj Jednoti, govore o Njegovoj kreativnoj moći i određenju. On ih poziva Njemu da im oprosti jer je On kadar da to učini. On će ih počastiti oprostom: *On je Silni i Onaj koji mnogo prašta* (40/42). Čemu ga oni pozivaju? Oni ga pozivaju da ne vjeruje u Allaha, nego u nešto što oni pripisuju Allahu, o čemu on ne zna ništa, u neke tlapnje, zagonetke, tvrdnje!

On bez imalo sumnje utvrđuje da ovi koje oni pripisuju Allahu ne posjeduju ništa, ne predstavljaju ništa ni na ovome ni na onome svijetu. Sve se vraća Allahu, a oni koji Njemu nešto pripisuju, koji prelaze granice u tvrdnjama, oni će stanovnici pakla biti:

Nema nimalo sumnje u to da se oni kojima me pozivate neće nikom ni na ovom ni na onom svijetu odazvati i da ćemo se Allahu vratiti, i da će mnogobošci stanovnici u ognju biti (40/43).

Šta je ostalo nakon ovako jasne i potpune glavne činjenice u vjeri? Ovaj čovjek je o tome glasno progovorio pred faraonom i njegovim glavešinama bez ustezanja i kolebanja nakon što je prikrivao svoj iman i izašao na vidjelo s njim. Ništa nije ostalo osim da se osloni na Allaha. Rekao je to što je rekao i odahnuo u svojoj savjesti i svijesti prijeteći im da će se sjetiti ovih riječi na mjestu na kome neće imati koristi. Cijela stvar će tada biti u Allahovim rukama:

Tada ćete se sigurno mojih riječi sjetiti! A ja Allahu prepuštam svoj slučaj; Allah, uistinu, robove Svoje vidi" (40/44).

Polemika i diskusija je privedena kraju. Vjernik iz faraonove porodice je zabilježio svoju riječ, riječ Istine koja je vječna u svijesti i savjesti vremena.

* * *

Nakon ovoga kontekst sumira krugove kazivanja, kao i ono što je bilo između Mūsāa, faraona i Sinova Israilovih sve do potopa i spasa. Tu se zadržava da bi registrirao ovo što je sabrao poslije ovog posljednjeg stajališta i poslije života:

I Allah ga je sačuvao nevolje koju su mu oni snovali, a faraonove ljude zla kob zadesi. Oni će se ujutro i naveče u vatri pržiti, a kada nastupi Čas: "Uvedite faraonove ljude u patnju najtežu!" I kada se u vatri budu prepirali, a oni koji su bili potlačeni reknu glavešinama svojim: "Mi smo se za vama povodili, možete li nas makar malo vatre osloboditi?", onda će glavešine reći: "Evo nas, svi smo u njoj jer Allah je presudio robovima Svojim." I oni koji će u vatri biti govoriće stražarima džehennemskim: "Zamolite Gospodara svoga da nam bar jedan dan patnju ublaži!" "A zar vam poslanici vaši nisu jasne dokaze donosili?" - upitaće oni. – "Jesu!" - odgovoriće. – "Molite onda vi!" - reći će oni. Ali će molba onih koji nisu vjerovali uzaludna biti (40/45-50).

Život na ovome svijetu je završen. Slijedi prva stranica poslije njega. Vjernika koji je rekao istinu i otišao Allah je sačuvao zlih podvala faraona i njegovih glavešina. Ništa ga od toga nije pogodilo na dunjaluku, niti poslije toga, dok je faraonove ljude zla kob zadesila:

Oni će se ujutro i naveče u vatri pržiti, a kada nastupi Čas: "Uvedite faraonove ljude u patnju najtežu!" (40/46).

Tekst ukazuje da su oni bili izloženi vatri ujutro i novečer u periodu poslije njihove smrti do nastupa Časa. Možda je ovo kaburski azab, jer on poslije ovoga kaže: ... *a kada nastupi Čas, uvedite faraonove ljude u patnju najtežu!* (40/46). To je, dakle, kazna prije nastupa Časa. To je najteža kazna: izlaganje i prženje na vatri ujutro i navečer. Mučenje lizanjem vatre, njenim viđenjem i osjećajem jake vrućine. To je teška kazna. Moguće je također da se ovdje radi i o praktičnoj primjeni jer se riječ *'ard* upotrbeljava i za dodirivanje i za stvarno prženje. A ovo je još kobnije... A na Sudnjem danu bit će uvedeni u još žešću vatru!

U slijedećem ajetu se stvarno govori o Sudnjem danu. Kontekst snima njihovo mjesto u vatri u kojoj se prepiru:

I kada se u vatri budu prepirali, a oni koji su bili potlačeni reknu glavešinama svojim: "Mi smo se za vama povodili, možete li nas makar malo vatre osloboditi?" (40/47)...

I tlačeni su, dakle, u vatri sa svojim glavešinama. Nije im koristilo to što su tlačeni i što su bili stoka koja se goni, koja nije imala mišljenje, želju i izbor!

Allah im je davao čast, ugled, ljudsku plemenitost, samostalno odlučivanje, izbor i slobodu izbora. Međutim, oni su se svega ovoga odrekli. Okrenili su se i krenuli za oholim, tiranima, glavešinama i pratnjom. Nisu im rekli: Ne, nisu ni razmišljali da tako nešto kažu niti su razmišljali o onome što oni govore i gdje i u kakvu propast ih vode:... *Mi smo se za vama povodili (40/47)...* To što su se odrekli onoga što im je Allah darovao i slijedili svoje glavešine, to im neće biti zagovornik kod Allaha. I oni su u vatri. Njih su tamo doveli njihove vođe kao što su ih vodili i na ovom svijetu, odnosno gonili ih kao stoku. Eto, oni pitaju svoje glavešine: *Možete li nas makar malo vatre osloboditi? (40/47)...* kao što su obmanjivali na zemlji da ih oni vode Pravim Putem i da ih oni štite od izopačenosti i brane od zla, nevolje i neprijateljskih demona!

Međutim, glavešine će biti srdite na one koji su tlačeni pa će im srdito odgovoriti priznanjem nakon oholosti:

Onda će glavešine reći: "Evo nas, svi smo u njoj jer Allah je presudio robovima Svojim" (40/48).

Evo nas, svim smo u njoj (40/48) - svi smo nemoćni. Niko od nas nema pomagača niti onoga koji će nam pomoći. Svi smo u ovoj nesreći i žalosti isti. Kakvo je to pitanje kad vidite da su i glavešine i potlačeni u istoj situaciji?

Allah je presudio robovima Svojim (40/48)... Nema mjesta za preispitivanje presude, nema mjesta za mijenjanje presude, za njeno ispravljanje. Stvar je završena. Nikome od robova neće biti preinačena Allahova presuda..

I kada su i jedni i drugi shvatili da je samo Allah utočište, okrenuli su se stražarima Džehennema u poniznosti koja je obuhvatila sve i u pokornosti koja je izjednačila i jedne i druge:

I oni koji će u vatri biti govoriće stražarima džehennemskim: "Zamolite Gospodara svoga da nam bar jedan dan patnju ublaži!" (40/49).

Oni mole da se za njih zauzmu čuvari Džehennema, da pozovu svoga Gospodara u molbi koja otkriva žestinu nesreće: *"Zamolite Gospodara svoga da nam bar jedan dan patnju ublaži!"* (40/49)... jedan dan, samo jedan dan, da jedan dan uhvate zraka i da se odmore. Jedan dan je vrijedan zauzimanja, želje i molbe.

Međutim, stražari Džehennema ne odgovaraju na ove jadne, prezrene i bijedne molbe. Oni znaju pravila. Oni znaju Allahov zakon i znaju da je vrijeme molbi prošlo. I oni zbog ovoga one koji su kažnjeni kažnjavaju još više prijekorom podsjećajući ih na uzroke ove kazne:

A zar vam poslanici vaši nisu jasne dokaze donosili?" - upitaće oni. – "Jesu!" - odgovoriće (40/50).

U pitanju a i u odgovoru nadomješten je svaki dijalog. Tada su stražari Džehennema digli svoje ruke od njih i predali ih očaju uz ismijavanje i omalovažavanje:

"Molite onda vi!" - reći će oni (40/50).

Ako vam vaša molba može promijeniti stanje, onda molite vi!

Prije nego ajet završi nailazimo na ovaj komentar ove dove:

Ali će molba onih koji nisu vjerovali uzaludna biti (40/50)

- neće biti dostavljena niti će završiti odgovorom. To je samo zaborav za ohole i one koji su tlačeni.

* * *

Kod ovog definitivnog stajališta dolazi posljednji komentar na cijeli ovaj krug i na skupine na koje je odranije ukazano, a koje su bile izložene Allahovoj kazni nakon laži i oholog ponašanja:

Mi ćemo, doista, pomoći poslanike Naše i vjernike u životu na ovom svijetu, a i na Dan kad se dignu svjedoci, na Dan kad krivcima pravdanja njihova neće od koristi biti; njih će prokletstvo i najgore prebivalište čekati. Mi smo Mūsāu uputstvo dali i sinovima Israilovim u nasljedstvo Knjigu

ostavili da bude putokaz i opomena onima koji pameti budu imali. Zato ti budi strpljiv - Allahovo obećanje je istina - i moli da ti budu oprošteni tvoji grijesi, i Gospodara svoga krajem i početkom dana veličaj i hvali! (40/51-55).

Ovaj odlučni komentar odgovara tom odlučnom stavu. Na ovom primjeru čovječanstvo je upoznalo kraj Istine i neistine, njihov kraj na zemlji i njihov kraj na drugom svijetu. Vidjelo je kakva je sudbina zadesila faraona i njegove glavešine u životu na ovo svijetu kao što ih je vidjela i kako se u vatri prepiru i kako je zanemariv njihov kraj. To je slučaj sa svim pitanjima koja utvrduje Kur'an:

Mi ćemo, doista, pomoći poslanike Naše i vjernike u životu na ovom svijetu, a i na Dan kad se dignu svjedoci, na Dan kad krivcima pravdanja njihova neće od koristi biti; njih će prokletstvo i najgore prebivalište čekati (40/51-52).

Što se tiče drugog svijeta, tamo nijedan vjernik neće biti osporavan, niti će biti nešto što bi ga prizivalo ovoj raspravi, dok će pomoć u životu na ovom svijetu možda malo trebati pojasniti.

Allhovo obećanje je jasno i odlučno: *Mi ćemo doista pomoći poslanike Naše i vjernike u životu na ovom svijetu...* (40/51). I dok ljudi vide da se neki od poslanika ubijaju, a drugi napuštaju svoju rodnu grudu i svoj narod proglašeni lažovima i protjerani, a među vjernicima su i oni koji trpe teror i koji su izloženi raznim kaznama ili su bacani u rovove, a neki su pali kao šehidi ili su živjeli u muci i bili proganjani... pa gdje je ta obećana Allahova pomoć u životu na ovom svijetu? Šejtan se uvlači u ljudsku dušu kroz ovaj prolaz i tako na nju vrši svoj utjecaj!

Međutim, ljudi to mjere prema pojavnim stvarima zaboravljajući da u obzir uzmu mnoge vrijednosti i činjenice.

Ljudi to mjere jednim kratkim vremenskim periodom i ograničenim prostorom. To su male ljudske mjere. Sveobuhvatna mjera, pak, izlaže problem u širem prostoru i vremenu bez ograda među periodima i prostorima. Ako pogledamo uvjerenje i vjeru u ovom prostoru, vidjet ćemo da je vjera bez sumnje pomognuta. Pomoć vjeri je, ustvari, i pomoć njenim nosiocima jer nosioci vjere egzistiraju unutar njene egzistencije. Od njih se, prije svega, traži iman, da izgaraju u imanu, da nestanu a da vjeru istaknu!

Ljudi također sužavaju značenje pomoći u određena, njima poznata značenja koja su nadohvat njihovog čula vida. Međutim, forme i oblici

pomoći su mnogobrojni. Neke od njih se miješaju sa formom poraza pri prvom pogledu. Ibrahim (alejhi's-selam) je bačen u vatru, ali on ne napušta ni vjeru ni poziv u vjeru. Da li je on bio na mjestu pobjede ili poraza? Nema sumnje - prema logici vjere - da je on bio na vrhuncu pobjede kada je bačen u vatru, a pobijedio je po drugi put kad se spasio iz vatre. Ovo je jedan oblik, a to je drugi, a oni su, površno gledano, jako daleko jedan od drugog. Međutim, u biti, oni su jako blizu jedan drugom. Husejn (Allah bio njime zadovoljan) poginu u toj veličanstvenoj formi, s jedne strane, a vrlo tužnoj, s druge strane. Je li ovo bila pobjeda ili, pak, poraz? U formi prividnog gledanja i kratkog mjerenja, to je poraz. Međutim, u stvarnom, čistom i dalekovidnom uvjerenju, to je čista pobjeda. Nema šehida na zemlji koji je bio predmet ljubavi i osjećaja, zbog koga su srca bila uzbuđena, bila ljubomorna, spremna da se žrtvuju, kao što je Husejn (Allah bio njime zadovoljan), svejedno da li se radilo o njegovim pristašama ili onima koji to nisu, muslimanima ili mnogim nemuslimanima!

Koliko ima mučenika koji nisu bili u stanju da pomognu svoju vjeru i svoj poziv makar živjeli hiljadu godina, kao što su je pomogli svojim žrtvovanjem, koji nisu mogli u srca staviti velika značenja i potaknuti hiljade ljudi da čine velika djela govorom, kao što je posljednji govor ispisan krvlju. On ostaje podstrekač i pokretač za generacije i generacije, a možda taj govor bude prekretnica cijele povijesti.

Šta je pobjeda, a šta poraz? Mi se moramo osvrnuti na oblike koji su se ustalili u našoj svijesti kao i na vrijednosti tih oblika, prije nego što se zapitamo: Gdje je Allahova pomoć koju je obećao poslanicima Svojim i vjernicima u životu na ovom svijetu?!

Postoje mnoge situacije u kojima se dođe do pobjede u vidljivoj bližoj formi, kada se ova vidljiva bliža forma spoji sa onom stabilnom, trajnom formom. Muhammed (alejhi's-selam) došao je do pobjede u svom životu jer se ova pobjeda veže za značenje produžavanja ove vjere sa njenom punom istinom na zemlji. Ova vjera će se upotpuniti samo ako bude bdjela nad životom ljudskog društva i upravljanja njime. Od jednog srca do vladavine države. Allah je htio da pomogne nosioca ove vjere za njegovog života kako bi oživotvorio ovu vjeru u njenom punom obliku i da ovu utvrđenu istinu ostavi kao historijsku činjenicu strogo ograničenu naočigled svih prisutnih. Odovud je došlo do spajanja ovih dviju formi, bliže sa onom daljnjom, do objedinjavanja vidljive sa istinskom formom shodno Allahovoj odredbi i njegovom rasporedu.

Postoji i drugo mišljenje kojeg također valja uzeti u obzir. Allahovo obećanje da će pomoći Svoje poslanike i vjernike je temeljno obećanje. Vjera mora egzistirati u srcima onih nad kojima će se primjenjivati ovo obećanje. Ljudi često ne obraćaju pažnju na ovu vjersku činjenicu. Ona može egzistirati u srcu koje je čisto od širka u svim njegovim vidovima i oblicima. Postoje i neprimjetni oblici širka. Srce se može osloboditi samo i jedino kada se okrene Allahu i kada se samo na Njega osloni i bude zadovoljno Allahovom presudom i Njegovom odredbom i kada osjeti da je Allah jedini koji ga usmjerava. Ono nema izbora. Allah je taj koji mu bira, a ono to prima smireno, pouzdano i zadovoljno. Kada stigne do ovog stepena, onda neće doći pred Allaha niti će mu biti predložena određena forma pomoći ili dobra. Sve će se to prenijeti na Allaha. Sve što mu se desi bit će prihvaćeno kao dobro. To je jedno od značenja pomoći... Unutrašnja pomoć bez koje ne može biti ni vanjske pomoći.

Mi ćemo, doista, pomoći poslanike Naše i vjernike u životu na ovom svijetu, a i na Dan kad se dignu svjedoci, na Dan kad krivcima pravdanja njihova neće od koristi biti; njih će prokletstvo i najgore prebivalište čekati (40/51-52).

U prošlom smo prizoru vidjeli kako krivcima pravdanja njihova neće od koristi biti, kako su odvedeni u prokletstvo i najgore prebivalište. Jedna od formi pomoći u kazivanju o Mūsāu je slijedeća:

Mi smo Mūsāu uputstvo dali i sinovima Israilovim u nasljedstvo Knjigu ostavili da bude putokaz i opomena onima koji pameti budu imali (40/53-54).

Ovo je bio primjer Allahove pomoći. Davanje uputstva i Knjige. Nasljedstvo Knjige i Upute. Ovaj primjer koji Allah navodi u kazivanju o Mūsāu otkriva nam široko područje u kome vidimo posebne forme pomoći koje ukazuju na odredeni smjer.

Ovdje se susrećemo i sa posljednjim ritmom ovoga odjeljka, usmjeravanje Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i onih vjernika koji su bili s njim u Mekki na poprištu nevolja i patnji i onima koji su kasnije primili islam, a koji su također bili suočeni sa istim ili sličnim nevoljama:

Zato ti budi strpljiv - Allahovo obećanje je istina - i moli da ti budu oprošteni tvoji grijesi, i Gospodara svoga krajem i početkom dana veličaj i hvali! (40/55).

Posljednji ritam... poziv na strpljivost, strpljivost na laži, strpljivost na uvrede, strpljivost na nadmeno blebetanje i njegova opijenost snagom i vlašću u jednom vremenskom periodu, strpljivost na urođene osobine ljudi, njihov moral, njihovo ponašanje odavde i od tamo, strpljivost zbog duše, njene naklonjenosti, uznemirenosti, težnje, njenih želja u skoru pomoć i sve ono što je uz to vezano, kao težnje, stremljenja... strpljivost na mnoge stvari na putu koje dolaze od strane prijatelja prije nego od strane neprijatelja!

Zato ti budi strpljiv - Allahovo obećanje je istina! (40/55) - bez obzira na kraj, složenost prilika i promjenljivost uvjeta. To je obećanje za onoga ko to može realizirati. A ko obećava, on to i hoće.

Na putu uzmi popudbinu za put:

Zto ti moli da ti budu oprošteni tvoji grijesi, i Gospodara svoga krajem i početkom dana veličaj i hvali! (40/55).

Ovo je ta opskrba na strpljivom, teškom i dugom putu. Opraštanje grijeha, veličanje i hvaljenje Gospodara. Traženje oprosta spojeno sa hvaljenjem i veličanjem Allaha skoro da će biti prihvaćeno. To je u isto vrijeme i odgoj duše i priprema, čišćenje srca i zekjat. Ovo je ta forma pomoći koja završava i upotpunjuje se u srcu. Nju slijedi druga forma u realnom životu.

Izbor kraja i početka dana je ili alegorija u značenju cijelog vremena - a početak i kraj su mu njegove dvije stranice - ili su to dva momenta u kojima se srce čisti i otvara prostor za razmišljanje i putovanje uz sjećanje na Allaha.

Ovo je taj program koji je Allah odabrao kako bi osigurao poputbinu za put do pobjede i pripreme popudbine. Za svaku borbu je potrebna priprema i popudbina:

« إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ إِنْ فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ مَاهُمْ
بِبَالِغِيهِ ، فَاسْتَعِذْ بِاللهِ ، إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ * لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ
مِنْ خَلْقِ النَّاسِ ، وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ * وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ،
وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ ، قَلِيلًا مَا تَتَذَكَّرُونَ * إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ

لَا رَيْبَ فِيهَا ، وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ * وَقَالَ رَبُّكُمُ ٱدْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ ، إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ .

« ٱللَّهُ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِراً ، إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَـٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ * ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ ، لَا إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ؟ * كَذَٰلِكَ يُؤْفَكُ ٱلَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ ٱللَّهِ يَجْحَدُونَ .

« ٱللَّهُ ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ قَرَاراً وَٱلسَّمَاءَ بِنَاءً ، وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُمْ مِنَ ٱلطَّيِّبَاتِ ، ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ ، فَتَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَالَمِينَ * هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَـٰهَ إِلَّا هُوَ ، فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ .

« قُلْ : إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللهِ لَمَّا جَاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي ، وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ * هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ، ثُمَّ مِنْ نُطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ، ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ، ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ ، ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخاً ، وَمِنْكُمْ مَنْ يُتَوَفَّىٰ مِنْ قَبْلُ ، وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُسَمًّى ، وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ * هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ ، فَإِذَا قَضَىٰ أَمْراً ، فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ : كُنْ فَيَكُونُ .

« أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللهِ أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ ؟ * الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ * إِذِ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ يُسْحَبُونَ * فِي الْحَمِيمِ ، ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ * ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ : أَيْنَ مَا كُنْتُمْ تُشْرِكُونَ ؟ * مِنْ دُونِ اللهِ ؟ قَالُوا : ضَلُّوا عَنَّا ، بَلْ لَمْ نَكُنْ نَدْعُو مِنْ قَبْلُ شَيْئاً . كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ الْكَافِرِينَ * ذَٰلِكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ ، وَبِمَا كُنْتُمْ تَمْرَحُونَ * ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ، فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ .

« فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللهِ حَقٌّ . فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ».

Oni koji o Allahovim znamenjima raspravljaju, iako im nikakav dokaz nije došao, u srcima njihovim je samo oholost koja ih neće dovesti do cilja željenog, zato moli od Allaha zaštitu, jer On, uistinu, sve čuje i sve vidi (40/56).

Stvaranje nebesa i Zemlje je sigurno veće nego stvaranje roda ljudskog, ali većina ljudi ne zna (40/57).

Nisu isto slijepac i onaj koji vidi, nisu isto vjernici koji dobra djela čine i zlotvori. - Kako vas malo prima pouku! (40/58).

Doći će Čas oživljenja, u to nema sumnje, ali većina ljudi neće da vjeruje (40/59).

Gospodar vaš je rekao: "Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati! Oni koji iz oholosti neće da Mi se klanjaju - ući će, sigurno, u džehennem poniženi" (40/60).

Allah vam je dao noć da se u njoj odmarate, a dan da vidite. Allah je neizmjerno dobar prema ljudima, ali većina ljudi neće da zahvaljuje (40/61).

To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, stvoritelj svega, drugog boga osim Njega nema, pa kuda se onda odmećete? (40/62).

Tako su se odmetali i oni koji su Allahove dokaze poricali (40/63).

Allah vam je učinio Zemlju prebivalištem, a nebo zdanjem, i On vam obličje daje i likove vaše čini lijepim i jelima vas opskrbljuje ukusnim. To je Allah, Gospodar vaš, i neka je uzvišen Allah, Gospodar svjetova! (40/64).

On je Živi, nema boga osim Njega, zato se samo Njemu klanjajte, iskreno Mu ispovijedajući vjeru: "Neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova!" (40/65).

Reci: "Meni je zabranjeno, o tome su mi došli jasni dokazi od Gospodara moga, da se klanjam onima kojima se vi, pored Allaha, klanjate, a naređeno mi je da se pokoravam Gospodaru svjetova (40/66).

On vas stvara od zemlje, od kapi sjemena, zatim od ugrušaka, zatim čini da se kao dojenčad rađate, i da do muževnog doba stignete, i da starci

postanete - a neki od vas umiru prije - i da do sudnjeg časa poživite kako biste mogli da shvatite (40/67).

On život i smrt daje! A kad nešto odluči, samo rekne: "Budi!" - i ono bude" (40/68).

Zar ne vidiš kako se okreću oni koji o Allahovim dokazima raspravljaju? (40/69).

Oni koji poriču Knjigu i ono što smo slali po poslanicima - saznaće posljedice toga (40/70)

kada sa okovima o vratu i sindžirima budu vučeni (40/71)

po ključaloj vodi, a zatim u vatri prženi, (40/72)

i potom upitani: "Gdje su oni kojima ste se klanjali, (40/73)

a ne Allahu?" – "Izgubili su nam se iz vida", - odgovoriće -, "ta mi se prije, u stvari, nismo nikome ni klanjali." - Eto tako Allah ostavlja u zabludi nevjernike (40/74).

To vam je zato što ste bez ikakva osnova na Zemlji bahati bili i što ste likovali (40/75).

Ulazite kroz kapije džehennema, u njemu ćete vječno ostati, - a ružno je prebivalište oholih! (40/76).

Zato ti budi strpljiv, Allahova prijetnja će se sigurno obistiniti! Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im Mi prijetimo, bilo da ti prije život oduzmemo, Nama će se oni vratiti (40/77).

Ova cjelina je potpuno vezana za cjelinu o kojoj je bilo riječi. To je produžetak posljednje cjeline iz prošle lekcije. Ona je upotpunjava jer savjetuje Poslaniku (alejhi's-selam) da se strpi na laži i uvrede i odvraćanje od Istine i radovanje neistini. Nakon ovog usmjerenja tekst otkriva uzroke rasprave o Allahovim znamenjima, rasprave koja nema dokaza, i svodi to na oholost koja njenim vlasnicima ne dozvoljava da se predaju Istini, a oni su i manji i slabiji od ove oholosti koja djeluje na njih.

Nakon ovoga dolazi podsjećanje na veličinu Kosmosa koga je Allah stvorio i na sićušnost svih ljudi u odnosu na nebesa i Zemlju. Tekst dalje iznosi neka kosmička znamenja i milost Božiju u potčinjavanju nekih znamenja ljudima, a oni su mnogo manji i slabiji od njih. Tekst dalje ukazuje na Allahovu milost prema ljudima kao bićima. Ovo i to svjedoči o

Jednoti Kreatora kome druge pripisuju. Tekst usmjerava Poslanika (alejhi's-selam) da javno izgovori riječi tevhida i da izbjegava ono što oni obožavaju mimo Allaha. Ovaj dio završava teškom scenom, scenom Sudnjeg dana kada će biti pitani za ono što su Allahu pripisivali pitanjem koje u sebi sadrži prijekor i grdnju. Ovaj dio je priveden kraju kao i onaj prije njega, tj. usmjeravanje Vjerovjesnika (alejhi's-selam) na strpljivost, svejedno ostavio ga Allah na životu da vidi nešto od toga čime im je Allah zaprijetio, ili ga pozvao Sebi prije nego što to nastupi. Odluka pripada Allahu, a oni će se svakako Allahu vratiti.

* * *

Oni koji o Allahovim znamenjima raspravljaju, iako im nikakav dokaz nije došao, u srcima njihovim je samo oholost koja ih neće dovesti do cilja željenog, zato moli od Allaha zaštitu, jer On, uistinu, sve čuje i sve vidi. Stvaranje nebesa i Zemlje je sigurno veće nego stvaranje roda ljudskog, ali većina ljudi ne zna. Nisu isto slijepac i onaj koji vidi, nisu isto vjernici koji dobra djela čine i zlotvori. - Kako vas malo prima pouku! Doći će Čas oživljenja, u to nema sumnje, ali većina ljudi neće da vjeruje. Gospodar vaš je rekao: "Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati! Oni koji iz oholosti neće da Mi se klanjaju - ući će, sigurno, u džehennem poniženi" (40/56-60).

Ovo ljudsko stvorenje često se nađe u zaboravu. Zaboravi da je malo, slabašno biće koje svoju snagu ne crpi iz svoga bića, nego iz povezanosti sa prvim izvorom snage, sa Allahom. Kada ovu povezanost prekine, onda takav čovjek ide nadmen, ohol i uzvišen. U njegovim grudima je oholost koju crpi od šejtana koji je propao zbog ove oholosti, zatim je obrlatio čovjeka i prišao mu iz ovog ugla!

Čovjek raspravlja o Allahovim znamenjima i oholi se. To je pojava koja govori, koja se izražava o prirodi jezikom prirode. Čovjek tvrdi za sebe i druge ljude da on raspravlja jer nije uvjeren, debatira jer pouzdano ne zna. Allah dobro zna Svoje robove. On sve čuje i sve vidi. On je upućen u sve tajne. On potvrđuje da je to oholost. Oholost jedino djeluje u grudima. Ona priziva svoga vlasnika da polemizira o onome u čemu nema polemike. Oholost i protezanje i sve ono što je veće od njegove stvarnosti. Pokušaj zauzimanja mjesta koje mu ne pripada i koje mu njegova stvarnost ne omogućava. On nema dokaza da sa njima može voditi raspravu, niti argumenata kojima bi se očitovao. To je samo njegova oholost:

Oni koji o Allahovim znamenjima raspravljaju, iako im nikakav dokaz nije došao, u srcima njihovim je samo oholost koja ih neće dovesti do cilja željenog (40/56).

Kada bi čovjek bio svjestan svoje stvarnosti i stvarnosti ovog Kosmosa, kada bi upoznao svoju ulogu i dobro je i temeljito poznavao i ne bi pokušavao da je prekorači, i kada bi našao smiraj u svome biću - a ima bezbroj bića koja su potčinjena Onome koji je ovaj Svemir stvorio shodno Svojoj odredbi koju samo On zna - kada bi spoznao da je njegova uloga predodređena prema njegovoj stvarnosti u egzistiranju ovog Kosmosa... kada bi čovjek sve ovo spoznao, on bi se smirio, odmorio, otišao i bio skroman. Živio bi u miru sa sobom i svemirom oko sebe. Predao bi se Allahu i islamu.

Zato moli od Allaha zaštitu, jer On, uistinu, sve čuje i sve vidi (40/56).

Traženje zaštite od Allaha u suočavanju sa ohološću ukazuje da je oholost ružna i odurna. Čovjek inače traži Allahovu zaštitu od onoga što je ružno, ogavno, od čega očekuje zlo i nesreću... A u oholosti se sve to nalazi. Ona zamara čovjeka i ljude oko njega. Ona je zlo od kojeg treba tražiti Allahovu zaštitu: *On, uistinu, sve čuje i sve vidi* (40/56). On je Onaj koji čuje i vidi. Odvratna oholost predstavljena je pokretu koji se vidi i govoru koji se čuje. Čovjek se predaje Onome koji sve čuje i sve vidi. On njime upravlja onako kako On smatra da treba.

Tekst dalje otkriva stvarno mjesto čovjeka u ovoj velikoj egzistenciji i njegovu malenkost u odnosu na neka druga Božija stvorenja koja čovjek vidi i shvata njihovu veličinu i ogromnost čim ih vidi i povećava svoj osjećaj čim spozna tu činjenicu:

Stvaranje nebesa i Zemlje je sigurno veće nego stvaranje roda ljudskog, ali većina ljudi ne zna (40/57).

Nebesa i Zemlja su izloženi čovjeku i on može da ih vidi. On također može i da sebe mjeri prema njima. Međutim, kada *sazna* stvarni odnos i udaljenost, stvarni oblik i jačinu, snagu, čovjek se smiri od oholosti, smanjuje se dotle da izgleda da će potpuno da iskopni osim kada se sjeti visokog elementa kojim ga je Allah podario i zbog koga ga je odlikovao. To je ono što ga drži pred ovim velikim, ogromnim Kosmosom...

Samo je letimičan pogled na nebesa i Zemlju dovoljan da se ovo shvati.

Zemlja na kojoj živimo samo je jedan od manjih satelita Sunca čija masa iznosi trimilioniti dio mase Sunca, a njen obim je manji od jednog milionitog obima Sunca!

A Sunce je jedno od stotinu miliona Sunaca u galaksiji koja je bliža nama i od koje smo mi. Ljudi su do naših dana otkrili na stotine miliona galaksija koje su razbacane u ogromnom svemiru oko nje tako da su izgubljene u njemu.

Ono što je čovjek otkrio - to je ona manja neznatna strana koja bi mogla da se i ne spominje u zdanju Kosmosa! A ona je i pored te svoje neznatnosti ogroman prostor velikih razmjera zbog koje se vrti u glavi prije nego se o tome i razmisli. Prostor između nas i Sunca iznosi devedeset i tri miliona milja, jer je Sunce glava porodice naše male Zemljine planete. Ono je, po svoj prilici, majka ove male Zemlje. Naša Zemlja nije se udaljila od svoje majke više od devedeset i tri miliona milja!

Što se tiče galaksije koju slijedi Sunce, njen promjer je stotinu hiljada miliona godina... svjetlosnih... a svjetlosna godina iznosi šest stotina miliona milja jer je brzina svjetlosti sto osamdeset i šest hiljada milja u sekundi.

Najbliža galaksija našoj galaksiji udaljena je od naše sedam stotina i pedeset svjetlosnih godina...!

Napominjemo po drugi put da su ova prostranstva, ove udaljenosti i ova tijela samo ono što je neznatno ljudsko znanje uspjelo. Čovjek priznaje da je ovo što je otkrio vrlo mali dio u velikom i prostranom Kosmosu!

Allah (Uzvišeni) kaže:

Stvaranje nebesa i Zemlje je sigurno veće nego stvaranje roda ljudskog, ali većina ljudi ne zna (40/57).

Allahova moć ne poznaje veće i manje, teže i lakše. On je Stvoritelj svega što postoji... To su stvari koje se pokazuju u svojoj prirodi onako kako ih ljudi poznaju i procjenjuju. Gdje je čovjek u odnosu na ovaj veliki i prostrani Kosmos? I gdje ga vodi njegova oholost naspram ovog velikog stvaranja?

Nisu isto slijepac i onaj koji vidi, nisu isto vjernici koji dobra djela čine i zlotvori (40/58). Onaj koji vidi - vidi i zna. Zna svoju moć i svoje vrijednosti. On se ne oholi, ne uzdiže se jer vidi i zna. Slijepac, pak, ne vidi niti zna svoje mjesto kao ni odnos naspram onih oko njega. On griješi u procjeni sebe i

onoga oko njega. On nasumce tumara tamo - ovamo zbog loše procjene. Isto tako nisu isti vjernici koji dobra djela čine i zlotvori. Oni vide, znaju i pravilno procjenjuju, a oni su slijepci, neznalice i zlotvori. Zlotvori prema svemu, prema sebi, prema drugim ljudima. On griješi prije svega u razumijevanju svojih vrijednosti i vrijednosti onoga što se nalazi oko njega. On griješi u procjeni svojih mogućnosti i onoga što se oko njega nalazi. On je slijepac... A sljepilo je sljepilo srca!

Kako vas malo prima pouku! (40/58).

Ako se prisjetimo, saznat ćemo. Stvar je jasna i blizu je. Ne traži više od prisjećanja i opomene...

Ako se prisjetimo drugog svijeta i to prihvatimo kao neminovnost, shvatimo naše mjesto i predočimo sebi našu scenu na drugom svijetu...

Doći će Čas oživljenja, u to nema sumnje, ali većina ljudi neće da vjeruje (40/59).

Otuda oni raspravljaju i ohole se, nisu pokorni Istini, ne znaju svoje pravo mjesto koje ne bi trebali da prekorače.

Okretanje Allahu ibadetom, Njegovo prizivanje i ponizno, skrušeno molenje liječi grudi od oholosti koje su napuhane njome, a koja priziva na raspravljanje o Allahovim znamenjima, bez dokaza i argumenata. Allah (Uzvišeni) nam otvara svoja vrata da se okrenemo Njemu i da Njega prizivamo i saopćava nam da je On Sebi propisao da odgovori onome koji Mu se obrati, a opominje one koji se oholo ponašaju i neće da Ga obožavaju, opominje ih poniženjem i prevrtanjem u vatri koje ih očekuje:

Gospodar vaš je rekao: "Pozovite Me i zamolite, Ja ću vam se odazvati! Oni koji iz oholosti neće da Mi se klanjaju - ući će, sigurno, u džehennem poniženi" (40/60).

Za molbu i poziv postoje pravila ponašanja koja se moraju uzeti u obzir. Tu prije svega spada iskreno vjerovanje u Allaha, iskrenost u odaziv bez predlaganja određene forme tom odazivu ili određivanja vremena i prilika. Ovo predlaganje nije u domenu lijepog ponašanja. Treba vjerovati da je obraćanje Allahu s molbom uputa od Allaha, a odaziv je druga milost od Allaha. Omer (Allah bio njime zadovoljan) običavao je da kaže: "Ja se ne brinem za odgovor, nego za molbu. Kada sam nadahnut za molbu, i sam odziv i odgovor je s njom." To su riječi srca koje je upućeno, srca koje shvaća da Allah kada procijeni odaziv sa njim procijeni i zamolnicu. I jedno i drugo su u skladu i međusobnoj podudarnosti.

Oni koji iz oholosti neće da se usmjere prema Allahu, njihova je kazna da se kao poniženi i beznačajni upute u vatru! Ovo je kraj onih koji su oholi, onih čija su srca i grudi napuhana na ovoj maloj Zemlji i u ovome beznačajnom životu, a zaboravljaju grandioznost Allahovog stvaranja. Uz ovo oni zaboravljaju i Allahovu veličinu, zaboravljaju drugi svijet koji će doći, u što nema sumnje, zaboravljaju i svoje poniženo mjesto na drugom svijetu nakon oholosti i napuhanosti.

* * *

Nakon navođenja onih koji iz oholosti neće da se Allahu klanjaju, tekst iznosi neke Allahove blagodati koje je ljudima podesio, blagodati koje ukazuju na Njegovu veličinu i Uzvišenost, a na kojima oni nisu zahvalni Allahu, nego, suprotno tome, oni se iz oholosti neće Njemu da klanjaju i da se Njemu usmjere:

Allah vam je dao noć da se u njoj odmarate, a dan da vidite. Allah je neizmjerno dobar prema ljudima, ali većina ljudi neće da zahvaljuje. To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, stvoritelj svega, drugog boga osim Njega nema, pa kuda se onda odmećete? Tako su se odmetali i oni koji su Allahove dokaze poricali. Allah vam je učinio Zemlju prebivalištem, a nebo zdanjem, i On vam obličje daje i likove vaše čini lijepim i jelima vas opskrbljuje ukusnim. To je Allah, Gospodar vaš, i neka je uzvišen Allah, Gospodar svjetova! On je Živi, nema boga osim Njega, zato se samo Njemu klanjajte, iskreno Mu ispovijedajući vjeru: "Neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova!" (40/61-65).

Noć i dan su dvije kosmičke pojave. Zemlja i nebo su također dva kosmička stvorenja. Ona se spominju sa obličjem koje Allah ljudima daje i likovima koje čini lijepim, uz ukusna jela kojima su ljudi opskrbljeni... Sve je ovo izloženo u povodu Allahove blagodati i Njegove milosti prema ljudima, u povodu Njegove Jednote i iskrenog vjerovanja u Allaha. Ovo ukazuje na vezu ovih pojava, stvorenja i značenja i na postojanje neraskidive veze među njima o kojoj treba razmišljati u njenom najširem obimu uz napomene povezanosti i suglasnoti.

Podizanje Kosmosa na temeljima na kojima ga je Allah podigao, zatim ga pokrenuo sukladno zakonu kojeg mu je Allah odredio, a koji dozvoljava da život egzistira, razvija se i napreduje na zemlji, kao što

dozvoljava i postojanje ljudskog života u ovom obliku koji je nama poznat - ovo odgovara potrebama čovjeka koje traže njegovo formiranje i njegova priroda. Allah je Taj koji je dao noć da se u njoj odmarate, a dan da u njemu vidite, da se krećete, a Zemlju dobrim prebivalištem za život i aktivnosti, dok je nebo učinio međusobno čvrsto povezanim zdanjem, koje ne prijeti da će se srušiti i oboriti, niti će njegov odnos i odstojanje biti poremećeno. Ako bi došlo do poremećaja, život čovjeka na Zemlji bio bi nemoguć, a možda bi u pitanje došao i opstanak života! On je velikodušno dao i opskrbio vas lijepim i ukusnim nimetima na zemlji i onima koji padaju s neba a koje čovjek koristi na zemlji. On je taj koji vam obličje daje i čini lijepim likove u koje je položio osobenosti i spremnosti harmonične sa Kosmosom, koje odgovoraju prilikama u kojima čovjek živi, a koje su u vezi sa ovim velikim Kosmosom. Sve su ovo stvari koje su povezane i harmonične, što je očito. Otuda ih Kur'an spominje na jednom mjestu sa ovom međusobnom povezanošću uzimajući to kao dokaz Allahove Jednote, a u sjeni toga usmjerava ljudsko srce i poziva ga da obožava samo Allaha, da Njemu iskreno ispovijeda vjeru kličući: *Tebe, Allaha, Gospodara svjetova, hvalimo* (1/1) - utvrđujući da je Onaj koji je sve ovo sačinio i kreirao ovako skladno dostojan da bude Bog. On je Allah, Gospodar svjetova. Kako je moguće da se ljudi udalje od ove jasne i očite Istine?

Ovdje ćemo za trenutak ukazati na neke strane ove povezanosti u planiranju Kosmosa i njegove veze sa životom čovjeka, onako obnažene naznake koje idu u smjeru ovog konciznog ukazivanja u Allahovoj Knjizi...

Ako se Zemlja ne bi okretala oko svoje osi u sučeljjavanju sa Suncem, onda ne bi došlo do smjene dana i noći.

Ako bi se Zemlja okretala oko svoje osi brže nego što se okreće, kuće bi bile razbacane, Zemlja bi se raspala i bila bi razbacana u Svemiru.

Ako bi se Zemlja sporije okretala oko svoje osi nego što se okreće, ljudi bi zbog hladnoće i toplote bili uništeni na njoj. Brzina kretanja Zemlje oko svoje osi, ova brzina kojom se okreće, i danas je brzina koja odgovara životu koji se na njoj nalazi, životinjskom i biljnom svijetu u najširem značenju ovih riječi.

Da nije kruženja Zemlje oko svoje osi mora i okeani bi ostali bez vode.

Šta bi se desilo da je Zemljina os prava i da se Zemlja okreće oko Sunca u krugu i da je Sunce njen centar? Tada ne bi bilo godišnjih doba. Ljudi ne bi znali šta je ljeto, a šta zima, šta proljeće, a šta jesen.[2]

Ako bi kora Zemlje bila nekoliko stopa deblja nego što jeste, ugljendioksid bi upio kiseonik, a to bi onda dovelo u pitanje postojanje biljnog svijeta.

Ako bi atmosfera bila mnogo viša nego što jeste, onda bi neki meteori, koji sada sagorijevaju u milionima izvan nje udarali u sve dijelove Zemljine kugle, oni se kreću brzinom između šest i četrdeset milja u sekundi. Time bi bilo omogućeno da izgori sve što je podložno gorenju. Ako bi se kretali brzinom puščanog metka, sudarili bi se sa Zemljom, i to bi bio strašan kraj. Ako bi se čovjek sudario sa najslabijim meteorom koji se kreće brzinom iznad brzine kuršuma, devedeset puta, meteor bi ga rastrgao na komadiće samo zbog toplote njegovog kretanja.

Ako bi kisik u zraku bio zastupljen sa 50% ili više, umjesto 21%, sve što je podložno gorenju izgorjelo bi i cijeli svijet bi bio izložen požaru do te mjere da bi prva iskra munje koja bi pogodila stablo zapalila čitavu šumu sve do eksplozije požara.

Ako bi procent kisika u zraku bio 10%, ili manji, život bi se, možda, prilagodio tome tokom vremena, ali bi u ovom slučaju imao malo elemenata civilizacije na koje je čovjek navikao - poput vatre - kojih je imao u izobilju.[3]

Pored ovoga postoje i hiljade drugih podudarnosti u konstrukciji Kosmosa. Ako bi jedna od tih podudarnosti bila poremećena, pa makar taj poremećaj bio i neznatan, život na Zemlji u ovom nama poznatom obliku ne bi bio podesan za čovjeka. Što se tiče samog čovjeka, on se po svome lijepom i jedinstvenom obliku izdvaja među ostalim živim bićima. Ova punoća u pogledu organa koji mu omogućavaju da obavlja sve poslove precizno i lahko, ova skladnost između njegove konstrukcije i općih kosmičkih prilika koje mu dozvoljavaju da živi i da se kreće u kosmičkoj sredini kao biću - to ide uz njegovu veliku osobenost koja ga čini namjesnikom na Zemlji pripremljenim da obavi ovo prvo namjesništvo: razum i duhovni spoj sa onim što ide izvan ovih oblika i akcidencija.

---

[2] Iz djela *Me'a'l-lahi fi's-semai*, Ahmeda Zekija.
[3] Iz djela *El-'ilmu jed'u li'l-iman*, prijevod Mahmud Salih Feleki.

Ako bismo tragali za preciznim formiranjem čovjeka i skladnošću njegovih dijelova i njegovih funkcija u svojstvu riječi Uzvišenog Allaha: *On vam obličje daje i likove vaše čini lijepim (40/64)*, stali bismo pred svakim malim organom, pred svakom pojedinačnom ćelijom u ovom preciznom čudnom stvorenju.

Navodimo kao primjer čudesnu preciznost ljudske vilice i položaj zuba u njoj iz čisto mehaničkog aspekta. Vilica je do te mjere precizna tako da izbočenost jedne desetine milimetra u desni ili u jeziku pritiskuje i desni i jezik. Izbočenos npr. u ovom omjeru kod kutnjaka ili zuba čini ga da struže ono što se nalazi suprotno od njega. Prisutnost papira kao što je papir cigarete među vilicama, gornjoj i donjoj, čini ga izloženim pritisku vilica na kome se vide tragovi otiska jer su one tako precizno postavljene da su, kada se potpuno sastave, osjetljive na debljinu cigaret - papira i na njemu ostavljaju trag.

Čovjek sa ovom svojom strukturom pripravljen je da živi u Kosmosu... Njegovo oko je tako podešeno na svjetlosne treptaje koje čovjekova funkcija na zemlji iziskuje da ih on vidi. Njegovo uho je tako podešeno na zvučne valove koje čovjekova funkcija na Zemlji iziskuje da ih on čuje. Svako čulo, svaki njegov organ projektiran je shodno pripravljenoj sredini za njegov život i opremljen snagom da se prilagodi ako dođe do promjene prilika.

Čovjek je stvoren za ovu sredinu, da u njoj živi, da utječe i bude pod utjecajem. Nearaskidiva je veza između konstrukcije ove sredine i formiranja ovog čovjeka. Formiranje čovjeka u ovom obliku vezano je za njegovu sredinu, za Zemlju i nebo. Otuda Kur'an spominje njegov lik i oblik u istom ajetu u kome spominje Zemlju i nebo... To je, zaista, i'džaz Kur'ana...

Dovoljan je ovaj išaret sa ovom sažetošću koji ukazuje na preciznost Alahova djela i harmoniju između Kosmosa i čovjeka.

Malo ćemo stati i zadržati se pred ovim kur'anskim tekstovima:

Allah vam je dao noć da se u njoj odmarate, a dan da vidite (40/61).

Odmaranje noću zaista je neophodno za sva živa bića. Neophodno je da postoji jedan period mraka u kome će se žive ćelije odmarati kako bi nastavile svoju aktivnost na svjetlu. Nije dovoljno samo spavanje da bi se ovaj odmor ispunio. Neophodno je da bude noć, neophodno je da bude

mrak. Živa ćelija koja se stalno izlaže svjetlosti umara se i njena tkiva propadaju jer nije koristila njoj neophodni dio odmora.

A dan da vidite (40/61)... Ovakav izraz je izraz koji slika, personificira. Kao da je ona živo biće koje vidi. Međutim, ljudi su ti koji u njemu vide. To je preovlađujuća osobina.

Izmjena dana i noći na ovaj način je blagodat u čijoj je skrivenosti blagodat. Ako bi jedno od toga dvoga bilo duže, ako bi bilo duže nekoliko puta, život bi nestao. Nije onda čudno što se neprekidno smjenjuju noć i dan i što se spominje ova blagodat na kojoj većina ljudi nije zahvalna:

Allah je neizmjerno dobar prema ljudima, ali većina ljudi neće da zahvaljuje (40/61).

Komentar na ove dvije kosmičke pojave jeste da ih je Allah stvorio i da On jedino zaslužuje da nosi ovo veliko ime:

To vam je, eto, Allah, Gospodar vaš, Stvoritelj svega, drugog boga osim Njega nema, pa kuda se onda odmećete? (40/62).

Čudno je da ljudi vide Allahovu moć u svim stvarima i da znaju da je On stvoritelj svega - spoznajom koja je neopoziva i koja nalaže razumu da to prihvati na osnovu svega što postoji. Apsurd je da neko sumnja da to On stvorio. Ne stoji također tvrdnja da je to samo od sebe nastalo, da je stvoreno bez stvoritelja. Čudno je to i zaslužuje čuđenje da je sve ovo tu pred nama, a da se ljudi udaljavaju od vjerovanja i priznanja... *Pa kuda se onda odmećete? (40/62).*

Na ovaj način ljudi se udaljavaju od ove jasne Istine kao i oni prvi kojima se Kur'an obraća. Tako je to bilo u svakom vremenu bez uzroka, dokaza i argumenta:

Tako su se odmetali i oni koji su Allahove dokaze poricali (40/63).

Tekst od ovih dviju pojava - noći i dana - prelazi na konstrukciju Zemlje kao prebivališta i neba kao zdanja:

Allah vam je učinio Zemlju prebivalištem, a nebo zdanjem (40/64).

Zemlja je dobro prebivalište za život čovjeka sa tim mnogobrojnim podudarnostima na koje smo ukazali sumarno. Nebo je zdanje stabilnog porijekla, udaljenosti, pokreta i kruženja. Otuda je ono najbolji jamac boravka i sigurnost čovjeka i njegovog života čiji su proračuni ugrađeni u konstrukciju ovog postojanja, predviđeni u njegovom podizanju.

Tekst povezuje stvaranje neba i Zemlje sa stvaranjem čovjeka i njegovom ukusnom opskrbom na način kako smo ukazali na neke od tih tajni:

On vam obličje daje i likove vaše čini lijepim i jelima vas opskrbljuje ukusnim (40/64).

Komentar na ova znamenja i poklone je isti kao što je bio i raniji komentar:

To je Allah, Gospodar vaš, i neka je uzvišen Allah, Gospodar svjetova! (40/64).

To je Onaj koji stvara, koji uskraćuje, koji upravlja, štiti vas i određuje vam mjesto u svome posjedu. To je Allah, Gospodar vaš. *I neka je uzvišen Allah (40/64).* Njegov berićet je velik i mnogostruk On je *Gospodar svjetova (40/64),* svih svjetova.

On je Živi (40/65).

Da, On je Jedini Živi. Živi svojim osobitim životom koji nije stečen, a ni stvoren, koji nema početka, a ni kraja, koji nije podložan promjenama, koji nije prolazan, koji je postojan i nepromjenljiv. Ništa živo nema ove atribute. Hvaljen neka je On! On je jedinstven po životu. On je jedinstven po Božanstvo jer je jedinstven i po životu. Živi i Jedini je On, Allah:

Nema boga osim Njega (40/65).

Stoga *se samo Njemu klanjajte iskreno Mu ispovijedajući vjeru (40/65).* Zahvaljujte Mu u dovi: *"Neka je hvaljen Allah, Gospodar svjetova!" (40/65).*

* * *

Pred ovim znamenjima i darovima i onim komentarima koji ovo slijede u momentu napunjenosti činjenicama monoteizma gospodstva i božanstva, sugerira se Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) da objavi narodu da je njemu zabranjeno da se klanja onima kojima se oni mimo Allaha klanjaju, a naređeno mu je da se pokorava Allahu, Gospodaru svjetova:

Reci: "Meni je zabranjeno, o tome su mi došli jasni dokazi od Gospodara moga, da se klanjam onima kojima se vi, pored Allaha, klanjate, a naređeno mi je da se pokoravam Gospodaru svjetova (40/66).

Objavi onima koji negiraju Allahova znamenja i poriču Njegove blagodati, objavi im da ti je Allah zabranio da se klanjaš onima kojma se oni klanjaju mimo Allaha. Reci im - meni je to zabranjeno -, i to je kraj. *A o tome su mi došli jasni dokazi od Gospodara moga (40/66).* Ja imam jasne dokaze i ja u te dokaze vjerujem i s obzirom na to, ja sam u to uvjeren i u to vjerujem; zatim je objavio Riječ Istine... I sa ovom zabranom da se klanja nekome drugom mimo Allaha - negacija - i da se pokorava Gospodaru svjetova - potvrda - iz ova dva dijela, odnosno dodavanjem jednog dijela drugom, sastoji se vjera.

Nakon ovoga Kur'an iznosi neka od Allahovih znamenja u njima samima poslije izlaganja Allahovih znamenja na horizontima. To su znamenja o ljudskom životu i čudnim etapama tog života kako bi iz ovog uvoda prešao na utvrđivanje činjenice života, cijelog života pred Allahom:

On vas stvara od zemlje, od kapi sjemena, zatim od ugrušaka, zatim čini da se kao dojenčad rađate, i da do muževnog doba stignete, i da starci postanete - a neki od vas umiru prije - i da do sudnjeg časa poživite kako biste mogli da shvatite. On život i smrt daje! A kad nešto odluči, samo rekne: "Budi!" - i ono bude" (40/67-68).

U ljudskom nastanku ima nešto što nauka o čovjeku nije mogla da spozna jer se to desilo prije postojanja čovjeka, a nastalo je na osnovu promatranja, okončano nedavno stoljećima nakon objave Kur'ana.

Stvaranje čovjeka od zemlje je činjenica koja je prethodila njegovom postojanju. Zemlja je osnova svih živih bića na Zemlji, a među njima i čovjeka kao živog bića. Samo Allah zna kako je ova neobična pojava nastala, samo On zna kako je ovaj veliki događaj u povijesti Zemlje i života dovršen. Razmnožavanje ljudi poslije toga putem ženidbe, odnosno putem spajanja muške ćelije, kapi sjemena, sa jajašcetom, njihovo ujedinjavanje i boravak u maternici u formi zametka... na kraju, u posljednjoj etapi embrija, nastaje dojenče nakon ovih velikih razvojnih etapa u prirodi prve ćelije. Sve ovo je, ako to dobro promotrimo, mnogo duže i veće od razvoja kroz koji prolazi dojenče od rođenja do kraja života kod kojih istaknutijih faza se kontekst zadržava... etapa djetinjstva, zatim muževno doba oko tridesetih godina i, na kraju, starost. Muževno doba dostiže krajnju granicu snage i moći između dviju strana slabosti. *Neki od vas umiru prije (40/67)* - nego što dosegnu ove sve ili neke od etapa, *i da do Sudnjeg časa*

poživite (40/67) - znano i predodređeno. To ne može niko ni za tren jedan odložiti ni ubrzati - *kako biste mogli da shvatite (40/67)*... - slijedi put embrija i put novorođenčeta i razmišljanja o ljepoti stvaranja i određivanja na koja se ukazuje, u čemu i razumu pripada velika uloga.

Put embrija je čudan, uistinu interesantan. Mnogo toga znamo poslije napretka medicine, a naročito embriologije. Međutim, kur'ansko ukazivanje na embriologiju ovom preciznošću od prije četrnaest stoljeća privlači pažnju. Niko ko je pametan ne može preko toga prijeći, a da ne zastane pred ovim i da ne počne da razmišlja i pažljivo to razmatra.

Put embrija i put novorođenčeta - i jedan i drugi dotiču ljudski osjećaj i ljudsko srce u bilo kojoj sredini i bilo kojoj etapi racionalne zrelosti. I svaka generacija osjeća ove dodire na svoj način i shodno svojim saznanjima. Kur'an se ovim obraća svim generacijama ljudi... koji to osjećaju i tome se odazivaju ili ne odazivaju!

Komentar na ovo je iznošenje činjenice života i smrti i činjenice stvaranja i razvoja svega:

On život i smrt daje! A kad nešto odluči, samo rekne: "Budi!" - i ono bude" (40/68).

Kur'an na mnogim mjestima ukazuje na znamenja života i smrti jer ona dotiču srce čovjeka jako i duboko, zatim ona predstavljaju dvije pojave, istaknute i ponovljene na svakom mjestu gdje pada osjećaj čovjeka. Oživljavanje i usmrćenje ima svoj veći smisao nego se to pokazuje na prvi pogled. Života, a i smrti ima više vrsta. Kada pogledamo zemlju, vidimo da je mrtva, zatim je vidimo kako pulsira životom, vidimo stablo suhog lišća i grana u sezoni, a onda vidimo kako život iz njega izbija na svakom mjestu, zazeleni se, prolista i procvjeta kao da život iz njega šiklja i razlijeva se. Vidimo jaje... zatim pile. Vidimo košpicu... zatim biljku, i suprotno ovoj etapi od života do smrti, kao put od smrti do života... Sve to dodiruje srce i izaziva ga da bude u određenoj mjeri pod utjecajem i razmišljanjem koje se razlikuje sa razlikovanjem ljudi i situacija.

I od života i smrti do činjenice stvaranja i kreativnosti - to je volja čiji je smjer utjelovljen u stvaranju. Stvaranje šta god bilo u riječi *Budi! (40/68)*. Egzistencija izbija odmah nakon toga: *i ono bude (40/68), pa neka je uzvišen Allah, najljepši stvoritelj (23/14)*.

I pred nastankom ljudskog života u sjeni scene života i smrti i činjenice stvaranja i kreativnosti rasprava o Allahovim znamenjima čini se čudnovatom i ružnom, a u laž ugonjenje poslanika neobičnim, negirajućim. Otuda su oni koji to čine suočeni sa zastrašujućom prijetnjom u formi jedne od teških scena na Sudnjem danu:

Zar ne vidiš kako se okreću oni koji o Allahovim dokazima raspravljaju? Oni koji poriču Knjigu i ono što smo slali po poslanicima - saznaće posljedice toga kada sa okovima o vratu i sindžirima budu vučeni po ključaloj vodi, a zatim u vatri prženi, i potom upitani: "Gdje su oni kojima ste se klanjali, a ne Allahu?" – "Izgubili su nam se iz vida", - odgovoriće -, "ta mi se prije, u stvari, nismo nikome ni klanjali." - Eto tako Allah ostavlja u zabludi nevjernike. To vam je zato što ste bez ikakva osnova na Zemlji bahati bili i što ste likovali. Ulazite kroz kapije džehennema, u njemu ćete vječno ostati, - a ružno je prebivalište oholih! (40/69-76).

To je iznenađenje za one koji o Allahovim dokazima raspravljaju u sjeni razmatranja ovih dokaza. To je uvod za objašnjenje onoga što ih tamo očekuje!

Zar ne vidiš kako se okreću oni koji o Allahovim dokazima raspravljaju? (40/69).

Oni koji poriču Knjigu i ono što smo slali po poslanicima (40/70).

Oni su poricali jednu Knjigu i jednog poslanika, ali oni su ovim porekli sve ono sa čime su poslani poslanici. To je sve jedna vjera, predstavljena u najpotpunijem obliku u posljednjoj Objavi. Otuda su oni porekli svako poslanstvo i svakog poslanika. Svaki lažov nekada i sada čini ovo u trenutku poricanja svoga poslanika koji mu je donio jednu Istinu, vjeru monoteizma.

Saznaće posljedice toga (40/70)

Zatim iznosi ono što će saznati...

To je samo poniženje i prijezir, patnja u patnji, i ne samo patnja: *kada sa okovima o vratu budu vučeni* (40/71) - onim poniženjem kao što se stoka i zvijeri vuku. Čemu ova "počast"? S njih kao ljudi skinute su sve oznake počasti?!

I nakon ove vuče i odvođenja na mučilište u ovom poniženom obliku s njima se krug završava kod ključale vode i vatre u kojoj će biti prženi.

... po ključaloj vodi, a zatim u vatri prženi, (40/72)

- vezani i vođeni na način kako se vežu i vode psi. Njihovo će mjesto biti napunjeno ključalom vodom i vatrom zapaljenom, i tu će oni skončati.

I dok se nalaze u ovom stanju poniženja i patnji, bit će im upućene riječi prijetnje, poniženja i grdnje:

... i potom upitani: "Gdje su oni kojima ste se klanjali, a ne Allahu ?" (40/73-74)...

Odgovor će biti odgovor prevarenog kome je tek otkrivena prevara, a on je očajan i nemoćan:

"Izgubili su nam se iz vida", - odgovoriće -, "ta mi se prije, u stvari, nismo nikome ni klanjali" (40/74).

Izgubili su nam se iz vida i ne znamo kuda su otišli, a nisu se vratili da nam pokažu put. Mi se prije, ustvari, nismo nikome ni klanjali. Sve su to bile tlapnje i zablude.

Nakon ovog bijednog odgovora uslijedio je opći komentar:

Eto tako Allah ostavlja u zabludi nevjernike (40/74).

I na kraju, posljednji prigovor upućen je njima:

To vam je zato što ste bez ikakva osnova na Zemlji bahati bili i što ste likovali. Ulazite kroz kapije džehennema, u njemu ćete vječno ostati, - a ružno je prebivalište oholih! (40/76).

O, Ti, koji svakome pomažeš! Kuda su, dakle oni vučeni sa okovima na vratu i sindžirima? Po ključaloj vodi i vatri! Izgleda da je to bio uvod za ulazak u Džehennem, za vječno boravište. *A ružno je prebivalište oholih* (40/76)... zbog oholosti koja je porodila ovo poniženje, a ovaj prijezir je bio kazna zbog oholosti!

* * *

Pred ovom scenom, scenom poniženja, sramote, stravične kazne i ishodom polemike o Allahovim dokazima, te oholosti u grudima... pred ovom scenom i ovim ishodom kontekst se upravlja prema Allahovom Poslaniku (alejhi's-selam) i preporučuje mu da bude strpljiv prema

njihovoj oholosti i polemici, da bude siguran u Allahovo istinsko obećanje, svejedno da li mu je Allah dao nešto od toga za života, ili ih je usmrtio i uzeo stvar u Svoje ruke. Cijela stvar se vraća na Allaha, a Poslaniku ostaje samo to da Objavu dostavi. Oni će se Njemu vratiti:

Zato ti budi strpljiv, Allahova prijetnja će se sigurno obistiniti! Bilo da ti pokažemo dio onoga čime im Mi prijetimo, bilo da ti prije život oduzmemo, Nama će se oni vratiti (40/77).

Stat ćemo pred ovim gestom koji zaslužuje dublje razmatranje. Ovom Poslaniku koji nailazi na laži, uvrede, oholost i nezahvalnost, kaže se: Obavi svoju dužnost i stani kod toga. Rezultati nisu u tvome domenu, čak i liječenje njegovih grudi viđenjem dijela onoga čime Allah prijeti onima koji su oholi i koji lažu. On, Poslanik, ne treba svoje srce vezati za to! On treba da radi i ništa više, da obnovi svoju dužnost i da ide. To nije njegova stvar. Problem nije njegov problem. O svemu odlučuje samo Allah. Allah radi ono što On želi.

O, kako je veličanstven Allah! O, kako je visoko uzdignut. O, kakvog li potpunog lijepog ponašanja kojim se Allah obraća nosiocima ovog poziva u ličnosti Svoga plemenitog poslanika.

To je teška zapovijed u odnosu na ljudsku dušu, zapovijed koja traži strpljivost na silnu želju ljudskog srca. Možda je zbog ovoga na ovom mjestu došlo do okretanja ka strpljivosti. Ovo nije ponavljanje onoga što je ranije kazano u ovoj suri. To je novo usmjeravanje ka strpljivosti, novi oblik strpljivosti, možda teži od strpljivosti na uvrede, laži i oholost!

Povlačenje ljudske duše od želje da vidi kako Allah kažnjava svoje neprijatelje i neprijatelje Objave dok je izložena neprijateljskom napadu teška je stvar za dušu. Ali postoji tu visoki Božanski odgoj i Božanska priprema svojih najodabranijih ljudi i oslobađanje odabranih duša od svega u čemu se nalazi strast, čak i kad bi to bila strast pobjede nad neprijateljima ove vjere!

Ovome dubokom gestu treba da su okrenuta srca onih u svakom vremenu koji pozivaju Allahu. Ovo je tajna uspjeha u probavi želja koje na početku izgledaju nevine, a onda na njih nasrne šejtan i preplavi ih!

«وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ، مِنْهُمْ مَنْ قَصَصْنَا عَلَيْكَ، وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ. وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ. فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ قُضِيَ بِالْحَقِّ، وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ.

«اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ لِتَرْكَبُوا مِنْهَا، وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ * وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ، وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ * وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ فَأَيَّ آيَاتِ اللَّهِ تُنْكِرُونَ ؟

«أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ؟ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ، فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ * فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ، وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ * فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا: آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ، وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ * فَلَمْ يَكُ يَنْفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا ـ سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ ـ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ» ..

I prije tebe smo poslanike slali, o nekima od njih smo ti kazivali, a o nekima ti nismo kazivali. I nijedan poslanik nije mogao da učini nikakvo čudo bez Allahove volje. A kad se Allahova prijetnja ispuni, biće presuđeno po pravdi i tada će nevaljali nastradati (40/78).

Allah je za vas stvorio životinje, da na nekima jašete, a da neke jedete (40/79).

Vi od njih koristi imate i vi na njima za vas važne potrebe ostvarujete - i na njima i na lađama vi se vozite (40/80).

On vam pokazuje dokaze moći Svoje, pa koje od Allahovih dokaza ne priznajete? (40/81).

Zašto oni ne putuju po svijetu, pa da vide kako su završili oni prije njih? Oni su bili od njih mnogobrojniji i jači i više spomenika su na Zemlji ostavili, i ništa im nije koristilo ono što su stekli (40/82).

Kada su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili, oni su se znanjem koje su imali dičili, i snašlo ih je ono čemu su se stalno rugali (40/83).

A kad bi kaznu Našu doživjeli, onda bi govorili: "Mi vjerujemo u Allaha, u Njega jedinog, a odričemo se onih koje smo Mu ravnim smatrali!" (40/84).

Ali im vjerovanje njihovo, kada bi kaznu Našu doživjeli, ne bi nimalo bilo od koristi, prema Allahovom zakonu koji je vrijedio za sve robove Njegove koji su bili i nestali, - i tada bi nevjernici stradali (40/85).

Ovaj dio upotpunjava komentar na kraju prošle cjeline. Upotpunjava usmjeravanje Poslanika (alejhi's-selam) i vjernika prema strpljivosti sve dok se Allahovom voljom ne ispuni obećanje i prijetnja, svejedno da li se ta prijetnja ispunila za Poslanikova (alejhi's-selam) života ili poslije njegove smrti. To nije njegova stvar. To je stvar ove vjere, onih koji u nju vjeruju i koji o njoj raspravljaju i koji se ohole. Presuda u ovome pripada samo Allahu. On usmjerava njeno kretanje i pokrete onako kako On hoće.

U ovom navedenom dijelu kojim završava ova sura, uz digresiju, iznose se druge strane ove Istine...

Kazivanje o ovim poslanicima je dugačko i staro. Ono nije počelo sa islamom i Poslanikom islama (alejhi's-selam). I prije njega je bilo poslanika. O nekima ti je Allah kazivao, o nekima nije. Svi su oni bili suočeni sa oholima i onima koji u laž ugone. Međutim, nikome od njih Allah nije dozvolio nikakvo čudo osim sa Njegovim izunom, i to u vremenu u kome to Allah hoće. To je Njegova Objava i On s njom slobodno raspolaže onako kako On hoće.

Allahova znamenja su rasuta u Kosmosu, izložena pogledima u svakom vremenu i na svakom mjestu. Ovdje od tih znamenja govori o stoci, nebeskom svodu i lađi, a ukazuje i na druga znamenja, istina samo išaretom, koja niko nije u stanju negirati...

Sura završava jakim dodirom o propasti prošlih naroda koji su negirali Objavu i poslanike. Oni su bili zaslijepljeni svojom snagom, izgradnjom i znanjem. Njih je zbog toga sustigao Allahov zakon:

Ali im vjerovanje njihovo, kada bi kaznu Našu doživjeli, ne bi nimalo bilo od koristi, prema Allahovom zakonu koji je vrijedio za sve robove Njegove koji su bili i nestali, - i tada bi nevjernici stradali (40/85).

Ovim ritmom završava ova sura koja je u cijelosti posvećena borbi između Istine i neistine, imana i kufra, pravednosti i nasilja, i koja završava ovim temama...

I prije tebe smo poslanike slali, o nekima od njih smo ti kazivali, a o nekima ti nismo kazivali. I nijedan poslanik nije mogao da učini nikakvo čudo bez Allahove volje. A kad se Allahova prijetnja ispuni, biće presuđeno po pravdi i tada će nevaljali nastradati (40/78).

Ovo određenje se događalo u historiji. Nešto od toga Allah je saopćio Svome Poslaniku u Kur'anu, a o nekim događajima nije ništa kazao. A ono što mu je kazao ukazuje na dugi i kontinuirani put jasnih znakova, i to potvrđuje zakon koji se odvija bez promjena i isto tako pojašnjava bit poslanstva i ulogu poslanika u najpreciznijim granicama.

Ajet potvrđuje činjenicu koja traži potvrdu u duši na koju se naslanja kako bi je što bolje utvrdio:

I nijedan poslanik nije mogao da učini nikakvo čudo bez Allahove volje (40/78).

Ljudska duša, makar to bila i duša Poslanika, želi i žudi da nametne Poziv i da što brže pokosi one koji su oholi. Iščekivanje čuda koje će pobijediti sve one koji su oholi... Međutim, Allah hoće da Njegovi odabrani robovi potraže spas u apsolutnoj strpljivosti i da se privikavaju na strpljivost. On im objašnjava da to od njih ne zavisi. Njihovo zaduženje završava kod dostave. A čudo će doći onda kada to Allah hoće kako bi smirio njihova srca, stišao ih i učinio postojanima, a oni bili zadovoljni onim što su uradili, a onda cijelu stvar poslije toga predali Allahu.

Ovim se također želi skrenuti pažnja ljudima da shvate prirodu Božanstva i prirodu vjerovjesništva; da spoznaju da su poslanici ljudi kao i oni koje je Allah odabrao i odredio im zaduženja. A oni niti mogu niti trebaju da pokušavaju prijeći granice ovog zaduženja.

Ovim se, također, želi skrenuti pažnja ljudima da je kašnjenje sa ovim čudom, ustvari, milost prema njima. On je presudio po Svojoj odredbi da uništi one koji negiraju Objavu i poslanika nakon pojave ovog čuda. To je samo odgoda i to je milost Allahova:

A kad se Allahova prijetnja ispuni, biće presuđeno po pravdi i tada će nevaljali nastradati (40/78).

Nema mjesta nakon ove presude za djelovanje, traženje oprosta ili povlačenja.

Nakon ovoga tekst usmjerava one koji traže čudo na Allahova prisutna čuda koja su zaboravili zbog toga što su se na njih navikli. Ako bi o nekima razmislili, a ona su dokazi Božanstva, bila bi ništavna njihova tvrdnja da ih je neko drugi osim Allaha stvorio kao i bilo koja tvrdnja da su stvoreni bez stvoritelja koji planira i usmjerava:

Allah je za vas stvorio životinje, da na nekima jašete, a da neke jedete. Vi od njih koristi imate i vi na njima za vas važne potrebe ostvarujete - i na njima i na lađama vi se vozite. On vam pokazuje dokaze moći Svoje, pa koje od Allahovih dokaza ne priznajete? (40/79-81).

Stvaranje životinja na samom početku znak je čuda kao i stvaranje samog čovjeka. Udahnuće života u njih, njihovo konstruiranje i oblikovanje, sve to zajedno predstavlja čudo. Čovjek, koliko god bio moćan, ne može na to polagati pravo. Zatim potčinjavanje ovih životinja i njihovo stavljanje u službu čovjeka... Neke od ovih životinja krupnije su i jače od čovjeka, ali ih je Alah stvorio radi čovjeka: *Allah je za vas stvorio životinje, da na nekima jašete, a da neke jedete* (40/79). Niko nema pravo da kaže da je ovako samo od sebe nastalo! To nije nadnaravno čudo u odnosu na čovjeka. To ne ukazuje na Stvoritelja koji je to stvorio i potčinio pohranjujući u njih i u čovjeka neke osobenosti. Logika prirode tvrdi suprotno od ove polemike i rasprave.

I podsjeća ih na velike blagodati u ovim čudnim znamenjima:

... da na nekima jašete, a da neke jedete. Vi od njih koristi imate i vi na njima za vas važne potrebe ostvarujete - i na njima i na lađama vi se vozite (40/79-80).

Potrebe koje ostvarujete i koristi koje od životinja imate velike su potrebe u tom vremenu prije nastanka prijevoznih, transportnih sredstava i sredstava za putovanje i povezivanje. Jedina sredstva u tom vremenu bile su životinje. A i danas i sutra neke potrebe moguće je ostvariti samo sa

ovim životinjama. Sve do ovog momenta, putovanje po brdskim predjelima moguće je ostvariti samo sa životinjama, iako postoje vozovi, automobili i avioni. To su jako tijesni prolazi. Oni nisu dovoljno prostrani osim samo za stopala životinja!

I na njima i na lađama vi se vozite (40/80).

Jedno i drugo je Allahovo znamenje. Jedna od Njegovih blagodati koje je podario čovjeku. Putovanje lađom na vodi počiva na zakonima i podudarnostima u projektiranju Kosmosa: njegovim nebom i Zemljom, kopnom i vodom, u prirodi njegovih stvari i elemenata koji su zastupljeni da bi lađa mogla ploviti morem, svejedno da li se radilo o jedrenjaku, parobrodu ili onome na atomski pogon ili pomoću neke druge sile koju je Allah položio u ovaj Kosmos i čovjeku omogućio da to koristi. Otuda se ovo i spominje u povodu Allahovih znamenja, a i njegovih blagodati.

Koliko je dokaza ove vrse rasuto u Kosmosu. Ozbiljan čovjek to ne može negirati:

On vam pokazuje dokaze moći Svoje, pa koje od Allahovih dokaza ne priznajete? (40/81).

Ipak, postoje neki ljudi koji to negiraju, a neki i o tim Allahovim dokazima raspravljaju. Među njima ima i onih koji lažno raspravljaju samo da opovrgnu istinu. Ali svi oni raspravljaju samo zbog nekog cilja, iz oholosti ili zbog obmane i nekog drugog cilja, a ne zbog istine.

Postoje i oni koj raspravljaju jer su tirani, kao npr. faraon i njemu slični koji se plaše za svoj posjed i svoj tron, jer je ovaj tron građen na mitu koji uništava istinu koja učvršćuje Božansku činjenicu kao jedinu činjenicu!

Također postoje i oni koji raspravljaju jer pripadaju partiji koja ima vlast, kao npr. komunizam koji ruši sve ako primijeti da se u ljudskoj duši stabilizira činjenica nebeskog uvjerenja, jer komunizam hoće da ljude prilijepi za zemlju i da njihova srca veže za njihove stomake, a strasti za njihova tijela i da ih na kraju očisti od obožavanja Allaha kako bi obožavali komunističku doktrinu ili vođe njihove partije!

Među onima koji polemiziraju su i oni koji su pogođeni autoritetom vjerskih ljudi kao što je slučaj sa crkvom u srednjem vijeku. Otuda oni žele da se oslobode ovih autoriteta pa crkvi vraćaju njeno božanstvo pomoću kojeg i uime koga porobljava ljude!

Postoje i mnogi drugi povodi i povodi... Međutim, logika prirode bježi od ove polemike i potvrđuje čvrstu činjenicu u svijesti postojanja, a o kojoj govore Allahovi dokazi nakon svake polemike.

* * *

I na kraju dolazi taj posljednji i jaki ritam:

Zašto oni ne putuju po svijetu, pa da vide kako su završili oni prije njih? Oni su bili od njih mnogobrojniji i jači i više spomenika su na Zemlji ostavili, i ništa im nije koristilo ono što su stekli. Kada su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili, oni su se znanjem koje su imali dičili, i snašlo ih je ono čemu su se stalno rugali. A kad bi kaznu Našu doživjeli, onda bi govorili: "Mi vjerujemo u Allaha, u Njega jedinog, a odričemo se onih koje smo Mu ravnim smatrali!" Ali im vjerovanje njihovo, kada bi kaznu Našu doživjeli, ne bi nimalo bilo od koristi, prema Allahovom zakonu koji je vrijedio za sve robove Njegove koji su bili i nestali, - i tada bi nevjernici stradali (40/82-85).

Mnogi su narodi prije njih u historiji čovječanstva propali. Tragovi nekih i danas govore o njima. Neki tragovi su sačuvani u predanjima ili u knjigama. Kur'an često usmjerava srca ljudi prema tim ostacima zbog toga što se u njima nalaze nepobitne činjenice o kretanju čovječanstva i zbog toga što oni duboko utječu na ljudsku dušu. Kur'an se obraća prirodi jer Onaj koji Kur'an objavljuje najbolje zna prirodu čovjeka, njene puteve i njene prolaze, njena vrata koja se, kada se pokuca, otvaraju, neka poslije lagahnog kucanja, a neka poslije više udaraca ako je na njima nagomilana hrda.

Ovdje ih Kur'an pita i bodri da putuju po svijetu, otvorenih očiju, probuđenih osjećanja i razboritog srca da gledaju i razmišljaju o onome što se na Zemlji desilo prije njih, a sa čime će se oni suočiti ako krenu istim putem:

Zašto oni ne putuju po svijetu, pa da vide kako su završili oni prije njih? (40/82).

A prije nego je spomenuo kako su završili oni prije njih Kur'an daje opis stanja onih prije njih poistovjećujući njihovo stanje sa stanjem onih prije njih kako bi upotpunio upoređivanje i pouku:

Oni su bili od njih mnogobrojniji i jači i više spomenika su na Zemlji ostavili (40/82).

Bili su mnogobrojni i jaki i imali su mnogobrojne spomenike na Zemlji. Neki od ovih generacija i naroda postojali su prije Arapa. O nekima od njih Allah je kazivao Svome Poslaniku, a o nekima mu nije ništa kazao. O nekima od njih Arapi su znali i pored čijih su ostataka prolazili:

I ništa im nije koristilo ono što su stekli (40/82).

Njih nije spasila ni snaga ni mnogobrojnost, a ni mnogobrojni spomenici na zemlji kojima su se ponosili i oholili suprotno tome, ovo je u osnovi bila njihova nesreća i uzrok njihove propasti:

Kada su im poslanici njihovi jasne dokaze donosili, oni su se znanjem koje su imali dičili (40/83).

Znanje bez vjere je zabluda, sljepilo i nasilje, jer je ova vrsta znanja prividno znanje koje je nadahnuto zaslijepljenošću. Njegov vlasnik računa da njime može upravljati ovim ogromnim snagama i da posjeduje velike mogućnosti tako da ovim prekorači i svoje mjesto i svoje sposobnosti, a zaboravlja i ne zna ogromne udaljenosti u Kosmosu. On nema vlasti nad njima niti ih on može obuhvatiti; čak i oni rubni, bliži dijelovi njemu ostaju nepoznati i na taj način se on oholi i uzima više nego što mu stvarno pripada. Tako ga njegovo znanje obuzima, a on svoj džehalet zaboravlja. Ako bi on izmjerio ono što zna sa onim što ne zna, ono što može u ovom Kosmosu sa onim što nije u stanju, čak čiju tajnu ne može ni da shvati, stišao bi svoju oholost i usporio bi svoju obmanutu radost.

Ovi i njima slični diče se znanjem koje posjeduju, a ismijavaju one koji ih upozoravaju na ono iza toga:

I snašlo ih je ono čemu su se stalno rugali (40/83).

Kada su vidjeli Allahovu kaznu, maska je pala i tada su shvatili dokle su stigli u svojoj oholosti. Priznali su ono što su negirali i potvrdili Allahov monoteizam i odbacili one koje su Njemu pripisivali. Medutim, sve to je već kasno:

A kad bi kaznu Našu doživjeli, onda bi govorili: "Mi vjerujemo u Allaha, u Njega jedinog, a odričemo se onih koje smo Mu ravnim smatrali!" Ali im vjerovanje njihovo, kada bi kaznu Našu doživjeli, ne bi nimalo bilo od koristi (40/84-85).

Allahov zakon ne prihvata pokajanje nakon pojave Njegove kazne. To je pokajanje zbog straha, a ne zbog imana:

Prema Allahovom zakonu koji je vrijedio za sve robove Njegove koji su bili i nestali (40/85).

Allahov zakon je stabilan. On se ne mijenja, nema poremećaja i ne udaljava se od puta:

I tada bi nevjernici stradali (40/85).

Ovom strašnom scenom, u kojoj Allah kažnjava one koji su negirali Objavu i poslanike i u kojoj oni zovu u pomoć i traže utočišta izjavljujući da se pokoravaju i predaju, završava ova sura. Ovaj njen kraj je u punom skladu sa njenom atmosferom, njenim sjenama i njenom cjelokupnom tematikom.

Unutar sure raspravljali smo o problemu vjere o kome inače raspravljaju mekkanske sure: problem monoteizma, problem proživljenja poslije smrti, problem Objave... Međutim, to u suri nije posebno istaknuto, nego je više riječ o borbi Istine i neistine, imana i kufra, pravednosti i tiranije. To je ono što je u ovoj suri posebno istaknuto. Sličnost borbe bila je preovlađujuća u skiciranju "ličnosti sure" i njene osobenosti koje je izdvajaju među kur'anskim surama.

سورة فصلت
وآياتها ٥٤

بسم الله الرحمن الرحيم

« حم * تنزيل من الرحمن الرحيم * كتاب فصلت آياته قرآنا عربيا لقوم يعلمون * بشيرا ونذيرا ، فأعرض أكثرهم فهم لا يسمعون * وقالوا : قلوبنا في أكنة مما تدعونا إليه ، وفي آذاننا وقر ، ومن بيننا وبينك حجاب ، فاعمل إننا عاملون * قل : إنما أنا بشر مثلكم ، يوحى إلي أنما إلهكم إله واحد ، فاستقيموا إليه واستغفروه ، وويل للمشركين * الذين لا يؤتون الزكاة ، وهم بالآخرة هم كافرون * إن الذين آمنوا وعملوا الصالحات لهم أجر غير ممنون .

« قل : أإنكم لتكفرون بالذى خلق الأرض في يومين، وتجعلون له أندادا ، ذلك رب العالمين * وجعل فيها رواسي من فوقها ، وبارك فيها ، وقدر فيها أقواتها في أربعة أيام سواء للسائلين * ثم استوى إلى السماء وهي دخان ، فقال لها وللأرض : ائتيا طوعا أو كرها ، قالتا : أتينا طائعين * فقضاهن سبع سماوات في يومين ، وأوحى في كل سماء أمرها ، وزينا السماء الدنيا بمصابيح وحفظا ، ذلك تقدير العزيز العليم .

« فإن أعرضوا فقل : أنذرتكم صاعقة مثل صاعقة عاد وثمود * إذ جاءتهم الرسل من بين أيديهم ومن خلفهم ألا تعبدوا إلا الله ، قالوا : لو شاء ربنا لأنزل

مَلَائِكَةً ، فَإِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ * فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ، وَقَالُوا : مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ؟ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ؟ وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ * فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي أَيَّامٍ نَحِسَاتٍ لِنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ، وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ وَهُمْ لَا يُنْصَرُونَ * وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ ، فَأَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ * وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ .

« وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ * حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ * وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ : لِمَ شَهِدْتُمْ عَلَيْنَا ؟ قَالُوا : أَنْطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي أَنْطَقَ كُلَّ شَيْءٍ ، وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ، وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ * وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَٰكِنْ ظَنَنْتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِمَّا تَعْمَلُونَ * وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ * فَإِنْ يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ ، وَإِنْ يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُمْ مِنَ الْمُعْتَبِينَ .

« وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُمْ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ، وَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ * وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا : لَا تَسْمَعُوا لِهَٰذَا الْقُرْآنِ وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ * فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ * ذَٰلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ ، لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ * وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا : رَبَّنَا أَرِنَا اللَّذَيْنِ أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ .

« إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا : رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا . وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ * نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا

وَفِي الْآخِرَةِ ، وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنفُسُكُمْ ، وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ * نُزُلًا
مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ .

« وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ ، وَعَمِلَ صَالِحًا، وَقَالَ : إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ *
وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ، فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ
عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ * وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا ، وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ
عَظِيمٍ * وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ ، إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ » . .

SURA FUSSILET
OBJAVLJENA U MEKKI
IMA 54 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ha-mim (41/1).

Objava je od Milostivog, Samilosnog, (41/2)

Knjiga čiji su ajeti jasno izloženi, Kur'an na arapskom jeziku za ljude koji znaju, (41/3)

vjesnik radosnih vijesti i opomena, - pa opet većina njih glavu okreće, neće ni da čuje (41/4).

"Srca naša su" - govore oni – "pod pokrivačima, daleka od onoga čemu nas ti pozivaš, i mi smo gluhi za to, a između nas i tebe je pregrada, pa ti radi, i mi ćemo raditi" (41/5).

Reci: "Ja sam čovjek kao i vi, samo - meni se objavljuje da je vaš Bog samo jedan Bog, zato se Njemu iskreno klanjajte i od Njega oprosta tražite! A teško onima koji Njemu druge ravnim smatraju, (41/6)

koji zekat ne daju i koji u onaj svijet ne vjeruju! (41/7).

One koji vjeruju i dobra djela čine zbilja čeka nagrada neprekidna" (41/8).

Reci: "Zar, zaista, nećete da vjerujete u Onoga koji je u dva vremenska razdoblja Zemlju stvorio - i još Mu druge ravnim smatrate? To je Gospodar svjetova!" (41/9).

On je nepomična brda po njoj stvorio i blagoslovljenom je učinio i proizvode njezine na njoj odredio, sve to u četiri vremenska razdoblja, - ovo je objašnjenje za one koji pitaju, (41/10)

zatim se nebeskim visinama uputio dok je nebo još maglina bilo, pa njemu i Zemlji rekao: "Pojavite se milom ili silom!" – "Pojavljujemo se drage volje!" – odgovorili su, (41/11)

pa ih u dva vremenska razdoblja, kao sedam nebesa, stvorio, i odredio šta će se u svakom nebu nalaziti. A nebo najbliže sjajnim zvijezdama smo ukrasili i nad njima Mi bdijemo. To je odredba Silnoga i Sveznaloga (41/12).

A ako glave okrenu, ti reci: "Opominjem vas munjom onakvom kakva je pogodila Āda i Semūda, (41/13)

kad su im sa svih strana poslanici njihovi dolazili i govorili: "Ne klanjajte se nikome do Allahu"! - a oni odgovarali: "Da je Gospodar naš htio, On bi meleke poslao, mi ne vjerujemo u ono što je po vama poslano" (41/14).

Ād se bez ikakva osnova bio na Zemlji uzoholio. "Ko je od nas jači?" - govorili su. A zar nisu znali da je Allah, koji ih je stvorio, jači od njih, - a i znamenja Naša su poricali (41/15).

I Mi poslasmo protiv njih, u danima nesretnim, vjetar leden, da bismo im još na ovom svijetu dali da osjete sramnu patnju, - patnja na onom svijetu biće, zaista, još sramnija -, i niko im neće u pomoć priteći (41/16).

I Semūdu smo na pravi put ukazivali, ali, njima je bila milija sljepoća od pravog puta, pa ih je stigla sramna kazna od munje, prema onome kako su zaslužili, (41/17)

a one koji su vjerovali i Allaha se bojali Mi smo spasili (41/18).

A na Dan kad Allahovi neprijatelji u vatru budu potjerani, - oni prvi biće zadržani, da bi ih sustigli ostali, - (41/19)

i kad dođu do nje, uši njihove, i oči njihove, i kože njihove svjedočiće protiv njih o onom što su radili (41/20).

"Zašto svjedočite protiv nas!" - upitaće oni kože svoje. – "Allah, koji je dao sposobnost govora svakom biću, obdario je darom govora i nas", - odgovoriće. – "On vas je prvi put stvorio i Njemu ste se, evo, vratili (41/21).

Vi se niste krili zato da ne bi uši vaše i oči vaše i kože vaše protiv vas svjedočile, već zato što ste vjerovali da Allah neće saznati mnogo štošta što ste radili (41/22).

I to vaše uvjerenje, koje ste o Gospodaru svome imali, upropastilo vas je, i sada ste nastradali" (41/23).

Pa i ako budu trpjeli, njihovo boravište će vatra biti; a ako budu tražili naklonost Allahovu, njihovoj molbi neće se udovoljiti (41/24).

Mi smo im bili odredili loše drugove koji su im lijepim prikazivali ono što su uradili i ono što će uraditi, i na njima se obistinilo ono što je rečeno za narode, džinnove i ljude koji su prije njih bili i nestali - doista su nastradali (41/25).

Oni koji ne vjeruju govore: "Ne slušajte ovaj Kur'an, nego pravite buku da biste ga nadvikali!" (41/26).

Zato ćemo Mi sigurno dati da nevjernici iskuse nesnosnu patnju, i kaznićemo ih najgorom kaznom za djela koja su počinili (41/27).

To je kazna za Allahove neprijatelje, vatra u kojoj će im vječna kuća biti, kao naplata što su dokaze Naše stalno poricali (41/28).

I nevjernici će reći: "Gospodaru naš, pokaži nam džinnove i ljude, one koji su nas zaveli, da ih stavimo pod noge naše, neka budu najdonji" (41/29).

Onima koji govore: "Gospodar naš je Allah" pa poslije ostanu pri tome - dolaze meleki: "Ne bojte se i ne žalostite se, i radujte se džennetu koji vam je obećan (41/30).

Mi smo zaštitnici vaši u životu na ovom svijetu, a i na onom; u njemu ćete imati sve ono što duše vaše zažele, i što god zatražite - imaćete, (41/31)

bićete počašćeni od Onoga koji prašta i koji je Milostiv" (41/32).

A ko govori ljepše od onoga koji poziva Allahu, koji dobra djela čini i koji govori: "Ja sam doista musliman!" (41/33).

Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim uzvrati, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati, (41/34)

To mogu postići samo strpljivi; to mogu postići samo vrlo srećni (41/35).

A kad šejtan pokuša da te na zle misli navede, ti zatraži utočište u Allaha, jer On, uistinu, sve čuje i zna sve (41/36).

Pitajne vjerovanja sa njegovim temeljnim istinama jeste to što ova sura tretira. Jedno Božanstvo, život na drugom svijetu i objava poslanstva. Tome treba pridodati metod pozivanja u Allahovu vjeru i etiku misionara.

Sve što se nalazi u ovoj suri jeste objašnjenje ovih istina, iznošenje Allahovih znamenja u samim ljudima i na horizontu, upozorenje da se ne smiju negirati ova znamenja, podsjećanje na propast poricatelja u prošlim generacijama i iznošenje prizora poricatelja na Sudnjem danu. Ovdje je i objašnjenje da su poricatelji između džina i ljudi jedini koji ne priznaju ove činjenice i ne potčinjavaju se Jedinom Allahu, dok nebesa, Zemlja, Sunce, Mjesec i meleki, svi oni čine sedždu Allahu, pokoravaju Mu se, predaju i potčinjavaju.

O činjenici Jednog Božanstva govori se na početku: *Reci: "Ja sam čovjek kao i vi, samo - meni se objavljuje da je vaš Bog samo jedan Bog, zato se Njemu iskreno klanjajte i od Njega oprosta tražite! A teško onima koji Njemu druge ravnim smatraju!* (41/6). *Reci: "Zar, zaista, nećete da vjerujete u Onoga koji je u dva vremenska razdoblja Zemlju stvorio - i još Mu druge ravnim smatrate? To je Gospodar svjetova!"* (41/9)... Govori o Ādu i Semūdu u tom smislu da su njihovi poslanici govorili istu ovu istinu: *Ne klanjajte se nikome do Allahu!* (41/14)... U sredini ove sure navodi se: *Ne padajte licem na tle ni pred Suncem ni pred Mjesecom, već padajte licem na tle pred Allahom, koji ih je stvorio!* (41/37)... A na kraju sure o istoj činjenici navodi se ovo: *A na Dan kad ih On upita: "Gdje su oni koje ste smatrali Meni ravnim?" – oni će odgovoriti: "Javljamo Ti da niko od nas to ne tvrdi"* (41/47).

O problemu budućeg svijeta navodi se prijetnja onima koji ne vjeruju u nj: *A teško onima koji Njemu druge ravnim smatraju, koji zekat ne daju i koji u onaj svijet ne vjeruju!* (41/6-7)... A završava ovim Njegovim riječima: *Oni sumnjaju da će pred Gospodara svoga stati, a On znanjem Svojim obuhvata sve* (41/54)... Kao što se spominje ovaj problem kod prizora Sudnjeg dana, a to je, ustvari, izlaganje onoga što će se sigurno u njemu dogoditi, zapravo, ovaj način izražavanja samo još više potvrđuje i personificira ovaj problem.

O problemu Objave govori se mnogo, tako da je ovo skoro glavna tema ove sure. Ona počinje ovim pitanjem i to opširno: *Ha-mim. Objava je od Milostivog, Samilosnog, Knjiga čiji su ajeti jasno izloženi, Kur'an na*

arapskom jeziku za ljude koji znaju, vjesnik radosnih vijesti i opomena, - pa opet većina njih glavu okreće, neće ni da čuje. "Srca naša su" - govore oni – "pod pokrivačima, daleka od onoga čemu nas ti pozivaš, i mi smo gluhi za to, a između nas i tebe je pregrada, pa ti radi, i mi ćemo raditi." Reci: "Ja sam čovjek kao i vi, samo - meni se objavjuje" (41/1-6)... U sredini sure dolazi govor o dočeku politeista ovog Kur'ana: *Oni koji ne vjeruju govore: "Ne slušajte ovaj Kur'an, nego pravite buku da biste ga nadvikali!"* (41/26)... Zatim slijedi opširan govor o ovom dočeku i odgovor na njihove riječi o Kur'anu: *One koji ne vjeruju u Kur'an, pošto im je objavljen... A on je, zaista, knjiga zaštićena, laž joj je strana, bilo s koje strane, ona je Objava od mudroga i hvale dostojnoga. Tebi se neće reći ništa što već nije rečeno poslanicima prije tebe. Gospodar tvoj zaista prašta, a i bolno kažnjava. A da Kur'an objavljujemo na tuđem jeziku, oni bi sigurno rekli: "Trebalo je da su mu ajeti razumljivi. Zar jezik tuđ, a onaj kome se objavljuje Arap?" - Reci: "On je vjernicima uputstvo i lijek. A oni koji neće da vjeruju - i gluhi su i slijepi, kao da se iz daleka mjesta dozivaju"* (41/41-44).

A kad je riječ o metodici poziva u vjeru i etici misionara, navode se ove Njegove riječi: *A ko govori ljepše od onoga koji poziva Allahu, koji dobra djela čini i koji govori: "Ja sam doista musliman!" Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim uzvrati, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati. To mogu postići samo strpljivi; to mogu postići samo vrlo srećni. A kad šejtan pokuša da te na zle misli navede, ti zatraži utočište u Allaha, jer On, uistinu, sve čuje i zna sve* (41/33-36).

Ovi problemi se izlažu u okviru velikog broja dubokih poticaja na planu osjećanja. Izlažu se u kosmičkoj sferi punoj velikih znamenja, izlažu se u svijetu ljudskog bića koje je neobične strukture i izlažu se u ljudskoj sferi propasti prijašnjih naroda. Naposlijetku, izlažu se u atmosferi prizora Sudnjeg dana i njihovim dubokim dojmovima, a neki od ovih prizora su jedinstveni u svojim slikama i scenama da to izaziva veliko zbunjenost.

Između kosmičkih prizora u ovoj suri jeste prizor prvog stvaranja nebesa i Zmelje koji je izložen dosta opširno i izazovno: *Reci: "Zar, zaista, nećete da vjerujete u Onoga koji je u dva vremenska razdoblja Zemlju stvorio - i još Mu druge ravnim smatrate? To je Gospodar svjetova!" On je nepomična brda po njoj stvorio i blagoslovljenom je učinio i proizvode njezine na njoj odredio, sve to u četiri vremenska razdoblja, - ovo je objašnjenje za one koji pitaju, zatim se nebeskim visinama uputio dok je nebo još maglina bilo, pa njemu i Zemlji rekao: "Pojavite se milom ili silom!" – "Pojavljujemo se drage volje!" – odgovorili su, pa ih u dva vremenska razdoblja, kao sedam nebesa, stvorio, i odredio šta će se u svakom nebu nalaziti. A nebo najbliže*

sjajnim zvijezdama smo ukrasili i nad njima Mi bdijemo. To je odredba Silnoga i Sveznaloga (41/9-12)... Između tih prizora su isto tako znamenja noći i dana, Sunca i Mjeseca, pokornost meleka i skrušenost Zemlje u ibadetu i njeno pulsirnje životom: *Među znamenjima Njegovim su noć i dan, i Sunce i Mjesec. Ne padajte licem na tle ni pred Suncem ni pred Mjesecom, već padajte licem na tle pred Allahom, koji ih je stvorio, ako želite da se samo Njemu jedinom klanjate. A ako oni neće da te poslušaju, - pa, oni koji su kod Gospodara tvog hvale Ga i noću i danju i ne dosađuju se. Jedno od znamenja Njegovih je i to što ti vidiš suhu zemlju, a kad na nju spustimo kišu, ona se pokrene i uzbuja. Onaj ko njoj daje život oživjeće sigurno i umrle, jer je On kadar sve* (41/37-39)... Što se tiče ljudske duše, Allah otkriva njenu suštinu u ovoj suri, tako da se ona svojim vlasnicima javlja obnažena i lišena svakog zastora: *Čovjeku ne dosadi da bogatstvo traži, a kada ga nemaština zadesi, onda zdvaja i nadu gubi. Kad ga obaspemo milošću Našom, poslije nesreće koja ga zadesi, on govori: "Ovo sam i zaslužio i ja ne mislim da će Čas oživljenja doći. A ako budem Gospodaru svome vraćen, kod Njega me čeka džennet." A Mi ćemo one koji nisu vjerovali sigurno o onom što su radili obavijestiti i da iskuse patnju tešku - doista ćemo im dati. Kada čovjeku milost Našu darujemo, postaje nezahvalan i uzoholi se, a kad ga nevolja dotakne, onda se dugo moli* (41/49-51).

Od propasti drevnih naroda slika propast i naroda Āda i Semūda: *Ād se bez ikakva osnova bio na Zemlji uzoholio. "Ko je od nas jači?" - govorili su. A zar nisu znali da je Allah, koji ih je stvorio, jači od njih, - a i znamenja Naša su poricali. I Mi poslasmo protiv njih, u danima nesretnim, vjetar leden, da bismo im još na ovom svijetu dali da osjete sramnu patnju, - patnja na onom svijetu biće, zaista, još sramnija -, i niko im neće u pomoć priteći. I Semūdu smo na pravi put ukazivali, ali, njima je bila milija sljepoća od pravog puta, pa ih je stigla sramna kazna od munje, prema onome kako su zaslužili, a one koji su vjerovali i Allaha se bojali Mi smo spasili* (41/15-18).

Od prizora Sudnjeg dana u ovoj suri a koji se duboko doimaju su ovi: *A na Dan kad Allahovi neprijatelji u vatru budu potjerani, - oni prvi biće zadržani, da bi ih sustigli ostali, - i kad dođu do nje, uši njihove, i oči njihove, i kože njihove svjedočiće protiv njih o onom što su radili. "Zašto svjedočite protiv nas!" - upitaće oni kože svoje. – "Allah, koji je dao sposobnost govora svakom biću, obdario je darom govora i nas", - odgovoriće. – "On vas je prvi put stvorio i Njemu ste se, evo, vratili* (41/19-21)... U njih također spada prizor očitog bijesa zavedenih prema onima koji su ih zaveli: *I nevjernici će reći: "Gospodaru naš, pokaži nam džinnove i ljude, one koji su nas zaveli, da ih stavimo pod noge naše, neka budu najdonji"* (41/29).

Ovako se izlažu istine vjerovanja - u ovoj suri – u okviru velikog broja dubokih poticaja, pa vjerovatno da ovo različito mnoštvo tih poticaja opisuje atmosferu sure, odslikava njen karakter i ocrtava njene odraze... U suštini, srce ustanovi da se od početka do kraja sure nalazi pred poticajima i ritmovima koji ga vode po carstvu nebesa i Zemlje, po dubinama duše, po propastima drevnih ljudi i po svijetu Sudnjeg dana, tako da po njegovim strunama udaraju različiti akordi, a svi ostavljaju dubok utisak...

* * *

Kontekst sure sa njenim temama i poticajima odvija se u dva kruga spojenih karika...

Prvi krug počinje ajetima koji govore o objavi Knjige, njenoj prirodi i stavu politeista prema njoj. Za njima slijedi kazivanje o stvaranju nebesa i Zemlje. Onda dolazi kazivanje o Ādu i Semūdu. Njihov prizor na drugom svijetu je takav da njihove uši, oči i kože svjedoče protiv njih o onom što su radili. Zbog toga se vraća govoru o njima na ovom svijetu i o tome kako su tako zalutali, pa spominje da im je Allah odredio loše drugove među džinima i ljudima koji su im prikazivali lijepim ono što su uradili i ono što će uraditi. Od znakova tog djelovanja su ove njihove riječi: *"Ne slušajte ovaj Kur'an, nego pravite buku da biste ga nadvladali."* Zatim iznosi njihovo stanje na Sudnjem danu gdje će biti ogorčeni na loše drugove između džina i ljudi koji su ih obmanjivali! Na drugoj strani su oni koji govore: "Naš Gospodar je Allah" – pa poslije ustraju na tome. Njima dolaze meleki – ne loši drugovi – koji ih smiruju, raduju i obavještavaju da su oni njihovi zaštitnici na ovom i na onom svijetu. Za ovim slijedi ono što je navedeno o pozivanju u Allahovu vjeru i onome koji poziva u tu vjeru... Time završava ovaj krug.

Za njim slijedi drugi krug koji govori o Allahovim znamenjima, kao što su noć, dan, Sunce, Mjesec, pokorni meleki, sasušena zemlja i život koji se pokrene na njoj i uzbuja poslije obamrlosti. Za ovim slijedi govor o onima koji ne vjeruju u Allahova znamenja i u Njegovu Knjigu. Ovdje, zapravo, dolazi taj govor o ovoj Knjizi. Ukazuje se i na Mūsāovu Knjigu i na podvajanje njegova naroda zbog nje. Njihov slučaj se prepušta Allahu nakon utvrđenog roka. Ovdje onda dolazi govor o Smaku svijeta čije vrijeme nastupa pripada samo Allahovom znanju. On isto tako zna plodove koje kriju čaške i potomstvo koje kriju maternice. Izlaže, potom, prizor

nevjernika na kome će oni biti pitani gdje su oni koje su smatrali ravnim Allahu. Za ovim slijedi govor o ljudskoj duši obnaženoj od svih mogućih zastora sa upozorenjem čovjeku da vodi računa o svojoj duši, on je ne može sačuvati od negiranja i nevjerovanja, ne može preduhitriti rušenje i kaznu koja slijedi ovo negiranje i nevjerovanje.

Sura završava Allahovim obećanjem da će ljudima otkriti Svoje dokaze u njima samima i u svemirskim prostranstvima, kako bi im bilo sasvim jasno i kako bi se uvjerili: *Mi ćemo im pružati dokaze Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je Kur'an istina. A zar nije dovoljno to što je Gospodar tvoj o svemu obaviješten? Oni sumnjaju da će pred Gospodara svoga stati, a On znanjem Svojim obuhvata sve* (41/53-54).

Sura završava ovim posljednjim taktom...

Sada ćemo početi sa detaljnim objašnjenjem...

Ha-mim. Objava je od Milostivog, Samilosnog, (41/2)

Knjiga čiji su ajeti jasno izloženi, Kur'an na arapskom jeziku za ljude koji znaju, vjesnik radosnih vijesti i opomena, - pa opet većina njih glavu okreće, neće ni da čuje. "Srca naša su" - govore oni – "pod pokrivačima, daleka od onoga čemu nas ti pozivaš, i mi smo gluhi za to, a između nas i tebe je pregrada, pa ti radi, i mi ćemo raditi." Reci: "Ja sam čovjek kao i vi, samo - meni se objavljuje da je vaš Bog samo jedan Bog, zato se Njemu iskreno klanjajte i od Njega oprosta tražite! A teško onima koji Njemu druge ravnim smatraju, koji zekat ne daju i koji u onaj svijet ne vjeruju! One koji vjeruju i dobra djela čine zbilja čeka nagrada neprekidna" (41/1-8).

Prethodno je bilo govora o otpočinjanju raznih sura pojedinačnim konsonantima ili siglama. Ponavljanje ovog prologa *Ha-mim* (41/1) podudara se sa metodom Kur'ana o ponavljanju aluzije na činjenice koje dotiču ljudsko srce, jer priroda ovog srca traži da se upozorenje ponavlja. Ono zaboravlja ako vrijeme potraje, ono u principu zahtijeva da mu se ponavlja na različite načine kako bi se u njemu učvrstila bilo koja čuvstvena činjenica. Kur'an prilazi ovom srcu preko osobitosti predispozicija koje su pohranjene u njegovoj iskonskoj prirodi, shodno onome što Stvoritelj ovog

srca i onaj ko njime raspolaže zna o njemu.

Objava je od Milostivog, Samilosnog, (41/2)... Kao da je *Ha-mim (41/1)*, praktično, ime sure, ili vrsta Knjige, jer je ona sastavljena iz istih konsonanata od kojih je obikovana riječ ovog Kur'ana. Početne sigle su subjekat, a *Objava je od Milostivog, Samilosnog (41/2)* njihov je predikat.

Spominjanje Milostivog, Samilosnog, pri spominjanju objavee Knjige ukazuje na svojstvo koje preovladava ovom Objavom, a to je svojstvo milosti. Nema sumnje da je objavljivanje ove Knjige došlo kao milost svjetovima. Milost onima koji je vjeruju i koji je slijede. Milost, isto tako i drugima. Ali, ne samo ljudima već i svim živim bićima. Ona je donijela program i zacrtala pravac koji se temelji na dobru za sve. Ona je izvršila utjecaj na život čovječanstva, njegova poimanja, shvaćanja i pravac kretanja, ne ograničivši se u ovome samo na one koji vjeruju u nju već je njen utjecaj bio planetarnog karaktera i nužan odonda otkada je objavljena svjetovima. Oni koji prate ljudsku historiju objektivno i precizno, oni koji je prate u njenom općeljudskom značenju koje obuhvata sve aspekte ljudske aktivnosti, shvaćaju ovu činjenicu i uvjereni su u nju. Mnogi od njih ovo su registrirali i jasno priznali:

Knjiga čiji su ajeti jasno izloženi, Kur'an na arapskom jeziku za ljude koji znaju (41/3).

Jasno izlaganje, shodno ciljevima i namjerama, shodno različitosti priroda i umova shodno sredinama i stoljećima, shodno duševnim stanjima i bezbrojnim potrebama, jasno izlaganje shodno ovim stanovištima očita je karakteristika u ovoj Knjizi. Ovi ajeti jasno su izloženi shodno ovim gledištima. Izloženi su kao Kur'an na arapskom jeziku *za ljude koji znaju (41/3)*... Takvi imaju predispozicije za znanje, spoznaju i razlučivanje.

Ovaj Kur'an vrši svoju funkciju:

Vjesnik radosnih vijesti i opomena (41/4).

Donosi radosne vijesti vjernicima koji svoje vjerovnaje potvrđuju u praksi. Opominje one koji u laž ugone i koji grijehe čine. Objašnjava motive donošenja radosnih vijesti i uzroke opomene svojim jasnim arapskim stilom, narodu čiji je jezik arapski, međutim, većina njih i pored ovog, nije prihvatila i nije se odazvala pozivu:

- Pa opet većina njih glavu okreće, neće ni da čuje (41/4).

Oni okreću glavu i stvarno neće da čuju. Izbjegavaju da izlože svoja srca utjecaju ovog moćnog Kur'ana. Štaviše, nagovaraju mase da ga ne slušaju, kao što će doći njihove riječi: *Ne slušajte ovaj Kur'an, nego pravite buku da biste ga nadvikali!* (41/26).

Ponekad bi ga slušali, ali kao da ga ne čuju jer su se odupirali utjecaju ovog Kur'ana na svoje duše, kao da su gluhi pa ne čuju:

"Srca naša su" - govore oni – "pod pokrivačima, daleka od onoga čemu nas ti pozivaš, i mi smo gluhi za to, a između nas i tebe je pregrada, pa ti radi, i mi ćemo raditi" (41/5).

Govorili su ovo iz prevelike tvrdoglavosti i da bi bacili u očaj Poslanika (alejhi's-selam) kako bi odustao od njihovog pozivanja u vjeru, s obzirom na činjenicu da su u svojim srcima osjećali djelovanje njegovih riječi, a namjerno i svjesno su željeli da ne budu vjernici!

Oni su govorili: "Naša srca su pod pokrivačima tako da do njih ne dopiru tvoje riječi, naše uši su gluhe pa ne čuju tvoj poziv, između nas i tebe je pregrada, između nas i tebe nema veze, ostavi nas i radi za sebe a i mi ćemo raditi za sebe!" Ili, oni su govorili ravnodušno: "Nas ne zanima tvoj govor ili tvoje djelo, nas nije briga što ti opominješ i što prijetiš. Idi, ako hoćeš, svojim putem, mi idemo svojim, mi te ne slušamo i radi ono što hoćeš. Daj neka se ispuni tvoja prijetnja kojom nam prijetiš, nas se to ništa ne tiče!"

Ovo je primjer za ono što je doživljavao prvi nosilac misije, Poslanik (alejhi's-selam) koji je potom nastavio da poziva i poziva ne odstupajući od pozivanja, ne padajući u očaj zbog poniženja koje je doživljavao i ne držeći spornim Allahovo obećanje njemu i Allahovu prijetnju onima koji u laž ugone. On je nastavljao sa svojim pozivom, njemu je bilo naređeno da ih obavijesti da ostvarenje Allahove prijetnje nije u njegovoj moći, jer je on samo čovjek koji prima Objavu, priopćava je i poziva ljude Jedinom Allahu. Poziva ih da ustraju na Pravom Putu, a opominje one koji Njemu druge ravnim smatraju. On postupa onako kako mu je naređeno da postupa. Stvar se poslije toga prepušta Allahu, poslanik tu više ništa ne može učiniti, jer je on samo čovjek kome je naređeno da tako postupi:

Reci: "Ja sam čovjek kao i vi, samo - meni se objavljuje da je vaš Bog samo jedan Bog, zato se Njemu iskreno klanjajte i od Njega oprosta tražite! A teško onima koji Njemu druge ravnim smatraju (41/6)...

Ja kako je veličanstvena strpljivost, izdržljivost, vjerovanje i predanost! Ne shvaća doista niko koliko u strpljivosti na ovo stanje, u lišenosti od svake snage i moći u situaciji poput ove, u izdržljivosti kad dođe do okretanja glave i negiranja koje se razmeće i omalovažava, bez požurivanja naznake koja će obuzdati one koji okreću glavu, koji negiraju i koji omalovažavaju, doista ne shvaća niko koliko u podnošenju ovog stanja ima poteškoća, koliko ima veličine u nošenju sa ovim poteškoćama, do onaj ko je prolazio kroz neku vrstu ove situacije u stvarnom životu. Ali, on i dalje ustrajava na putu!

Zbog ove i sličnih situacija, mnogo se navodi upućivanje poslanika i vjerovjesnika na strpljivost. Put pozivanja u vjeru je put strpljivosti, dugotrajne strpljivosti. Prvo što iziskuje strpljivost je ta velika želja u iščekivanju Poziva, zatim u kašnjenju pomoći, zapravo, u kašnjenju njenih znakova. Zatim nužnost prihvatanja ovoga, zadovoljstvo s tim i prihvatanje tog stanja!

Krajnje što je bilo naređeno Poslaniku (alejhi's-selam) da naspram ove oholosti i omalovažavanja kaže jeste:

A teško onima koji Njemu druge ravnim smatraju, koji zekat ne daju i koji u onaj svijet ne vjeruju! (41/6-7).

Posebno navođenje zekjata na ovom mjestu nužno je imalo odgovarajući povod sa kojim se mi nismo upoznali. Ovaj ajet je mekkanski, a zekjat je bio propisan tek druge godine po Hidžri, u Medini. Iako je princip zekjata bio poznat u Mekki, ono što je novo u Medini u vezi sa zekjatom jeste objašnjenje nisaba, odnosno minimalne količine imovine na koju se daje zekjat i njegovo ubiranje kao propisane obaveze. U Mekki je, međutima, zekjat bio opća odredba, bez tačno određene količine, koja se dobrovoljno izdvajala i čije izvršavanje je bilo prepušteno svijesti i savjesti... Što se tiče nevjerovanja u onaj svijet, to je isto ono nevjerovanje koje zaslužuje kaznu i propast.

Neki su naveli da se pod zekjatom ovdje misli na očišćenje od politeizma, što je moguće u uvjetima kakvi su bili ovi.

* * *

Poslanik zatim nastavlja da im otkriva grozotu grijeha koji čine politeizmom i nevjerovanjem. Nastavalja s njima vodeći ih kroz široku kosmičku sferu, sferu nebesa i Zemlje, sferu Kosmosa prema kome su oni, u poređenju s njim, neznatna i mizerna stvar. Vodi ih kroz ovu sferu da im otkrije moć Allaha, koga oni neće da vjeruju, u prirodu ovog Kosmosa čiji su oni dio. Zatim ih izvodi iz ovog tijesnog i malog ugla iz kojeg oni gledaju na ovaj poziv, odakle vide sebe i svoje osobe veoma velikim. Zaokupljeni su pogledom na sebe same i na izbor Muhammeda (alejhi's-selam) za poslanika, a ne nekog od njih. Zaokupljeni su brigom za svoje položaje i interese i nizom drugih sitnih obzira... Sve ovo im smeta da vide ovu krupnu činjenicu koju im je donio Muhammed i koju je jasno objasnio ovaj Kur'an. To je činjenica koja je povezana sa nebesima i Zemljom, koja je spojena sa cijelim čovječanstvom u svim njegovim stoljećima, koja je spojena sa velikom istinom koja nadmašuje njihovo vrijeme, njihov prostor i njihove ličnosti i spaja se sa čitavim Kosmosom u samom korijenu:

Reci: "Zar, zaista, nećete da vjerujete u Onoga koji je u dva vremenska razdoblja Zemlju stvorio - i još Mu druge ravnim smatrate? To je Gospodar svjetova!" On je nepomična brda po njoj stvorio i blagoslovljenom je učinio i proizvode njezine na njoj odredio, sve to u četiri vremenska razdoblja, - ovo je objašnjenje za one koji pitaju, zatim se nebeskim visinama uputio dok je nebo još maglina bilo, pa njemu i Zemlji rekao: "Pojavite se milom ili silom!" – "Pojavljujemo se drage volje!" – odgovorili su, pa ih u dva vremenska razdoblja, kao sedam nebesa, stvorio, i odredio šta će se u svakom nebu nalaziti. A nebo najbliže sjajnim zvijezdama smo ukrasili i nad njima Mi bdijemo. To je odredba Silnoga i Sveznaloga (41/9-12).

Reci ti njima: Vi kad ne vjerujete i kad ovu veliku riječ dočekujete sa omalovažavanjem, vi zbilja činite krupnu stvar i ružan grijeh. Vi nećete da vjerujete u Onoga koji je stvorio Zemlju, koji je nepomična brda po njoj postavio, koji ju je blagoslovio i koji je proizvode njene na njoj odredio.

On je Onaj koji je stvorio nebesa i odredio šta će se u svakom nebu nalaziti. On je najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasio i On bdije nad njima. On je Onaj kome su se nebesa i Zemlja poslušno predali... A vi? Vi, neki stanovnici Zemlje, odbijate i oholite se!

Međutim, kur'anski kontekst iznosi ove činjenice kur'anskom metodom koja dotiče dubinu srca i potresa ih. Zato pokušajmo da pratimo ovaj kontekst redom i opširnije:

Reci: "Zar, zaista, nećete da vjerujete u Onoga koji je u dva vremenska razdoblja Zemlju stvorio - i još Mu druge ravnim smatrate? To je Gospodar svjetova!" On je nepomična brda po njoj stvorio i blagoslovljenom je učinio i proizvode njezine na njoj odredio, sve to u četiri vremenska razdoblja, - ovo je objašnjenje za one koji pitaju, (41/9-10)...

On navodi činjenicu stvaranja Zemlje u dva razdoblja. Zatim daje komentar na to prije iznošenja ostatka kazivanja o Zemlji. Daje komentar na prvu seriju kazivanja o Zemlji: *To je Gospodar svjetova* (41/9)... A vi u Nj ne vjerujete i još Mu druge ravnim smatrate. On je stvroio ovu Zemlju na kojoj ste vi, pa koja je to oholost, koje je to omalovažavanje i koje je to ružno djelo?!

Šta su to ova razdoblja? Dva razdoblja u kojima je Zemlju stvorio i dva razdoblja u kojima je po njoj nepomična brda postavio, proizvode u njima odredio i blagoslov u njima prosuo, tako da su to ukupno četiri razdoblja?

To su, bez sumnje, Allahova razdoblja čiju dužinu On zna. Nisu to ovozemaljski dani ili razdoblja. Ovozemaljski dani su vremenska mjera uvedena nakon Zemljinog rođenja. Kao što Zemlja ima svoje dane, a to je vrijeme njenog kruženja oko svoje ose i oko Sunca. Tako i druge planete imaju svoje dane. Zvijezde imaju svoje. To nisu zemaljski dani. Neki su kraći od zemaljskih dana, a neki duži.

Dani ili razdoblja u kojima je prvo stvorena Zemlja, zatim formirana po njoj brda i određene opskrbe, to su drugi dani koji se mjere drugim mjerilima, mi ih ne znamo, ali znamo da su mnogo duži od zemaljskih dana.

Najbliže što možemo pretpostaviti, prema onome do čega je stiglo naše ljudsko znanje, jeste da su to čitava vremena kroz koja je prošla Zemlja iz faze u fazu, dok se nije stabilizirala i učvrstila njena kora i dok nije postala pogodna za život kakav mi poznajemo. Ovo je – kako govore teorije kojima mi raspolažemo – trajalo oko dvije hiljade miliona godina, mjereno godinama naše Zemlje!

Ovo su puke naučne pretpostavke koje se oslanjaju na proučavanje stijena i procjenu starosti Zemlje posredstvom tih stijena. Mi u izučavanju Kur'ana ne pribjegavamo tim pretpostavkama i ne smatramo ih konačnim činjenicama. One u osnovi i nisu takve. To su samo teorije koje su podložne promjeni. Mi ne svodimo Kur'an na njih već držimo da one možda mogu biti tačne ukoliko vidimo da između njih i kur'anskog teksta

postoji bliskost i ako vidimo da one mogu poslužiti kao objašnjenje kur'anskog teksta bez ikakvog natezanja. Stoga iz ovoga i uzimamo da je ova ili ona teorija najbliža istini jer je najbliža smislu kur'anskog teksta.

Najpretežnije od onoga što nauka danas kaže jeste da je Zemlja bila užarena lopta u gasovitom stanju kakvo je Sunce danas - a po svoj prilici Zemlja je komad Sunca koji se od njega odvojio, oko čijeg uzroka odvajanja još nema saglasne hipoteze. Potrajalo je dugo vremena dok se Zemljina kora nije ohladila i stvrdnula. Njena unutrašnjost je još u rastopljenom stanju zbog visoke temperature koja topi i najtvrđe stijene.

Pošto se Zemljina kora zgusla, ona je očvrsla. U početku je ona bila stjenovita i tvrda, slojevi stijena jedan iznad drugog.

U veoma rano vrijeme formirala su se mora sjedinjenjem vodonika i kiseonika u odnosu 2:1, od čijeg je sjedinjenja nastala voda.

"Zrak i voda na ovoj našoj Zemlji međusobno su se potpomogli u drobljenju i mrvljenju stijena, u njihovu raznošenju i sedimentiranju, dok od toga nije nastalo tlo koje je moguće obrađivati. Zrak i voda su se "solidarizirali" u trošenju brda i brežuljaka, tako da skoro ni u čemu što je bilo i postoji na Zemlji ne nalaziš da nema tragova rušenja i tragova gradnje."[4]

"Ova Zemljina kora se stalno kreće i stalno mijenja. More se zatalasa i na njoj ostavlja tragove. Morska voda se isparava, isparava je Sunce, diže se ka nebu i postaje oblak koji pada u vidu bistre kiše, silazi na Zemlju razlijevajući se, dođe do poplava i rijeka koje teku po Zemljinoj kori i na nju djeluju. Djeluje na njene stijene, nosi ih i mijenja jednu stijenu u drugu (zapravo, pretvara je u drugu vrstu stijena). Voda ih poslije toga nosi i prenosi mijenjajući lice Zemlje kroz stoljeća, stotine stoljeća, hiljade. Led sa Zemljinom površinom čini ono što čini i tekuća voda. Vjetrovi čine sa površinom Zemlje ono što čini voda. Sunce radi sa lica Zemlje ono što rade voda i vjetar, budući da odašilje na to lice toplotu i svjetlo. Živa bića na Zemlji također mijenjaju njeno lice. Nju mijenjaju i vulkani koji izbijaju iz njene utrobe".

"Pitaš znanstvenika o Zemlji – geologa – o stijenama ove kore, a on ti nabraja mnoge stvari o njenim stijenama i uzima da ti priča o trima velikim vrstama ovih stijena.

---

[4] Iz knjige *Me'a Allah fi's-semai,* od dr. Ahmeda Zekija.

"Kazuje ti o vulkanskim stijenama. Tim stijenama koje su izašle iz Zemljine utrobe na njenu površinu u tečnom stanju, a zatim se ohladile. On ti navodi primjer granita i bazilita. Donosi ti jedan uzorak i pokazuje bijele, crvene i crne kristale koje uzorak sadrži govoreći: Svaki od ovih kristala ukazuje na hemijski sastojak koji postoji sam po sebi. Ove stijene su smjese i mješavine. Tvoju pažnju privlači činjenica da je od ovih vulkanskih i njima sličnih stijena formirana kora ove Zemlje kad je Zemlja nastala u veoma davna vremena. Zatim je na njih počela djelovati voda, padajući s neba, tekući po zemlji ili pretvorivši se u go snijeg. Počeo je da djeluje zrak, da djeluje vjetar... Uzelo je da djeluje i Sunce. Sve je to mijenjalo ove stijene, njihovu prirodu i njihov hemijski sastav, tako da su od njih nastale druge stijene koje s ranijim skoro da nemaju ni zajednički izgled ni stvarni sastav."

Ovaj se geolog s tobom prebacuje do druge najveće vrste stijena, do stijena koje su oni nazvali sedimentima ili nataloženim stijenama. To su te stijene koje su nastale pod djelovanjem vode, vjetra i sunca, ili aktvinim djelovanjem, nastale cijepanjem od drugih čvršćih i složenijih stijena na Zemlji. Nazvali su ih sedimentima jer se one ne nalaze na svojim prvim mjestima. One su prenesene poslije cijepanja od svojih prvih stijena, ili su bile na putu da se otcijepe. Njih je prenijela voda ili ih je prenio vjetar, zatim ih ostavio, tu su se natložile i stabilizirale, s obzirom na činjenicu da su i one od zemlje."

"Geolog ti navodi primjer za sedimentne stijene krečnjak od kojeg se sastoji brdo kao što je brdo Mukattam, od čijeg kamena Kairo gradi svoje kuće. On ti kaže: "To je hemijski sastojak poznat kao kalcijum karbonat. On je u zemlji izdvojen aktivnim ili hemijskim djelovanjem". Navodi ti primjer pijeska i kaže: "Većina njega je silicijum oksid i on je, također, derivat." Navodi i drugi primjer fajansa i gline i sve ima prethodne elemente."

"Pitaš za ove prethodne elemente iz kojih su nastale te sedimentne stijene, bez razlike, i saznaješ da su to vulkanske stijene. Zemlja je nastala kada joj se stvrdla površina, nakon što je bila rastopljena u davnom praiskonu, i kad na ovoj čvrstoj površini nije bilo ništa drugo do vulkanskih stijena. Zatim je došla voda, došla su mora. Vulkanska stijena i voda su počele uzajamno djelovati jedno na drugo. U tome im se pridružio zrak. Pridružili su im se aktivni gasovi koji se međusobno vežu, priključili su im se vjetrovi i oluje, priključilo im se Sunce kao toplota i svjetlo. Svi su ovi faktori djelovali jedan na drugi, shodno svojim osobenostima, pa su promijenili vulkansku, čvrstu beskorisnu stijenu u stijenu koja se koristi za

gradnju stanova, u stijenu koja se koristi za dobijanje ruda. Važnije i delikatnije od ovoga jeste, da su ovi faktori od ove čvrste vulkanske stijene koja ne koristi za život, stvorili tlo koje se nataložilo po površini Zemlje i pripremili za dolazak živih bića i stvorenja."

"Granit ne koristi za obrađivanje, sijanje ili napajanje, međutim, za to se koristi suho i mehko tlo iz kojeg je izvađen on i njemu slično kamenje. Pojavom ovog tla pojavilo se bilje, a pojavom bilja pojavile su se životinje. Tako se Zemlja pripremila za nastanak glavnog živog stvorenja na njoj - čovjeka".[5]

Ovo dugo putovanje, kako ga procjenjuje savremena nauka, možda će nam pomoći da razumijemo značenje pojma dani ili razdoblja u stvaranju Zemlje, postavljanju brda po njoj, prosipanju blagoslova po njoj i određivanju njenih proizvoda u četiri dana ili razdoblja... Allahova dana... o kojima ne znamo šta su. Koliko su dugi. Ali znamo da to nisu ovozemaljski dani, zasigurno.

Zastanimo za jedan trenutak pred svakim pasažom kur'anskog teksta prije nego što napustimo Zemlju i zaputimo se ka nebeskim visinama:

On je nepomična brda po njoj stvorio (41/10). Često se za brdo navodi izraz *rewasi* – nepomična brda. Na drugim mjestima obrazlaže se postojanje ovih nepomičnih brda: *da vas ona ne potresa (16/15),* tj. ona su usidrena, ona drže Zemlju i čuvaju njenu ravnotežu pa se ne miče i ne ljulja... Davno su prošla vremena kad su ljudi mislili da je njihova Zemlja nepomična i da stoji na čvrstim temeljima! Zatim je došlo vrijeme u kome im se kaže: Ova vaša Zemlja nije ništa do mala lopta koja pliva u Kosmosu, ni na šta se ne oslanja...Ljudi se vjerovatno prestraše kad im se ove riječi kažu prvi put. Ili možda ima i onih koji bojažljivo pogledaju desno i lijevo strašeći se da se Zemlja ne zaljulja ili se ne stropošta u dubinu Kosmosa! Neka budu bez brige! Allahova moć drži da se ravnoteža nebesa i Zemlje ne poremeti. A da se poremeti, niko ih drugi osim Njega ne bi zadržao! Neka bude miran jer su zakoni koji vladaju Kosmosom stabilni i oni su djelo Moćnog i Silnog!

Vraćamo se nepomičnim brdima i nalazimo da Kur'an kaže da su to *nepomična brda (41/10)*, da ona drže Zemlju pa se ne miče. Vjerovatno ona –

---

[5] Knjiga *Me'a Allah fi's-semai.*

kao što smo rekli na drugom mjestu ovog *Okrilja* - čuvaju sklad između okeanskog dna i uzvišenja na Zemlji, pa je to u ravnoteži i ne miče se.

A ovaj naučnik kaže:

"Svaka promjena koja se događa na Zemlji, na njenoj površini ili ispod njene površine, posljedica je premještanja materije s jednog mjesta na drugo, što utiče na brzinu njenog kruženja. Nisu samo plima i oseka jedini faktor koji na to djeluje (odnosno na usporavanje brzine Zemlje, kao što je rekao u prethodnom pasusu). Tako da voda koju rijeke prenose s jednog kraja na drugi utječe na brzinu kruženja. Vjetrovi koji se kreću utječu na brzinu kruženja. Padanje na dno mora ili mjestimično izbijanje na površinu, utječe na brzinu kruženja... Ono što utječe na brzinu ovog kruženja jeste da se Zemlja proteže ili skupi iz ovog ili onog razloga, pa makar to bilo neznatno skupljanje ili širenje koje ne povećava njen prečnik niti ga smanjuje ma i za nekoliko stopa."[6]

Zemlja je osjetljiva do te mjere pa nije čudo da nepomična brda čuvaju njenu ravnotežu i sprječavaju *da vas ona ne potresa (16/15)*, kao što je navedeno u Kur'anu prije četrnaest stoljeća.

I blagoslovljenom je učinio i proizvode njene na njoj odredio (41/10)... Ovaj ulomak je u svijesti naših pređa stvarao sliku usjeva na Zemlji i sliku dobara koja je Allah sakrio u utrobi Zemlje, kao što su korisne rude, poput zlata, srebra, željeza i njima slične... Međutim, danas, nakon što je Allah čovjeku otkrio mnoge stvari od Svojih blagodati na Zemlji i njenih proizvoda koje je u njoj pohranio tokom dugih vremena, smisao se ovog pasaža umnogostručio u našim umovima.

Vidjeli smo kako su se potpomagali elementi zraka i formirali vodu. Kako su se međusobno pomogli voda, zrak, Sunce i vjetrovi stvorivši kišu, izvor sve pitke vode u vidu rijeka, površinskih ili ponornica, koje se javljaju u obliku izvora, vrela i bunareva... Ovo sve spada u osnov blagodati i u osnov opskrbe.

Tu je i zrak. Njega udišemo i pomoću njega žive naša tijela...

"Zemlja je lopta koju omotava kora od stijena. Većinu stijena omotava sloj vode. Stijene, vodu i sve to omotava sloj atmosfere. To je sloj čvrstog gasa, koji poput mora, ima svoje dubine. Mi, ljudi, životinje i biljke, živimo u ovim dubinama, uživajući u onome što je u njima.

---

[6] Navedeni izvor.

"Mi udišemo zrak, zapravo, udišemo njegov kiseonik. Iz zraka biljke grade svoje tijelo, iz njegovog ugljenika, zapravo, iz ugljičnog oksida, a to je ono što hemičari nazivaju ugljendioksid. Biljke grade svoje tijelo iz ovog ugljičnog oksida, a mi jedemo biljke. Jedemo i životinje koje jedu biljke. Iz toga dvoga mi gradimo svoje tijelo. Od gasova atmosfere ostao je nitrogen, odnosno azot. On služi za razrjeđivanje kiseonika, tako da nam ne stradaju organi za disanje. Ostala je i vodena para, a ona služi za vlaženje atmosfere. Ostala je čitava grupa drugih gasova koji se u njoj nalaze u malim količinama, a to su – nećemo nabrajati redom – argon, helijum, neon i drugi. Zatim vodonik, a on je ostao, najvjerovatnije, u atmosferi od ostataka stvaranja Zemlje.[7]

Materije koje mi jedemo i kojima se koristimo u našim životima – izraz *aqwat* – proizvodi, širi je od onoga što se vari u stomacima – sve su sastavljene iz osnovnih elemenata koje sadrži Zemlja u svojoj utrobi ili atmosferi. Evo, npr., ovaj šećer, šta je on? On je sastavljen od ugljika, vodonika i kiseonika... I tako, sve što upotrebljavamo: hranu, piće, odjeću ili predmete... sve je to sastavljeno od elemenata Zemlje koji su u nju pohranjeni...

Ovo sve ukazuje na blagodati i vrijednost hrane... izraženo u četiri dana... Ovo se, zapravo, ostvarivalo u dugim vremenskim razdobljima... I ona su, ustvari, Allahovi dokazi čiju dužinu zna samo Allah.

Zatim se nebeskim visinama uputio dok je nebo još maglina bilo, pa njemu i Zemlji rekao: "Pojavite se milom ili silom!" – "Pojavljujemo se drage volje!" – odgovorili su, pa ih u dva vremenska razdoblja, kao sedam nebesa, stvorio, i odredio šta će se u svakom nebu nalaziti. A nebo najbliže sjajnim zvijezdama smo ukrasili i nad njima Mi bdijemo. To je odredba Silnoga i Sveznaloga (41/11-12).

Istiwa – uputiti se, ovdje znači namjeru, a namjera od strane Uzvišenog Allaha znači usmjerenje htijenja. Veznik *summe* – zatim, često se ne upotrebljava za vremenski redoslijed već u smislu uzdizanja, a nebo je po osjećaju više i uzdignutije.

... *zatim se nebeskim visinama uputio dok je nebo još maglina bilo* (41/11)... Postoji vjerovanje da je prije stvaranja zvijezda postojalo nešto što se zvalo maglina. Ova maglina je, ustvari, gas... dim.

---

[7] Navedeni izvor.

"Maglina – od svijetle do tamne – jeste ono u čemu nema gasa ni prašine osim onoga što je preostalo od stvaranja zvijezda. Teorija o stvaranju kaže: Galaksija je bila od gasa i prašine i od ova dva elementa formirale su se kondenziranjem zvijezde. Od njih je osatlo ostataka. Od tih ostataka stvorena je maglina. Od ovih ostataka u ovoj prostranoj galaksiji još je raširena količina gasa i prašine koja je jednaka količini od koje su formirane zvijezde. Zvijezde još privlače dijelove magline sebi svojom težinom. One, zapravo, metu nebo od magline. Međutim, čistača je, uprkos njihovom ogromnom broju, malo u odnosu na ono što se želi pomesti, a to su i opasnija i strašnija prostranstva.[8]

Ove riječi mogu biti tačne jer su one najbliže smislu kur'anske istine koja glasi: *zatim se nebeskim visinama uputio dok je nebo još maglina bilo* (41/11)... te da je stvaranje nebesa trajalo veoma dugo vremena, dva dana ili dva razdoblja od Allahovog računanja.

Zatim zastanimo pred ovom krupnom činjenicom:

... pa njemu i Zemlji rekao: "Pojavite se milom ili silom!" – "Pojavljujemo se drage volje!" – odgovorili su, (41/11)

To je neobičan znak koji ukazuje na to da se Kosmos pokorava Zakonu, da je suština ovog Kosmosa spojena sa svojim Stvoriteljem na bazi pokornosti i predanosti. Njegovoj riječi i htijenju. Dakle, ne postoji ništa drugo do ovaj čovjek koji se potčinjava Zakonu silom u većini slučajeva. On se bezuvjetno povinjava ovom Zakonu, on ne može izaći izvan njega jer je veoma mala pločica u ogromnom točku Kosmosa. Kosmički zakoni se odnose i na njega, htio on to ili ne. Međutim, on je jedini ko se ne pokorava drage volje, kako se pokoravaju Zemlja i nebo. On pokušava da umakne i skrene sa lagahane i mehke staze, pa se sudara sa zakonima koji ga sigurno savlađuju - često ga zdrobe i unište – tako da se predaje potčinjeno, ali ne dobrovoljno. Međutim, Allahovi robovi čija su srca, tijela, kretnje, poimanja, htijenja, želje i usmjerenja usaglašena sa univerzalnim zakonima, oni dolaze drage volje, idu lahko i blago, u skladu sa ogromnim točkom Kosmosa, usmjereni ka svome Gospodaru sa ostalom kolonom, spojeni sa svim snagama u toj koloni... Oni tada prave čuda i čine nemoguće, jer su usaglašeni sa Zakonom, oni crpe iz njegove ogromne snage, oni su dio njega i on ih uključuje u sebe na putu do Allaha *drage volje* (41/11)...

---

[8] Navedeni izvor.

Mi se povinjavamo silom. Da nam je da se povinujemo milom! Kamo sreće da se odazivamo kako se odazivaju Zemlja i nebo! Zadovoljni i radosni susretom sa duhom Bitka, ponizno, pokorno, odazivajući se i predajući se Allahu, Gospodaru svjetova.

Mi pokatkad pravimo smiješne pokrete... Točak sudbine kruži svojom putanjom. Svojom brzinom. U ovom smjeru. On upravlja cijelim Kosmosom. Shodno stabilnim zakonima... Mi idemo i hoćemo da požurimo. Ili da usporimo. Ali, mi smo dio ove velike kolone. Naše duše – kad se okrenu od tog točka i skrenu sa uhodane linije – pogađa depresija, žurba, sebičnost, pohlepa, želja, strah... Ostajemo da lutamo tu i tamo, a kolona prolazi. Udaramo u ovaj ili onaj zubac točka osjećajući bol. Sudaramo se ovdje i ondje i izmrvimo se. A točak ide svojom brzinom, svojom putanjom i u svom smjeru. A naše snage i naš trud odlazi uzalud. Međutim, kad naša srca istinski vjeruju, kad se istinski predaju Allahu i kad se istinski spoje sa Duhom Bitka, mi tada znamo našu ulogu u njenoj suštini, onda uskladimo naše korake sa koracima sudbine, krećemo se u povoljnom trenutku, odgovarajućom brzinom i na prikladnu udaljenost. Krećemo se snagom bitka koja se sva crpi iz Stvoritelja bitka. Činimo zbilja velika djela, ali nas ne obuzima oholost jer znamo pravi izvor snage pomoću koje smo napravili ova velika djela. Mi smo uvjereni da to nije naša vlastita snaga, već da je ona ovakva kakva jeste zato što je spojena sa Uzvišenom Snagom.

Kakvog li zadovoljstva! Kakve li sreće! Kakvog li mira! Kakvog li smirenja koje obuhvata naša srca tada na našem kratkom putovanju, na ovoj pokornoj planeti koja se odaziva, koja ide s nama na svom velikom putovanju ka svom Gospodaru na kraju kruga...

Ja kakvog li mira koji preplavljuje naše duše dok mi živimo u prijateljskom Kosmosu! On se sav predao svom Gospodaru, a i mi smo se s njim predali. Naši koraci ne izostaju iza njegovih koraka, ne odnosi se neprijateljski prema nama niti mi prema njemu, jer smo mi dio njega, jer smo mi s njim u istom pravcu:

"Pojavljujemo se drage volje!" – odgovorili su, pa ih u dva vremenska razdoblja, kao sedam nebesa, stvorio, i odredio šta će se u svakom nebu nalaziti (41/11-12). Dva dana ili dva vremenska razdoblja su vjerovatno ona dva razdoblja u kojima su formirane zvijezde od magline. Ili je u njima dovršeno stvaranje onako kako ga Allah zna. Objava odredbe šta će se u svakom nebu nalaziti ukazuje na uspostavu zakona koji će njima vladati, po Allahovoj uputi i usmjerenju. Međutim, šta se ovdje tačno misli pod

izrazom “nebo”, mi nismo u stanju precizno odrediti. Možda je stepen udaljenosti nebo, možda je jedna galaksija nebo, a možda su galaksije koje se nalaze na različitim udaljenostima nebesa... A možda je i nešto drugo... Onoga što pretpostavlja riječ nebo ima mnogo.

A nebo najbliže sjajnim zvijezdama smo ukrasili i nad njima Mi bdijemo (41/12).

Zemaljsko nebo isto tako nema jedno i precizno značenje. Možda je to nama najbliža galaksija, i ona je poznata po imenu Mliječni put, čiji priječnik iznosi sto hiljada miliona svjetlosnih godina! A može biti i nešto drugo na šta se odnosi izraz nebo. U njemu su zvijezde i sjajna sazvježđa koji nama izgledaju kao svjetiljke.

I nad njima Mi bdijemo (41/12)... - od šejtana... Kao što na ovo ukazuje ono što je navedeno na drugim mjestima u Kur’anu... Nismo u stanju reći o šejtanima nešto opširnije, više od brzih naznaka u Kur’anu. Ovo nam je dovoljno...

To je odredba Silnoga i Sveznaloga (41/12).

Može li iko sve ovo odrediti? Može li iko držati cijeli Bitak i organizirati ga do Silni, Snažni i Moćni? Do Sveznajući i Obaviješteni o izvorima i ishodištima?

* * *

Pa kakav je – poslije ove velike kosmičke šetnje – položaj onih koji ne vjeruju u Allaha i koji Mu druge ravnim smatraju? Kakav? Kad nebo i Zemlja govore svome Gospodaru: *Pojavljujemo se drage volje!* (41/11), a ovaj mali, nemoćni mrav od čovjeka koji puže po Zemlji neće da vjeruje u Allaha, oholeći se i omalovažavajući?

Kakva je kazna za ovu oholost i ovo omalovažavanje?

A ako glave okrenu, ti reci: “Opominjem vas munjom onakvom kakva je pogodila Āda i Semūda, kad su im sa svih strana poslanici njihovi dolazili i govorili: “Ne klanjajte se nikome do Allahu”! - a oni odgovarali: “Da je Gospodar naš htio, On bi meleke poslao, mi ne vjerujemo u ono što je po vama poslano.” Ād se bez ikakva osnova bio na Zemlji uzoholio. “Ko je od nas jači?” - govorili su. A zar nisu znali da je Allah, koji ih je stvorio, jači od njih,

- a i znamenja Naša su poricali. I Mi poslasmo protiv njih, u danima nesretnim, vjetar leden, da bismo im još na ovom svijetu dali da osjete sramnu patnju, - patnja na onom svijetu biće, zaista, još sramnija -, i niko im neće u pomoć priteći. I Semūdu smo na pravi put ukazivali, ali, njima je bila milija sljepoća od pravog puta, pa ih je stigla sramna kazna od munje, prema onome kako su zaslužili, a one koji su vjerovali i Allaha se bojali Mi smo spasili (41/13-18).

Ova strašna i zastrašujuća opomena: *Ti reci: "Opominjem vas munjom onakvom kakva je pogodila Āda i Semūda"* (41/13) odgovara težini prijestupa i gnusnosti grijeha, odgovara oholosti politeista, o kojoj je bilo govora na početku ove sure, odgovara izdvajanju nevjernika ljudskog roda iz velike povorke Bitka koja je izložena prije ovog upozorenja.

Ibni Ishak prenosi kazivanje o ovom upozorenju i kaže:

Prenio mi je Jezid ibni Zijad, senedom Muhammed ibni Ka'b Kurezi da je rekao: Prenijeli su mi da je Utbe ibni Rebi'a – tada je bio poglavar – jednog dana sjedeći u kurejševićkom klubu dok je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) sjedio u džamiji rekao: "Kurejšije, hajde da ja odem do Muhammeda, da razgovaram s njim i da mu ponudim neke stvari, možda prihvati nešto od toga, mi ćemo mu dati što god hoće, samo neka nas se kloni?" To je bilo onda kada je Hamza (Allah bio njime zadovoljan) primio islam pa su vidjeli da se broj drugova Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) povećava i umnožava, te su rekli: "Svakako, Ebu Velide, idi i razgovaraj s njim!" Utbe je otišao, sjeo do Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) i počeo s njim govoriti: "Bratiću moj, ti znaš kako visoko mjesto uživaš među nama u plemenu, i položaj u rodu. Međutim, unio si u svoj narod krupnu stvar, razbio si zajednicu, srušio njihove snove, obeščastio njihove bogove i njihovu vjeru, proglasio si nevjernicima njihove pretke! Slušaj me, ponudit ću ti neke stvari! Razmisli o njima! Možda ćeš neke prihvatiti!" Allahov Poslanik (alejhi's-selam) odgovori: "Reci, Ebu Velide, slušam." Tada je on rekao: "Bratiću moj, ako tim s čime si došao želiš bogatstvo, sakupit ćemo ti toliko našeg bogatstva da ćeš biti najbogatiji među nama. Ako time želiš ugled, postavit ćemo te za našeg poglavara tako da ništa nećemo odlučiti bez tebe. Ako time želiš vlast, postavit ćemo te za našeg vladara. Ako je to što ti dolazi zloduh koga se ne možeš osloboditi, tražit ćemo ti ljekare i uložit ćemo naše imetke da te od toga izliječimo, jer pratilac često nadvlada čovjeka tako da se treba od njega liječiti..." Ili je tako nešto rekao... Kada je Utbe završio, a Allahov Poslanik ga saslušao, upitao ga je: "Jesi li završio, Ebu Velide?" Odgovorio je: "Jesam." Poslanik je rekao: "Slušaj ti mene!" Odgovorio je: "Hoću, slušam te." Onda je rekao: *"U ime Allaha, Milostivog,*

Samilosnog! Ha-mim. Objava je od Milostivog, Samilosnog. Knjiga čiji su sajeti jasno izloženi, Kur'an na arapskom jeziku za ljude koji znaju, vijesnik radosnih vijesti i opomena, - pa opet većina njih glavu okreće, neće ni da čuje..." (41/1-4). Zatim je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) nastavio da mu uči. Kada je to Utbe čuo, pažljivo je slušao, stavio ruke na leđa, na njih se naslonio i slušao ga. Kad je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) učeći stigao do sedžde, učinio je sedždu, a potom rekao: "Čuo si, Ebu Velide, ono što si čuo, eto tebe, eto toga"... Utbe je otišao do svojih drugova. Neki od njih su rekli jedni drugima: "Kunemo se Bogom, Ebu Velid se vratio drugačijeg lica nego što je otišao!" Pošto je sjeo, upitaše ga: "Kakvu nam vijest donosiš, Ebu Velide?" On odgovori: "Vijest koju vam donosim jeste da sam čuo riječi, tako mi Boga, kakve njima slične nikad nisam čuo! Tako mi Boga, to nije magija, nije ni poezija, a nije ni vračanje! O, Kurejšije, poslušajte me i prepustite to meni... Pustite tog čovjeka i to u čemu je on, povucite se od njega! Tako mi Boga, njegove riječi koje sam čuo imat će sigurno veliki odjek! Ako ga unište Arapi, drugi će vas poštedjeti truda koji ste imali oko njega. A ako on pobijedi Arape,. njegova vlast je i vaša vlast, njegova slava je i vaša slava, s njim ćete biti najsretniji ljudi!" Oni rekoše: "Opčinio te, Boga mi, Ebu Velide, svojim jezikom!" "Ovo je moje mišljenje, a vi radite kako hoćete!" – reče Ebu Velid na kraju.

Begavi u svom Tefsiru prenosi hadis – sa svojim senedom Muhammeda ibni Fudajla od Edžlela – a to je Ibni Abdullah Kindi Kufi (Ibni Kesir je rekao: "Djelimično je daif") - Zejjala ibni Harmele –Džabira ibni Abdullaha (neka je Allah njime zadovoljan) da je Allahov Poslanik (alejhi's-selam) nastavio sa učenjem do riječi Uzvišenog: *A ako glave okrenu, ti reci: "Opominjem vas munjom, onakvom kakva je pogodila Āda i Semūda..."*, pa ga je Utbe uhvatio za usta, moleći ga za milost. Vratio se svojima kući, nije otišao Kurejšijama, povukao se od njih (do kraja hadisa).

Kada su s njim potom o tome razgovarali, odgovorio je: "Uhvatio sam ga za usta moleći ga da prestane, jer znate da kad Muhammed nešto kaže, ne laže, pa sam se pobojao da se na vas ne spusti kazna!"

Ovo je samo jedna slika koja pokazuje kakav je efekat imala opomena izgovorena kroz usta Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) i kakav je utjecaj imala na srce čovjeka koji nije musliman! Nećemo ostaviti ovo kazivanje prije nego što se nakratko ne zadržimo pred slikom Allahovog Poslanika (alejhi's-selam), odgojem te velike duše i miru tog vjerničkog srca dok sluša od Utbea te sitne želje koje mu on izlaže, a njegovo srce je zabavljeno nečim što je uzvišenije tako da· ove želje izgledaju odvratne i da izazivaju gađenje. Međutim, Poslanik (alejhi's-

selam) ih prima blago i sluša velikodušno, a i sam je miran, spokojan i voljan. Ne požuruje Utbea da brže iznese te sitne želje. Tek kada je završio, Poslanik je upitao mirno, nepokolebljivo i ljupko: "Jesi li završio, Ebu Velide?" On odgovara: "Jesam", a Poslanik (alejhi's-selam) je onda rekao: "Slušaj i ti mene!" Ne iznenađuje ga tim riječima, pa odgovara: "Hoću, slušam te." Tada Poslanik (alejhi's-selam) sigurno, mirno i pune duše uči riječi svoga Gospodara, ne svoje riječi: *U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog! Ha-mim...*"

To je slika koja u srca ulijeva strahopoštovanje, sigurnost, naklonost i mir... Stoga je osvojio srca svojih slušalaca, koji su mu, možda, u početku krenuli s namjerom da ga ismiju ili razbjesne!

Ali, njega je Allah blagoslovio i spasio. Istinu je obznanio Uzvišeni Allah: *A Allah dobro zna kome će povjeriti poslanstvo Svoje* (6/124)...

Vraćamo se, poslije ove kratke stanke, tekstu Kur'ana:

A ako glave okrenu, ti reci: "Opominjem vas munjom onakvom kakva je pogodila Āda i Semūda, (41/13)...

Ovo je putovanje po propastima prošlih naroda, nakon tog putovanja po carstvu nebesa i Zemlje. To je putovanje koje potresa ohola srca viđenjem propasti onih koji su se oholili:

Kad su im sa svih strana poslanici njihovi dolazili i govorili: "Ne klanjajte se nikome do Allahu"! (41/14).

To je jedna riječ s kojom su dolazli svi poslanici i na kojoj je građeno zdanje svake vjere.

A oni odgovarali: "Da je Gospodar naš htio, On bi meleke poslao, mi ne vjerujemo u ono što je po vama poslano" (41/14).

To je isto tako sumnja koja se ponavljala i sa kojom je bio suočen svaki poslanik. Poslanik koji se obraćao ljudima nije mogao biti ništa drugo do čovjek. On njih zna i oni njega znaju. Oni u njemu nalaze stvarni uzor, a i on pati od onoga od čega oni pate. Međutim, Ād i Semūd su oglasili svoje nevjerovanje u svoje poslanike zato što su ljudi, a ne meleki, kako su oni bili predlagali!

Do ovog momenta sažeo je sudbinu Āda i Semūda, a ona je jedna, jer su i jedni i drugi pogođeni munjom. Zatim je podrobnije izložio kazivanje o svakom od tih naroda:

Ād se bez ikakva osnova bio na Zemlji uzoholio. "Ko je od nas jači?" - govorili su (41/15).

Pravo je da se ljudi potčinjavaju Allahu i da se ne ohole na Zemlji. A oni, ko su oni u poređenju sa veličinom Allahovog stvaranja?! Svaka oholost na Zemlji je neosnovana i nepravedna. Međutim, oni su se uzoholili i ponijeli govoreći: *Ko je od nas jači? (41/15)*...

To je lažan osjećaj koji osjećaju tirani. Osjećaj da nema sile koja se može suprotstaviti njihovoj sili. A zaboravljaju:

A zar nisu znali da je Allah, koji ih je stvorio, jači od njih?! (41/15).

To je prva temeljna istina... Onaj koji ih je stvorio prvobitno jači je od njih. Jer je On taj koji je njima omogućio ovaj ograničeni stepen snage. Međutim, tirani se ne sjećaju:

A i znamenja Naša su poricali (41/15).

I dok oni u ovom prizoru izlažu i pokazuju svoje mišice i hvališu se svojom snagom, slijedeći prizor u slijedećem ajetu prikazuje propast koja je u skladu sa ovim niskim hvalisanjem:

I Mi poslasmo protiv njih, u danima nesretnim, vjetar leden, da bismo im još na ovom svijetu dali da osjete sramnu patnju (41/16).

To je jaka i hladna oluja koja ih je zahvatila u danima nesretnim po njih. To je poniženje na ovom svijetu, poniženje koje pristaje oholima, hvalisavcima i onima koji sebi uobražavaju da su veći od običnih ljudi...

To je na ovom svijetu... Međutim, neće biti ostavljeni ni na budućem:

Patnja na onom svijetu biće, zaista, još sramnija -, i niko im neće u pomoć priteći (41/16).

I Semūdu smo na pravi put ukazivali, ali, njima je bila milija sljepoća od pravog puta (41/17)...

Pokazuje se da je ovo bila aluzija na njihovo prihvatanje Pravog Puta poslije dokaza o devi, zatim njihovo nevjerovanje i odmetanje poslije toga, kao i njihovo pretpostavljanje sljepoće nad Pravim Putem, a zabluda poslije Upute je najveća sljepoća!

Pa ih je stigla sramna kazna od munje, prema onome kako su zaslužili (41/17).

Ponižnje i sramota je najadekvatnija kazna, jer nije to samo kazna, nije to samo propast, već je to također poniženje kao kazna za sljepoću nakon vjerovanja:

A one koji su vjerovali i Allaha se bojali Mi smo spasili (41/18).

Završava krug o stradanju Āda i Semūda. Završava opomena ovim strašnim i zastrašujućim stradanjem. Njima se otkriva Allahova moć koju ne može odbiti nijedna snaga i od koje se ne može zaštititi nikakva utvrda. Otkriva im se činjenica da iza oholih ne ostaje sljedbenika.

* * *

Sada, pošto im je otkrio Allahovu moć u prirodi Kosmosa i Allahovu moć u historiji čovječanstva, sada im pokazuje Allahovu moć u njima samima, tako da od sebe ništa ne posjeduju, niti se mogu zaštititi od Allahove moći. Čak se njihove uši, njihove oči, njihove kože pokoravaju Allahu, a griješe prema njima u tom prizoru, štaviše, bit će svjedoci protiv njih:

A na Dan kad Allahovi neprijatelji u vatru budu potjerani, - oni prvi biće zadržani, da bi ih sustigli ostali, - i kad dođu do nje, uši njihove, i oči njihove, i kože njihove svjedočiće protiv njih o onom što su radili. "Zašto svjedočite protiv nas!" - upitaće oni kože svoje. – "Allah, koji je dao sposobnost govora svakom biću, obdario je darom govora i nas", - odgovoriće. – "On vas je prvi put stvorio i Njemu ste se, evo, vratili. Vi se niste krili zato da ne bi uši vaše i oči vaše i kože vaše protiv vas svjedočile, već zato što ste vjerovali da Allah neće saznati mnogo štošta što ste radili. I to vaše uvjerenje, koje ste o Gospodaru svome imali, upropastilo vas je, i sada ste nastradali." Pa i ako budu trpjeli, njihovo boravište će vatra biti; a ako budu tražili naklonost Allahovu, njihovoj molbi neće se udovoljiti (41/19-24).

To je strašno iznenađenje u toj teškoj situaciji. Allahova moć je takva da joj se pokoravaju i odazivaju njihovi organi. Oni se karakteriziraju da su Allahovi neprijatelji. A kakva je sudbina Allahovih neprijatelja? Oni će biti dotjerani i sabrani prvi sa posljednjim i posljednji sa prvim, kao stado! Gdje? U vatru! Kad dođu do nje, kad bude polaganje računa, kad se najednom pojavljuju svjedoci koji ih terete, a na koje oni nisu računali. Njihovi jezici su zavezani i ne govore, a bili su lagali, izmišljali i vrijeđali. Njihove uši, njihove oči i njihove kože ustaju protiv njih, da bi se odazvali

svome Gospodaru pokorno i predano, govoreći o njima ono što su oni držali tajnom. Oni se možda kriju od Allaha, misleći da ih On ne vidi, krijući svoje namjere i pokrivajući svoja zlodjela. Međutim, nisu se mogli sakriti od svojih očiju, svojih ušiju i svojih koža. A i kako bi, kad su oni s njima? Zapravo, kako bi kad su oni dio njih?! I, evo, oni iznose na vidjelo sve ono što su oni mislili da je skriveno od svih stvorenja. Od Allaha, Gospodara svjetova!

Ja kakvo iznenađenje skrivenom Allahovom moći, koja ovladava dijelovima njihovog tijela pa se odazivaju i udovoljavaju pozivu!

"Zašto svjedočite protiv nas!" - upitaće oni kože svoje (41/21).

One ih dočekuju sa činjenicom koja je njima bila skrivena i to bez uvijanja i bez kurtoazije:

"Allah, koji je dao sposobnost govora svakom biću, obdario je darom govora i nas", - odgovoriće (41/21).

Nije li On taj ko je učinio da jezici govore. On je sigurno kadar da učini da progovore i drugi organi. On je dao sposobnost govora svakoj stvari i ona danas priča, govori i objašnjava:

On vas je prvi put stvorio i Njemu ste se, evo, vratili (41/21).

Njemu pripada prvo stvaranje i Njemu pripada kraj, stoga nema bježanja iz Njegove vlasti u početku i na kraju.

Ovo je ono što su oni negirali umovima, a ovo je ono što im potvrđuju kože!

Ostatak komentara može biti kazivanje njihovih organa njima, a može biti i osvrt na neobičnu situaciju:

Vi se niste krili zato da ne bi uši vaše i oči vaše i kože vaše protiv vas svjedočile (41/22).

Vama nije naumpadalo da će oni ustati protiv vas, a niste bili ni u stanju da se od njih sakrijete i da ste htjeli!

... već zato što ste vjerovali da Allah neće saznati mnogo štošta što ste radili (41/22).

Zavelo vas je vaše lažno i griješno uvjerenje i odvelo vas u vatru:

... i to vaše uvjerenje, koje ste o Gospodaru svome imali, upropastilo vas je, i sada ste nastradali" (41/23).

Zatim dolazi konačni osvrt:

Pa i ako budu trpjeli, njihovo boravište će vatra biti (41/24).

Ja kakve ironije! Strpljivost sada je strpljivost na vatru, a ne strpljivost iza koje slijedi olakšanje i dobra nagrada. To je trpljivost čija je naplata vatra kao prebivalište i boravište u kome je prebivanje loše!

A ako budu tražili naklonost Allahovu, njihovoj molbi neće se udovoljiti (41/24).

Nema više ulaganja žalbe, nema više praštanja. Običaj je da onaj ko traži pomilovanje, traži iza toga oprost i zadovoljstvo nakon otklanjanja uzroka otuđenja. Međutim, danas se zatvaraju vrata za ulaganje žalbe. Nema oprosta ni zadovoljstva koje uslijedi poslije pomilovanja!

Zatim im također otkriva Allahovu vlast nad njihovim srcima, dok su oni još na ovom svijetu, gdje se ponašaju oholo prema vjeri u Allaha. Allah im je dodijelio – nakon što je stekao uvid da su im srca loša – loše drugove između ljudi i džina koji im lijepim prikazuju ono što je loše i koji ih odvode u društvo onih kojima je dosuđena propast i nad kojima će se obistiniti riječ kazne:

Mi smo im bili odredili loše drugove koji su im lijepim prikazivali ono što su uradili i ono što će uraditi, i na njima se obistinilo ono što je rečeno za narode, džinnove i ljude koji su prije njih bili i nestali - doista su nastradali (41/25).

Neka pogledaju kako su oni u Allahovoj moći a tako se oholo odnose prema bogosluženju. Neka pogledaju kako ih njihova srca koja su u njihovim grudima vode u kaznu i propast. Allah im je dodijelio i pribavio drugove koji im unose zle misli u srca, koji im lijepim prikazuju sve ono što je oko njih loše i koji im uljepšavaju njihova djela da ne osjećaju ono što je u njima ružno. Najgore što može pogoditi čovjeka jeste da izgubi osjećaj za svoje ružne postupke i svoju stranputicu i da sve ono što dolazi od njegove osobe i njegove postupke vidi lijepim! Ovo je prava opasnost i ovo je pravi

pad koji vodi u propast. I, eto, tako se oni nađu u lošem stadu, među narodima nad kojima se obistinilo Allahovo obećanje od ranije, džinima i ljudima, koji su prije njih bili i nestali. Nađu se u stadu nastradalih jer *su doista nastradali* (41/25).

Između onoga što su im njihovi drugovi prikazivali lijepim jeste i njihovo podsticanje da se bore protiv ovog Kur'ana, kad su osjetili koliko u njemu ima snage:

Oni koji ne vjeruju govore: "Ne slušajte ovaj Kur'an, nego pravite buku da biste ga nadvikali!" (41/26).

To su riječi na koje su kurejševički velikaši sami sebe obavezivali i kojima su obmanjivali mase. Oni su postali nemoćni da se suprotstave utjecaju Kur'ana na svoje duše i na duše masa.

"Ne slušajte ovaj Kur'an" (41/26). On ih je, kako su tvrdili, opčinjavao, oduzimao im pameti, upropaštavao živote, rastavljao između roditelja i djeteta, između muža i supruge. Kur'an je doista rastavljao, jeste, rastavljao je, ali onako kako je Allah rastavio između vjerovanja i nevjerovanja i Upute i zablude. On je izabirao srca za sebe ne pridajući važnost nijednoj do svojoj vezi. Eto, to je bilo to rastavljanje.

"... nego pravite buku da biste ga nadvikali!" (41/26).

To je vrijeđanje koje ne priliči. Međutim, to je nemoć suočavanja sa argumentom, nemoć borbe protiv dokaza, nemoć koja završava vrijeđanjem kod onoga ko se oholi i uznosi nad vjerovanjem.

Oni su pričali priče o Isfendijaru i Rustemu, kao što je radio Malik ibni Nadr, da odvrati ljude od Kur'ana. Kazivali su te priče vičući i praveći buku. Pričali su u rimovanoj prozi i pjesničkom metru redžezu. Međutim, ovo je sve prošlo bez traga, a pobijedio je Kur'an, jer on nosi tajnu pobjede. Jer je on istina, a istina pobjeđuje ma koliko se trudili lažovi!

Kao odgovor na tu njihovu neprimjerenu izjavu dolazi odgovarajuća prijetnja:

Zato ćemo Mi sigurno dati da nevjernici iskuse nesnosnu patnju, i kaznićemo ih najgorom kaznom za djela koja su počinili. To je kazna za Allahove neprijatelje, vatra u kojoj će im vječna kuća biti, kao naplata što su dokaze Naše stalno poricali (41/27-28).

Kako brzo ih nalazimo u vatri! Kako se brzo osvjedočavamo u bijes prevarenih, kojima su njihovi loši drugovi prikazivali lijepim ono što su radili i ono što će uraditi i koji su ih namamili na ovu opasnost kojom je završilo njihovo životno putovanje:

I nevjernici će reći: "Gospodaru naš, pokaži nam džinnove i ljude, one koji su nas zaveli, da ih stavimo pod noge naše, neka budu najdonji" (41/29).

To je žestok bijes i vruća želja za osvetom: *Da ih stavimo pod noge naše, neka budu najdonji* (41/29). Sada tako, a poslije naklonosti, prijateljstva, došaptavanja i prikazivanja lijepim!

* * *

Ovo je jedan aspekt i jedna veza, veza došaptavanja i zavođenja. Postoji i drugi aspekt i druga veza, veza savjetovanja i prijateljstva. Riječ je, naime, o vjernicima koji govore: "Naš Gospodar je Allah", pa poslije ustraju na putu vjerovanja i dobrim djelima. Allah ovima ne određuje loše drugove, džine i ljude, već zadužuje meleke da u njihova srca ulijevaju sigurnost i mir, da ih obraduju Džennetom i da im budu zaštitnici na ovom i na onom svijetu:

Onima koji govore: "Gospodar naš je Allah" pa poslije ostanu pri tome - dolaze meleki: "Ne bojte se i ne žalostite se, i radujte se džennetu koji vam je obećan. Mi smo zaštitnici vaši u životu na ovom svijetu, a i na onom; u njemu ćete imati sve ono što duše vaše zažele, i što god zatražite - imaćete, bićete počašćeni od Onoga koji prašta i koji je Milostiv" (41/30-32).

Ustrajavanje na riječima: *Gospodar naš je Allah* (41/30) znači istinsku i suštinsku istrajnost. Istrajnost na njima osjećanjima u svijesti i ponašanjem u životu. Istrajnost na tim riječima i strpljivost u izvršavnaju njihovih obaveza. To je, bez sumnje, velika stvar. I teška. Stoga i zaslužuje kod Allaha ove velike blagodati. Društvo meleka, njihovu zaštitu i naklonost. Ovo je ono što Allah govori o njima. A oni govore svojim štićenicima vjernicima: Ne bojte se, ne žalostite se i radujte se Džennetu koji vam je obećan. Mi smo zaštitnici vaši u životu na ovom svijetu, a i na onom. Oni im prikazuju Džennet koji im je obećan onako kako to čini prijatelj prijatelju, znajući da ga raduje da sazna i vidi svoju očekivanu sreću: u njemu ćete imati ono što duše vaše zažele i što god zatražite – imat ćete. Oni im povećavaju u opisivanju njegove ljepote i njegovih počasti. Bit ćete

počašćeni od Onoga koji prašta i koji je Milostiv. To je od Allaha, On vam to daje iz Svoga oprosta i Svoje milosti. Pa koja blagodat ima poslije ove blagodati?!!

Ova scena završava slikanjem ličnosti onoga koji poziva Allahu, opisom njegovog duha i riječi, njegovog govora i odgoja. Ovome on usmjerava Svoga Poslanika (alejhi's-selam) kao i svakog misionara iz svog Ummeta. Ovu suru je otpočeo opisom grubosti onih koji se poozivaju u vjeru, opisom njihovog lošeg odgoja i njihove odvratne oholosti. To čini radi toga da bi rekao misionaru: Ovo je tvoj program - bez obzira na prilike i okolnosti:

A ko govori ljepše od onoga koji poziva Allahu, koji dobra djela čini i koji govori: "Ja sam doista musliman!" Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim uzvrati, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati. To mogu postići samo strpljivi; to mogu postići samo vrlo srećni. A kad šejtan pokuša da te na zle misli navede, ti zatraži utočište u Allaha, jer On, uistinu, sve čuje i zna sve (41/33-36).

Vršenje obaveze pozivanja Allahu u uvjetima suočavnaja sa izopačenošću ljudske duše, njenim neznanjem, njenim ponosom na ono što je navikla i njenim držanjem sebe velikom da joj se ne može reći da je bila u zabludi, da vodi računa o svojim strastima i interesima, o položaju kome joj možda može zaprijetiti poziv Jedinom Bogu, jer su svi ljudi pred ovim jednaki, doista je teška stvar.

Vršenje obaveze pozivanja u suočavanju sa ovim uvjetima je teška stvar. Međutim, s druge strane, to je i uzvišena stvar:

A ko govori ljepše od onoga koji poziva Allahu, koji dobra djela čini i koji govori: "Ja sam doista musliman!" (41/33).

Pozivanje Allahu, dakle, najbolji je govor koji se govori na Zemlji i koji se u prethodnici lijepe riječi uzdiže na nebo, ali, naravno, uz dobro djelo koje potvrđuje taj govor i uz potpunu predanost Allahu u kojoj se gubi ličnost, tako da pozivanje u vjeru postaje potpuno iskreno i uime Allaha, u čemu misionar nema nikakvog udjela osim dostavljanja i priopćavanja.

Misionarova riječ se poslije toga ne može primiti odbojno, neuljudno ili s ohološću u slučaju negiranja. On je, zapravo, i nudi na lijep način i on je u boljoj poziciji, dok drugi nudi na loš način i on je na nižoj poziciji:

Dobro i zlo nisu isto! (41/34)

On ne smije uzvratiti lošim, jer rezultati dobrog nisu – kao što nije ni njegova vrijednost – isti kao rezultati lošeg. Strpljivost, blagost i nedočekivanje zla zlim vraćaju neukrotive osobe mirnoći i povjerenju, tako da se od neprijatelja pretvaraju u prijatelje, od jogunastih osoba u blage osobe:

Zlo dobrim uzvrati, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati (41/34).

Ovo je pravilo u većini slučajeva tačno. Gnjev se pretvara u blagost, srdžba u mirnoću, a oholost u stid. Sve to čini lijepa riječ, miran ton i blag osmijeh sa licem koje je buknulo, rasrdilo se, uzoholilo se i izgubilo kontrolu!

Kad bi ga dočekao onako kako on čini, još bi više buknulo, rasrdilo se, uzoholilo i postalo buntovnije. Ostavilo bi svaki stid, potpuno bi izgubilo kontrolu i uzelo bi se ponositi grijehom.

Medutim, ta blagost iziskuje veliko srce koje je samilosno i blago, ali je istovremeno sposobno da uzvrati i odgovori na zlo zlim. Ova sposobnost je nužna kako bi blagost dala svoje rezultate. To je potrebno stoga da se dobročinstvo u duši osobe koja čini zlo ne bi držalo za slabost, jer ako ta osoba osjeti da je to slabost, neće ga poštovati i dobro neće imati nikakve rezultate.

Ova blagost također je svedena na slučajeve ličnog nanošenja zla. Nije to atak na vjerovanje i stavljanje vjernika u iskušenje u tom pogledu. U ovom slučaju dužnost je to otkloniti ili se boriti svim mogućim sredstvima. Ili pak trpjeti dok Allah ne donese djelotvornu odluku.

Ovaj stupanj, stupanj uzvraćanja zla dobrim, blagost koja nadvladava izljeve ljutnje i srdžbe i ravnoteža koja zna kada treba biti blag a kada treba uzvratiti dobrim, jeste uzvišeni stupanj kojeg ne može postići svaki čovjek. Za to treba biti strpljiv. To je, također, poklonjena sreća kojom Allah daruje Svoje robove koji pokušavaju pa je zasluže:

To mogu postići samo strpljivi; to mogu postići samo vrlo srećni (41/35).

To je tako visok stupanj da se Allahov Poslanik (alejhi's-selam) nikad nije rasrdio u svoje ime, a i kada bi se rasrdio u ime Allaha, niko ne bi bio predmet njegove srdžbe. Njemu je rečeno a i svakom misionaru muslimanu u njegovoj osobi:

A kad šejtan pokuša da te na zle misli navede, ti zatraži utočište u Allaha, jer On, uistinu, sve čuje i zna sve (41/36).

Srdžba katkad navraća na zlo. Ona, opet, ponekad ulijeva u srce sasvim malo strpljivosti na naneseno nam zlo ili uskogrudnost za oprost. U tom slučaju, traženje utočišta u Allaha od prokletog šejtana prava je zaštita koja otklanja njegove pokušaje u korištenju srdžbe da prodre na njena vrata.

Stvoritelj ovog ljudskog srca koji poznaje sve njegove prolaze i puteve, koji zna njegove snage i predispozicije i koji zna odakle šejtan ulazi u njega, štiti srce onog ko poziva Allahu od udaraca srdžbe ili šejtanovih podsticaja na zlo koje on prosipa po njegovom putu, a što izaziva srdžbu Blagog.

To je težak put. Put hoda po prolazima duše, njenim klancima, bodljama i pukotinama, tako da to misionaru bude mjesto orijentacije i polazna tačka!!!

» وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ، لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ ،
وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ ، إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ * فَإِنِ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِنْدَ
رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ، وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ .
» وَمِنْ آيَاتِهِ أَنَّكَ تَرَى الْأَرْضَ خَاشِعَةً ، فَإِذَا أَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ ،
إِنَّ الَّذِي أَحْيَاهَا لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ ، إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ .
» إِنَّ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي آيَاتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَا . أَفَمَنْ يُلْقَىٰ فِي النَّارِ خَيْرٌ أَمْ مَنْ
يَأْتِي آمِنًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، اعْمَلُوا مَا شِئْتُمْ إِنَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ .
» إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالذِّكْرِ لَمَّا جَاءَهُمْ ، وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ * لَا يَأْتِيهِ
الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ ، تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ * مَا يُقَالُ لَكَ إِلَّا

مَا قَدْ قِيلَ لِلرُّسُلِ مِنْ قَبْلِكَ ، إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ * وَلَوْ جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا
أَعْجَمِيًّا لَقَالُوا : لَوْلَا فُصِّلَتْ آيَاتُهُ ؟ أَأَعْجَمِيٌّ وَعَرَبِيٌّ ؟ قُلْ : هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى
وَشِفَاءٌ ، وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ فِي آذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى ، أُولَٰئِكَ يُنَادَوْنَ مِنْ
مَكَانٍ بَعِيدٍ .

« وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ فَاخْتُلِفَ فِيهِ ، وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِنْ رَبِّكَ
لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ ، وَإِنَّهُمْ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ مُرِيبٍ .

« مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ، وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ * إِلَيْهِ يُرَدُّ
عِلْمُ السَّاعَةِ ، وَمَا تَخْرُجُ مِنْ ثَمَرَاتٍ مِنْ أَكْمَامِهَا ، وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنْثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا
بِعِلْمِهِ ، وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ : أَيْنَ شُرَكَائِي ؟ قَالُوا : آذَنَّاكَ مَا مِنَّا مِنْ شَهِيدٍ * وَضَلَّ عَنْهُمْ
مَا كَانُوا يَدْعُونَ مِنْ قَبْلُ ، وَظَنُّوا مَا لَهُمْ مِنْ مَحِيصٍ .

« لَا يَسْأَمُ الْإِنْسَانُ مِنْ دُعَاءِ الْخَيْرِ ، وَإِنْ مَسَّهُ الشَّرُّ فَيَئُوسٌ قَنُوطٌ * وَلَئِنْ
أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ ، لَيَقُولَنَّ : هَٰذَا لِي ، وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً ،
وَلَئِنْ رُجِعْتُ إِلَىٰ رَبِّي إِنَّ لِي عِنْدَهُ لَلْحُسْنَىٰ . فَلَنُنَبِّئَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِمَا عَمِلُوا ،
وَلَنُذِيقَنَّهُمْ مِنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ * وَإِذَا أَنْعَمْنَا عَلَى الْإِنْسَانِ أَعْرَضَ وَنَأَىٰ بِجَانِبِهِ ، وَإِذَا
مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ .

« قُلْ : أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُمْ بِهِ ! مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ
فِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ؟

« سَنُرِيهِمْ آيَاتِنَا فِي الْآفَاقِ وَفِي أَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ الْحَقُّ ، أَوَلَمْ يَكْفِ
بِرَبِّكَ أَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ؟ * أَلَا إِنَّهُمْ فِي مِرْيَةٍ مِنْ لِقَاءِ رَبِّهِمْ ، أَلَا إِنَّهُ بِكُلِّ
شَيْءٍ مُحِيطٌ » . .

Među znamenjima Njegovim su noć i dan, i Sunce i Mjesec. Ne padajte licem na tle ni pred Suncem ni pred Mjesecom, već padajte licem na

tle pred Allahom, koji ih je stvorio, ako želite da se samo Njemu jedinom klanjate (41/37).

A ako oni neće da te poslušaju, - pa, oni koji su kod Gospodara tvog hvale Ga i noću i danju i ne dosađuju se (41/38).

Jedno od znamenja Njegovih je i to što ti vidiš suhu zemlju, a kad na nju spustimo kišu, ona se pokrene i uzbuja. Onaj ko njoj daje život oživjeće sigurno i umrle, jer je On kadar sve (41/39).

Oni koji riječi Naše izvrću neće se, doista, od Nas sakriti. Pa da li će biti ugodnije onome koji u vatru bude bačen ili onome koji na Sudnji dan dođe smiren? Radite šta hoćete, On, zaista, vidi šta vi radite (41/40).

One koji ne vjeruju u Kur'an, pošto im je objavljen... A on je, zaista, knjiga zaštićena, (41/41)

laž joj je strana, bilo s koje strane, ona je Objava od mudroga i hvale dostojnoga (41/42).

Tebi se neće reći ništa što već nije rečeno poslanicima prije tebe. Gospodar tvoj zaista prašta, a i bolno kažnjava (41/43).

A da Kur'an objavljujemo na tuđem jeziku, oni bi sigurno rekli: "Trebalo je da su mu ajeti razumljivi. Zar jezik tuđ, a onaj kome se objavljuje Arap?" - Reci: "On je vjernicima uputstvo i lijek. A oni koji neće da vjeruju - i gluhi su i slijepi, kao da se iz daleka mjesta dozivaju (41/44).

I Mūsāu smo Knjigu dali, pa su se zbog nje podvojili. A da nije Riječi Gospodara tvoga prije izrečene, sa ovima bi bilo već svršeno, jer oni mnogo u Kur'an sumnjaju (41/45).

Ko čini dobro, u svoju korist čini, a ko radi zlo, na svoju štetu radi. - A Gospodar tvoj nije nepravedan prema robovima Svojim (41/46).

Samo On zna kad će Smak svijeta nastupiti. A ni plodovi ne izlaze iz cvjetnih čaški svojih i nijedna žena ne zanese i ne rodi, a da On to ne zna. A na Dan kad ih On upita: "Gdje su oni koje ste smatrali Meni ravnim?" - oni će odgovoriti: "Javljamo Ti da niko od nas to ne tvrdi" (41/47).

I neće biti onih kojima su se prije klanjali i uvjeriće se da nikud ne mogu umaći (41/48).

Čovjeku ne dosadi da bogatstvo traži, a kada ga nemaština zadesi, onda zdvaja i nadu gubi (41/49).

Kad ga obaspemo milošću Našom, poslije nesreće koja ga zadesi, on govori: "Ovo sam i zaslužio i ja ne mislim da će Čas oživljenja doći. A ako budem Gospodaru svome vraćen, kod Njega me čeka džennet." A Mi ćemo one koji nisu vjerovali sigurno o onom što su radili obavijestiti i da iskuse patnju tešku - doista ćemo im dati (41/50).

Kada čovjeku milost Našu darujemo, postaje nezahvalan i uzoholi se, a kad ga nevolja dotakne, onda se dugo moli (41/51).

Reci: "Šta mislite, ako je Kur'an od Allaha, a vi u Nj nećete da vjerujete - ko je onda u većoj zabludi od onoga koji je u protivrječju dalekom od istine?" (41/52).

Mi ćemo im pružati dokaze Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je Kur'an istina. A zar nije dovoljno to što je Gospodar tvoj o svemu obaviješten? (41/53).

Oni sumnjaju da će pred Gospodara svoga stati, a On znanjem Svojim obuhvata sve (41/54).

Ovo je nova cjelina povezana sa ljudskim srcem u sferi pozivanja u vjeru. Ona počinje jednom šetnjom sa Allahovim kosmičkim znamenjima: noći, danom, Suncem i Mjesecom. Bilo je među politeistima onih koji su se klanjali Suncu i Mjesecu uz Allaha. Međutim, i to su Allahova stvorenja. Nakon iznošenja ovih znamenja slijedi komentar u kome stoji da, ako se oni uzohole i ne prihvate obožavanje Allaha, ima onih drugih koji su od njih bliži Allahu i koji Ga obožavaju. Zatim slijedi konstatacija da postoji Zemlja koja je sva u stanju pobožnosti, da ona dobiva život od svoga Gospodara, kao što ga i oni dobivaju, međutim, oni se svojim životom ne kreću ka Allahu. Oni ne vjeruju u Allahova znamenja u Kosmosu, a i polemiziraju o Njegovim kur'anskim ajetima, mada je Kur'an na arapskom a ne na tuđem jeziku. Potom im se nudi jedna scena za drugom na Sudnjem danu. Tu im izlaže, njima samima, onako obnaženim, sve ono što karakterizira ličnost, od slabosti, kolebljivosti i zaborava, do težnje za dobrom i očajanja od nesreće. Međutim, oni se ni poslije toga ne čuvaju zla koje može da ih zadesi kod Allaha. Sura završava obećanjem Uzvišenog Allaha da će ljudima otkriti Svoje dokaze u svemirskim prostranstvima, a i u njima samima, dok im ne bude sasvim jasno da je Kur'an istina, tako da nestanu sumnje iz njihovih srca...

* * *

Među znamenjima Njegovim su noć i dan, i Sunce i Mjesec. Ne padajte licem na tle ni pred Suncem ni pred Mjesecom, već padajte licem na tle pred Allahom, koji ih je stvorio, ako želite da se samo Njemu jedinom klanjate (41/37).

Ova znamenja izložena su pogledima. Vidi ih i učen i neznalica. Ona u ljudskom srcu izazivaju pravo divljenje, makar čovjek i ne znao ništa o njihovoj naučnoj suštini. Između njih i ljudskog bića postoji dublja veza od naučne spoznaje. Između njih i ovog bića postoji veza u nastanku, u prirodi i u formiranju. On je dio njih i ona su dio njega. Njegovo formiranje je njihovo formiranje, njegova materija je njihova materija, njegova priroda je njihova priroda, njegov zakon je njihov zakon, njegov Bog je njihov Bog. Odatle ih on percipira svojim dubokim osjećajem u uzbuđenju i neposrednoj spoznaji njihove drevne logike!

Zato se Kur'an zadovoljava time da usmjeri srce ka ovim znamenjima i da ga probudi iz njegove nemarnosti naspram njih. Te nemarnosti koja jedanput obuzme srce zbog dugog poznanstva sa ovim fenomenima, ili drugi put zbog barijera i prepreka koje se na njemu nagomilaju... Kur'an to sve očisti sa srca, tako da se ono pojavi u novom ruhu, živo i budno, naklonjeno ovom prijateljskom Kosmosu i saglasno s njim u drevnoj spoznaji dubokih korijena..

Ovdje je i jedna slika devijacije na koju ukazuje ovaj ajet. Neki ljudi su, naime, pretjerivali u devijantnim i iskrivljenim osjećanjima prema Suncu i Mjesecu, pa su ih obožavali uime približavanja Allahu pokoravajući se Njegovim najboljim stvorenjima! Kur'an je došao da ih odvrati sa ove stranputice i da odstrani ovu natruhu koju su unijeli u svoju vjeru govoreći im: Ako istinski vjerujete Allaha, ne padajte licem na tle ni pred Suncem ni pred Mjesecom, *već padajte licem na tle pred Allahom koji ih je stvorio* (41/37). Stvoritelj je Jedini kome se sva stvorenja okreću. Sunce i Mjesec se, poput vas, okreću svome Stvoritelju, pa se zato i vi s njima okrenite Jedinom Stvoritelju koji zaslužuje da Ga obožavate. Zamjenica koja se vraća na Sunce i Mjesec u izrazu *haleqahunne* je u množini ženskog roda, s obzirom na njihovu vrstu, zapravo što spadaju u planete i zvijezde. O njima govori zamjenica ženskog roda za razumna bića s ciljem da ih zaodjene životom i pameću i prikaže ih razumnim osobama!

A ako se oni uzohole nakon iznošenja ovih znamenja i poslije ovog objašnjenja, ovo neće ni unaprijediti ni unazaditi, ovo neće ni povećati ni smanjiti njihov broj. Postoje drugi koji Ga obožavaju ne oholeći se:

A ako oni neće da te poslušaju, - pa, oni koji su kod Gospodara tvog hvale Ga i noću i danju i ne dosađuju se (41/38).

Najbliže što dospijeva u srce pri spomenu onih *koji su kod Gospodara tvog* (41/38) jesu meleki. Međutim, možda mogu biti i Allahu bliski robovi a ne meleki. Uostalom, zar ne znamo sasvim malo?!

Oni koji su kod Gospodara tvoga viši su i uzvišeniji. Oni su plemenitiji i pokorniji. Oni se ne ohole kao što se ohole ti koji su skrenuli i zalutali na zemlji. Oni se ne ohole blizinom svog mjesta kod Allaha. Oni ne klonu veličajući *Ga i noću i danju i ne dosađuju se* (41/38)... Pa šta onda vrijedi onaj stanovnik zemlje ko izostaje od istinskog obožavanja Allaha u odnosu na sve drugo?

Tu je i Zemlja – njihova mati koja ih hrani –, Zemlja iz koje su izašli i u koju će se vratiti. Zemlja na čijoj su površini ljudi mravi koji hodaju a nemaju druge hrane ni pića osim one što je iz nje crpu... Ova Zemlja stoji pokorna Allahu, jer i ona prima život od Njega:

Jedno od znamenja Njegovih je i to što ti vidiš suhu zemlju, a kad na nju spustimo kišu, ona se pokrene i uzbuja. Onaj ko njoj daje život oživjeće sigurno i umrle, jer je On kadar sve (41/39).

Zastanimo jedan trenutak pred preciznošću kur'anskog izraza na svakom mjestu. Sasušenost Zemlje ovdje znači njeno mirovanje prije spuštanja kiše na nju. A kad na nju spustimo kišu, ona se pokrene i uzbuja. Kao da je to, zapravo, pokret zahvalnosti i slavljenja Boga zato što je dao sredstva života. Jer kontekst u kome je naveden ovaj ajet jeste kontekst strahopoštovanja, pokornosti i slavljenja, pa je uvedena Zemlja u ovaj prizor kao jedna od ličnosti prizora koja se pridružuje odgovarajućim osjećanjem i primjerenim pokretom...

Ovdje ćemo posuditi jednu stranicu iz knjige *Et-Taswiru'l.fenni fi'l-Qur'an* koja se odnosi na umjetnički sklad u izrazu poput ovog.[9]

"Kur'an je o Zemlji prije padanja kiše i njenog bujanja jedanput rekao *hamide – zamrla* (22/5), a drugi put *haši'a – suha* (41/39). Neki će ovo možda razumjeti kao puku promjenu u izrazu. Zato pogledajmo kako su navedene ove dvije slike.

Navedene su u različitim kontekstima i na ovaj način:

---

[9] Str. 98-100.

Navedeno je *hamide – zamrla* u ovom kontekstu: *O ljudi, kako možete sumnjati u oživljenje, - pa, Mi vas stvaramo od zemlje, zatim od kapi sjemena, potom od ugruška, zatim od grude mesa vidljivih i nevidljivih udova, pa vam pokažemo moć Našu! A u materice smještamo šta hoćemo, do roka određenog, zatim činimo da se kao dojenčad rađate i da poslije do muževnog doba uzrastete; jedni od vas umiru, a drugi duboku starost doživljavaju, pa začas zaboravljaju ono što saznaju. I ti vidiš zemlju kako je zamrla, ali kad na nju kišu spustimo, ona ustrepće i uzbuja, i iz nje iznikne svakovrsno bilje prekrasno (22/5)...*

Navedeno je *haši'a – suha* u ovom kontekstu: *Među znamenjima Njegovim su noć i dan, i Sunce i Mjesec. Ne padajte licem na tle ni pred Suncem ni pred Mjesecom, već padajte licem na tle pred Allahom, koji ih je stvorio, ako želite da se samo Njemu jedinom klanjate. A ako oni neće da te poslušaju, - pa, oni koji su kod Gospodara tvog hvale Ga i noću i danju i ne dosađuju se. Jedno od znamenja Njegovih je i to što ti vidiš suhu zemlju, a kad na nju spustimo kišu, ona se pokrene i uzbuja (41/37-39).*

"Pri bržem razmišljanju o ova dva konteksta, vidljiv je aspekt harmonije između *hamide – zamrla* i *haši'a – suha.* Atmosfera u prvom kontekstu jeste atmosfera proživljenja, oživljenja i izvođenja, tako da je u skladu sa slikanjem zemlje *zamrlom,* a potom ustrepće, uzbuja i obraste svakovrsnim i prekrasnim biljem. Međutim, atmosfera u drugom kontekstu jeste atmosfera ibadeta, strahopoštovanja i sedžde, tako da je to u skladu sa slikanjem zemlje *suhom,* a kad se na nju spusti kiša, ona se pokrene i uzbuja.

"Zatim pokret i bujanje ovdje ne pojačava nicanje i izbijanje kao što je pojačalo tamo, jer tamo nema mjesta atmosferi ibadeta i sedžde, tako da *ihtezzet we rebet – ona se pokrene i uzbuja (41/39)* na ovom mjestu nije u istoj funkciji kao što je bilo tamo. Ovi izrazi zamišljaju pokretanje zemlje nakon što je bila suha. Ovaj pokret je to što se ovdje želi, jer sve što je u prizoru kreće se pokretom ibadeta i pokornosti, pa nije primjereno da jedino zemlja ostane suha i mirna te se i ona ne pokrene pridružujući se tako ostalim poklonicima koji se kreću u prizoru svojih pokreta, kako ne bi ni jedan dio prizora ostao miran i nepokretan dok se ostali dijelovi oko njega kreću. Ovo je jedan aspekt preciznosti u harmoniji imaginarnog pokreta koji je iznad svega što se može pretpostaviti." Itd., itd.

Vraćamo se kur'anskom tekstu i vidimo da završni osvrt na kraju ajeta ukazuje na oživljavanje mrtvih i da oživljavanje zemlje uzima kao primjer i dokaz za to:

Onaj ko njoj daje život oživjeće sigurno i umrle, jer je On kadar sve (41/39).

U Kur'anu se ponavlja iznošenje prizora poput ovog i njegovo uzimanje za primjer oživljavanja na budućem svijetu, kao i dokaz moći. Prizor života na zemlji blizak je svakom srcu, jer on dotiče srca prije nego što dotiče umove, a kad se život pojavi usred mrtvih, nadahnjuje stvaralačkom moći nekim skrivenim nadahnućem da ono bije u dubinama osjećanja. A Kur'an se upravo obraća ljudskoj prirodi na najbliži mogući način.

* * *

Pred prizorom ovih kosmičkih znamenja koja ostavljaju dubok trag na osjećanja dolazi kritika i prijetnja onima koji negiraju ova očita i jasna znamenja, pa u njih ne vjeruju ili se pretvaraju:

Oni koji riječi Naše izvrću neće se, doista, od Nas sakriti. Pa da li će biti ugodnije onome koji u vatru bude bačen ili onome koji na Sudnji dan dođe smiren? Radite šta hoćete, On, zaista, vidi šta vi radite (41/40).

Prijetnja počinje uvijeno, međutim, ona je zastrašujuća: *neće se, doista, od Nas sakriti (41/40)*... Oni su otkriveni Allahovom znanju, oni će biti kažnjeni zato što ne vjeruju, bez obzira koliko obmanjivali i kako krivudali, misleći da će umaći Allahovoj ruci kao što će, možda, obmanjujući umaći ljudskim računima.

Slijedi zatim otvorena prijetnja: *Pa da li će biti ugodnije onome koji u vatru bude bačen ili onome koji na Sudnji dan dođe smiren? (41/40)*... To je aluzija na njih i na ono što ih očekuje a to je bacanje u vatru, strah i očajanje, u poređenju sa vjernicima koji će doći smireno.

Ajet završava drugom uvijenom prijetnjom: *Radite šta hoćete, On, zaista, vidi šta vi radite (41/40)*... Ja kakvog straha za onoga ko bude ostavljen da radi šta hoće pa ne vjeruje u Allahova znamenja! Allah vidi šta on radi!

Nastavlja o onima koji ne vjeruju u Allahove kur'anske ajete, mada je Kur'an zaštićena, moćna i snažna Knjiga kojoj je strana laž izbliza i izdaleka:

One koji ne vjeruju u Kur'an, pošto im je objavljen... A on je, zaista, knjiga zaštićena, laž joj je strana, bilo s koje strane, ona je Objava od mudroga i hvale dostojnoga. Tebi se neće reći ništa što već nije rečeno poslanicima prije tebe. Gospodar tvoj zaista prašta, a i bolno kažnjava. A da Kur'an objavljujemo na tuđem jeziku, oni bi sigurno rekli: "Trebalo je da su mu ajeti razumljivi. Zar jezik tuđ, a onaj kome se objavljuje Arap?" - Reci: "On je vjernicima uputstvo i lijek. A oni koji neće da vjeruju - i gluhi su i slijepi, kao da se iz daleka mjesta dozivaju (41/41-44).

Tekst govori o onima koji ne vjeruju u Kur'an pošto im je objavljen. Ne spominje šta su oni i šta će im se dogoditi. Ne spominje ni predikat: *oni koji ne vjeruju u Kur'an pošto im je objavljen* (41/41)... Pa kao da se, zapravo, kaže: Taj njihov čin nema kvalifikacije koja bi se na njega mogla odnositi i koja bi mu mogla odgovarati zbog intenziteta njegove odvratnosti.

Zbog toga tekst izostavlja predikat čestice *inne*, ne navodi ga i nastavlja da opisuje Kur'an u koji oni ne vjeruju, upravo radi gnusnosti i odvratnosti tog čina:

A on je, zaista, knjiga zaštićena, laž joj je strana, bilo s koje strane, ona je Objava od mudroga i hvale dostojnoga (41/41-42).

Odakle da laž uđe u ovu Knjigu kad je ona objavljena od Istinitog Allaha? Ona razlučuje istinu i ona je spojena sa istinom na kojoj opstoje nebesa i Zemlja.

Odakle će joj doći laž kad je ona zaštićena? Čuvana odredbom Allaha koji je preuzeo na Sebe obavezu njenog čuvanja rekavši: *Mi, uistinu Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!* (15/9).

Onaj ko razmišlja o Kur'anu u njemu će naći tu istinu koja je u njemu objavljena i koji je objavljen da je potvrdi. Nalazi je u njenom značenju i nalazi je u njenom tekstu. Nalazi je jednostavnu i lahku. Smirenu i prirodnu istinu koja se obraća dubinama ljudske prirode, na njoj ostavlja pečat i na nju vrši čudesan utjecaj.

On je *Objava od Mudroga i hvale dostojnoga* (41/42)... Mudrost je očita u njegovoj strukturi, u njegovom usmjerenju, u načinu njegovog objavljivanja i u njegovom tretiranju ljudskog srca na najkraći način. Allah

koji ga je objavio dostojan je hvale. U Kur'anu ima dosta toga što pobuđuje srce da Mu mnogo zahvaljuje.

Kontekst zatim pravi vezu između Kur'ana i Objava prije njega, između Allahovog Poslanika (alejhi's-selam) i ostalih poslanika prije njega. Kontekst okuplja poslaničku porodicu na jednom skupu na kome ona prima jedan te isti govor od svoga Gospodara, kojim povezuje njihove duše i njihova srca i kojim povezuje njihov put i njihovu misiju, tako da ovaj posljednji musliman osjeća da je on grana jednog bujnog drveta dubokih korijena i da je on član jedne drevne porodice starodavne historije:

Tebi se neće reći ništa što već nije rečeno poslanicima prije tebe. Gospodar tvoj zaista prašta, a i bolno kažnjava (41/43).

To je jedna Objava, jedno poslanstvo i jedno vjerovanje. To je isto tako jedan prijem od strane čovječanstva, jedno utjerivanje u laž i jedne te iste smetnje... Zatim, to je, poslije toga, jedna veza, jedno drvo, jedna porodica, jedni bolovi, jedno iskustvo, na kraju, jedan cilj i jedan dug, povezan put.

Koji je to samo osjećaj prisnosti, snage, strpljivosti i odlučnosti koga nadahnjuje ovom istinom nosiocima poziva u vjeru, onima koji idu putem kojim su ranije išli Nūh, Ibrahim, Mūsā, Isa, Muhammed i sva njihvoa braća (neka su na njih Allahova milost i spas)?

Koji je to samo osjećaj dostojanstva, ponosa i nadmoći nad teškoćama, posrtajima i preprekama kroz koje protagonist poziva Allahu prolazi osjećajući da su njegovi preci na ovom putu upravo ta izabrana grupa između svih ljudi?

To je činjenica: *Tebi se neće reći ništa što već nije rečeno poslanicima prije tebe* (41/43)... Ali kakve krupne i duboke tragove ostavlja urezivanje ove činjenice u dušama vjernika?

Ovo je ono što čini ovaj Kur'an kad potvrđuje ovu krupnu činjenicu i zasađuje je u srcima.

Ono što je govoreno poslanicima rečeno je i Muhammedu (alejhi's-selam), pečatu poslanika:

Gospodar tvoj zaista prašta, a i bolno kažnjava (41/43).

To je zato da vjernikova duša ostane ustrajna i uravnotežena. Da teži za Allahovom milošću i oprostom ne gubeći nadu u milost i oprost. Da

bude na oprezu od Allahove kazne, da se pribojava kazne i da je nikad ne zanemaruje.

Ravnoteža je osnovna karakteristika islama.

Zatim ih podsjeća na Allahovu blagodat prema njima koja se ogleda u tome što je Kur'an dao na njihovom, arapskom jeziku. Također ukazuje na njihovu metodu u zanovijetanju, nevjerovanju, polemiziranju i iskrivljavanju:

A da Kur'an objavljujemo na tuđem jeziku, oni bi sigurno rekli: "Trebalo je da su mu ajeti razumljivi." Zar jezik tuđ, a onaj kome se objavljuje Arap (41/44)...

Oni ga ne slušaju iako je na arapskom jeziku. Oni se plaše njega jer je na arapskom i obraća se prirodi Arapa na njihovom jeziku. Oni govore: *Ne slušajte ovaj Kur'an, nego pravite buku da biste ga nadvikali!* (41/26). Da je Allah objavio Kur'an na stranom jeziku, opet bi mu se suprotstavljali i rekli bi: Da je objavljen na jeziku razumljivom i preciznom, arapskom jeziku! A da je jedan njegov dio objavljen na stranom a jedan na arapskom, opet bi mu se suprotstavljali i rekli bi: Zar jezik strani, a onaj kome se objavljuje Arap?! To je svađa, polemika i nevjerovanje.

Suština koja se krije iza ove rasprave o formi jeste da je ova Knjiga uputa i lijek vjernicima. Srca vjernika su ta koja shvaćaju njegovu prirodu i njegovu suštinu pa u njemu nalaze uputu i lijek. Što se tiče onih koji ne vjeruju, njihova srca su slijepa i ne može ih dotaći vedrina ove Knjige. Njihove uši su gluhe, a njihove oči su slijepe, tako da ništa ne razumiju, jer su veoma daleko od prirode ove Knjige i njenih pouka:

Reci: "On je vjernicima uputstvo i lijek. A oni koji neće da vjeruju - i gluhi su i slijepi, kao da se iz daleka mjesta dozivaju" (41/44).

Čovjek nalazi potvrdu ovih riječi u svakom vremenu i u svakoj sredini. Ima ljudi na koje ovaj Kur'an djeluje pa ih izgrađuje, preporađa, pomoću njih i preko njih čini velike stvari u njima samima i u njihovoj okolini. Ima, opet ljudi kojima je ovaj Kur'an težak i za uši i za oči tako da im samo povećava gluhoću i sljepilo. I nije se promijenio Kur'an, već su se promijenila srca. Istinu je obznanio Uzvišeni Allah!

* * *

Kontekst dalje ukazuje na Mūsāa i njegovu Knjigu i podvajanje njegovog naroda oko Knjige. Ukazuje na njega kao primjer za poslanike koji su ranije općenito spomenuti. Allah je odgodio Svoj sud oko njihovog podvajanja. On je prethodno dao Svoju riječ da će presudu o svemu ovome donijeti na Dan velikog suda:

I Mūsāu smo Knjigu dali, pa su se zbog nje podvojili. A da nije Riječi Gospodara tvoga prije izrečene, sa ovima bi bilo već svršeno, jer oni mnogo u Kur'an sumnjaju (41/45).

Isto tako je prethodno izrečena riječ tvoga Gospodara da će ostaviti presudu u vezi sa pitanjem posljednjeg poslanstva do tog Obećanog dana, da će pustiti ljude da rade, zatim će biti nagrađeni ili kažnjeni prema onome šta su radili:

Ko čini dobro, u svoju korist čini, a ko radi zlo, na svoju štetu radi. - A Gospodar tvoj nije nepravedan prema robovima Svojim (41/46).

Ovo poslanstvo je došlo da oglasi zrelost čovječanstva, da na njegova pleća stavi teret izbora i da proglasi pricip individualne odgovornosti. Pa ko hoće neka izabere, *a Gospodar tvoj nije nepravedan prema robovima Svojim* (41/46).[10]

* * *

U vezi sa aluzijom na određeni rok i određivanje Allahove pravde u njemu, potvrđuje se da pitanje Sudnjeg dana i znanje o tome kada će nastupiti pripada jedino Allahu. Neki aspekti Allahovog znanja su tako inspirativno naslikani da dotiču dubinu srca. To je sve na putu iznošenja jednog od prizora Sudnjeg dana na kome će politeisti biti pitani i odgovarati:

Samo On zna kad će Smak svijeta nastupiti. A ni plodovi ne izlaze iz cvjetnih čaški svojih i nijedna žena ne zanese i ne rodi, a da On to ne zna. A na Dan kad ih On upita: "Gdje su oni koje ste smatrali Meni ravnim?" - oni će odgovoriti: "Javljamo Ti da niko od nas to ne tvrdi." I neće biti onih kojima su se prije klanjali i uvjeriće se da nikud ne mogu umaći (41/47-48).

[10] Ovdje završava 24. džuz, međutim, mi ćemo suru privesti kraju u ovom džuzu.

Smak svijeta je tajna skrivena u unutrini nepoznatog. Plodovi u njihovim cvjetnim čaškama neviđena su tajna. Zametak u maternicama također je skrivena tajna. A sve je to u Allahovom znanju. Allahovo znanje to obuhvata. Tako srce uzme da prati plodove u cvjetnim čaškama i zametke u maternicama. Ono odlazi na sve strane Zemlje prateći čaške koje se ne mogu izbrojati i zamišljajući zametke koje mašta ne može pobrojati. Tako se u svijesti formira slika Allahovog znanja u onoj mjeri u kojoj ljudsko srce ne može sebi predočiti Istinu koja nema granica.

Ljudi se predočavaju kako stoje u vidu stada pred ovim znanjem kome ne može izmaći ništa tajno ni skriveno:

A na Dan kad ih On upita: "Gdje su oni koje ste smatrali Meni ravnim?" (41/47).

Ovdje, u ovom danu u kome neće biti od koristi polemika, ni izvrtanje riječi niti lukavstvo, šta će odgovoriti?

Oni će odgovoriti: "Javljamo Ti da niko od nas to ne tvrdi" (41/47).

Izvještavamo Te da među nama danas nema niko ko svjedoči da Tebi ima neko ravan!

I neće biti onih kojima su se prije klanjali i uvjeriće se da nikud ne mogu umaći (41/48).

Oni ništa ne znaju o onima kojima su se ranije klanjali. U njihove duše se urezala istina da nemaju izlaska iz ovoga u čemu se sada nalaze, a to je znak uznemirujuće nevolje u kojoj čovjek zaboravlja čitavu svoju prošlost, pa se ne sjeća ništa više osim onog u čemu se nalazi.

* * *

To je taj dan od koga se oni ne mogu zaštititi ni sačuvati, pored velike čovjekove želje za srećom i očaja od nesreće... Ovdje im se donosi slika njihove duše obnažene od svih ogrtača, otkrivene od svih prekrivača i lišene svake maske:

Čovjeku ne dosadi da bogatstvo traži, a kada ga nemaština zadesi, onda zdvaja i nadu gubi. Kad ga obaspemo milošću Našom, poslije nesreće koja ga zadesi, on govori: "Ovo sam i zaslužio i ja ne mislim da će Čas

oživljenja doći. A ako budem Gospodaru svome vraćen, kod Njega me čeka džennet." A Mi ćemo one koji nisu vjerovali sigurno o onom što su radili obavijestiti i da iskuse patnju tešku - doista ćemo im dati. Kada čovjeku milost Našu darujemo, postaje nezahvalan i uzoholi se, a kad ga nevolja dotakne, onda se dugo moli (41/49-51).

To je precizna i vjerna slika ljudske duše koja ne prihvata Allahovu uputu pa da bude na Pravom Putu. To je slika koja odslikava njenu kolebljivost, slabost, sumnju, ljubav za dobrom, negiranje blagodati, oholost u izobilju, očajavanje u nevolji... Precizna i neobična slika...

Ovome čovjeku ne dosadi da traži blagostanje. On na tome insistira, ponavlja to tražeći sreću i ne dosadi mu da to traži. Međutim, ako ga dotakne nesreća, upravo samo dotakne, on gubi nadu i očekivanje. On misli da nema izlaza ni utjehe, da je pokidao sve veze, da mu se stislo u duši i da mu se briga povećala, da je izgubio nadu u Allahovu milost i da je obeshrabren u Njegovu zaštitu. To je zato što je njegovo pouzdanje u njegovog Gospodara malo i što je njegova veza s Njim slaba!

Ovaj čovjek, ako ga Allah obaspe Svojom milošću poslije te nesreće,,,, njega opije sreća pa zaboravi da se zahvali, njega ponese blagostanje pa zanemari njegov izvor. On tada kaže: Ovo je moje, ovo sam ja dobio svojom zaslugom. Ovo je trajno moje. Tada zaboravi onaj svijet i drži ga nemogućim govoreći: *Ja ne mislim da će čas oživljenja doći (41/50)*... Postane veliki u svojim očima i uzme da se oholi prema Allahu. Misli da kod Njega ima mjesto, koje mu, ustvari, ne pripada. On negira onaj svijet i ne vjeruje u Allaha... I pored ovog, on misli, ako se Njemu vrati, da će imati kod Njega počasti! *A ako budem Gospodaru svome vraćen, kod Njega me čeka džennet! (41/50)*. To je oholost. Tada slijedi prijetnja ovoj ohlosti na ovom mjestu:

A Mi ćemo one koji nisu vjerovali sigurno o onom što su radili obavijestiti i da iskuse patnju tešku - doista ćemo im dati (41/50).

Ovaj čovjek, kada ga Allah obaspe blagodatima, drži se važnim i uznosi se, postaje nezahvalan i oholi se. Međutim, kad ga nevolja dotakne, onda klone i iznemogne, postaje mali i jadan, uzme da moli i ne dosadi mu da moli i dugo moli!

Kakva preciznost, kakvo dokumentiranje najsitnije i najkrupnije pojedinosti u čovjekovoj duši! Njegov Stvoritelj je taj ko ga kvalificira. Njegov stvoritelj je taj koji zna puteve njegove duše. On zna da ona kruži

ovim krivudavim putevima, sve dok se ne zaputi Pravim Putem... I ne ostane na Pravom Putu...

Pred ovom dušom, obnaženom od svakog ogrtača, otkrivenom od svakog prekrivača, pita ih: A šta ćete raditi onda ako je ovo u što vi nećete da vjerujete od Allaha i ako je ova prijetnja istinita, šta ćete kad budete izloženi kazni zbog nevjerovanja i proturječnosti?

Reci: "Šta mislite, ako je Kur'an od Allaha, a vi u Nj nećete da vjerujete - ko je onda u većoj zabludi od onoga koji je u protivrječju dalekom od istine?" (41/52).

To je pretpostavka koja zaslužuje oprez. Pa šta su oni za sebe uzeli kao sredstvo opreza?!

Kontekst ih poslije toga ostavlja da razmisle i promisle, a on se usmjerava ka prostranom Kosmosu i otkriva neke mjere koje su u njemu uspostavljene - čak i u njima samima:

Mi ćemo im pružati dokaze Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je Kur'an istina. A zar nije dovoljno to što je Gospodar tvoj o svemu obaviješten? Oni sumnjaju da će pred Gospodara svoga stati, a On znanjem Svojim obuhvata sve (41/53-54).

To je posljednji akord u ovoj suri. I zaista je to snažan akord...

Allahovo je obećanje ljudima da će im pokazati skrivene strane Kosmosa i, isto tako, skrivene strane njih samih. Obećao im je da će im pokazati Svoje dokaze u kosmičkim prostranstvima, a i u njima samima dok im ne bude sasvim jasno da su Istina, On, i ova vjera, i ova Knjiga, i ovaj program i ovaj govor koji im On govori. A čiji je govor istinitiji od Allahovog?

Allah im je ispunio Svoje obećanje. Otkrio im je Svoje dokaze u svemirskim prostranstvima kroz četrnaest stoljeća koja su uslijedila nakon ovog obećanja. Otkrio im je Svoje dokaze u njima samima. On im i dalje otkriva svaki dan nešto novo.

Čovjek pogleda i vidi da su ljudi otkrili veoma mnogo od tada. Otvorila su im se svemirska prostranstva. Otvorile su im se nepoznanice njih samih u onoj mjeri u kojoj je to Allah htio.

Upoznali su mnoge stvari. Da su shvatili kako su ih spoznali i na tome bili zahvalni, imali bi od njih veliko dobro.

Otada su saznali da ova njihova Zemlja, koju su oni držali centrom Kosmosa, nije ništa drugo do sitni atom sunčevog sistema. Saznali su da je Sunce mala lopta poput koje u Kosmosu ima na stotine miliona. Saznali su prirodu svoje Zemlje i prirodu svoga Sunca – možda čak i prirodu svoga Kosmosa, ako je tačno ono što su saznali!

Saznali su mnogo toga o materiji Kosmosa u kome žive, ako je tačno da postoji materija. Saznali su da osnova strukture ovog Kosmosa jeste atom. Saznali su da se atom transformira u zračenje. Saznali su, dakle, da je čitav Kosmos iz zračenja u različitim oblicima, i oni su to iz čega su nastale ove forme i oblici!

Saznali su dosta toga o svojoj maloj planeti Zemlji. Saznali su da je ona lopta ili da je poput lopte. Saznali su da ona kruži oko sebe i oko Sunca. Saznali su za njene kontinente, okeane i rijeke. Otkrili su ponešto i u njenoj unutrašnjosti. Otkrili su mnogo skrivenih živežnih namirnica u unutrašnjosti ove planete, kao i mnogo ovih namirnica rasutih u njenoj atmosferi!

Otkrili su jedinstvo zakona koji povezuje njihovu planetu sa velikim Kosmosom i ponašanje ovog velikog Kosmosa. Ima onih koji su pronašli Pravi Put pa su spoznajom ovih zakona došli do spoznaje Stvoritelja zakona. Ima i onih koji su skrenuli i ostali pri očitim naučnim činjenicama ne idući dalje. Međutim, čovječanstvo, poslije zablude i lutanja koje je proizvelo iz nauke, uzelo je da se opet posredstvom nauke vraća i spoznaje da je Kur'an istina, upravo na ovaj način.

Otvaranje nauke i spoznaje prema dubinama čovjeka nije bilo ništa manje od onog prema tijelu Kosmosa. Saznali su mnogo o sastavu, specifičnostima i tajnama ljudskog tijela. Saznali su kako ono nastaje, kako se formira, kakve su mu funkcije, od kojih bolesti boluje, kako se hrani i koliko je koji hranljivi sastojak zastupljen. Saznali su mnoge tajne funkcioniranja organizma i njegovih operacija, što otkriva prave nadnaravnosti koje ne stvara niko do Allah.

Nešto su saznali i o ljudskoj duši... Međutim, to ne dostiže nivo onoga što znaju o tijelu, jer je briga više bila okrenuta materijalnoj strukturi čovjeka, automatizmu njegovog tijela, nego što je bila okrenuta njegovom umu i duši. Ali stvari koje su već poznate ukazuju na nova otvaranja koja će doći...

Čovjek je još na putu!

Allahovo obećanje ostaje i dalje: *Mi ćemo im pružati dokaze Naše u prostranstvima svemirskim, a i u njima samim, dok im ne bude sasvim jasno da je Kur'an istina* (41/53).

Posljednji dio obećanja, zapravo, njegovi vjesnici počeli su da se javljaju već početkom ovog stoljeća u vidljivoj formi. Povorka vjerovanja okuplja se sa raznih strana. Upravo posredstvom isključivo materijalne nauke dolaze mnogi! Postoje grupe i grupe koje se okupljaju iz daljine. To sve uprkos valu tiranskog ateizma koji umalo da u prošlosti nije bio potopio planetu. Međutim, ovaj val sada jenjava. Jenjava – uprkos svim suprotnim pokazateljima – i vjerovatno se neće dovršiti dvadeseto stoljeće u kome smo mi, a on će se potpuno povući ili će biti pred skorim povlačenjem, ako Bog da! Tako će se ostvariti Allahovo obećanje koje će sigurno doći:

A zar nije dovoljno to što je Gospodar tvoj o svemu obaviješten? (41/53).

On je onaj ko je dao Svoje obećanje na osnovu znanja i na osnovu obaviještenosti.

Oni sumnjaju da će pred Gospodara svoga stati (41/54).

Stoga se s njima događa ono što se događa, upravo zbog ove sumnje u susret, a on će se sigurno zbiti:

A On znanjem Svojim obuhvata sve (41/54).

I gdje će umaći od susreta s Njim, a On Svojim znanjem sve obuhvata?

Kraj dvadeset i četvrtog džuza, slijedi dvadeset i peti koji počinje surom Eš-Šura.